

RÁKOSI VIKTOR MUNKÁI
VII

**SIPULUSZ
HUMOROS ELBESZÉLÉSEI**

MÁSODIK SOROZAT

BUDAPEST MDCCCCIII
RÉVAI TESTVÉREK IRODALMI INTÉZET R.-T.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

TARTALOM

AZ ÉN SZERENCSEM.
DÁNIEL, AZ ANALITIKUS.
SZALMAÖZVEGYEK ISKOLÁJA.
AZ OROSZLÁNSZELIDITŐ LAKOMÁJA.
A LEVÉL.
VALLOMÁSOK.
FÉRJ ÉS FELESÉG.
SZIPORKÁÉK EZÜSTLAKODALMA.
SZOBORÜGY A SÁRRÉTEN.
A TILD-CSALÁD ÖRÖKÖSEI.
UTAZÁS A HOLDBA.
AZ OROSZLÁNKETRECBEN.
EGY EMBERRABLÓ ÉLETÉBŐL.
KUKLI PÁL TÖRTÉNETE.
A TÁPIÓ-BICSKEI MALOM.
TELEPÁTIA.
OROSZLÁNSZIVÜ IGNÁC.
TÖRTÉNET A NAGYBÁTYÁMRÓL.
ZSINKÓ PISTA SZÜRETJE.
A PÓTTAG.
AZ ALEZREDES, AZ ÖNKÉNTES, MEG A PARASZT.
EGY PÁR CIPŐ.
A TITKÁR UR.
A TENGERI ÖZVEGY.
A CSERHÁTI ROZINANTE.
KÜLVÁROSI REGÉNY.
JUDÁS.
ROZMARING A PADLÁSABLAKBAN.
KOVÁCS.
ALAKOK.
HALJUNK MEG.
A PATKÓSZEG.
MI LETT A PATKÓSZEGBŐL.

AZ ÉN SZERENCSEM.

I.

A színházban ültem, a hetedik sorban. Az első felvonás végén egy kopasz ur, kinek ragyogó koponyája vakítóan verte vissza a villámos lángok sugarait, föláll és a közönséget kezdi nézegetni.

A szeme azonnal megakadt rajtam. Merőn, fürkészőleg, gondolkodva nézett rám.

Ki lehet ez? Mit akar? Talán én vagyok az, a ki évekkkel ezelőtt őt pofonütöttem és most végre rám akadt?

De hisz én nem ütöttem senkit pofon! Mindegy: ha ő annak tart, azért a botrányt nem lehet elhárítani. Eszembe jutott családi címerem körirata: *Csülökre magyar!* S elhatároztam, hogy meg fogja bánni, ha összetűz velem.

A második felvonás elkezdődvén, az az ur leült, s a villámos lángok említett sugarai egyelőre mással szórakoztak.

A második felvonás után kisiettem az előcsarnokba. Láttam, hogy a kopasz ur is kijön. Hátamat a falnak vetettem, s úgy vártam őt.

Egyenesen felém tartott. De arca oly nyájas, barátságos, mosolygó volt, hogy ököltre szorított kezeim önkénytelenül is kiengedtek.

- Van szerencsém magamat bemutatni, - kezdé, - én Tornyay vagyok.

- Schossberger?

- Nem, Gerzson. Tornyay Gerzson. Nem Kallivoda urhoz van szerencsém?

- Nem.

- Csudálom. Rendkívül hasonlít hozzá. Bámulatos hasonlatosság.

- Mi tetszik?

- Ugyanaz az orr, ugyanazok a szemek, mondhatnám savószínű szemek. Hát kicsoda uraságod?

- Párvay Jusztin tanárjelölt vagyok.

- Tanárjelölt? Bravo! Gazdag ember az ur?

- Nem vagyok gazdag.

- Bravo! Hajlandó a fiam tanítását elfogadni?

- Hajlandó vagyok, illő föltételek mellett.

- Lakás, koszt, fizetés... Hja igaz! Tud zongorázni?

- Nem tudok.

- Bravo, bravisszimo! Hát hegedülni?

- Szégyenkezve vallom be, hogy azt sem tudok.

- Hisz ön nagyszerű ember! Talán bizony még táncolni sem tud?

Lesütöttem szemeimet s alig hallhatólag rebegém:

- Fájdalom, semmit sem tudok abból, a mi a fiatal embereket a társaságban kedvelté teheti.

Tornyay ur, a ki örömeben majd megpukkadt, erőteljesen megveregette a vállamat.

- No, de egyet valljon be, - szólt végre, - énekhangja csak van? Bariton, mi?

Erre már egészen oda voltam.

- Hagyja el, Tornyay ur, ne csufolódjék a szegény emberrel. Olyan hangom van, mint egy gyöngytyuknak.

Erre a kijelentésemre Tornyay ur egyszerűen a nyakamba borult és össze-vissza csókolt.

Eltaszítottam.

- Uram, ezt a gúnyolódást kikérem magamnak. Ostoba és tudatlan nem vagyok...

- Bocsásson meg, Párvay ur, ön teljesen félreért engem. Boldog vagyok, hogy a véletlen önnel megismertetett. Állását holnap elfoglalhatja, itt a címem. Ád a fiunak két órát naponkint, a nap többi részében szabad. Jőjjön föl délelőtt tizenegy órákor... És most gyerünk vissza a színházba...

II.

Egy szót sem értettem az egész jelenetből, de a cím ott volt a zsebemben, hát másnap délelőtt fölmentem Tornyayhoz (Schossberger nélkül).

Mikor a kapu alá befordultam, egy eleven szemű, tizenegy-tizenkét éves, csinos fiucska megfog és így szól hozzám:

- Bácsi, maga az új tanító minálunk?

- Kicsoda maga?

Tornyay Oszkár, a papa fia, a második házasságából.

(Ez a gyerek alaposan van informálva.)

- Én vagyok, fiacskám.

- Magára vártam. Kérem, ne menjen most föl.

- Miért?

- A papa meg a mama nagyon veszekednek.

- Min?

- Magán.

- Énrajtam? - kérdém elhűlve.

- Persze. A mama azt állítja, hogy a nevelőt neki kell fölfogadni, nem pedig a papának, mert a tanításra ugyanis ő ügyel föl, nem pedig a papa, a ki klubba meg kávéházba jár.

No, ez ugyan kellemes hír; az asszony ellenséges indulattal van irántam, azt már látom. Vajjon csinos-e?

Kezeinél fogtam Oszkár urfit és fölfelé haladtunk. Mikor az első emeletre értünk, a gyerek megszólalt:

- Bácsi! Nem haragszik meg rám, ha valamit mondok?
- Dehogyan haragszom, csak igazat mondjon, az a fődolog.
- No, ez igaz dolog.
- Akkor ki vele!

- Csak azt akartam mondani, hogy sohasem volt még ilyen csunya nevelőm, mint maga.

Zavartan mosolyogtam e szemtelenségen. És még én biztattam rá egy abszolút becsü aranyigazsággal! Szerencsére Oszkár becsöngetett egy ajtón s én félbehagytam megtorlási gondolataimat.

Tornyay ur az előszobáig elém jött s rendkívül barátságosan fogadott. Azonnal be is vezetett a dolgozószobájába, hol egy magas, nyulánk, harminc-harmincöt éves szép asszony s két fiatal leány várt.

- Párvay Jusztin, az új nevelő... nőm... leányaim...

- Az első házasságából, - tette hozzá Oszkár, a mivel azt nyerte, hogy apja kikergette a szobából.

Az asszony villámló szemekkel mért végig, a leányok fagyos pukellit csináltak. Azonnal láttam, hogy nagyon rossz benyomást tettem rájuk. Tornyay ur ellenben megelégedetten dörzsölte a kezét.

- Ön otthonosan fogja magát itt érezni, édes Párvay, - kezdte a házigazda, - mi a nevelőt családunk tagjának szoktuk tekinteni.

Az asszony és a leányok felháborodottan néztek össze: minő ellenségeskedéssel állok itt szemben!

- A leányok kedvéért nagy társaság jár hozzánk és sok mulatság van nálunk, - szólt az asszony, - tud zongorázni?

- Sajnálatomra, nem tudok, asszonyom, - feleltem remegve.

- Miféle hangszert kezel általában? - folytatta a büszke asszony jéghidegen.

Hamarjában nem tudtam felelni. Édes Istenem! annyi hangszer van a világon! De azért egypár másodpercnyi idő elég volt arra (hja, a gyors áttekintés az Isten adománya), hogy azt feleljem:

- Semmiféle hangszert, nagyságos asszonyom.

Pokoli mosolyt láttam végigvonulni Tornyay ur arcán. Keserü tapasztalatai lehettek eddig az összes hangszereken játszó nevelőkkel.

- Megjegyzem, édesem, - szólt végre a háziur, - hogy Párvay urnak az összes egyetemi tanároktól kitűnő ajánlatai vannak s egyike hazánk legelső tanerőinek. Párisban is járt egyetemre...

- Akkor hát legalább franciául tud, - szólt bele az asszony.

Mit csináljak? A gazdámat nem hazudtolhatom meg, de másrészt meg franciául sem tudok. Ah, egy mentő eszme.

- Kitűnően tudtam franciául, de egy baleset következtében teljesen elfelejtettem.

- Mit beszél? Baleset?

- Igenis, leestem a ló...

- A lóról? - szóltak közbe a leányok. (Ugy látszik, ez egy kicsit érdekessé tett volna előttük.)
 - Nem, - mondtam szokott buta őszinteséggel, - a lóvasutról.
 - Elég! - kiáltott az asszony, - eltávozzanak, nevelő ur.
- Ugy látszik, a pohár megtelt; csak a lóvasut kellett bele, hogy kicsorduljon.

III.

Szobámba érve, ott találtam Oszkárt, a kit kihallgattam, hogy be legyen avatva a ház dolgaiba.

- Sok nevelője volt már?
- Roppant sok.
- Miért nem tudott egyik sem megmaradni?
- A papának nem tetszettek. Az egyik szépen zongorázott, azt lefoglalta a mama, hogy az énekét kísérje; a másik gyönyörűen hegedült, ez mindig koncertezett a mamával meg a leányokkal; a harmadikról azt mondta a papa, hogy firtli; a negyedikről, hogy krakéler, mert egyszer párbajsegéd volt. Végre azt mondta a papa, hogy majd szerez ő egy nevelőt. És szerezte magát...

Lehorgasztottam a fejemet. Mindent megértettem. Egy csunya, kellemetlen, ügyetlen, tudatlan, társaságba nem járó szeplős fiúra volt szükség, s első látásra engem szemelt ki.

- Vegye elő a latin nyelvtant, Oszkár.

No, majd meglátjuk, mi lesz a dologból.

IV.

Mit csináljon az ember, ha csunya? Igyekezzen bebizonyítani, hogy van annyi belbecse, mint a legszebb embernek.

Említettem, hogy Tornyaynak második felesége és első házasságából maradt két leánya milyen ellenszenvvel fogadtak.

Ezt az ellenszenvet azután sem titkolták.

Egyszer ebéd alkalmával, kenyérdarabokat villára szurva, elkezdtem a tányéromon maradt szaftot mártogatni.

- Vegyen még hust, ha éhes, - szólt az asszony.
- Köszönöm, nagyságos asszony, jobban szeretek mártogatni.
- Hát akkor majd ebéd után a szobájába küldöm a pecsenyés tálat, mert nem szeretem, ha az asztalomnál ilyen parasztos szokások harapóznak el.

A frissen mártott kenyérfalat kifordult a számból, annyira elszégyeltem magamat. Természetesen nem feleltem semmit. Asszonyokkal szemben mindig hideg nyugalommal kell viselkednünk. Ezzel imponálunk nekik legjobban.

Más alkalommal - új fehér selyemnyakkendőt téve föl - jónak láttam a szalvétát a nyakamba kötni, hogy a drága jószágot le ne csöpögtessem.

- Mely vidékre való? - kérde az asszony.
- Biharmegyébe.
- Régóta van Pesten?
- Két év óta.
- No, akkor nem csodálom.
- Mit, kérem alássan?
- Hogy a szalvétát a nyakába köti és nem a hátára.

Oly sebesen kaptam le a szalvétát, hogy egy pohár vörös bort feldöntöttem vele. A leányok majd megpukkadtak neveltükben. Tornyay ur biztató pillantásokat vetett felém. Összeszorítottam a fogamat és mozdulatlanul néztem, a vörös bor hogyan csöpög a pepita nadrágomra...

Egyszer vendégek voltak s nekem nem lévén fekete kabátom, azt mondtam... Mit mondhat az ember, ha nincs fekete kabátja?... Azt mondtam Tornyaynak, hogy a fejem fáj és nem ebédelek. Tanítványomat, a kis Oszkárt azonban elküldtem a konyhába, azzal az üzenettel, hogy küldjenek a szobámba egy kis harapnivalót.

Ezt azonban megtudta Tornyay s fölkeresett a szobámban:

- Hát maga éhes?
- Az vagyok.
- Miért nem jön velünk ebédelni?
- Mert nincs fekete kabátom.
- Ha csak ez kell!

Ezzel Tornyay elment s pár perc múlva a szobaleány egy ujdonatuj fekete kabátot hozott be az ur ruhatárából. Ez már más. Igaz, hogy a kabát egy kicsit bő volt s az ujját bátran fölgyűrhettem volna egy arasznyira, de bízam abban, hogy az ebédlő sötét és nem veszik észre a családfő kabátját.

Én boldogtalan! Nem számoltam azzal a körülménnyel, hogy a vendégek kedvéért meggyújtják majd a villámos csillárt.

Egy fényben ragyogott az ebédlő s az üvegнемűek vakítóan sziporkáztak az asztalon. (Bocsánat, nem folytatom, a leírás nem az én mesterségem.)

Belépésemkor a szép háziasszony azonnal kíváncsian rám szegezte tekintetét s pokoli mosoly vonult végig az arcán. Ugyanigy fogadtak a leányok is. Alig tudtam a székemig botorkálni zavaromban.

A mint az első kanál levessel a szám felé közelítettem, megszólalt a szép asszony:

- Nevelő ur, megengedem, hogy a szalvétát a nyakába kösse.
- Kérem, nagyságos asszonyom... nem értem...
- Mit nem ért?
- Mit méltóztatik gondolni a szalvétával?
- Azt, hogy kösse a nyakába.
- Miért, ha szabad tudnom?

- Hogy abban a szép kabátban kár ne essék.

Fájdalmas, mint egy haldokló őzike, olyan fájdalmas tekintetet vettem Tornyayra, a ki bűnösnek érezhette magát, mert zavartan lesütötte a szemeit.

- Majd vigyázni fogok, - hebegém.

Pár másodpercig csend volt. A pecsenyéig nem történt semmi. Ekkor az történt, hogy a szobaleány a kabátomat... a kabátját... eh... a kabátunkat leöntötte zsirral.

Tornyay ur dühösen fölugrott.

- Ostoba! Hát nem tudsz jobban vigyázni?

Odarohant hozzám és figyelmesen megnézte a leöntés helyét.

- De édesem, - hallatszott megint az asszony impertinens hangja, - miért jössz úgy tűzbe a nevelő ur kabátja miatt? Remélem, nem vetted bele a szerződésébe, hogy a folttisztítás költségeit te fogod viselni?

Tornyay ur visszasompolgott a helyére, én meg elátkoztam az ostoba percet, melyben a kabátot elfogadtam.

Nem volt még vége a torturának. A kisasszonyok nyilai még hátra voltak.

Hirtelen Emma e szókkal fordult hozzám:

- Különben ma a nevelő ur olyan ismerősnek tetszik előttem.

A mire Margit, a másik, belevágott:

- Nekem is vannak pillanataim, a mikor majdnem rokonomnak vagyok hajlandó őt tekinteni.

- Mi lehet az oka?...

- A kabát, a kabát, a kabát... (Ezt Oszkár gyerek harsogta, a szemtelen.)

Majd megfuladtam, a mi nem gátolt meg, hogy három körtét meg ne egyem.

Szobámba érve, a divánra roskadtam. Nem sokára fölkeresett Tornyay.

- Bátorság, Párvey ur, bátorság, - monda, - sokat kellett önnek ma kiállania, de azt hiszem, ez volt az asszonyok utolsó rohama. Remélem, nem engedi magát kiturni?

Megigértem neki, hogy nem engedem. Sokáig ültem egy helyben, gondolatokba és a divánba süllyedve. Mikor beállt a sötétség, nem gyújtottam gyertyát, hanem elkezdtem fűtyölni. Ez szokott az egyetlen vigaszom és szórakozásom lenni. Az igaz, hogy nagyon szépen, megindítóan, fülbemászóan tudok fűtyölni.

V.

Jó egy hétig teljes fegyverszünet volt. Nem foglalkozott velem senki és én boldog voltam.

Egy hét múlva ebéd alatt a szép asszony így szólt a szobalányhoz:

- Kínáld meg rétesrel a nevelő urat.

Fölhorkantam, körülnéztem, várva a támadást. De mindenki komoly volt és nem láttam egy oldalról sem a szemek maliciózus villogását. Kissé megnyugodtam és vettem a rétesből.

- Szereti az almás rétest, nevelő ur? - folytatta ő nagysága.

- Nagyon szeretem, - feleltem elérzékenyülve.

Másnap is almás rétes volt. És a következő héten kétszer volt almásrétes. Lelkesen és nagyokat ettem belőle.

Egyéb följegyezni valóm nincs erről a hétről.

Azután jött megint egy hét, melynek egyik ebédjén ő nagysága így szólt:

- Nagyon káprázik a szemem. Nevelő ur, legyen szives ebéd után bejönni a szobámba és a ma jött új regényt fölolvasni.

A hetedik mennyországban usztam. Hála Isten, megszoktak, elfogadtak, belém nyugodtak... Sugárzó szemekkel néztem Tornyay urra, a ki sötéten a tányérjára szegezte tekintetét. Béketürésemnek mégis megvan a jutalma.

... Az este Tornyay ur a szobámba jött és hosszan beszélgetett arról, hogy a történelem tanúsága szerint a csunya emberek milyen varázshatást gyakorolnak az asszonyokra. Ha jól emlékszem, Scarron abbét, Mirabeaut, Rabelais és Beöthy Algernont hozta föl.

Én hálálkodtam neki, hogy e kedves házhoz hozott, mire ő sötéten, mint egy novemberi éj, távozott.

Egy napon Tornyayné így szólt hozzám:

- Ön füttyölt az este olyan szépen?

- Én, - mondtam repeső szívvvel. Végre föl vagyok fedezve.

- Ugyan, kérem, nem füttyölne egy kicsit? - folytatá.

- Szívesen, ha parancsolja.

Odaálltam a zongorához és mély érzéssel füttyölni kezdtem. A *Füttyölj fecskémet* füttyöltem... akarom mondani a *Repülj fecskémet* füttyöltem, cifrán, rezegve, de gyönyörűen. A szép asszony a zongorára könyökölt, és észbontóan nézett a szemem közé... oda voltam.

Mikor az áriát befejeztem, lassu léptekkel odajött hozzám és édesen ezt suttogetta, miközben megrázta a kezemet:

- Köszönöm.

Elrohantam, szobámba rejteni izgatottságomat.

Tíz perc múlva ott volt Tornyay.

- Ön megcsalt, - szólt komoran, mint egy decemberi reggel.

- Óh, kérem...

- Ön megcsalt.

- De kérem...

- Ön megcsalt, - dörmögé harmadszor, - azt mondta, hogy nem tud semmit, *pedig tud füttyölni!* Nyomorult!

- De kérem...

- Itt van háromhónapi végkielégítés. Azonnal kotródjék.

A háromhónapi végkielégítést köszönettel eltettem és azzal az édes tudattal pakkoltam, hogy Tornyay félti tőlem a feleségét! Minő diadal!

Aközben bejött Oszkár, a tanítványom, bucsuzni.

- Oszkár, mondja meg az édes mamának, hogy a kezét csókolom, s a házukban töltött időt életem legszebb napjai gyanánt fogom megemlegetni.

Oszkár elpityeredett.

- Milyen jó a nevelő ur... pedig a mama...

- Mit a mama?

- A mama csak az imént mondta a Málcsi szobalánynak: „No, Málcsi, ma kiugrattuk innen ezt a szeplős majmot.”

DÁNIEL, AZ ANALITIKUS.

I.

Estefelé szeretek beülni olyan sörházba, melynek ablakai valami nagyon népes, mozgalmas utcára nyílnak. Az egyik ablak mellé huzódva, nézem az ismeretlen tömeg zajos hullámozását.

A sörházban - mert néptelen - még nem gyujtanak lámpásokat, az utcai lámpásokat éppen hogy kezdik gyujtogatni. A sötétben ülök, mint egy pók és találgatom, hogy az előttem elsuhanó emberek szőkék-e vagy barnák? Éhesek-e vagy jóllakottak? Boldogok-e vagy szerencsétlenek? Becsületesek-e vagy gazemberek?

Tegnap is ott ültem a Muhr György kerepesi-uti ablakában, mikor egyszerre csak mellettem terem egy ur és így szól:

- Ugy-e, ön nem a tettek embere?
 - Nem, - felelém határozottan, - én a gondolkozás embere vagyok.
 - Magam is. Mit tart ön a legfőbb boldogságnak?
 - A semmitvést.
 - Helyes. De miért nem mondja ön ezt nirvánának?
 - Hiányos nevelésemnél fogva, én mindig a nevükön szoktam a dolgokat nevezni.
 - Ez a régi iskola, - szólott szomszédom megvetőleg, - ön író ugy-e?
 - Ha a Brockhausnak lehet hinni: az vagyok.
 - Mely irányhoz tartozik?
 - A magaméhoz.
 - Micsoda iskolát követ?
 - Csináltam egy iskolát.
 - Szerencsétlen! Hát a modern nagy európai iskolák, irányok, áramlatok önt nem érintik?
 - Mit törődöm a hármasszövetséggel, az angol-orosz ellentéttel, az orosz-francia barátsággal, a török-örmény öldökléssel: én egy kis irodalmi Svájc vagyok.
- Az idegen eközben egy csomó papirost vett elő s szól:
- Láss, én tetőtől talpig modern vagyok. Itt van legújabb munkám. Ebből megítélheti irányomat és tehetségemet. Meg akarja hallgatni? A címe: Dániel, az analitikus.
 - Halljuk.

II.

... Dániel analitikus szellem volt és a Dunaparton sétált.

Miért volt analitikus? Azt nem tudom megmondani. Miért sétált a Dunaparton? Azt nem érdemes megmondani.

Egészen közel ment a vízhez, a szennyes habokhoz, mint a drámaírók mondják, a szőke Dunához, mint a lírai költők és a színvakok írják.

Köd ereszkedett a tájra. Megjegyzem, hogy sötét este volt: ezernyolcszázkilencvenöt november tizedikének sötét estéje.

Megállt és a vízbe tekintett. Fölfelé menjen-e vagy lefelé? Ez a kérdés más halandó előtt oly egyszerű, hogy nem is foglalkozik vele, csak véletlenül fordul jobbra, vagy balra.

De mint említém, Dániel analitikus volt, s a legegyszerűbb elhatározásokat nála bonyodalmas lelki mozgások, hogy ne mondjam, agyvelőrezgések előzték meg.

A lelke viharosan mozgott. Agyveleje izgatottan rezgett s bár minden tehetségét erre az egy pontra koncentrált, nem tudott eredményre jutni.

Állt tehát, testileg mozdulatlanul, de fölkorbácsolt belső világgal. És monologizált:

- Én, Dániel, normális agyvelősúlylyal bíró, egészséges testü ember vagyok. Látok, hallok, eszem és érzek. Atyám nyolcvan éves korában halt meg, nagyatyám szintén; soha családukból senki se került örültek házába, sem iszákosság miatt el nem pusztult. Hogy van tehát az, hogy én egy ilyen csekélységnél fönnakadok s nem vagyok képes sem jobbra, sem balra fordulni?

Gondolkozott. Összébb csavarta a fejét. S ekkor megvillant benne valami.

- Ez egy kiderítetlen pont lesz családunk történetében. Az elmúlt évszázadok sötétségében van valami, a mi megfelel az én állapotomnak. Ez átöröklés. Egy tizenegyedik századbeli ősom lehetett ilyen. Ugy van.

Ekkor megszólalt a ködös sötétségből egy hang:

- Nem parancsol uraságod egy csónakot?

Különös, bizarr dolog: a fényesen kivilágított utcákon, egész tömeg bolt előtt jött el. Látott ruhát, játékszer, csipkét, kalapot, esernyőt, gyümölcsöt és egy lélek sem kínálta meg az eladásra szánt tárgyakkal. És most a ködből, a homályból, a vízből, a semmiből megszólal egy hang:

- Nem parancsol uraságod egy csónakot?

Miért kínál neki ez a láthatatlan alak csónakot? Miért éppen neki kínál csónakot? Szöveget ütött a fejébe ez a dolog. Egy problémával állna szemközt? Ennek a végére kell járni.

- Miért kínál maga nekem csónakot?

- Mert nekem van csónakom, magának pedig nincs.

- És mit csináljak a csónakkal?

- Üljön bele.

Ah, bah! Hisz ez egy banális fráter, ez át akarja őt vinni Budára. Dániel megvetőleg mosolygott...

III.

Az idegen eddig olvasott és itt hirtelen megállt.

- Nos, nos? - sürgetém.

- Nincs tovább. A végét nem tudtam megírni.

- Nem lehetne itt abbahagyni? Manapság nem szokás végét csinálni a történeteknek.

- Az igaz, de itt érzem, hogy hiányzik még valami.
 - Parancsolja, hogy befejezzem? - kérdém udvarias mosolylyal.
 - Óh, kérem - s az ismeretlen elém tolta a paksamétát, tiszta papirossal és ceruzával.
- Muhr György lámpát gyújtott, én szopogatni kezdtem a ceruzát és folytatám:

IV.

... Ekkor hirtelen eszébe jutott Dánielnek, hogy családi történetük egy még földeritetlen pontjánál fogva ő nem volt képes az imént se jobbra, se balra fordulni. S ime, a sors mutatja, hogy még nem is érkezett el az idő e fordulás végrehajtására, mert ide küldte ezt a csónakost, a ki őt egyenesen vigye tovább a megkezdett uton.

És ezzel Dániel fölemelte a lábát, hogy a csónakba lépjen. De a csónakos megunt a várakozást és elment, Dániel pedig beleesett a vízbe.

Ha valaki a vízbe esik, mit kell tennie? Uszni.

Dániel azonban nem uszott, hanem analizált.

Mi történik azzal, a ki a vízben analizál? Belefullad.

Dániel belefulladt. Legyen neki könnyű a víz, és legyen ő könnyű eledel a halaknak...

*

Ismeretlen író társam összeszedte a paksamétát és megvetőleg ott hagyott. Eloltottam az egyetlen meggyújtott lámpát, a ceruzát pedig - mivel nem vagyok fősvény - odaadtam Muhr Györgynek, hogy szopogassa tovább.

SZALMAÖZVEGYEK ISKOLÁJA.

Csöndesen ültem a szerkesztőségben éjjel és azon gondolkoztam, mit irjak Cserepes Malvinkáról, a ki az *Ezer év*-ben az este Komáromi Mariska szerepét játszotta. Önök azt kérdezhetik, miként játszhatja Cserepes Malvinka, a kit senki sem ismer, a Komáromi Mariska szerepét? Vessenek egy tekintetet a naptárra és megkapják a magyarázatot: augusztust irtunk és a primadonnák a különböző fürdőkben pihentek.

Cserepes Malvinka nem volt tehetség, de tehetségtelenségnek se lehetett mondani. Cserepes Malvinka nem volt szép, de csunyának se lehetett mondani. Hangja azonban abszolúte nem volt Cserepes Malvinkának és játszani se tudott.

Mit irjak tehát róla?

Rosszat? Akkor nem kap a vidéken szerződést és gyufaoldatot iszik.

Jót? Akkor ellenkezésbe jutok az igazsággal és az igazság iszik gyufaoldatot.

Ah!...

Csöngettek és a telefonhoz hívtak.

- Haló! Ki beszél?

- A Nápoly-kávéház.

- De ki az?

- Mustos Lajos pincér.

- Mit akar?

- Kérem, nagyságos ur, tiszteli a Párvay Ödön nagyságos ur, tessék azonnal a *Spanyol Mulató*-ba, jönni.

- Miért?

- Baj van, zavargás, vérengzés...

- Mindjárt.

Visszaültem a helyemre és nyugodtan leírtam a következőket:

Cserepes Malvinka egészséges fölfogásával és hangjával, melyet korrektül tud használni, megmutatta, hogy igazuk van azoknak, a kik szép jövőt jósolnak neki.

Ezzel, azt hiszem, hogy úgy Cserepes Malvinka, mint az igazság kikerülték a gyufaoldatot. A felelősséget áthárítottam azokra a nem létező urakra, a kik szép jövőt jósoltak neki.

Aztán kocsiba ültem és a *Spanyol Mulató*-ba mentem.

A *Spanyol Mulató*-t eddig csak hírből ösmertem. Ugynevezett zengeráj volt, a hol kétes multu és kétségtelen jellemű bécsi hölgyek németül és hamisan énekeltek, a hol méregdrágán irtóztató rossz italokat mértek és a hol hamis kártyások leselkedtek az ártatlan áldozatokra. Kiskaliberű buzakereskedők és foglalkozás nélkül lézengő pincérek szoktak odajárni. Néha bevetődött egy csomó jogász és olyankor verekedés lett a dologból. Mert a jogász a legrosszabb bort is szívesen megissza, de a legjobb bort is csak kedvetlenül fizeti.

Mit csinálhat ott Párvay Ödön? Igaz, hogy már két hónapja szalmaözvegy, de hatvan nap alatt ennyire eljogászosodott volna? Ő, a ki három gyermekes családapa volt?

Kíváncsi voltam, hogy micsoda meglepetés vár rám. Párvay Ödön egyike volt legjobb barátainknak és zivataros időkben önfeláldozólag szoktuk támogatni egymást.

A *Spanyol Mulató* előtt éjjeli alakok állodogáltak, a kik már értesülve voltak a botrányról. Azt mondták, hogy egy orosz herceg az énekesnők közt fölfedezte a feleségét és most le akarja löni a direktort, a ki, nem tudom, mi alapon, Chevalier Danzignak nevezte magát. Mások egyszerűen a bokharai emirt gyanúsították azzal, hogy odabent botrányt csinál. Találkoztak olyanok is, a kik spanyol trónköveteléssel gyanúsították a botránycsinálót. A hírek kalandossága percről-percre növekedett, s természetesen mindig az a hír talált legtöbb hívőre, a melyik a legkalandosabb volt.

Odabent az előadás szünetelt és a rémület nagy volt. A primadonnák az asztalok körül ültek a szenzálok közt, s nagy elszőrnyedéssel tárgyalták a *betyár magyar*-nak a viselkedését. A betyár magyar nem akarta megfizetni a *cekket*. Erre a pincérek gorombáskodtak vele, ő szétütött köztük, ők meg akarták verni, erre a magyar revolvert rántott, behátrált egy szobába, azt magára zárta és nem akart onnan kijönni.

Odamentem a bezárt ajtóhoz, mely előtt egy rendőr alkudozott az üldözőttel.

- Ödön, hallod-e?

- Te vagy az, Muki? - kérdé egy rekedt hang.

- Nyisd ki az ajtót.

- Nem én, mert a kalózok betörnek.

- Nem megy be senki, csak én. Kérem, biztos ur, engedje meg, hogy magam mehessek be. Jót állok, hogy megszéleditem. Különben nem felelek semmiről.

A biztos ur megengedte.

Ödön egy széken ült, kócosan, letépett nyakkendővel, összeszaggatott inggel. Kezében a revolver.

- No, ember, te ugyan szép dolgokat mivelsz.

- Kérlek, csak nem engedhetem, hogy kiraboljanak.

- Mit csináltak veled?

- Egy vacsoráért, sörrel, borral, két üveg cukrosvizzel (a mit ők pezsgőnek neveznek) negyvenkét forintot számítottak föl.

- Hallatlan. Jöjjön csak be, biztos ur.

A biztos ur meghallgatta, a fejét csóválta és szólt:

- A summa sok, de én csak az éjjeli zavargásban járok el.

- De én azt a summát ki nem fizetem ám, - heveskedett Párvay.

- Az a bekísérésen nem változtat semmit. Tessék a revolvert átadni.

- Ugy van, öreg. Add át a fegyvert és gyerünk ebből a bünbarlangból.

- Kiséretemben, - egészíté ki a biztos ur.

A szenzálok, galopinek és ágensek fenyegető sorfala közt vonultunk kifelé, öt forint jutalmat adva Mustos Lajos pincérnek, a ki a Nápoly-kávéházból értesített.

- Ki fizeti meg a cekket? - kiáltott Danzig lovag.

- Előbb az igazságszolgáltatás nyilatkozik, - szólt bölcsen a biztos ur, és mi távoztunk.

A kerületi kapitányságnál majdnem pórul jártunk. Az inspekciós tiszt nagyon álmos volt és kezdett összetéveszteni két elfogott zsebtolvajjal. Ösmervén a rendőri letartóztatások titkait és veszedelmeit, már-már bucsuzni kezdtem fiatalságomtól, mikor végre a tiszt ur magához tért és konstataálta, hogy két tisztességes uriemberrel van dolga, a kik nem vétettek semmit, csupán korpa közé keveredtek.

Elbocsátott. Ő nem akart az a disznó lenni, a ki megegyen bennünket.

Párvay Ödön csalogatott, hogy menjünk ki még Ős-Budavarába is, de én hivatkozva viharvert külsejére, visszautasítottam. És hogy minden további rendetlenkedésnek elejét vegyem, hazavittem őt és ott maradtam nála hálásra.

Az íróasztalon a felesége és a kis fia arcképe állt.

- Édes angyal, - suttogá és megcsókolá az arcképet.

Vetkőzni kezdtem.

- Te nem fekszel le?

- Nem, még irok a feleségemnek.

- El akarod neki mesélni a ma éjjel történeteket?

- Számár. Minden héten négy levelet irok Birinek. Szeretném látni, melyik férj teszi ezt meg, házasságának harmadik esztendejében?

- Hja, barátom, de az Uristen nem a leveleket olvassa ám, hanem a sziveket vizsgálja, a te szived pedig a *Spanyol Mulató*-val van tele.

- Jó, jó, bölcs ember. Az asszony megelégszik a levelekkel is.

Nem vitatkoztam tovább, lefeküdtem és elaludtam.

Reggel korán ébredtem föl, Ödön mélyen aludt. Odanéztem az íróasztalra. Ott feküdt kiterítve a levél. Azt már nem tudta Ödön megvárni, hogy megszáradjon.

A levél így szólt:

„Édes, aranyos kis feleségem!

Napról-napra türhetetlenebb a szalma-özvegység. A vendéglői koszt már tönkretett, nem lebegsz már őrzőangyalként a paradicsomos káposzta fölött, gyöngéd kis kezeid nem turkálnak a hajamban, nem hallom édes nevetésedet; szomorú vagyok, mint egy fűzfa. Mikor a kompániát lerázom a nyakamról (a mi este tiz, féltizenegykor megtörténik), búsan hazaballagok rideg fészkembe, még egy kicsit olvasok, s aztán nagy keservesen elalszom... Rólatok álmodom... Borzasztó egy élet ez!... Ma reggel, mikor a hivatalba mentem, betértem a Barátok templomába és buzgó imádságba merültem, értetek édeseim: érted és drága Lacikánkért...”

- Szemtelen! Szemtelen! Így hazudni! Gazember!

Fölháborított ez a levél, hogy mer ez a haszontalan lump annak az aranyos asszonykának így írni?... Lássuk csak tovább.

A levél nem volt tovább, Ödön elálmosodott és nem fejezte be.

Gondolkozni kezdtem. Ez a fickó megérdemli, hogy megbüntessem. De hogyan?

Megvan: ellopom a levelét.

A levél végére odairtam elváltozott irással:

A levelet Párvay Ödönnek diktáltam, mert a könnyökömet megütöttem és a karom föl van kötve. Ölel szerető hű férjed

Muki.

Borítékba tettem, megcimeztem és - mit gondolnak, mit tettem vele?

Elküldtem Igló-Füredre, a - *saját feleségemnek*.

Hiba nem volt benne: még a paradicsomos káposzta is kvadrált.

És (a mi a fő) megspóroltam egy levelet.

AZ OROSZLÁNSZELIDITŐ LAKOMÁJA.

Mindig szerettem a vadállatokat és azokat, a kik vadállatokkal foglalkoznak. Rendes látogatója vagyok minden állatseregletnek és bolhaszínháznak, valamennyi óriás hölgynek életrajzát és karvastagságát kívülről tudom. Lelkesülök a kezetlenül és lábatlanul világra jött csodák iránt, a kik a szájukkal kötnek s (nyilván) a fülükkel esznek. Ideálom a szakállas hölgy, a ki egy hatosért mutogatta magát itt tavaly. A látvány fölért egy rossz népszinművel, azonfelül olcsóbban mutogatták. Pertu voltam kigyótáncoltatókkal és oroszlánszeliditőkkel, s ha le tudtam volna győzni félénkségemet, magam is állatszeliiditőnek csaptam volna föl. De legföljebb egy madárkereskedés erejéig telik a bátorságomból. Éppen talán gyöngéd lelkülem volt oka, hogy úgy rajongtam e vadállatfékező hősökért, vagy a félszeg csodákért, kik a természet bátorságának (ez extravaganciák terén) élő bizonyítékai. Én csak a pudlikutyámat mertem dresszirozni, de mikor már készen volt s következtek volna a mutatványok, egyszer megharapott, s azóta nem merem mutatványát próbára tenni. Maradjon meg becsületes, tudatlan kutyának.

Három nappal ezelőtt éppen oroszlánszeliditő barátomhoz mentem tartlira, mikor örömsugárzó arccal ő maga jött elem és sörényét rázva kiáltott:

- Fiu!

- Tessék?

- Fiu lett! - s nyakamba borult.

- Örvendetes oroszláncsaládi esemény? - kérdém.

- Nem. A ketrec állománya változatlan. Feleségem örvendeztetett meg.

- Gratulálok.

- Köszönöm. Holnap este lesz a keresztelés. Elvárjuk okvetetlenül.

- Hol lesz?

- Az állatseregletben. Az egész fővárosi művészvilágot meghívtuk. Óriási muri.

Másnap este nyolc óra után frakkba öltözve megjelentem az állatseregletben. A bejáró kapu egy óriási oroszlánfejet ábrázolt, melynek a tátott száján kellett belépni. A mint beléptem, a száj becsukódott, s én sötétségben maradtam. Nyomban lekapták láthatatlan lények a téli kabátomat, s rám huztak valamit. Megragadtam egy lényt, s a torkát szorongatva kiáltám:

- Hová viszi a kabátomat?

- Ne tessék félni, numerust adok helyette, - s ezzel a kezembe nyomott egy darab papirost.

- Merre menjek? Hol van a kijáras ebből az oroszlánból?

- Csak egyenesen tessék.

Behunyt szemmel mentem, egyenesen-e vagy görbén, azt nem tudom, de egyszerre csak kiestem a világosságra, hol az örvendő apa várt mindenkire, a gyülekező sokaság élén. Az urakra mind fehér kaftán volt huzva, a milyent rám is huztak a sötétségben. Ez álarcosbál jelleget adott a vacsorának.

- Szép, derék, hogy eljött, - szólt a törvényes apa, - ösmerkedjünk urak, - s engem egy barátságos lökéssel a tömeg közepébe helyezett.

A nagy állatsereglet fényesen ki volt világítva, hosszában huzódott egy ragyogón terített asztal. Szerecsenek felügyelete alatt kitanult csimpanszok sürögtek az asztal körül s boros üvegeket helyeztek el rajta. A ketrecek óriási ponyvával végig le voltak takarva. Egy pár papagáj ugrált szabadon, s rikácsolt fülhasogatólag.

- Én Richard akrobata vagyok, - szólt hozzám egy nyalka ur.

- Én Abelárd, műlovar, - folytatá egy harmadik, a lehető legkomolyabban.

- Én Johnson, indiai kigyószelidítő. Én X. spiritiszta és antispiritiszta, - zümmögték fülemből jobbról és balról. Elhültem a földi nagyságok e tömegének láttára. Mit csináljak? Csak nem vallhatom be polgári állásomat? Lenéznek és nem barátkoznak velem s ez nekem fájni fog.

- Én Kajszin vagyok, a madárember, - feleltem vakmerőn.

- Ah! - kiáltott föl örvendező hangon egy eddig hallgató szomszéd, - tehát kolléga! - S megragadván kezemet, gyönyörűen és barátságosan pitypalattyozni kezdett.

Én zavaromban mopszliugatással feleltem, egyéb állathang nem telt tőlem. A madárember rögtön elkomolyodott, s abbahagyta a madárdalt.

- Uram! - szólt neheztelve, - a kutya, az nem madár. Ön csak alfaja művészetünknek.

Ezzel hátat fordított. Zavaromban leejtettem a kalapomat. Nem is csekélység, kérem. Sohse haragudott még meg rám madárember! E pillanatban kalapom eltűnt a földről, s megjelent egy a levegőbe tartott lábnak a végén. A kérdéses láb az ő saját gazdájának a nyaka köré volt tekerőzve, s úgy nyult aztán a levegőbe.

- Én don Karaszko vagyok, a kaucsukember, - szólt a bámulatos művész, ki csak féllábbal, annak is a hegyével állott a földgolyón, - vegye le kérem a kalapját a lábamról.

- Igen ám, de nem érem el.

Szánalmas mosoly játszadozott a körülálló művészek ajka körül. Richard, az akrobata, egy hatalmas ugrással átszáguldott don Karaszkon, s röptibe lekapta a kalapot a lábról. A következő percben a kalap az én fejemen, Richard pedig az Auguszt nyakán ült. Én egészen megzavarodva álltam e csodadolgok közepett. A többiek föl se vették. Fejem kábult, szemem káprázott. Szerencsére megszólalt egy kolomp, s az oroszlánszelidítő elordította magát: „Asztalhoz!” A kolomp hangjára az eltakart vadállatok ordítani kezdettek, azt hitték, hogy itt az etetés órája.

A vacsorát négy törpe szolgálta föl, piros selyembe öltöztetve, még pedig az asztal közepén jártak föl s alá, s onnan kínálgattak. Mikor elémbre ért, letette a tálat, beleült a tányéromba, s ott saját tengelye körül villámgyorsan forogni kezdett. Nyilván megsejtette, hogy civil vagyok. A mű-büvészek röhögtek, én fájdalmasan tekintettem az asztalfőn ülő oroszlánszelidítő barátomra, a ki nem vette észre kínjaimat. Ekkor méregbe jöttem, s egy hatalmas barackot nyomtam a törpe fejére, mire ő megszüntette a forgást.

- Uram, én abból a tányérból enni szándékoztam, - hörgém.

- Hát egyék, - mondá szemtelenül.

De erre már nyakoncsiptem és ledugtam az asztal alá, a mi a legnagyobb szégyen és csapás egy törpére nézve, mert a maga emberségéből nem tud visszatérni az asztalra. Egyszer csak egy kolosszális rugás végső akkordjait éreztem lábamon: a törpe ordítva szaladt ki az asztal alól. A rugás egész teljében neki volt szánva s eredett vala Toldi Jánostól, a külvárosok kedvelt óriásától, ki méreteihez képest e percben is egy sétatálcával piszkálta a fogát.

- Gyülölöm ezt a törpét, - harsogá elégült mosolylyal az óriás, - ő az én ellentétem, s nyomorult korcstulajdonságaiból él, melyek az emberi nemnek szégyenfoltjai.

- Csitt! csitt! - szólt jobboldali szomszédom s egypárszor ingerülten csapott a mellére.

Azt hittem, nekem szól, s odafordultam; de ő magába mélyedtnék látszott, s kopogtatta a mellét.

- Csend legyen, gazok, ha mondom. Már megint veszekedtek?

- Mi baj? - kérdém kíváncsian az örült férfiut.

- A személyzet marakodik - felelt ő.

- Miféle személyzet?

- Társulatom személyzete. Hát nem tudja, hogy én a bolhaszinház tulajdonosa vagyok? Lakomára jövén, otthon fületlen a szoba, s elhoztam őket magammal, hogy meg ne fagyjanak. Csitt! mert rendőrt hívok! - kiáltá, újólág kopogtatva mellén.

Én kíváncsian hajoltam oda. E percben a színigazgató nagyot ordít, s engem torkon ragad.

- Meg ne mozduljon, boldogtalan, mert meg találom ölni.

- Engem? - hörögtem kékülve-zöldülve.

- Dehogy, az első szerelme, társulatom szemefényét, vonzóerejét. Itt ül az ön nyakán. Meg akar szökni a gazfickó.

A menekülő első szerelme csakhamar elfogta s visszavitte a főhadiszállásra. Tovább ettünk. Baloldali szomszédom tortát kínált s mikor belevágok, a torta kétfelé válik s egy tüztenger dől ki belőle. Majd lefordultam a székről s megkapaszkodtam a tortatartó férfiuba. De ennek minden porcikájából, szájából, orrából, füléből láng csapott ki s már éreztem, hogyan sülök, mint a tűzbe tett kukorica. Végre megszűnt a látomány, ekkor a félelmes ember fölállt s bemutatta magát.

- Én Franz Patagon, polgári tűzokádó vagyok.

Örültem a szerencsének. Végre véget ért a vacsora s én kisomfordáltam volna, ha Toldi János, a törpegyülölő óriás, meg nem csip.

- Ugy-e tud táncolni? - mennydörgé rám a magasságból.

- Hogyne! - nem merem ellentmondani.

- Jöjjön, bemutatom a feleségemnek, s ezzel elvonszolt az óriáshölgyhöz, a ki a közéletben öt mázsás súlyok emelésével foglalkozik.

A tánc megkezdődött s én lejteti kezdtem a dámával. Micsoda tánc volt ez! A földgömb csak azért nem szakadt le a nagy mindenség semmiségébe, mert én könnyű lépteimmel ellensúlyoztam az óriáshölgy földrengető cövekeléseit. És ez a lavina, melyet végig hömpölygettem az állatseregleten, egyszerre csak velem együtt végigterült a földön... A boszut szomjazó törpe ugyanis lábaink alá futott, s mi elbotlottunk benne. Oldalnyilalással, vérző orral, lehorzsolt térdekkkel keltem föl, otthagya a hölgyet, s nekitámaszkodtam az oldalponyvának. E percben mögülem vérszomjas ordítás rémitett meg... Az oroszlánketrechez találtam dűlni... Odább sántikáltam. E percben a dühtől vörösen Toldi János jelent meg előttem.

- Uram, ön kompromittálta, guny tárgyává tette a feleségemet. Egy óriás-hölgyet kompromittálni. Takarodjék!

- Szívesen. Csak vigyen ki.

A nyakamnál fogva fölemelt, mint egy kis macskát s kivitt. Az utolsó, a mit odabent láttam, az volt, hogy az óriás hölgyet huszan emelték föl. Sápadt volt s arcát egy abrosznagyságu batiszt zsebkendőbe törülgette. Nagyot eshetett szegény!... A következő pillanatban az utcán találtam magamat. Azt hiszem, kidobtak. Kezemben egy darab papirost szorongattam, melyre a 25-ös szám volt írva: az képviselte a télikabátomat. De nem mertem érte visszamenni a gardrobba.

Azóta is kultiválom a csodaművészek világát, de csak messziről, a - harmadik helyről.

A LEVÉL.

Mindig igen szórakozott ember voltam. Annyira sohse vittem ugyan, mint az egyszeri német tudós, a ki a felsőkabátját a karosszékbe ültette, magát pedig a fogasra akasztotta, de ehhez a genialitáshoz öt titulusom hiányzik: 1. nem vagyok német, 2. nem vagyok tudós, 3. nincs felsőkabátom, 4. nincs karosszékem, 5. nincs fogasom. Beláthatja minden ember, hogy a németnek nem nehéz szórakozottnak lenni, mikor ilyen apparátussal dolgozik; de a magamfajta egyszerű magyar embernek nem állanak ilyen eszközök a rendelkezésére, annál nagyobb érdem, hogy én mégis szórakozott vagyok. Igenis, érdem! Minthogy a világ hibának tekinti s énbennem megvan, kénytelen vagyok érdemet faragni belőle. Olyan jeles emberek szórakozottak, hogy valódi dísz és öröm e tulajdonságon velük osztozni. Gyulai Pál szórakozott. Salamon Pál detto, ifj. Ábrányi Kornél játsza a szórakozottat, a miből gondolható, hogy ez érdekes tulajdonság lehet. S mennyi vigjáték és bohózat maradt volna megiratlan, ha a szórakozottság hiányzanék az emberi tulajdonságok közül. S végre megiratlan maradt volna maga ez a tárca is.....

Pénzem lévén, egészségem pedig nem lévén, elhatároztam, hogy én is fürdőre megyek. Itthon már szégyellem magamat a házmester előtt, mert az egész házban ő és én laktunk csupán, a többi lakó mind fürdőzött. Elhatároztam, hogy egy női fürdőre utazom, a hol kétszáz nő fürdöz, s a fürdőorvos az egyetlen férfi. Itt meg fognak engem becsülni, mert, az igazat megvallva, nem sok szerencsém volt a hölgyek körül, s a leggyöngébb konkurenciától is félnem kellett. Szépen zongoráztam Schubertet, a mi a félhomályu kurszalomban, melynek ablakaira fenyőfák illatos ágai szoktak borulni, kitünő hatással lesz. Szépen fújtam a furulyát is, s bizonyára már első estén föl fog tűnni az érdekes halványszőke ifju, a ki hanyagul ablakába dőlve, lágy furulya-tremolókkal reszketteti meg a sziveket.

Megérkeztem a fürdőre. Schubert és a furulya gyorsan rám vonták a figyelmet. Harmadnap már meghívást kaptam, hogy egy hölgytársasággal tutaj-kirándulást tegyek a Dunajec folyón egy lengyel fürdőre. Négy hölgyet kísértem és igen jól mulattam, mert a hölgyek vidámak és szellemesek voltak. Fürdön hamar megbarátkozik az ember. A víz párája, a fenyvesek illata, a havasok gőze, a kék ég, a zöld föld elkábitott, szivem megnyílt s rejtekébe fogadta egyik bájos utitársunkat. Bátorság és erő fogott el, versenyt eveztem a szurtos tótokkal, Petőfit bele-szavaltam a vizesések morájába s kalapomat csóváltam a magasságban keringő sasok felé. Ah, ez szép napom volt. A hölgyek nevették a mámort, melyet a szabad természet élvezete keltett bennem. De nem sejték, hogy a szerelemnek is ittasa vagyok.

Öt nap mulva hosszú, hosszú levelet irtam egy pesti barátomnak. Megírtam benne szerelmemet, az ő nevét, alakját, hangját, járását. Megemlékeztem a csirkecombról, melyet ujjacskáival széttépett, a virágról, mely hajában hervadt, a kalapról, melyet viselt, a nótáról, melyet legjobban szeretett, az ételről, melyet legkevésbé szeretett, egyszóval mindenről, a mire egy szerelmes figyelme kiterjedhet.

A levél szép volt. Bátran bele vehettem kiadatlan novelláim közé.

Hamarjában még egy levelet firkantottam gyámomnak, hogy küldjön utánam pénzt, mert tovább fogok fürdön maradni, mint eleinte gondoltam.

Ekkor hallatszott lent a sétatéren az ő ezüst nevetése. Rohantam le s a társasághoz szegődtem. Éppen a postahivatal mellett menvén el, bedobtam a leveleket.

Egy óra múlva jutott eszembe, hogy én valamelyik levélre, csupa szórakozottságból, elfelejtettem címet írni.

Csavargós utakon száguldottam le a hegytetőről a postahivatal felé. Nincs borzasztóbb a fürdői utaknál, mikor az ember siet. Háromszor rohantam el ugyanazon tisztás mellett s háromszor gázoltam el ugyanazokat a gyermekeket. „A furulyás ifju megbolondult!” - gondolák a mamák.

Végre a postahivatalhoz értem. A postahivatalnok szintén fürdővendég volt, t. i. kisasszony.

- Nagysád, főnök ur, nem került ma a keze közé egy címtelen levél?

- De igen. Legyen nyugodt, rá is irtam a címet.

- Miféle címet?

- Hát az öreg báróné férjének a címét, Retek-utca 5. Lőcse.

- Jézus Mária! Hogy írhatta azt rá?

- Kérem, kérem, egyetlen fürdővendég van, az öreg báróné, a ki sohse szokott címet írni a leveleire; mi már ismerjük s magunk szoktuk ráírni a címet.

- Eliz kisasszony (ez ő volt) mamája az?

- Ő.

- Végem van. Az az én levelem volt. Én adtam be ma egy címtelen levelet. Az istenért, kérem, adja vissza.

- Nem lehet, a lőcsei posta elment már.

- Hát a pesti?

- Az nem.

- Hol van? Legalább meglátom, hogy melyik levelem ment az öreg báróhoz.

A pesti csomagban megtaláltuk a *gyámomhoz* címzett levelet, melyre rá volt írva szépen az adressz. Tehát éppen az a levelem ment el az öreg báróhoz, melyben a lánya iránt való lángolásomról beszélek! Borzasztó. Meg kell akadályoznom, hogy az a levél kézhez jusson.

- Kisasszony kérem, mikor kapja meg a báró ur azt a levelet?

- Holnap délben.

- Mi ő?

- Nyugalmazott ezredes.

Ne nekem. Katona-ember. Már látom magamat összekaszabolva a Rókus-kórház halottasházában. Meg kell akadályoznom, hogy a levél a báró kezeihez jusson.

Rögtön kocsiba ültem s a vasuti állomásra hajtottam. Éppen elég időm volt még a postavonatra fölkapaszkodni. Az vitte a levelet is!

Másnap Lőcsére értünk. Leszálltam a vonatról s a postakocsi mellé gyökereztem. Ledobálták a levélzsákokat, újra kocsira rakták s a postakocsi megindult Lőcse felé. Én fiakkere után. A városban a postahivatal elé álltam, egyszerre csak látom, a mint jön ki a levélhordó s kezdi kihordani a leveleket. Követtem.

A nyomorult a város végén kezdette s másfél óráig cipelt engem a nagy forráságban. Már közel voltam az ájuláshoz, mikor a Retek-utcába ért. Itt lakott az ezredes. Hirtelen a levélhordó elé léptem.

- Levélhordó ur, éppen az ezredes urhoz megyek, majd beviszem a levelét.

- Azt nem adom oda. Egy hatost kapok ott és egy pohár bort.

- Adok egy forintot és öt pohár bort.

A levélhordó hátrált, körültekintett és elsápadt. Egyedül voltunk az utcán.

- Kérem - hebegé, - nem pénzes levél.

- Mindegy, adja ide. Két forint.

- Én kiáltok, - felelt a levélhordó, s a báró kapuja felé futott.

Végem van. Utána lopóztam, s láttam, a mint a verandán pipázó ezredesnek átadta a levelet, s eltávozott a konyha felé.

Fölmentem a verandára. Az ezredes ur éppen vágta föl a levelet.

- Ezredes ur, én Mák Rezső, pesti ügyvéd vagyok. Ne olvassa el azt a levelet.

Az ezredes bámulva nézett föl.

- Miért ne olvassam el a levelet? - és szánakozó mosoly játszadozott vastag bajusza alatt.

- Uram, ön nem fogja azt a levelet elolvasni.

- De kérem, a feleségemtől van.

- Soha, azt én irtam.

Az ezredes szó nélkül egy dézsa jeges vízhez lépett, kivette belőle a söröspalackokat s nyakon öntött. Azután nyakon csipett, lenyomott a székre, megsimogatta homlokomat és szeliden szóla:

- Csillapuljon, fiatal ember.

- Lecsillapulok, ha ide adja azt a levelet.

- Ugy látszik, ez a rögeszméje, - mormogá az ezredes egy öreg inashoz hajolva, - tessék.

Végre kezeim közt vagy! Szétbontom, s ismeretlen női írást látok. „Kedves öregem!” Megnézem az aláírást. „Anna.” Ezt a levelet az öreg báróné írta. Megfoghatatlan.

- Ezredes ur! - szólék udvarias meghajlással, - én nem vagyok bolond, de most nagy bolondságot követtem el. Köszönöm, tessék a levél, bocsásson meg, hogy követeltem. Nem volt jogom hozzá.

- Pedig azt hittem, hogy egy megbolondult fürdővendég valami szomszéd fürdőből. Örvendek a szerencsének.

Marasztott, de nem maradtam. Annyira rösteltem a dolgot, hogy azonnal hátat fordítottam még a városnak is s a legközelebbi vonattal visszautaztam a fürdőre. El voltam határozva, hogy azonnal ott hagyom a fürdőt; mert a nyugalmazott ezredes az esetet megírja a családnak s örökre nevetségessé vagyok téve.

De hát hova lett az én levelem?

Szobámban találtam meg az asztal alatt; *helyette annak idején egy üres borítékot adtam föl.* Eltettem gondosan pesti barátomhoz irt szerelmes levelemet s másnap hajnalban ott hagytam forró szerelmem színhelyét és elutaztam Tatra-Füredre.

Itt is balzsamos a lég... egyszóval kétheti tartózkodás után elővettem újra a kérdéses levelet, kivakartam belőle az első nevet, a dátumot, a helyet, ezek helyébe mást irtam, az ideál leírását s tulajdonságait meghagytam s aztán gondosan adresszáva elküldtem pesti barátomnak. (Előbb két tanuval megnéztem, hogy rá van-e írva a cím?) Legalább nem veszett kárba.

Ilyen a fürdőélet. Hja, ott fent a hegyek közt, a hol a zöld föld, a kék ég, a zuhatagok, tenger-szemek és fenyvesek teremnek!

VALLOMÁSOK.

Nem tagadom, uraim és hölgyeim, hogy igen fiatalon házasodtam. S büszke is vagyok rá. Mert a házasság vagy bolondság s akkor az ember később fiatalságával menti magát, vagy pedig igen okos dolog s akkor jó minél hamarabb elkövetni.

Gyerekkoromban elhatároztam, hogy csak olyan nőt veszek feleségül, a kit vagy a kolostorból, vagy a férje mellől szöktetek meg. Hamar beláttam azonban, hogy kolostorból csupán szenzációhajhászó regényírók szöktetnek el képzelt személyeket; az pedig gondolkozóba ejtett, hogy a hány férjnél csak puhatolóztam, valamennyi szívesen vette volna, ha elszöktetem a feleségét.

Beláttam, hogy nekem is a rendes utat kell választanom, ha feleséghez akarok jutni. Ugy tett az apám, nagyapám, szépapám. Följebb nem tudom vinni.

De a módok apáról fiura változtak. A szépapám kihuzta a vízből leendő apósát. A vízzel kezdődött barátságot borral pecsételték meg s házassággal fejezték be. Boldog házasság volt: született belőle a nagyapám.

Nagyapámat a leendő apósa huzta ki a vízből s nagyapám hálából elvette a lányát, a ki ezáltal abba a helyzetbe jutott, hogy évek hosszú sora múlva nagyanyámnak érezhette magát.

De ne feledjük az apámat, kettőnk közt az összekötő kapcsot. Apámat senki se huzta ki a vízből, ő se huzott ki senkit a vízből, így házassága kissé nehezebben, ment. El is mult már harminc éves, mire a lánynyal megismerkedett, a kit az égi hatalmak neki szántak.

Gazdaember volt. Az aratás, cséplés, a szüret, az őszi szántás véget ért. Apám lóra ült s legszebb tajtékipájával fölfegyverkezve, elment a kérdéses lányos házhoz.

- Uram, én szeretem az ön lányát, - szólt az apához.

- Azt majd meglássuk; csak maradjon itt három napig.

Első nap apám egy hosszú női hajszalet talált a levesében. „Ez Annáé”, - gondolá, - s rácsavarta az egyik gombjára. Vacsorakor már az öregbéres vörös szakállából talált egy szálat a babcsuspájzban. „A Jóska, vigyázatlanul találta megölelni a Jutkát”, - gondolá apám s eldobta az áruló szálat. Este bontatlanul találta az ágyát, megbontotta maga.

Reggel nem volt megtisztítva csizmája és ruhája; megpucolta maga. Ágya egész nap vetetlen volt, este úgy találta, a hogy reggel kikelt belőle. Másnap a leves sótalan volt, a marhahus kemény, a salátát pedig megcukrozva adták be. Apám szó nélkül megevett, lenyelt mindent s ebéd után illedelmesen kezet csókolt a háziasszonynak és leányának.

A harmadik nap végén előfogja az öreg ur s pipa mögül így szól hozzá:

- No öcsém, hogy állunk azzal a szerelemmel?

- Már mint az enyémmel?

- Éppen azzal.

- Maradok a mellett, a mit mondtam. Szeretem a lányát és feleségül veszem.

- Szervusz fiam! Neked adom, - s nagyot paroláztak és ölelkeztek.

Mentek egyenesen az asszonyok szobájába; de már erre az utra apám még a tajtékipát is félretette.

Az asszonyok nem zongoráztak: akkor ez még nem volt divat. A ruhájukat varrták; akkor ez még divat volt.

Apám megcsókolta anyámat, a mire olyan jó kedv kerekedett, hogy az öreg lekapta a gitárt a falról, s elpöngtetett rajta egypár lassut.

- No fiam, kiálltad a próbát, megérdemled a lányt, - szólt az öreg.

De elpirult erre a lány.

- Miféle próbát? - kérde apám.

- Hajszaalak a levesben, a csuspájzban, a piszkos csizma, a vetetlen ág, - mindez csak hamisság volt.

- Hahaha! - nevetett apám, - könnyü volt azt kiállani.

Anna most még jobban elpirult.

- Hogy az ördögbe? - gyanakvók az öreg.

Apám átölelte anyámat, s boldogan mondá:

- Anna mindent elárult a második napon.

- Láncos-lobogós-adta könnyelmü teremtése! Most aztán nem tudod, hogy szeret-e?

- De tudom én, s pedig éppen ebből, - kiáltott boldogan apám, s egyikét adta azoknak a cuppanós csókoknak, melyek a harmincas évek végén divatban, voltak.

Ezzel a dolog rendben volt.

Most következem én. Hej, hányszor csókoltam én a mamának kezét, míg odáig juthattam, hogy a választottnak - egy szál rózsát átnyujthattam. Az egy szál rózsza után következett egy nagy pauza, s aztán - megint egy szál rózsza. Végre egy egész bokréta. Közbe számos keringő, számtalan csárdás és séták a Margit-szigeten.

Egy napon aztán feketébe öltözködve meglátogattam az apát. Értesítettem őt a szívemben dúló szerelemről.

- Beszéljen, kérem, a leányommal. Ő tőle függ minden.

Egy este a választottal négy szemközt lévén, Hahóti tanár fizikai tankönyvéről (felsőbb leányiskolák számára) ügyesen áttértem a szerelemre. Nyáron volt. Csak két meleg szív és egy hideg kandalló volt tanuja a jelenetnek.

- Beszéljen, kérem, a mamával, - ezt hallám ajkairól.

Leendő anyósom előtt se rukkolhattam ki egészen. Ő is belevágott:

- Beszéljen az öregemmel.

Hát már most kivel beszéljek tulajdonképp, ha egyik a másikhoz küldöz?

Meglátogattam öreg barátomat, a ki a házasságban szakember volt, mert éppen ötször nősült. Első felesége meghalt, a másodiktól barátságosan elvált, a harmadik megszökött tőle, a negyedikről ő szökött meg. Az ötödikkal valószínűleg végig együtt marad, mert az összes lehetséges elválási módozatokat kimerítette korábbi feleségeivel.

Ettől kérdeztem meg, hogy megházasodjam-e.

- Barátom! Ha szegény a lány, vedd el, mert akkor igénytelenül van nevelve. Ha gazdag, akkor is vedd el, mert akkor hoz pénzt, a mivel győzi az igényeit. Ha azonban szereted, akkor mindenképpen vedd el.

- Miért?

- Mert vagy jó asszony lesz belőle vagy rossz. Ha jó asszony, akkor boldogok lesztek, ha pedig rossz, akkor vagy meghal, vagy elváltok, vagy elszökik stb. (És elmondta egész praxisát.)

- Még egy szót. Kitől szoktad te megkérni a lányt?

- A gyámjától. Mert én mindig árva lányt szoktam elvenni. (Bölcs előrelátás lehetett ez a szokás.)

Rajtam ezzel nem volt segítve. Visszakerültem az apához, a kinek elmondtam, hogy már mindenkivel beszéltem.

- Akkor hát mit akarsz velem?

Rohantam a mamához s említém, hogy beszéltem az öregjével.

- A leányom a szomszéd szobában van, - suttogá leendő anyósom, mialatt én kezet csókoltam neki.

- Beszéltem a mamával, - sugtam választottamnak, ki a zongora előtt úgy tett, mintha őt Beethoven jobban érdekelné, mint Sárdi Misi. (Ez én vagyok.)

A következő pillanatban a nagy Beethoven a földön hevert s leendő anyósom egyikét hallotta azoknak a cuppanós csókoknak, melyek a nyolcvanas évek közepén divatban voltak.

Itt véget érnek vallomásaim. A fiam folytatni fogja. Őseim házasságait az ő kedvéért szedtem össze, hogy föladatát megkönnyítsem. Mennyi dolgom lenne, ha annyi ősöm volna, hogy kamarás lehetnék!

FÉRJ ÉS FELESÉG.

I.

Az utóbbi hónapokban hosszabb időt töltöttem külföldön s mikor végre hazatérve, tele tüdővel szívtam ezt a poros, füstös, gyilkos, de mégis oly édes, oly rokonszenves, oly nélkülözhetetlen budapesti levegőt: kínos aggodalmak támadtak bennem.

Hogy távollétem és kóborlásaim alatt hány irodalmi remekművet mulasztottam el megírni: ez nem nyugtalanított. Muszáj *nekem* megírni a remekműveket? Nem muszáj. Muszáj egyáltalán, valakinek remekműveket írni? Senkinek se muszáj. Két muszáj van csak: adót fizetni, az egy; meghalni, ez a kettő. A többi csak privát kedvtelés. Ez oldalról tehát engem semmi szemrehányás nem érhet.

Más volt aggodalmaim oka. Mennyi elintézetlen ügyem támadt távollétem alatt. Egy vidéki szinigazgatónak prologot ígértem. Egy ifju költőnek megígértem, hogy kiadót szerzek neki. Egy másik ifju költőnek (annyian vannak ezek az ifju költők!) azt ígértem, hogy munkáit bemutatom a Petőfi-társaságban. Egy külföldi írónőnek fogadást tettem, hogy kalauzolni fogom Budapesten. Egy belföldi írónak előszót ígértem. A szabómnak megígértem... nem, ezt nem mondom meg, ugy se tartottam meg. Egy fiatal özvegynek megígértem... Ezt se árulom el, nehogy a fiatal özvegyek előtt a renommém csökkenjen.

Ilyen körülmények közt el voltam rá készülve, hogy íróasztalomon a szemrehányások, gorombaságok Eiffel-tornya fog rám várni. Mert én elutaztam a nélkül, hogy a költőt, a második költőt, a külföldi írónőt, a belföldi írót, a szabót és az özvegyet egy szóval is értesítettem volna.

A levelek tartalmát nem részletezem. Hisz nem okozhat önöknek örömet, ha velem gorombáskodnak! Én nekem is csak az okoz örömet, ha - magam gorombáskodhatom másokkal. Csak a legnagyobb gorombaságot említem föl: az özvegy távollétem alatt férjhez ment. Én most természetesen úgy fogom viselni magamat vele szemben, mintha én is feleségül akartam volna venni.

A nagy és goromba tömegben találtam egy kicsi, halaványzöld levelet, melyen egypár turbékoló galamb volt látható. Apró gyöngybetűkkel ez volt a levélbe írva:

Uram! ha ön érdeklődik egy szerencsétlen asszony szenvedései iránt, legyen március ötödikén délelőtt tizenegy órakor a Deák-szobor háta mögött. Majd én meg fogom szólítani.

Hervadt lilium.

Ha engem 1894 április tizedikén fölszólítanak, hogy legyek 1894 március ötödikén, délelőtt tizenegy órakor a Deák-szobor háta mögött, ezt, bármily nagy tisztelője vagyok is Deáknak és a szerencsétlen asszonyoknak, nem tehetem meg. Mit lehessen itt tenni? Eldobni a levelet. Ha az a lilium még nem hervadt el egészen, akkor ugysis fog jelentkezni.

Alighogy a levél a papirkosárba vándorolt, jön az inas és jelenti, hogy távollétem alatt három izben keresett egy szép szőke asszony s nagyon busulni látszott, mikor megtudta, hogy nem vagyok itthon.

- A nevét nem mondta meg?

- Nem... de valami virágot mondott.
 - Liliom?
 - Igenis, de nem tudom, hogy miféle liliom.
 - Hervadt liliom.
 - Igenis.
 - Köszönöm, elmehet.
- A szolga habozva kifelé indult. Láttam, hogy még valami nyomja a lelkét.
- Ferenc! - kiáltám.
 - Parancs.
 - Mit akar még mondani?
 - Volt itt egy ur is.
 - Engem keresett?
 - Nem; a hervadt liliomot.
 - Nem értem.
 - Bejött az asszony távozása után s megkérdezte, hogy kit keresett itt az ő felesége?
- (Mi az ördög!)
- És maga megmondta?
 - Meg.
 - Szamár. És mit mondott rá az ur?
 - Dühös volt és elrohant. S azóta már kétszer kereste a nagyságos urat.
- Jól vagyunk! Lovagias ügy egy férjjel, a kinek a feleségét sohse láttuk.

II.

Másnap bejön hozzám egy ur és igen kurtán kijelenti, hogy ő Szekeres Péter Rezső.

Gyönyörű fekete szakálla volt; sohasem láttam ennél sűrűbb, feketébb és hatalmasabb szakállat. Értem, hogy ennek az embernek mirevaló volt a két keresztnév: Péter viselte a szakállat és Rezső a tudatot, hogy Péternek ilyen szakálla van.

- Én vagyok a férj, - mordult rám a szakáll, a barátságtalan bemutatás után.
- Mi tetszik? - kértem s leültem, a nélkül, hogy őt helylyel kináltam volna. Ez is elég nagy gorombaság.
- Ön nagyon nyugodtan veszi a dolgot.
- Mit? Beszéljen kérem világosan.

A szakáll úgy kacagott, mint Gyenes szokott III. Rikárdban: tudniillik igen kellemetlenül.

- Annak az asszonynak, a kivel önnek viszonya van, én vagyok a férje.

- Becsületemre mondom, hogy Szekeres Péternét Rezsőnét nem ismerem. Becsületszavamra mondom, hogy ő nagyságát nem is láttam.

A szakáll nagyot hullámozott s újra tompán kacagott. Majd így szólt:

- Önt lovagias embernek mondják...

- Az is vagyok.

- S tudjuk, hogy lovagias ember még a becsületszavát is oda veti, hogy egy nőt megmentсен.

Kezdtém kifogyni a türelemből.

- Egyebet nem mondhatok. Ha ezzel nem elégszik meg, egyelőre foszszon meg becses jelenlététől, majd a többi barátaink elintézik.

A szakálltulajdonos leült a székre s így szólt:

- De én nem párbajt akarok, hanem bizonyítékokat.

- Mire nézve?

- Hogy ön nem kedvese a nőnek.

- Eh, hagyjon el, ön meg van bolondulva.

- Meglehet, de mért? Mert imádom a nőt. Óh, uram, ha ön tudná, mennyit szenvedek pár hét óta, segítségemre lenne, hogy kievickéljek a bajból.

Végre megsajnálta.

- No hát be fogom bizonyítani, hogy sohse találkoztam a nejjével.

- Hogyan?

- Ugy, hogy találkozni fogok vele.

Szekeres Péter Rezső szakállán a meghökkenés jelei mutatkoztak. Ez az ember minden érzelmet, a mit mások szemükkel, szájukkal, arcukkal szoktak kifejezni, a szakállával fejezett ki!

- Ne ijedjen meg, ön is jelen lesz a találkozáson.

Egy percig gondolkozott s aztán egészen vidáman szóla:

- Hát kérem, holnap délelőtt tizkor. Én kilenckor elmegyek a hivatalba, azaz nem megyek el, hanem elbujok a sötét cselédszobába. Ön pedig igyekezni fog rábirni a feleségemet, hogy az ebédlőben legyen a beszélgetés, mert e mellett van a cselédszoba. Ebből a beszélgetésből azonnal látni fogom, hogy ön kedvese-e a nőnek, vagy először látják-e egymást? Pompás terv. És most írja meg nőnek a levelet.

Leültem és a következő levelet irtam:

Asszonyom!

Ön távollétem alatt háromszor keresett. Véletlenül megtudtam nevét és lakását s engedje meg, hogy holnap délelőtt tizkor tiszteletemet tehessem. Ne vegye rossz néven, hogy ismeretlenül lakásába tolakodom stb.

Szekeres elolvasta a levelet. Mikor odaért, hogy „ismeretlenül”, egy tompa hahaha rezgettette meg a szakáll egyes szálait. Még mindig kételkedett!

- Nagyon jó. De ígérje meg, hogy a holnapi találkozásig egyetlen levelet se fog a feleségemhez írni.

- Miféle levelet írhatnék?
- Utasítások, hogy például nőm hogyan játszsza az ismeretlent...

Kezdett a dolog mulatságos lenni.

- Hát kérem, vagy engem ne hagyjon el holnap reggelig, vagy a feleségét őrizze, hogy nem kap-e még egy levelet ezen kívül.
- Majd inkább a feleségemet őrzöm.
- Köszönöm.

A levelet az inas azonnal elvitte az asszonyhoz s rá husz percre Szekeres ur is sietett haza.

III.

Mikor másnap délelőtt tíz órakor Szekeresékhez bekopogtattam, magam se tudtam, hogy ez a furcsa kaland hogyan fog végződni.

Az előszobában egy szobalány fogadott.

- Melyik szoba az ebédlő? - kértem.

Megmutatta. Bementem és nyugodtan helyet foglaltam. Pár másodperc múlva ott termett az asszony. És milyen asszony! Soha nagyobb szakállu ember szebb szőke asszonyt nem birt feleségül!

Bemutattam magamat.

- Óh, uram, ki ne ösmerné önt. Legutóbb is megjelent az arcképe a *Magyar Háziasszonyok Naptára*-ban.

(Mit vétettem én a magyar háziasszonyoknak?)

- Gyerünk át a szalonba.
- Engedjen meg, asszonyom...

(Mi az ördögöt mondjak?)

- Asszonyom, bocsásson meg, még nem reggeliztem...

(Ez már mégis nagy szemtelenség volt!)

Csengetett s azonnal teát hoztak.

- Miért fordult ön ismeretlenhez? Igazán kíváncsivá tesz.

Erre az asszony bocsánatot kért, fölhozta, hogy műveimből jókedvű, jószívű, nyílt és becsületes embernek tart: ergo segítsek az ő baján. Ő szereti a férjét, de az a rettenetes féltékenységgel, bizalmatlansággal és gyanakodásával boldogtalanná teszi, halálba üldözi. Segitsek rajta, gyógyítsam meg a férjét, különben ő a Dunába ugrik. Az ilyeneket se a bíróság, se a rendőrség, se az orvosok el nem igazíthatják: az ilyesmin csak az írók segíthetnek.

Végighallgattam.

- Asszonyom, - felelém, - az ön férje számár. (Ezzel tartozom a férjnek.) Az ilyen asszonyok, mint ön, nem szokták a férjüket megcsalni. Mentsége az, hogy önt nagyon szereti, de ez nem jogosítja föl arra, hogy önt kinozza.

(Most jön a legerősebb próba.)

- Ah, ha tudnám, hogy ilyen asszonyt kapok... magam is szakítanék agglegénységem bús csöndjével.

Az asszony fölugrott és lágoló szemekkel közeledett.

- Ah, ha a férjem író volna, - mondá, - milyen egészen más volna...

(Bizony más: az író ur nem sokat törődnék nagysáddal.)

- De hajh, az én feleségem még nem született meg...

- Ön is boldogtalan? - kérde az asszony s szőke hajának illata egyszerre csapott meg forró lehelletével.

Csak a fél karomat kellett volna kinyújtani s a század egyik legszebb női nyakát ölelhettem volna.

E pillanatban megjelent a szakáll. Vonaglott a meghatottságtól.

- Bocsáss meg Olga, félreismertelek.

S letérdelt az asszony előtt. Ezt valami francia drámában láthatta.

Az asszony halálsápadt lett. Hol rám, hol a férjére nézett. Fölhajtottam az utolsó korty teát, egyet pödörtem a bajuszomon, s hidegen szólék:

- Asszonyom, kigyógyítottam a férjét.

És ezzel elmondtam neki mindent. Az asszony először a férje nyakába borult, aztán az enyémbé; de a férj gyorsan kirántotta őt onnan s ő borult a nyakamba. Én is gyorsan kirántottam őt onnan.

- Uram, az ön neje angyal... Én becsületszavamat adom, hogy ő nagyságát többé látni se fogom, míg ön tisztességesen viseli magát... Tehát vigyázzon!

Büszkén elvonultam. Jobb kezemet az asszony, balkezemet a férj szorongatta. Jobb kezem visszaadta a szoritást... de ezt a balkéz nem tudta meg.

SZIPORKÁÉK EZÜSTLAKODALMA.

I.

Azt irták Szent-Lászlóról, hogy menjek le medve vadászatra. Ha az embert medve vadászatra hívják, le kell mennie. Mert ha nem megy le, azt hiszik, fél a medvétől. Én ugyan félek a medvétől, de azért ahányszor csak meghívtak, mindig megjelentem. Így hát lementem Szent-Lászlóra is. A vadászok azt a tanácsot adták, hogy csak akkor lőjjek rá a medvére, a mikor már elhaladt mellettem. Mert ha szembe lövök rá és csak megsebzem, halál fia vagyok. Én pedig nem óhajtom a halált apámmá tenni. Tehát egyáltalán nem fogok rá lőni. Se elülről, se hátulról. Ezzel az erős elhatározással ragadtam fegyvert s állottam a kitűzött helyre. Medve azonban nem jött. Három napig vadásztunk, de medvét nem láttunk. Meg voltam elégedve a vadászat eredményével s olyan hangon kezdtem diskurálni, mintha a század összes medvéit én puffantottam volna le.

A vadászat befejezése után Lajosvárra siettem a vasutra. Mialatt a városi vendéglőben fogyasztottam egy kemény rostélyost, betoppan egy régi iskolatársam, a kit pár esztendeje nem láttam.

A mint az első örvendezésen tulestünk, így szólt hozzám:

- Hát te mit csinálsz itt?
- Vadászni voltam Szent-Lászlón s most megyek haza.
- De ma nem?
- Egy óra múlva.
- Ugyan ne beszélj. Maradj itt holnapig.
- Mit csináljak?
- Végy részt az ünnepünkön.
- Micsoda ünnepetek van?
- A Sziporkákék ezüstitlakodalma.
- Kik azok?
- A szintársulat igazgatója és a felesége.
- Eh, mit érdekel ez engem.
- De én irtam az alkalmi darabot.
- Mi az ördög!
- És éppen azért nagyon kérnélek, hogy mint író ember... tudod, te értesz hozzá...
- Ménküt értek. Nem vagyok én kritikus.
- De mindenesetre kompetens vagy arra, hogy ítéletet mondj.
- Hát aztán miről szól a darab?
- A címe Filemon és Baucisz.

- Elég, a többit tudom. Az Ovidiusz két öreg házaspárjának fölujtása, megspékelve lajosvári motívumokkal...
- Eltaláltad.
- No, nem bánom, a kedvedért itt maradok.

II.

Nem untatom önöket a diszelőadás leírásával. Elég, ha én untam magamat. Figyelmemet az a száz darab szalvaládé ragadta meg, melyet a direktornak tisztelői átadtak. Ötven tisztelője volt, tehát mindegyikre két szalvaládé esett. A hölgyek a direktornénak két kosár tojást nyújtottak föl, s ő az adományt oly huzamosan szorongatta a meghatottságtól hullámozó kebléhez, hogy azt hittem, ott akarja kikölteni. Virág is volt bőven. Az egyik bokrétába elrejtve egy nikkelóra ketyegett.

A Filemon és Baucisz különben infámis rossz volt, annyira rossz, hogy a szerzőjét csak vagy tizszer hívtuk ki a lámpák elé. A tiszta, mocsoktalan, derűs, felhőtlen, hű, kitartó és tudja Isten még miféle házasság életet dicsérte a darabban.

Az első fölvonás után gratuláltam iskolatársamnak, a ki pirulva, remegő bajuszszal szaladgált a színházban föl és alá. Ő így felelt:

- Csak egy hija van a boldogságomnak.
- Micsoda?
- Hogy ez az est nem a Nemzeti Színházban folyik le.
- Türelem. Majd ha Sziporkáék a Nemzeti Színházba jutnak, te is oda kerülsz.

(Azt hiszem, elég hosszú terminust szabtam.)

- Hidd el, - felelt ő lelkesen és meggyőződéssel, - hogy erre a zsánerre, melyet Sziporkáék kultiválnak, nincs a Nemzeti Színháznál senki.
- Micsoda zsáner az? - kérdém kíváncsian.
- A patetikus humor és a snájdig bonhomia, párosulva a könnyek kisajtolásának tudományával.

Nem, erre valóban nincs senki a Nemzeti Színháznál, de ne is legyen!... Ezt azonban nem mondtam meg a Filemon és Baucisz szerzőjének.

- Hire ment ám, hogy itt vagy, - szólt, miután egy kicsit kifujta magából a dicsőséget.
- Azaz, hogy te telelármáztad vele a világot.
- Óh dehogy!... És tudod, mi a közóhaj?
- Az ördögbe, hát már közóhaj is van itt?
- De még mennyire! Az a közóhaj, hogy az előadás után következő disztrakción te köszöntsd föl az ünnepelt párt.
- Én? Nem tudok róla semmit.
- Annyit tudsz, mint én. Hogy huszonöt éve él együtt a nejével, a mi ritkaság a színészeknél, hogy színész és direktor... Azután meg... hogy hát izé... Sziporkának hívják.

- Süsd meg a Sziporkádat.
- Nézd öregem. Ti semmiből szoktatok novellákat és regényeket csinálni; akkor ennyi adatból csak tudsz egy beszédet fabrikálni!
- Majd megpróbálom.

III.

A banketten ott volt az egész szintársulat. A civilek közül csak az urak, a kik különben a lakoma költségeit is viselték. Sokáig kellett a társulatra várni, mert előbb megosztottak a jövedelmen. Egypár érkező színész főnhangon vén gazembernek nevezte az igazgatót. Ezeknek bizonyosan levont valamit az előlegekre.

Végre itt volt az ünnepelt pár, hozzáfogtunk a banketthez. Paprikás csirke volt az első tál étel. S minthogy utána rögtön turóscsipkedett következett, a csirkénél kellett elmondanom a beszédet. El is kezdtem tehát így:

Beszéd Sziporkára.

Hölgyeim és uraim! Bár a viszonyokkal nem vagyok ismerős, nekem jutott az a szerencse, hogy e szép ünnepen a jubiláns párt felköszöntsem. Örömmel ragadom meg az alkalmat, mert hisz a színész és az író édes testvérek, közös anyjuk a sorsharag. (Zajos éljenzés.) Tudják-e, min alapul a nemzetek jólléte? A családi élet tisztaságán és szilárdságán. Ha a családi kötelékek lazulnak, megbomlik az ország, a haza, a nemzet, az emberiség... Minő rágalmakkal illetik a szegény színészt. A színészetet az erkölcstelenség fészkének tartják a nagyképű erkölcsőrök... Nézzék ezt a mai példát, mely előttünk ragyog... Huszonöt éve annak, hogy egy deli ifju s egy tisztas hajadon együvé kerültek. (A direktor a szeméit törülgette, az igazgatóné zokogott.) A házasság szent köteléke fűzte őket össze s íme ma, huszonöt év után épp olyan boldogok, mint az első fertály órában... S még a színészeket merik rágalmazni... Nem, uraim, nincs igazuk a rágalmazóknak... Nincs komisz foglalkozás, csak komisz emberek vannak. (Dörgő taps, mindenki helyesel, iszik és tapsol egyszerre.) Uraim! Üritem poharamat e mintaférjre, a hitveseknek e példányképére s e boldog házasságra! (Minden oldalról szorongatják a kezemet, a direktor és direktorné megcsókolnak. Általános ivás.)

Az első komikus ünnepélyesen odalép hozzám.

- Gratulálok. Felhőkig érő, fenomenális volt. De egyet sajnosan nélkülöztem belőle... Igaz, hogy egy kicsit el vagyok kényeztetve, mert sok remek szónoklatot hallottam és mindegyikben benne volt...
- Micsoda?
- Denikve hozzá vagyok szokva. No ugy-e, nem veszi rossz néven?
- Mondja meg már, hogy mit felejtettem ki?
- Kivánja?
- Persze!
- Hát azt: a Kárpátoktól az Adriáig... A direktornak is rosszul esett egy kicsit. Nem vette észre?

Mit tehettem? Oda mentem a direktorhoz és négyszem közt biztosítottam, hogy e jubileumnak hire el fog terjedni Kárpátoztól az Adriáig.

Hálásan megszorította kezemet. Aztán ittunk, aztán daloltunk, aztán megint ittunk és kezdtünk elázni.

Egyszerre csak fölemelkedett a Filemon és Baucisz szerzője és lángoló szavakkal Sziporka Angela kisasszonyt, a direktorék egyetlen leányát köszöntötte föl. „Kövesd tiszteletreméltó anyád, e nemes nő példáját, a színművészet és a családi élet ösvényén.”

Ezek voltak a befejező frázisok. Nagy csókolódzás következett rá.

IV.

Az általános elérzékenyedés közepette fölkelte egy fehérhaju aggastyán, a társulat pénz-, ruha- és könyvtárosa, sugója és díszletfestője.

- Uraim! - kezdé, - hozzád szólok, kedves öcsém, régi cimborám és direktorom, Sziporka Miska! E mai szép és megható ünnepség alkalmából tedd meg azt, a mit már harminc év óta ígéretsz; ugyan az Isten áldjon meg, esküdjél már meg törvényesen ezzel az áldott, jó teremtéssel és adj becsületes nevet az Angela lányodnak...

V.

Vagy ugy! Hát azért tudtak huszonöt évig együtt lenni, hogy nem voltak férj és feleség!?

SZOBORÜGY A SÁRRÉTEN.

- Székfoglaló a Kisfaludy-társaságban. 1897. -

I.

Felső-Árpás rendezett tanácsu, de rendezetlen pénzügyi viszonyú város volt. A rendezett tanács az Isten adománya, a rendezetlen pénzügyeket a polgármesterek okozzák. Lehet, hogy ez nem áll minden városra, de Felső-Árpásra áll. Ők ugyanis a polgármesterválasztásnál nem azt nézték, hogy kinek van legtöbb esze és rátermettsége, hanem azt, hogy ki a legkövérebb. A kövér ember - mondták a felső-árpásiak - nem sétál, nem korcsolyázik, nem vadászik, az egész nap a hivatalban ül s csupa restségből dolgozik. Ez a fölfogás tényleg föl van ruházva a logika külső tüneteivel, sőt talán logikus is, de a valóságban egészen másként ütöttek ki a dolgok. A kövér polgármestereknek az orvosok sok testmozgást ajánlottak. A polgármesterek vagy szót fogadtak, vagy nem. Ha szót fogadtak, egész nap jöttek-mentek, úsztak, vadásztak, korcsolyáztak. Ha pedig nem fogadtak szót, akkor vagy a kaszinóban, vagy a sörházban ültek, ittak, kártyáztak. A kövérség pedig olyan, mint a lavina, ha egyszer nekiindul, nem lehet megállítani. Minél kevesebbet mozgott a polgármester, annál kövérebb lett, s minél kövérebb lett, annál kevesebbet dolgozott. Ebben a circulus vitiosusban aztán a város pénzügyei szétzilálódtak. A város adósságai a polgármesterrel egyenes arányban növekedtek.

A jobbak, a kik alatt e pillanatban kizárólag a sovány embereket értem, gyakran hangsúlyozták, hogy e rendszer kárhozatos s a várost romlásba dönti, de ezeket letorkolták azzal, hogy így gyakrabban változnak a személyek és több ambíció kielégíthető, mert a gutaütés átlag minden két évben a másvilágra szállít egy polgármestert.

A rendezetlen pénzügyi viszonyok következménye az volt, hogy Felső-Árpáson emberemlékezet óta nem történt semmi, a mi kulturális mozgalomnak vagy haladásnak volna nevezhető.

Ezt Nyiri Pál királyi járásbíró így szokta kifejezni: „A szép, jó és igaz örömök eszméinek kultuszában hátrább vagyunk az utolsó belső-afrikai törzsnél.” (Nyiri Pál járásbírónak volt ideje ilyen szépen hangzó frázisokat komponálni, mert Felső-Árpáson a bagatell-ügyeket bottal szokták elintézni.)

Ilyenek voltak az állapotok Felső-Árpáson, míg el nem következett Sáfrány Ambrus polgármestersége.

A természetnek különös szeszélyei vannak. Ezek közé tartozik bizonyára az is, hogy vannak kövér emberek, a kiket nem üt meg a guta. Ilyen kivételek közé tartozott Sáfrány Ambrus polgármester, a ki pedig már régen túllépte azt a határt, melynél a gutaütés kezdődik. Ez a természetellenes egészségi állapot egészen megzavarta annak a pártnak a számítását, a mely Kovács Pongrác régen kiszemelt utód körül csoportosult s annyival is inkább megzavarta, mert Kovács Pongrác, a jelölt, már kövérebb volt, mint Sáfrány, a valóságos polgármester; már pedig meg van írva a sors könyvében, hogy a kövér embereket akkor is megütheti a guta, ha nem polgármesterek.

Ezen segíteni kellett. Ellenzékbe kell menni, meg kell keseríteni Sáfrány életét, talán belátja eljárásának inkorrekttségét és önként visszavonul a felső-árpási polgármesterségtől, melyet némi tulzással közpályának lehetne nevezni.

Kiadták tehát azt a kényelmetlen jelszót, hogy Felső-Árpást a Sárrét kulturális központjává kell tenni.

Már a legközelebbi városi közgyűlésen a párt az utcai lámpák szaporítását követelte s korrupciónak nevezte azt a körülményt, hogy a tiz lámpa közül négy abban az utcában ég, a melyben a polgármester lakik, egy pedig pláne a kapuja fölött világít.

Sáfrány azt felelte, hogy ez lévén a város főutcája, természetes, hogy ott van a legtöbb lámpás; de különben a mellékutcában nem érdemes lámpát tartani, mert ugyanis ellopják.

- Ezt a vádat visszautasítjuk! - harsogott az ellenzék.

- Hogy lehet a város lakosságát így megsérteni?

- Neveket kérünk!

Az ellenzék dühösen kivonult a teremből. Az akció legközvetlenebb eredménye az lett, hogy a rá következő éjjel a főutca lámpáit is mind ellopták. Ezt nevezik a filozófiában sértett önérzetnek. De a polgármester ki volt kezdve. A guta láthatólag kerülgette.

Nemsokára az ellenzék artézi kúttal kellemetlenkedett a közgyűlésen. Szérey polgári iskolai tanár széles mederben hömpölygő beszédében az artézi kútat a „közegészség sarkpontjának” nevezte, mely minden városnak támasza és talpköve. A város nem hideg kövekből, hanem polgárokból áll. De a polgárok elhullanak, ha rossz a víz...

És így tovább.

Sáfrány nem vesztette el hidegvérét. Azt felelte, hogy száz év előtt a városnak kétezer lakosa volt, s az eddigi vizen fölszaporodott nyolcezerre...

- Igen, mert bort ittak! - kiáltott Szérey.

- Hát igyunk mi is bort.

- Igen? A polgármesteri székből hirdeti ön ezt? Ez a legkényelmesebb álláspont. Mi a közegészségügy javítását követeljük, ön pedig azt mondja: Igyatok bort! Hallatlan!

Sáfrány polgármester egy ideig suttogott a városi mérnökkel, a ki aztán szólásra jelentkezett.

- Tisztelt közgyűlés! - mondá, - én is helyeslem azt, hogy artézi kútat fúrjunk, mert abban a nézetben vagyok, hogy a mig egy városnak nincs artézi kútja, addig csak holt tőke nemzetünk kulturavagyonában. Csakhogy ez költséges mulatság. Maga a fúró negyvenezer forintba kerül. Aztán hátha meleg vizet kapunk, melyet meg se lehet inni? Vagy hátha oly bő forrást fakasztunk, hogy előnti a várost? Vagy hátha beleölünk rengeteg pénzt és egy csöpp vizet se kapunk?

A mérnök körülnézett és látván a hatást, büszkén hozzátette:

- Tertium non datur.

A negyvenezer forintos fúró meg a latin citátum eldöntötte az ütközetet. A civis városatyák fölzendültek az artézi kút ellen s a városi pénztár megrablására irányuló merényletnek nevezték az indítványt.

Az ellenzék azonban nem hagyta abba a támadásokat s a szekaturákkal elérték azt, hogy Sáfrány polgármester örvendetes soványkodásnak indult. Már belefért a hivatalos helyiségben levő polgármesteri székbe is, melyben vagy harminc év óta nem ült senki s ennek következtében hivatalba kezdett járni, úgy hogy a város ügyei rendes kerékvágásba fordultak.

Azt nem tudom, hogy ha egy sovány ember meghizik, szellemi tehetségei is gyarapodnak-e ezzel. Azt azonban tudom, hogy a mint Sáfrány megfoghatkozott, elméje elevenebb, tisztább lett s gyakrabban érezte magát abban a kellemes helyzetben, melyet úgy hívnak, hogy gondolkodás.

Néha még éjjel is fölébredt s örömmel tapasztalta, hogy még ilyen szokatlan időben is (mikor pedig minden felső-árpási ember alszik) gondolatai vannak.

Némi aggodalommal töltötte el azonban az a sejtelem, hogy az Uristen a gondolatokat nem adja ingyen.

Érezte, hogy ennek fejében neki kötelességei vannak, tennie kell valamit. Hátha az Uristen csak próbaidőre ajándékozta meg őt a gondolkodás tehetségével s újra megfosztja tőle, ha a próbaidő lejár és ő nem tett semmit?

Valami három éjszaka fölébredt egymásután, végre a harmadik éjjel elhatározta magát: ő veszi kezébe a város föllendülését. Még pedig nem hivatalosan, hanem társadalmi uton igyekszik nagy dolgokat létrehozni.

Az első tanácskozás a délelőtti sörözés alatt volt. A második a délutáni sörözés alkalmával. Ilyenkor az egész városháza a kocsmában ült s a helyi pletykákat tárgyalta. A szellemet fölélénkítette a sör, a sört pedig megédesítette az a tudat, hogy ezt az időt a hivatalos órákból lopják el. De mi édesítette meg a felek sörét, a kik ezalatt a városháza folyosóin lógatták a lábukat s még csak sört sem ittak hozzá?

A polgármester gondolatai három eszme körül forogtak: szobor, kórház, kisedővő-intézet. Mind a háromnak voltak barátai, de az elméket legjobban a szobor izgatta. A kórház ellen fölhozták, hogy uriember ugysis otthon betegeskedik, a paraszt meg úgy se megy be, mert az a babonája, hogy ott meghal. A kisedővő ellen az volt a kifogás, hogy az fölösleges intézmény, mert a kanyaró miatt örökké zárva van.

A szobor gondolata meglepte, leigázta őket. Szobor Felső-Árpáson! Szépen hangzó mondat, ennek hire megy az országban.

A polgármester végre értekezletre hívta össze a lakosságot pártkülönbség nélkül.

Három erős párt volt A pallérok, téglavető-tulajdonosok, az asztalosok s az orvosok a kórházat pártolták. A tanítók, kik a feleségüket vagy a leányukat óvónői állásra szánták, a kisedővőt sürgették. A város egyetlen kőfaragója, a ki bizton számított rá, hogy a munkát ő kapja, a szobor mellett szállott szenvedélyesen síkra. Vele tartott a kaputos osztály, mely azért nevezetik kaputos osztálynak, mert csak munka, kártyázás vagy kuglizás közben veti le a kaputját.

Sáfrány belátta, hogy itt a sorsnak kell döntenie. Szilvássy Oktáv főjegyző biztos kezekkel ezt a három szót vetette papírra: *koroda*, *ovoda* és *szobor*. A három cédulát kalapba vetették és huztak. A szobor jött ki.

A kaputos osztálylyal egyesült kőfaragó zajosan éljenzett.

- Gazdag városnak való mulatság! - kiáltották a tanítók.

- Miféle pénzből fogjuk azt a szobrot megcsinálni? - zajongtak a pallérmesterek.

- Tán a göbolyjárasi legelők árendájából? - sívított a leggazdagabb téglagyáros.

Ez fájt Sáfráynak, mert tudni kellett, hogy ez a göbolyjárasi árendás a mostoha viszonyok miatt a fizetés elől megszökött.

- Nem, uraim! - kiáltott Sáfrány, - hanem közadakozásból. Ezennel megindítom a gyűjtést *tíz forinttal*.

És most óriási jelenet következett, de olyan jelenet, hogy ha nem ez, hanem ennek az *ellenkezője* történt volna meg, mint a jószívűségnek és az áldozatkészségnek örökké világító példáját megfestették volna az utókor számára.

A terem egyszerre kiürült. A krónikák följegyzik, hogy a színházak szoktak ily gyorsan kiürülni tüzkatasztrófák alkalmával.

Ha a felső-árpásiakról eddig el lehetett volna mondani, hogy a korral haladtak, ezentul bizvást el lehetne mondani, hogy megelőzték korukat, mert lehetetlen, hogy a kor ilyen gyorsan tudjon mozogni.

Sáfrány látva, hogy nem a gyűjtést, hanem a közönséget indította meg, eltette a tíz forintot. S érezte, hogy ez megnyugtatóbb, mint kivenni a tíz forintot.

II.

Alig várta az éjszakát, hogy újra fölébredjen és gondolatai támadjanak. Keveset vacsorált és korán lefeküdt. Hja, az ihletet elő kell segíteni. Föl is ébredt már éjfélkor, még pedig arra, hogy nagyon éhes volt. Akkor megvacsorált még egyszer s aztán nyugodtan aludt, mint a bunda, reggelig. Búsan nézett maga elé. Semmi olyas nem mozgott a koponyája alatt, a mit legtávolabbról is gondolatnak lehetett volna nevezni.

Délben a leányai a télre várható mulatságokról beszélgettek s ekkor nagy eszme keletkezett Sáfrányban.

A szobor költségeit a táncmultságok jövedelmével kell összehozni. Az eszme a párt részéről zajos tetszésben részesült. Sokan aggódva csóválták a fejüket: talán valami baja van a polgármesternek, hogy ilyen okosnak mutatkozik.

Áttértek arra a tárgyra, hogy kit szobrozzanak meg. A különböző gyűléseken, hol magukat százas bizottsággá, végrehajtó-bizottsággá, igazgatósággá, sőt ötszázas szűkebb bizottsággá alakították át, az volt a hangulat, hogy helyi embereknek kell szobrot emelni. Meg is bízták Szilvássy Oktáv főjegyzőt, hogy a város történetéből kutassa ki azokat, a kik erre érdemeket szereztek.

És ekkor kiderült, hogy Felső-Árpáson századokon át senkise született, a kit érdemes volna, márványba faragni. A tizenhetedik században egy török basa elpusztította a várost, de ezért csak nem érdemel szobrot.

Más történeti alakjuk nem volt. Hálával gondoltak arra az emberre is, a ki a homokföldeknek szőlővel való beültetését megkezdte, de ez az ur csak tavaly halt meg s barátai most is fizetik a hátrahagyott váltóit. Nem szobornak való. Voltak a levéltárban okiratok, melyek a felső-árpásiak vitézkedéséről szóltak a kurucháborukban. Bocskay sokat agyonlövetett közülük rablás miatt. A kik rablásért még az életüket is kockára merték tenni: azok csak bátor emberek lehettek. Ezen az alapon tán lehetne egy lovas-szobrot csinálni? De a kőfaragó szerint ez legalább öt-hatezer forintba kerülne. Inkább gyalogszobrot csináljanak, ez kifutja ezer pengőből. Ha több pénzünk lesz, esetleg egy ágyucsövet is dugunk a lába alá.

Az ágyu különösen hatott a kedélyekre. A parasztok azt hitték, hogy Urnapjakor majd lövöldözni is lehet belőle. Elfogadták az eszmét s most már előre ifjuság, össze kell mulatni az árát.

Berger Pistának, a *Felső-Árpási Közügyek* szerkesztőjének támadt az az óriási ideája, hogy műkedvelő előadást kell rendezni. Még pedig helyi szerzővel helyi vonatkozású darabot íratni, mert az érdekli a közönséget. Tudta ezt nagyon jól Berger, mert Petőfi csak három példányban volt meg a városban, ellenben az ő *Hozzá!* című költemény-kötete helyben kétszáz példányban fogyott el. Igaz, hogy ezt nagyrészt az abszolút becsü címnek köszönhette, mert minden leány azt hitte, hogy ő hozzá vannak a versek intézve.

A közvélemény meg volt győződve, hogy Berger Pista maga akarja a darabot megírni, s a közvéleménynek ezuttal igaza volt. Ő volt az egyetlen íróember a városban, nemcsak költeményeket írt, de a helyi lapot is szerkesztette, sőt a fővárosban megjelenő lapoknak is levelezett. A műkedvelő előadás eszméjét a *Felső-Árpási Közügyek* vezércikkében penditette meg, tehát azon a helyen, hol a spanyol miniszterelnökökről s a török császárról szokott kissé kiméletlen hangon nyilatkozni. A polgármester mikor olvasta, rögtön bement a főjegyzőhöz s így szólt hozzá:

- A Berger eszméje nem rossz, de a darabot neked kell megírni.

- Gondolod? - szólt Szilvássy közömbös hangon.

- Mindenesetre az előkelőségek közül valakinek.

Tehát vagy nekem, de hát én nem érek rá, vagy neked, vagy a tanácsnokok közül valakinek...

- Jó, én szívesen vállalkozom, de, tudod, régen elhagytam már az iskolát, egypár a drámai szakba vágó kézikönyvet kellene átnéznem... Kissé készülnöm kellene...

- Hozass meg mindent, a mire csak szükséged van. Nem olyan sürgős a dolog. Csak készülj el jól, annál jobbat fogsz írni.

Ezzel ott hagyta őt.

A főjegyző álmodozva tekintett ki az ablakon a piacra, hol a hagymás kofák ültek s nem sejtette, hogy a drámaíró életében a hagyma nem mint ételnemű szerepel.

Tehát a költői pályára lép.

Sokszor, mikor politikai vagy állategészségügyi kérdésekben átiratot intézett a különböző városokhoz, valami melegség fogta el s érezte, hogy ez a toll egyebeket is tudna írni. Ime, most itt van ez az *egyéb*.

Fölhuzta a Ferenc József-kabátját és elment Galambos Máriához.

Nyolc év előtt, egy tavaszi majálison, mikor a fák virágoztak és a madarak csicseregtek, Szilvássy egy tölgyfa árnyékában megkérte Galambos Mária kezét. Ő akkor harminc éves volt, Mária tizenhat. De a mama Máriát nagyon fiatalnak, a nagynénit pedig, kinek vagyonát Mária volt öröklendő, nagyon egészségesnek találta. Így az esküvőt elhalasztották. Mária később már nem volt olyan fiatal, de a nagynéni egészsége jobb volt, mint valaha. A nagynéni vagyona nélkül pedig Szilvássy Oktáv (a tavaszi majális varázsa elmulván) most már nem merte elvenni Máriát. De jegyespár voltak. Nyolc év óta untatták egymást. A majálison mindent elmondott Máriának s azóta semmi mondanivalója se volt. Mária azonban úgy megszokta őt, mint egy régi butort.

Nem lévén a városban felsőbb leányiskola, Mária őseredeti, romlatlan műveltségnek örvendett. Helyesírása kissé ingadozó volt, a szenvedő esetet többnyire két t-vel írta (hadd szenvedjen!), a főneveket pedig mindig nagybetűvel, kivéve természetesen a tulajdonneveket, mert hisz' nincs szabály kivétel nélkül. Nagyon kedves, kissé ostoba volt, a homlokából keveset mutatott, hibátlan fogsorából annál többet. Enni szeretett, zongorázni nem. A kreuzpolkát

merészen táncolta, volt emlékkönyve, de naplót nem vezetett. Főzni nem tudott, de igen izléstelen virágokat festett porcellánra. Szóval olyan leány volt, a ki két boldog napot minden-
esetre szerezhettek egy becsületes embernek. Egyik nap, mikor elveszi, a másik nap, mikor
elválik tőle.

- Olvasta, hogy műkedvelő előadás lesz? - ezzel érkezett meg Szilvássy.

- Hogyne. Nem tudja, fogok én játszani?

- Persze, hisz' én írom a szindarabot.

- Maga? Mama, mama, Oktáv írja a szindarabot a műkedvelő előadásra.

Szilvássy egész hosszában kiegyenesedett. Láta, hogy a leányra nagy hatást tett a dolog.

- Hozzá kezdett már? - ostromolta Mária.

- Még nem, de a beosztás már megvan.

- Hogyhogy?

- Először jön a cím. Aztán a személyek és a hely, a hol játszik, azután jön az első fölvonás,
majd a második fölvonás, végül a harmadik és esetleg a negyedik fölvonás.

- Pompás, és közbe az üres papirost kitölti a szindarabbal. Nem is olyan nehéz. Hisz' magának
olyan szép írása és jó irálya van!

Szilvássy hizott. Láta, hogy a leány sokkal melegebb iránta, mint rendesen. Uzsonna alatt a
főjegyző Shakespeare-ről és Kisfaludyról beszélt, a kiket rövid habozás után kartársaknak
nevezett. Egyszerre odafordult Máriához:

- Mi a maga legkedvesebb darabja?

- *A Molnár és gyermeke.*

- Tehát szomorú szerepet óhajt?

- Olyant, hogy meghaljak benne.

- Mi módon akar meghalni?

- Legjobb szeretnék a vizen lefelé úszni, miközben a partról virágot szórjanak reám, a
bokorban pedig fülemile daloljon.

- Meglesz, - felelt a főjegyző, - csak egy baj van.

És homlokát ráncolta.

- Akkor artézi kutat is kell a darabba vennem.

- Miért?

- Mert itt, Felső-Árpáson kell játszania a darabnak, nekünk pedig nincs vizünk, melyen drámai
hősnők halva úszkálhatnának. Tudja, majd úgy csinálom, hogy az első fölvonásban az artézi
kút elkészül, a másodikban megreped, a víz a várost elárasztja, a harmadikban aztán maga
belefulad.

- Pompás! Oktáv, maga zseniális ember.

- Az Isten is drámairónak teremtette, - szólt a mama elragadtatással. (A mama nem igen
lehetett tisztában a drámairók teremtésével.)

Ugyanezen idő alatt a város másik részében Berger Pista ugyanilyen dolgokról suttogott Pápai Micikének. - Micike szerette az irodalmat általában s a lírai költőket különösen. Szerette úgy a nagyokat, mint a kicsinyeket, de különösen szerette Berger Pistát, a ki úgy a meghalt, mint az élő irodalmat, úgy a klasszikusokat, mint a romantikusokat egymaga képviselte Felső-Árpáson. Pista szentül hitte, hogy a helyi darab megírását nem bízhatják másra, mint ő rá. A főszerepet Micinek ígérte, a ki azonban a darab végén nem meghalni, hanem férjhezmenni akart, még pedig egy szőke grófhhoz, a ki erdők között, magányos, régi várában lakik s napnyugtakor elhunyt első neje emlékére búsan megfujja a kürtöt. A miből kitűnik, hogy a kicsike nagy kimélettel viselkedett a gróf iránt, mert fújhatta volna napkeltekor is a kürtöt, a mi a grófnak jóval kényelmetlenebb lett volna.

Ezen az éjszakán négy ember édesdeden aludt Árpáson, s részint színműirői, részint színésznői sikerekről álmódott. De hajh, másnap sok szép álomnak vége lett. A szobor-bizottság ugyanis köszönetet szavazva Berger István urnak az eszméért, egyhangulag Szilvássyra, a város aranytollu főjegyzőjére bízta a szindarab megírását.

III.

És most egy vallomást teszek. Én is Felső-Árpás szülöttje vagyok. De a szoborügy idején Budapesten szolgáltam a negyedik számú tűzrezrednél. Egy napon Szilvássy Oktávtól kétségbeesett levelet kapok, melyben elpanaszolja, hogy nem tudja, mi baja, mi történt vele, de nem képes a szindarabot megírni. Küldjek neki holmi kimustrált drámákat, majd azok nyomán készít valamit. Csak azt köti a lelkemre, hogy a dráma nagyon szomorú legyen és a hősnő vízbe fuladjon.

Azonnal bekopogtattam a házigazdámhoz, a ki egyik fővárosi színháznál sűgő volt s megkérdeztem, hogy nincsenek-e náluk raktáron olyan kimustrált népszínművek.

- Hogyne! A legutolsó pályázatból maradt itt hetvenöt darab.

- Ugyan hozzon el nekem vagy ötöt.

Másnap elhozta. Én bizony nem olvastam el egyet se. Azt gondoltam, öt darab közül egyben csak vízbe fulad a hősnő. Hazai drámairóink, hála Istennek, nem olyan leleményesek, hogy valami sok halálnemet tudnának kigondolni. Elküldtem az egész csomót.

Egy hét múlva köszönő levelet kaptam Szilvássytól. Egy különösen megfelelt a helyi viszonyoknak, csak - ugymond - az artézi kút megrepedését kell beleszőni.

Szép kis dráma lehet, a melybe csak úgy beleszővik az artézi kút megrepedését!

Három hét múlva a következő táviratot kaptam:

Ma fölolvastam darabomat a szobor-bizottság előtt. Óriási botrány. Berger Pista a magáéra ismert benne, azt mondja, hogy hat hónap előtt nyújtotta be egy drámapályázaton. Mit csináljak?

Válaszom a következő volt:

Tagadj, verd meg, aztán provokáld Bergert.

Erre sokáig csend volt. Végre két hónap múlva a következőket olvastam a *Felső-Árpási Közügyek*-ben:

Műkedvelő-előadás.

A Felső-Árpáson állítandó kuruc-szobor javára fényes sikerű műkedvelő-előadás volt az *Arany Szegfű* disztermében. Szilvássy Oktáv, városunk ékeztollu főjegyzőjének és Berger István, lapunk szerkesztőjének *A sziv titkai* című háromfelvonásos közös drámája került színre óriás hatással. A laza erkölcsű modern irodalmi irányzatokkal szakítva, a mutyizták a legtisztább és legnemesebb erkölcsök kultuszát tüzték zászlajukra... Elragadók voltak Galambos Mária és Pápai Micike urhölgyek, a kik bármely fővárosi színpadon megállnák helyüket. Galambos kisasszony a vízbefulást remekül csinálta...

És így tovább. Ezek tehát nem verekedtek, hanem ötven percentre kiegyeztek. Oktáv odaadta a nevét és a tekintélyét, Pista a darabját s megelégedett a fűlszerzőség dicsőségével. A botrányt pedig elnyomták. Jó, bánom is én.

Mikor késő ősszel a hadsereg belátta, hogy egyelőre minden nagyobb baj nélkül el lehet nélkülem, haza mentem.

- Mennyi jövedelem volt az előadásból? - kértem a polgármestert.

- Semmi. Sok szereplő volt s a szereplők családjai mind potyajegyet kaptak. Mondtam különben Oktávnak, hogy ne adja össze magát azzal az ostoba Bergerrel. No, de fényes elégtételt adtunk neki. Bankett, közgyűlés üdvözlete, a szobor-bizottság jegyzőkönyvi köszönete. Jeles író ő, hidd el.

Másnap Bergert interpelláltam:

- Hát megbuktatok?

- Hogyne. Mikor az a higvelejű Szilvássy is belepaccolt. Kérlek szépen, egy artézi kutat hajánál fogva becipelni a darabba!

- Hisz ez nagyszerű lehetett!

- Mi?

- A mint az artézi kutat a hajánál fogva cipelték.

Ugy három hónap múlva Nyiri járásbíró így szólt a kaszinóban Szilvássyhoz:

- Min dolgozol, öreg?

- Egy történeti drámának a vázán.

Szent Isten, ez az ember íróvá szuggerálódott. Mélázva tekintettem ki a nagy piacra, melyen alaktalanul gomolygott a téli köd... És ime, a mint belemeredtem, a köd formát öltött és egy szobor körvonalait mutatta... de ez nem a névtelen kuruc vitéz szobra volt... hanem... egek!... Szilvássy Oktáv... kezében toll, hóna alatt könyv... és talpa alatt az ágyucső.

S ez a látomány engem büszke örömmel töltött el, mert először volt szerencsém egy szoborhoz - eleven korában.

A TILD-CSALÁD ÖRÖKÖSEI.

A ceglédi református hívők óriási templomának csak egy baja van: a két tornya. Ezek csonkán állanak az alacsony házak fölött, s befejezetlenül bámulnak ki a messze rónaságra, a fehérítő tanyák közé.

Magában a templomban hatezer ember dicsérheti egyszerre azt az Istent, a kié az ország, a hatalom és a dicsőség, s a toronyban csüng egy olyan nagyszerű harang, hogy a hangja kedvező széllel Nagy-Kőrösre röppen.

Valóságos édes muzsika ennek a mély bugása, mikor halottakat panaszol, vagy eleveneket áhitatra szólít. Vele rezeg a torony, a levegő és minden hívőnek a szíve. Büszke is az öregre minden református ember s szívesebben hallgatja akár a cigányzenénél is.

Belátták azt a ceglédiek, hogy ez a hatalmas templom, meg ez a páratlan harang megérdemelte két befejezett tornyot. Két szépen betetőzött, csillogó bádoggal kivert, karcsu végű tornyot, melynek csucsán ott csikorogna az éberség madara: a kakas, vagy az ég felé mutatna az erő jelképe: a buzogány.

Kaptam is levelet a ceglédi református paptól, hogy kutassam föl azt a Tild nevű építőmestert, a ki a templomot tervezte s a tornyok híján föl is építette.

Notandum: ő 1830-ban tervezte és építette, nekem pedig 1889-ben kellett föl kutatnom. Ha ő később tervezett, én meg korábban kutattam volna, tán még valahogy összeakadtunk volna. De a ki 1830-ban már templomot épített, bajos attól 1889-ben a folytatást kérni. Régóta a mennyek országából csóválhatja ő fejét a két csonka torony fölött. Hány embert ismertem én, a ki 1830-ban nemhogy templomot nem tervezett, de még a világon se volt, mégis régen meghalt. Ehol is egy kis leányt visznek az ablakom alatt a temetőbe, a kinek az van a koporsójára írva: élt nyolc évet...

Ilyenformán sodorintottam én az okoskodásom fonalát, mikor véletlenül átfordítottam a nagytiszteletű ur levelének utolsó oldalára, s ott utóiratban azt olvastam, hogy teendőm tulajdonképp abból áll, hogy a Tild örököseinél levő családi irományokból kikeressem a ceglédi templom teljesen kész tervrajzát, s majd a szerint egy eleven építőmester fogja befejezni a tornyokat.

No ez már egészen más. Tild örököseit könnyű lesz megtalálnom. Hiszen olyan örökösök is járnak-kelnek közöttünk, a kiknek ősei a várnai csatában elesetek; ezekhez képest kismiska az, a ki 1830-ban templomot tervezett. Muszáj, hogy örökösei legyenek és muszáj, hogy örökösei megtalálhatók legyenek.

Nem is siettem a kutatás megkezdésével, de a véletlen mindjárt másnap rávezetett. Egy fiatalember a kávéházban fölszólított, hogy sakkozzak vele. Elfogadtam. Erre bemutatta magát:

- Tild Árpád, hasonszenvi gyógyszerész-segéd.

- Tild? - kérdém örömteljes meglepetéssel.

- Az. Meglepi ez a név uraságodat?

- Óh, dehogy. Szép név.

Ugy látszik, Tild urnak ezt még senki se mondta, mert gyanakodva nézett rám. Azt hitte, csufolódom.

Leültünk. S míg ő huzásokon törte a fejét, nem sejtette, hogy én ez alatt őseivel foglalkozom.

- Él még a kedves apja? - kezdém a kutatást.

- Él.

- Hát a becses nagyapja? (Közeledtem a templom-építéshez.)

- Az is.

Örömben lóugrás szerint mentem a királynéval. Teringettét, ha ez az öreg ur maga az eredeti, eleven templomtervező volna, s befejezhetné hatvan év előtt megkezdett művét.

A megkezdett sorrendben folytattam tovább:

- Mivel foglalkozik a kedves apja?

- Kérem, ne firtassa családomat. Én elvégre sakkozni akarok önnel.

Krakéler! Ennek a nagyapja nem lehetett templomépitő. Némán sakkoztam egy ideig, végre már nem birtam tovább:

- Uram, még egy kérdést, azután néma leszek, mint a hal.

- Majd ha vége lesz a játszmának.

Ezzel csöndesen füttyölni kezdte ezt a nótát: „Ha bemegyek, ha bemegyek a templomba...” A templomba! Reményem éledt.

Tisztességesen megmattolt. Ekkor felém fordult s mondá:

- Most halljuk a kérdést.

- Csak azt akartam kérdezni, mivel foglalkozik a kedves nagyapja?

- Semmivel. Nagyon öreg már.

- De fiatalkorában csak foglalkozott valamivel?

- Igen, épület-rombolással.

- Talán építést akart mondani?

- Nem én, rombolást. Megvett régi házakat, lerombolta s a nyers anyagot megint eladta.

- Tehát nem építőmester?

- Egyáltalában nem. Ellenkezőleg.

No én ugyan jó helyen kerestem a templom-építőt. Éppen olyan emberre bukkantam, a ki ellensége az építésnek.

- Parancsol még egy játszmát? - kértem Tild Árpád urat, s ezuttal (nem foglalkoztam többé őseivel) a tizedik huzásra megmattoltam.

- Nincsenek hasonló nevű rokonai? - folytatám tovább.

- Vannak, de csak névrokonaim.

Semmi utbaigazitást nem tudott adni, azért még két játszma sakkot rávertem. Azzal mentem a bejelentési hivatalba, hogy Budapest összes Tild nevű lakóit kijegyezzem.

Éppen százhetvenketten voltak. De szerencsémre hetvenkettő zsidó, a kinek 1830-ban még tán zsidó templomot se volt szabad építeniök, nemhogy reformátust. Ezeket tehát egyszerűen elejtettem. Maradt tehát száz bejárando Tild.

Kin kezdjem? Két építőmester volt köztük. Ezeken kezdem. Nem lehetetlen, hogy az építés náluk családi nyavalya s apjuk, nagyapjuk is már abban szenvedhetett 1830 táján.

Igen jóra való német ember volt mind a kettő. Csakhogy az egyik pallér, a másik meg Csehországból bevándorolt építőmester, a kinek az apja 1830-ban Prágában csizmadia volt. Családi irományaik oklevélből és adókönyvből állottak. Ebből nem lehet folytatni a ceglédi templomot.

Sorrendben következett Tild fővárosi hivatalnok. Apja, nagyapjáról föl lehet tenni, hogy 1830-ban templomot tervezett. Apjáról hamar le kellett mondanom, mert kocsmáros volt Budán, s a legjobb akarat mellett se tehette meg nekem azt a szivességet, hogy a ceglédi templomot tervezze 1830-ban. A nagyapja szintén kocsmáros volt. Így hát mind a ketten jó messze estek a templomtól.

Következett Tild kiskereskedő. Sem apja, sem nagyapja nem élt. Két éves korában árván maradt, s úgy növekedett föl. Árvából lett kiskereskedő, s családi irományai állottak az 1869-iki lidércnaptárból és Garibaldi fiatalkori arcképéből.

Csüggedni kezdtem. Már csak Tild Ákos, nyugalmazott utbiztos volt az egyetlen számbavehető ember a listámon. Fölkeressem, ne keressem föl? Kiolvastam a mellénygombomon, az azt mondta, ne keressem föl. Elhatároztam, hogy várok addig, a míg csináltak olyan mellényt, melyen egygyel több gombom lesz.

Kora reggel volt és én még az ágyamban hevertem. Ekkor a cselédem bejelenti Tild Ákost. Mi a guta? Hát a Tild-családban már hire ment volna az én kutatásaimnak? S éppen Tild Ákos utbiztos volna az örökös, a kinek birtokában megvan a templom teljes tervrajza? S én könnyelműen még várni akartam a legközelebbi mellényig.

A középkori ur nagy paksamétával lépett be. Ahán, a tervrajz.

- Uram, - kezdé, - én ezzel a paksamétával igazolom, hogy fia vagyok Tild Jánosnak, s unokája Tild Péternek.

- Nagyon örülök.

- Hirét vettem, hogy ön kutatja a híres Tild-család örököseit.

- Valóban kutatom.

- Ne kutassa, én vagyok az egyetlen örökös.

- Mindent ön örökölt?

- Mindent.

- Van az ön irományai közt egy tervrajz? Egy templom tervrajza.

- Az mellékes. A fő az örökség. Hol vehető föl?

Fölültem az ágyban.

- Mit akar ön fölvenni?

- Hát az örökséget.

- Örökölt?

- Ugyan ne tréfáljon; hiszen ebben az ügyben jöttem önhöz.

Most már föl is keltem és öltözködni kezdtem. Ebből tettlegesség lesz.

- Apám, - kezdé újra az utbiztos, - kivándorolt Amerikába, ott meghalt, meg vagyok győződve, nagy vagyon hátrahagyásával. Eddig semmi közelebbi hirt nem vettem a dologról, de végre a becsületes Amerika megmozdult, s az örököszt keresi. Ugy-e, önt Amerika bizta meg a kutatással?

- Semmiféle viszonyban sem vagyok Amerikával, - tiltakozám, - az ön kivándorló apjáról sem tudok semmit. Általában véve, a kivándorlók közül csak az egy Kolumbus Kristófról vettem tudomást. Az ön örökségéről sohasem hallottam.

- Hát akkor mit akar velem? - kérde ő mérgesen.

- Mondja csak, hány éves volt az apja 1830-ban?

- Tíz éves.

- És mi volt a nagyapja?

- Megyei állatorvos.

- Egész biztosan tudja, hogy nem épített templomot?

- Soha.

- Akkor semmi közünk sincs egymáshoz. Én azokat a Tildeket keresem, a kik 1830-ban a ceglédi templomot megkezdték, s azért keresem, hogy a templom tervrajzát elkérjem.

- No ezt hamarabb is megmondhatta volna.

Ezzel eltávozott. Azóta még nem mertem tovább kutatni. Azt kezdtem hinni, hogy a hires műépítő Tildnek magva szakadt. Félbehagyta a családját is, mint a templomot. Csak tudnám legalább biztosan. Mert az is meglehet, hogy a bejelentési hivatal - lustaságból - egy csomó Tildet elhallgatott. A kilencszáz fővárosi Kohnból is csak hatszázhetven van bevéve. Mert utóvégre nem tarthatnak külön hivatalnokokat a Kohn-család számára. A Tildekből is elég százhetvenkettő. Nyakára nőnének a hivatalnak.

UTAZÁS A HOLDBA.

Levelet kaptam a nagybátyámtól, hogy leesett a hó, zuzmarások a fák, fagy a Balaton, fehér a Badacsony, s fütik már a kastély kertre nyíló szobáját. Mindez szépen sorba következik egymásután, az utolsó az, hogy befütik az én szobámat és megírják a levelet, hogy menjek le telet nézni. Le is mentem az irás vétele után rögtön, s a nagy, pusztá, hótól szikrázó kert utain próbáltam, föl s alá sétálva, hogyan ropog a hó. Sokan szeretik a víz moráját, vannak, a kik a lombok zugásában gyönyörködnek, némelyek a szél füttyülésének is tudnak örüdni: én csak a hó ropogását kedvelem. De csupán mikor a saját lábaim alatt ropog. S míg a puha csillagokat gázolom, tekintetem elröpül a végtelen fehérség fölött, mely jelenti a halált és jelenti az ártatlanságot.

Vidám családi vacsora után szobámba vonultam. A kályha meg volt repedve és iszonyu füst csapódott arcomba, mikor beléptem. Kinyitottam az ablakot. Szépen süttött a hold s a fehér földre fantasztikus árnyakat vetettek a fák. Néha egy a hótól megterhelt faág letörött, különben csöndesség uralkodott. A melegség és füst bolondul tódult kifelé, s helyette beomlott a hideg.

Csipogás ütötte meg a fülemet és holmi kis madárkarmok sűrű kopogása. A széles ablakdeszkára néztem. Három rongyos, kopott, tépett, sovány veréb ugrált ott, összefogózkodva, mintha részeg volna. Olyan külsejük volt, hogy Verébország csendőrsége rögtön bekísérte volna őket, mint elzüllött csavargókat. A látvány: három megbolondult veréb, oly érdekes és rémes volt egyuttal, hogy közelebb léptem. A mint megláttak, nem rebbentek el, hanem egyenesen a vállamra szálltak. Rögtön megfogtam és az asztalra raktam őket. Barátságosan dörzsölték kezemhez hideg, kis orrukat, s a lámpás alá kucorogtak. Egyszerre a legnagyobbik föláll, nagyot nyújtózkodik és megszólal.

Igenis, megszólalt. Máig se tudom, hogy én értettem-e meg a verébnyelvet, vagy ő tanulta meg az embrenyelvet, elég az hozzá, hogy kitűnően megértettük egymást.

A veréb tehát megszólalt:

- Uram, tegye be az ablakot. Minek kiereszteni azt az édes, kedves, kellemes melegséget?

Engedelmeskedtem neki.

- Köszönöm, - szólt ismét szürke vendégem. - Jaj be jó idebent, hála Istennek, hogy itthon vagyunk.

Vendégem újra megrázta magát és valamivel melegebb és patetikusabb hangon folytatá:

- Tisztelt uram, engedje meg, hogy az ön személyében az egész emberiségtől és a földgolyótól bocsánatot kérjünk.

Fölkeltem, s végigsétáltam a szobán: vagy ez a veréb örült, vagy én vagyok örült. A mosdó fölé hajoltam és egy korsó hideg vizet öntöttem a fejemre. A veréb végigvárta, s aztán megszólalt:

- Inkább egy kis kenyérmorzsát tetszenék nekünk adni.

A sötét folyosón átfutottam az ebédlőbe, s jókora karaj kenyeret szeltem. A kést azonban elrejtettem a keblemben, - magam se tudom miért? Így mentem vissza a szobámba s vendégeim csakhamar csipegették a kenyeret. Éheseknek látszottak. Én csak néztem őket, de egy szót se szóltam. Mikor befejezték a lakomát, így szólt az, a ki eddig is mindig beszélt:

- Fogadja köszönetünket. De különös, hogy önt ez a szokatlan látogatásunk még csak meg sem lepi? Azt se kérde, hogyan kerülünk ide, kik vagyunk és mit keresünk?

Alig mertem megszólalni. Attól féltem, hogy a mint velük szóba állok, magam is rögtön verébbé változom, s ott ugrálok köztük. Végre mégis megembereltem magamat:

- Óh kérem, sőt nagyon kíváncsi vagyok...

Ugy éreztem, hogy a fogam vacog. Talán nagyon sokáig hagytam nyitva az ablakot?

- Nohát, ha kíváncsi, akkor elmondom önnek a mi történetünket. Üljön le, jó ember, és hallgasson.

*

- Tetszik tudni, mi az idevaló nagy-csúri familiából származunk. Egykor nagyon sokan valánk, s a nagy csúr zsupteteje alatt igen jól éreztük magunkat. Egész nap ugráltunk az udvaron, a szérüs-kertben, a gyümölcsösben; csipegettük a gyümölcsöt, ettük a magot, még konyha-hulladék is akadt néha. Mindnyájan jól tápláltak és kövérek voltunk. Zápor és hideg ellen védett a zsupp, semmi bajunk se volt hosszú ideig.

De az Uristen, a ki mindnyájunkat teremtett, megpróbáltatások alá vetett és egy napon ránk bocsátotta az ész nyavalyáját. Hirtelen elfogott bennünket az okosság. Testileg megmaradtunk verebeknek, de agyvelőnk átalakult emberagyvelővé. Legalább azt hiszem, ez a legjobb kifejezés. A boldog és ostoba nagy-csúri nemzetség egyszerre okos és boldogtalan lett. Óh uram, higgye el, az okos emberek nagyon szerencsétlenek! Mi is, kik eddig mit sem tudtunk, sejtettünk és csak kis bögyünk hizlalásával foglalkoztunk, egyszerre beláttuk, hogy mily származásos helyzetet teremtett nekünk a természet.

Az emberiség tolvajnak, szemtelennek, tolakodónak tartja a verebet. A gyerekek kövel dobálják, puskával lövöldözik, macska les rá uton-utfélen: hát élet ez? Nem lehet ezen segíteni, változtatni? Hát csak mi vagyunk röghöz kötve és nem mozdulhatunk a helyünkből? El, más országba, más hazába, a hol vagy ember nincs, vagy ha van ember, olyan, a ki a verebet megbecsüli.

Ily kifakadások ömlöttek a verébajkokról, mikor egy-egy esős napon a csúr gerendáin, lécein üldögélve diskuráltunk.

- Ugy van, gyermekek, - mondá ilyenkor a törzsfő; - ha a nagy idétlen gólya meg a daru utazhatik, miért ne mozdulhatna ki szülőföldjéről a fürge veréb. Mondom nektek, hogy a szélhámos fecske csak azért részesül olyan tiszteletben, mert csöpp létére az óperenciás-tengeren tulra el mer röpködni.

El is határoztuk, hogy legközelebb a nemzetséget népgyűlésre hívjuk össze.

Egy napon sétát tettem a ház körül, hogy a házi állatoknak elmondjam a nagy ujságot, hogy mire készül a nagy-csúri verébnemzetség.

Aranyos kalickák csillogtak a verandán, s bennök sütkéreztek az éneklő madarak. Legelőször is ezeket szólítottam meg:

- Nem volna-e kedvetek itt hagyni a börtönt s kirepülni a szabadba?

- Ez nem börtön, hanem hajlék, otthon, - felelt a kanári, - itt a karikán hintálom magamat, kedvemre fütyörészek, s gazdám ellát cukorral és sárgaréppával. Szeretnek és megbecsülnek.

- De őseid egykor szabadok voltak és messze, déli tengerek szigetein buja, mély erdők visszhangját verték föl édes dalukkal, - folytatám.

- De bezzeg szenvedtek, ha jött a fergeteg. Nekem pedig semmi bajom sincs.
- Mit csinálnál, ha a kalickából kiszabadulnál?
- Ujra visszatérnék oda.
- Szegény rabmadár!
- Bolond veréb, te szürke, szegény paraszt. Te sajnálkozol egy ilyen ékesszavu uri madáron? Hiszen tüstént cserélnél velem, ha én akarnám.

Gyanus morgást hallottam. Hamar egy vékony faágra ugrottam. Jól tettem: csakugyan a macska volt. Oda kiáltottam neki:

- Hej macska, te hizelgő, éleskőrmű, vérszomjas cica! Nem sokáig fogsz már rám leselkedni, mert itt hagylak benneteket.
- Ugyan hová mennél, te kis ostoba? - kiáltott a macska és olyan jóízűt nevetett, hogy még a bajusza is rángatózott.
- Világga megyek, a szabad életnek adom magamat. És még te nevetsz, te, te, tigrisek elfajzott ivadéka, ki tányérnyalóvá aljasodtál.

A macska kiegyenesítette a hizelgésben meggörbült hátát.

- Őseimet ne bánts! Azok nagyok és dicsők és én tisztelem őket és büszke vagyok rájuk. De az ember meg kenyeret ad és én azzal tartok, a ki engem táplál. Szép dolog az őserdők homályában rettegetni embert és állatot, de még szebb a meleg konyhában, kékvirágos fehér tányérban párolgó tejbe öltögetni piros nyelvecském.
- Elpuhultál végkép, - feleltem neki, - végy példát rólam. Én nem dicsekszem ősökkel. Paraszt vagyok. De érzem, hogy helyzetem ferde, türehetetlen, szolgálai, s van bátorságom ujat próbálni.
- Unalmas veréb vagy. Nem értem beszéded. De mindjárt megértenélek, ha fogam alá kapnám husodat.
- Pusztulj! Őseidnek csak a hibája van meg benned: a vérszomj; erénye, a bátorság, kiveszett belőled.

Ekkor fölébredt a kis kanári az aranyos börtön tollas fészkében és ezüstcsengésű hangon szólt az öregebbhez:

- Anyám, aludtam és álmomban narancsfa-erdőben jártam és a tenger zúgását hallgattam.

Diadalmasan fordultam a kanári-anyához és mondtam neki:

- Látod, hiába szülted rabnak őt; gyermeked szabadságról és hazájáról álmodott.

Ezzel kirepültem az udvarra, hol a becsületes képű, lapátfülü vadászkutya heverészett. Vele jó barátságban éltem, mert soha se követett el ellenem semmiféle merényletet. Mikor köszöntem, neki, barátságosan rám nézett.

- Mit akarsz, öcsém? - kérdé.
- Bucsuzni jöttem.
- Talán kutba akarsz ugrani?
- Nem én, hanem kivándorolni.
- Mi a manó? Hová?
- A szabad állatok sorába lépek.

- Ugyan ne bomolj!

- De igenis bomlok. Meg akarjuk mutatni, én és egész nemzetségem, hogy nem vagyunk rászorulva az emberre és másutt is meg tudunk élni, nemcsak az ő háza körül. Hát maga, bácsi, sohase vágyott erre?

- Nem én; én az embernek nem a szolgája, hanem a barátja vagyok. Engem szeret, megbecsül és én munkával megiszolgálom a kenyeremet.

- Boldog, a ki ezt elmondhatja magáról.

- Ugyan, ne beszélj. Hát ti nem pusztítjátok-e a férgek?

- Ez nem elég. Magasabb ambícióink vannak.

- Most kezdték, mikor már az elefántok is szelidülni kezdenek és ekét, kocsit meg ágyut huznak.

- Az az elefántok dolga. Azért, mert a veréb kicsi, több esze lehet neki, mint egy óriási elefántnak.

- Igaz; de viszont a kis veréb is követhet el akkora ostobaságot, mint egy elefánt.

Ott hagytam a jóra való, de alacsony szellemi színvonalú vizslát és haza röptem Nagy-Csűrbe.

Éppen együtt volt a népgyűlés és a kivándorlás részletei fölött vitatkozott.

Végül egyhangulag kimondtuk, hogy erdők szabad lakói leszünk.

Melegen sütött a nap, mikor a nagy-csüri nemzetség ott hagyva ősei fészket, fölemelkedett a fényes, sugaras levegőbe, s a Balatonon át a Bakony erdeje felé indult. Egy tapasztalt rigó haladt a csapat élén; sok eleséget elvállalta a vezető szerepét. Borzasztóan elfáradtunk, a mig Tihany alá értünk. Két ifjabb társunk bele is pottyant a vízbe; megsirattuk őket, de nem segíthettünk rajtuk. Behunyva szemmel röptünk egyre; szédített a mélység, a messzeség, a nap heve és a víz ragyogása. Nagyot pihentünk egy kis füzesben s jóllaktunk a magunkkal hozott elemőzsiából.

Mi tehát tanyát vertünk a Bakony erdejében. Szép hely és mig meleg volt a nap és sűrű a falomb, igen jól éreztük magunkat. Az erdők madarai azonban rosszul fogadtak. Azt mondták, hogy mi az emberek tányérnyalói vagyunk, a kik kémkedni jöttünk a szabad állatok közé. Nem egy kollégánk véres fejjel tért vissza, mikor kissé messzebb távozott a hazánkul választott bükkfától. Ott kellett maradnunk a közvetlen szomszédságban és megelégednünk a bogarakkal, férgekkel és szunyogokkal, melyek csőrünk ügyébe kerültek. Éjszakánkint remegve bujtunk össze, mert láthatatlan vadállatok szemei villogtak felénk a sötétből és rémes hangok zavarták a csendet. Biztattuk egymást, hogy a veszedelem edzi az embert és a verebet és hogy majd lassankint hozzászokunk új helyzetünkhöz. De ezer remegés közt töltöttük napjainkat és ha régi verébeszünkkel gondolkoztunk volna, bizonyára visszaszállunk vala régi helyünkre, az emberi zsarnokság alá; de az emberi ész beteg nagyravágyása meggátolt minden okos elhatározást. Így hát tovább szenvedtünk. Uram, nincs borzasztóbb, mint az előítélet; ez ellen nem lehet küzdeni; madártársaink folyton spionnak és csuszó-mászó állatnak tartottak és kizártak a köztársaságból. Azt vettük azonfelül észre, hogy az emberek közelében mindenikük az embertől fél és egymással szemben szelidebb. De itt ez a kétlábu, felsőbb lény nem fékezte meg tollas kollégáinkat, s azért azok egymásra fenekedtek és az erősebb elnyomta a gyöngébbet.

Egyszer csak ritkultak a lombok, hidegek lettek az éjszakák, s viharok nyargaltak végig a rengetegen. Fülhasító sivitással szakadtak le egész levélsorok a fákról, s a vén törzsek ropogva

törtek kétfelé. Apróbb ágakat százával tördelt a zivatar. Ez volt csak a nehéz sor. Éjszakákon át be sem hunytuk a szemünket, s az asszonyok sirva-ríva kapaszkodtak férjök nyakába. Aztán elkezdett szakadni a zápor, s áztatott bennünket napokon keresztül. Micsoda hideg fürdő volt ez: a halaknak nagy gyönyörűségük telt volna benne, de nekünk, szegény verebeknek, bizony keservesen esett. Kinek ne jutott volna eszébe a nagy-csúri otthon, a zsupfödél alá ázott jó meleg fészek, honnan oly meglepődötten hallgattuk a széltől ingatott kutostor nyikorgását, az eső csorgását, s a vén diófa kínjait, a mint a szélvész a kastély falához csapkodta.

Egy éjjel az eső és a szél elállt, a felhők eltűntek, s mikor sietve a fa tetejére telepedtünk, hogy a vizet kissé lerázzuk magunkról, azon a helyen, hol a nap szokott trónolni, de sokkal közelebb, egy nagy, világos sárga, derült képű égi testet pillantottunk meg. A törzsfő megszólalt:

- Gyermekeim, ez a hold. Öcscse a napnak. De gyűlölik és kerülik egymást. A hold különben nyájas és barátságos, a napban ellenben forró szenvedély dúl.

A nagy sárga tányér igazán oly kedvesen mosolygott le ránk, hogy csakhamar mindnyájan önkénytelenül is igazi jóbarátot sejtettünk benne.

- Vajjon laknak-e benne emberek? - kérdém.

- Ha laknának, akkor nem váгна oly mosolygós képet, - felelt a tapasztalt törzsfő, - ember nem lakhatik ilyen fényes, sima, rokonszenves égi testen; az embernek az ilyen sötét, göröngyös, durva égitest kell, mint a föld, mely csúf púpokat visel a hátán; melyet mélységek, völgyek, vizek és barlangok szaggatnak meg; mely viseli az erdőket, mint a sündisznó a maga tüskéit; melynek tetején a végtelen vizek nyughatatlankodnak, mélyében pedig örök tüzek égnek, kitörésre készen. Valóban az ember jobb csillagot nem választhatott volna lakóhelyül: ez megfelel az ő jellemének, külső és belső tulajdonságainak.

Mély embergyűlölet szólt a törzsfő beszédéből, s mikor befejezte, az egész sokadalom egyhanguan kiáltá:

- Öreg apó! költözködjünk hát a holdba.

- Jó, de az útját nem ismerjük.

- Ki légyen az a madarak közül, a ki erre vállalkoznék?

- A sason kívül nem ismerek senkit, - mondtam nyugodtan.

- Hogy mered ő felségét, a madarak királyát vezető gyanánt emlegetni? - kiáltott megbotránkozva az ősz vezér-veréb.

- Nem mondtam én, hogy fogadjuk meg vezetőnek, de indítványozom, hogy látogassuk meg legmagasabb udvarát s kérjünk tőle tanácsot és fölvilágosítást, mint olyantól, a ki a csillagok vidékeit legjobban ismeri.

Tervem általános helyeslésre talált. Öreg, jószívű erdei madarak megmondták, hogy csak arra felé haladjunk, a merre a fák oldala mohos és el fogunk jutni a királyi sashoz. Ha majd elhagyjuk az erdőt, el a cserjést, de el még a fűvet is és olyan helyre érünk, hol barna kősziklákon kuszó moha terem, akkor már közel járunk a sashoz.

Másnap elindultunk. Sok-sok ideig utaztunk, társainknak a fele elhullott, mert a koplalás és a hideg éjszakák megtizedelték őket. Egyszer egy olyan embertelen helyre értünk, a hol még verebet sohase láttak. Egész nemzetségünket összefogdosták, s nagy kalickába zárták. Ott őriztek, bizonyosan abban a hitben, hogy éneklő madarak vagyunk. Legalább egy kicsit megpihentünk. Mikor azonban látták, hogy az éneklés nem a mi kenyerünk, kidobtak az utcára. Még jó, hogy meg nem öltek. Mi pedig tovább vándoroltunk észak felé.

Egyszer csak elmaradtak a fák. Jaj, be magasan járhattunk már. Éjjelenként a hold és a csillagok oly közel ragyogtak hozzánk, hogy többször kedvünk szottyant egyenesen fölrepülni. De a törzsfő mindig visszatartott.

Nini! Egyszer hajnalhasadtakor azt látjuk, hogy immár moha közt bujdosunk előre. No most már nem messze lehet a király ő felségének a rezidenciája.

Dél idejére ott álltunk a sziklahasadék előtt.

No ugyan jó helyre kerültünk; tövestől kitépett tollak ezrei heverték szerteszét, egy rakás megölt madárral együtt. Egy agyonvágott zerge még vonaglott. Egy karvaly még hörgött. Halál és pusztulás mindenfelé. Hisz ez egy vérszomju, zsarnok király, hisz ez rosszabb, mint egy ember! Hogy lehet valaki madár létére ilyen kegyetlen!

- Boldogtalan verebek, - suttogá a vergődő karvaly, - kik odalent a kedves síkságokon gondtalanul, bőségesen éltetek, mit kerestek itt a halál országában?

Dermedve hallgattuk a baljóslatu nyöszörgést. A törzsfő felelt:

- Urunk királyunk előtt óhajtottunk tisztelegni.

- Jobb lett volna halva születnetek. Mert ő bizonynyal kivégeztet benneteket. Meneküljetek, míg nem késő.

E pillanatban az ég elsötétedett, mintha nagy felhő fogta volna el.

- Már késő! Jön a király! - sikoltott a karvaly.

Még egyszer meglebbentette tépett, véres szárnyait, azután szemei megüvegesedtek. Meghalt.

Mi jéggé fagyva lapultunk össze, a moha közé bujva.

Zúgott és sivitott a levegő, melyet a király hasított hatalmas szárnyaival. Laza kősziklák, a szárnycsapásra kelt szélvészről megtaszítva, ijedten, vad ugrásokkal, mennydörögve indultak le a mélységek felé. Egy csomó kisebb fekete madár vijjogva, rémülten csapott le a völgyekre, menekülvén a hatalmas elől. Még a moszatok férgei is nyüzsögni kezdtek, s hűledezve másztak be gödreikbe.

Ő felsége már messziről észrevette parányiségünket, s mikor nagy teste egy kiugró szikladarabra leereszkedett, kíváncsian legeltette rajtunk szemeit.

- Kik vagytok és számos alattvalóimnak melyik fajtájához tartoztok? - kérdé ijesztő, vijjogó hangon.

Remegő hangon megszólalt a törzsfő:

- Mi verebek vagyunk, óh nagy király, a nagy-csúri verébnemzetségből származunk és tisztelegni járultunk felséged színe elé.

- Verebek? Alattvalóim leghitványabbjai, legnagyobb ellenségemnek, az embernek háziállatai és tányérnyalói. Ismerlek benneteket hírből, de még sohse láttam verebet.

- Ellenségeink és rosszakaróink rágalma téged is félrevezetett, felséges ur. Éppen azért látsz itt, mert dicső madárfajunk büszkesége fölébredt bennünk és elhatároztuk, hogy nem eszszük többé az emberek kegyelem-kenyerét.

- Ugy? Hát mit fogtok csinálni?

- Elhagyjuk a földet és a holdba költözködünk. Ha tudniillik felségednek nincs ellene kifogása.

- Dehogyan van.

- És ha azonfölül, mint csillagászatban jártas fejedelem, sziveskedik némi utbaigazításokat adni. Ő felségén egyre derültebb hangulat vett erőt.

- Szívesen. Még utavalót is adok. Az itt heverő dögökből annyit fölpackolhattok, a mennyi csak tetszik.

- Köszönjük! Éljen a király! - kiáltott kiváló államférfiúi tehetségű törzsfőnk és mi az ijedtségtől még félig elfulladva kiáltottuk utána.

A sas jóakarattal pillantott le félénken nyüzsgölődő csoportunkra.

- Tudjátok mit, kicsikém, magam foglak titeket a holdba vinni. Ti napokig utazhatnátok, én pár óra alatt odaérek.

Ekkora kegyet nem mertünk remélni. Ujra megéjleneztük a királyt, s annyira visszatért a bátorságunk, hogy havasi kukacokat kezdtünk vacsorára csipegetni. A vacsora ellen mindegyikünknek kifogása volt: a verebeknek is, meg a kukacoknak is.

Beesteledett s a sziklás vidék még kietlenebb lett, mikor az éj árnyai kezdtek rája borulni. Tiszta, felhőtlen volt az ég, s a hold oly közelségben, jelent meg, mintha a hegycsucsról el lehetett volna érni. Szörnyű barátságos volt ez az égi test, s úgy vonzott mindnyájunkat, hogy szerettünk volna tüstént fölrepülni. A sas leszállt a földre, kiterjesztette óriási fekete szárnyait, mi pedig fölugrottunk a hátára, s ott jól összefogózkodva, egy csomóba huzódtunk. A következő pillanatban éreztük, hogy az emelkedés megkezdődött. Az elmaradó levegő majd lesodort bennünket, de jól összezsímozódtunk. A föld eltűnt szemeink elől, s a helyén egyszerre csak nagy fényességet pillantottak meg szemeink.

- Felség, mi az a nagy sárga tányér oda lent, alattunk? Egy másik hold? - kérde a törzsfő.

- Nem a'; az a föld, egykori lakóhelyetek. Messziről az is olyan szépnek, derültnek látszik, mint a hold.

A vén törzsfő aggódva csóválta a fejét.

- Hallottátok fiúk? Ebből az következik, hogy közelről a hold is lehet olyan csunya, utálatos, mint a föld.

Mi nem szóltunk semmit. Pislogtunk az igazi hold felé, mely bizony még messzire levőnek látszott.

Egyszerre a sas megállt, kiterjesztette szárnyait, s oly mozdulatlan lett, mintha odaszegezték volna a levegőhöz. Azután megszólalt, félelmes, éles hangján:

- Nagyravágyó, elégedetlen verebek! Itt vagytok most a világűrben, egy olyan ponton, a hol soha még ember se járt. Gyöngé szárnyaitokkal nem tudtok elvergődni sehová, itt kell elvesznetek nyomorultul. Ez legyen büntetésetek, a mért a természet rendjét föl akartátok forgatni, s veréblétetekre oly föladatra vállalkoztatok, a mely még a levegő urának, a királyi sasnak se sikerül. Elhagyhatja-e a hal a vizet? Megél-e a pinta a vízben? Elhagyhatja-e a veréb a földet? Nem! Pusztuljatok!

Fölborzolta széles, fekete hátát, megrázta testét, s vad kacajjal, mint a villám, lecsapott a mélységbe. A nagy-csúri nemzetség pedig széthullott a világűrben.

Egy jó darabig vergődtünk erre-arra, aztán hullani kezdtünk. Én, két társammal, a kit itt látsz uram, összetartottam. Minket az mentett meg, hogy egy sűrű, fekete felhőre estünk, s ott jól megpihentünk. De hajnalban a felhő fölébredt és fölszólitott, hogy távozzunk, mert neki most hivatalos dolga van, s abból nekünk bajunk lehet.

- Mi dolga van, felhő bácsi?

- Először villámlanom kell, azután mennydörögnöm, végül záporosót kell lebocsátanom. Azért csak siessetek.

Elbucsuztunk a barátságos felhőtől és óvatosan ereszkedtünk lefelé. Alig haladtunk tíz percig, eleredt az eső, s szárnyaink úgy összecsapzódtak, hogy nem mozogtak. Ekkor már esni kezdtünk. Ez a halál. Behunytuk a szemünket.

Kopp! Valami selyemre pottyantunk. Kinyitottam a szememet. Egy selyemgömbön hevertem. Mi lehet ez?

A gömb szépen, lassan uszott. Talán valami csillag? Leráztam a vizet magamról, s fölszólitottam két társamat, hogy tegyünk körutat a puha égi testen. A gömb alá röptünk. Mit látnak szemeim... Egy ember, egy földlakó ült ott és sonkázott jóízűen... Azonnal, egész örömmel, odaszálltam eléje, s üdvözöltem.

- Nini, verebek, - kiáltott ő is örvendező hangon, - hogy kerültök ide ti, kis félénk állatok, négyezer láb magasra?

- Uraságod ismer minket, tehát földlakó, s nem ide fönt az égi testek közt él?

- Bizony földi ember vagyok. Hát ti honnan jöttök?

Még egyszer föltámadt bennem az ostoba büszkeség, s kidüllesztve a bögyömet, mondtam:

- Mi, uram, a holdból jövünk.

A földlakó nagyot nevetett.

- Ne hazudj, veréb, hisz ha a holdba el lehetne jutni, mi emberek már régen oda tudtunk volna jutni. Látod, hogy milyen kényelmesen, milyen magasságokra szállunk.

Igaza volt. Azért el is mondtam neki az igazságot. Végül megkérdeztem:

- Hát uraságod micsoda?

- Én magyar léghajós vagyok.

- És mit csinál itt az égben?

- Nemzeti szokásunknak élek: *légvárat építek*.

- Vigyen minket haza Magyarországra.

- Szívesen. Nesztek enni-inni való.

És fényesen megvendégelt. Én pedig sirva fakadtam arra a gondolatra, hogy madártársunk és királyunk, a sas, mily kegyetlenül bánt velünk, a megvetett és gyűlölt ember pedig megmenti az életünket.

Ma éjjel értünk haza. Eddig van.

*

Egyre fokozódó érdeklődéssel hallgattam a csudálatos veréb elbeszélését. Végre megszólaltam.

- És most imádkozzatok vissza verébeszeteket, hogy jövőre boldogok lehessetek.

- Most már nem kell. Mert az Ur az ostoba ember esztét plántálta belénk. Ezt pedig a leirt keserű tapasztalatok megélesítették és okossá tették. Ezentúl tehát hasznát és nem kárát fogjuk vallani. Ajánlom magamat. Megyünk Nagy-Csűrbe, új nemzetséget alapítani.

AZ OROSZLÁNKETRECBEN.

Nem tagadom, - hisz a szerelem kellemetlen dolog, de nem szégyen, - hogy fűlig szerelmes voltam Arabellába.

Ha én azt mondom, hogy *fűlig*, az nagy szerelmet jelent, mert hálaistennek a leghosszabb fehérbőrű emberek közé tartozom.

Arabella szép volt, mint egy angyal, jó volt, mint két angyal és kedves, mint három angyal.

1 angyal + 2 angyal + 3 angyal, az összesen hat angyal. Nem teljesen érthető-e, hogy az ugynevezett szerelem, e magasztos, de kellemetlen érzélem, teljesen erőt vett rajtam?

A lírai költők, kik a szerelmet hivatalból kezelik, számon fogják kérni tőlem, hogy miért nevezem én a szerelmet kellemetlen dolognak?

Megmondom.

A míg én csupán városi irnok voltam, szerelem nélkül, arcom piros-pozsgás, szemem ragyogó, öltözetem gondos vala.

Kitünően aludtam, s öröm volt rám nézni, mikor ettem. Aludtam gyakran és huzamosan (és nem voltak álmaim), ettem gyakran és huzamosan (és voltak étvágyaim). Nem voltam szórakozott, pontosan jártam hivatalba s kötelességemet hiven teljesítettem.

Akkor belém ütött a szerelem. Arcom sápadt lett, szemeim tüze megtört, nem fészülködtem, s öltözetemet is elhanyagoltam.

Rosszul aludtam, s róla álmodoztam... Álmaimban oltárhoz vezetem őt, s aztán Itáliába indulunk nászutra. Beszálltunk egy kupéba kettecskén... ekkor a konduktor gorombán becsapta az ajtót és én ah! fölébredtem.

S az evés? Nem volt evésnek nevezhető. A legjobb ételekben csak piszkáltam.

S a hivatal? Akták helyett szerelmes verseket fabrikáltam s kötelességemet hiven nem teljesítettem.

Mindezt az a nyomorult, fűlig való szerelem, cselekedte. Ha önmagamat a fülem tövénél kétfelé nyiszálhattam s a fülemen alul levő részt eldobhattam volna, most semmi bajom sem volna.

Nem tagadom s azt is bevallom, hogy Arabellának egy rendkívül rossz tulajdonsága okozta az egész kellemetlenséget.

Szép, jó és kedves volt. A földi erények tömegesen jelen voltak ő benne, - de egy rossz tulajdonsága, nagy hibája ellensúlyozta mindezt: nem szeretett viszont.

Szóval: boldogtalan szerelmes voltam.

Elhatároztam, hogy öngyilkos leszek. Az elhatározást nem követte tett, hanem gondolkozás a fölött, hogy mi módon muljak ki az árnyékvilágból.

Legszebbnek tetszett ez: éjjel, viharos, sötét éjjel egy kiálló szikláról beleugrani a bömbölő tengerbe. De a tenger innen messze van, s kérdés, hogy mire oda érek, kiáll-e a szikla s bömböl-e a tenger?

Évekig kellett volna fösvénykedni, hogy egy kis pénzt félre tegyek erre az öngyilkosságra s ki vagyok téve annak, hogy mire a pénz együtt lesz, kiábrándulok s kárba veszett a takarékoság!

Mást kell kitalálni.

Kötél, mérge, pisztoly mind megfordult a fejemben, de hamar ki is vetettem onnan.

Mit tegyek? Arabella, vagy a halál. Igen, de milyen halál?

Mint a villám csapott le mellettem egy napon a helybeli cirkusz egy falragasza, mely ezt hirdette:

Ötszáz forint jutalmat kap az, a ki Santa Lucia grófnővel, az ismert oroszslánszelidítő nővel, bemegy a fenevadak ketrecébe.

Meg vagyok mentve! El vagyok veszve: itt a halál.

Bemegyek az oroszslánketrecbe! Tegyük föl, hogy az állatok széttépnek: akkor az oroszslánok követték el az én öngyilkosságomat s célomat elértem.

Nagy föltünéssel, mint egy lehulló üstökös, fogok elhunyni s a világsajtó tudomást vesz rólam.

Tegyük föl azonban, hogy az állatok nem tépnek szét. Mi lesz akkor?

Mi? Megkapom az ötszáz forintomat s azonnal elutazom Fiuméba, kiállani a sziklára és belebömbölni a tengerbe. Könnyen végrehajthatom kedves eszmémet.

Azonnal megjelentem a cirkuszigazgatónál, s megmondtam neki, hogy bemegyek az oroszslánok közé.

- Vannak gyermekei? - kérdé.

- Nincsenek.

- De talán agg édesanyjának egyetlen gyámola?

- Nem. A bátyám az egyetlen gyámola. Én csak önmagamnak vagyok a gyámola.

- Nem ígért senkinek házasságot?

- Ígértem, de az illető hölgy nem teljesíti ígéretemet.

- Vannak adósságai?

- Vannak, de hitelezőim már lemondottak arról, hogy valaha a pénzüket lássák.

- Szóval, önnek a földön semminemű kötelességei nincsenek?

- Büszkén mondhatom: nincsenek.

- Vár önre valami örökség?

- Ha az egész világ kihalna, az esetben örökölnék.

- Katolikus?

- Az.

- Nos, gyónjék, áldozzék, vegye föl az utolsó kenetet, s este nyolckor legyen itt.

Mondhatom, hogy az igazgató vallatása balsejtelmekkel töltött el. Csakugyan ütött volna utolsó órára? Egyetlen órára, melyet nem lehet zálogba tenni s az is az utolsó!

Eh, elhatároztuk, hogy meghalunk, ne hátráljunk meg.

Elmentem Arabellához délután. Cukros mandulát evett. Mondtam neki, hogy ez rontja a fogakat. Ez volt az átmenet az oroszslánokra. Mikor meghallotta, mi lesz estére, elsápadt, s félretolta a cukros mandulát. Óh, mily jól esett ez sajgó szívemnek.

- Miért csinál ilyen ostobaságokat? - kérdé fuvolahangon.

- Meg akarok halni.

- Ah, bolondság, ne tegye.

- Egy esetben elállok tőle... maga tudja...

Elvörösödött és kiment. Nem is jött vissza. Megettem a cukrosmandulát és eltávoztam.

Este nyolc óra. Zsufolt ház, az egész értelmiség ott volt. Bella és papája az első sorban. Az oroszlánok bömböltek, én reszkettem. Bár inkább én bömböltem és ők reszkettek volna.

Santa Lucia grófnő (a ki épp oly kevésbé volt Santa, mint Lucia és grófnő, ellenben nagy mértékben szeplős és sovány volt) kezembe nyomott egy hatalmas furkósbotot és szóla:

- Ha az oroszlán magára találna ugrani, üssön az orrára.

- Köszönöm szives utasítását, - mondtam halkán, miközben éreztem, hogy arcom kékül, mint az érni kezdő szilva.

Éppen be akartunk menni a ketrecbe, mikor a cirkuszigazgató a grófnő után kiáltott:

- A tintát nem felejtetted el?

- Minden a zsebemben van, - felelt Lucia.

Megragadta a kezemet és bevonszolt. Isten hozzád szerelem! A vadállatok ordítottak, behunytam a szememet.

- Mondjon le az ötszáz forintról, különben széttépetem, - sugta a fülembe egy kellemetlen hang.

A grófnőé volt.

- De nagysád...

- Nos? - folytatta a grófnő és lábával toppantott. Iszonyu ordítás követte a toppantást. Éreztem a bestiák forró lehelletét. Az élet mégis oly szép! Hát sohse halljam többet a madarak dalát?

- Aláírom.

A grófnő papirost vett elő a zsebéből, tollal és tintával. Egy kis asztalra tette, aláírtam.

Ez volt az ötszáz forintról való lemondás. A következő percben csattant az ajtó és mi künn voltunk.

A nép üvöltött, vállaira emelt és körülhurcolt. Aztán Bella papája fogott el.

- A lányom elájult. Épp most tért magához. Jőjjön oda azonnal.

Bella édes mosolylyal fogadott.

- Rossz ember, ugyancsak megijesztett.

- Óh, Bella, remélhetek? - kiáltam és letérdeltem.

- Igen, - suttogta ő és megölelt.

Szívem hevesen dobogott, az oroszlánok ordítottak. Boldog voltam.

EGY EMBERRABLÓ ÉLETÉBŐL.

Elvégeztem, hogy gazember leszek. A becsületes életet meg is untam, meg nem is győztem koplalással. Nem volt arra tehetségem, hogy rendes életviszonyok közt meg tudjam keresni a kenyeremet. Azt is láttam, hogy több baj fenyegeti az embert életében, mint szerencse, még pedig abból, hogy sokkal nagyobb azoknak a száma, a kiket a mennykő agyonüt, mint azoké, a kik főnyereményt csinálnak. De mielőtt a gazságra adtam volna magamat, mindent megpróbáltam, nehogy később szemrehányást tegyek magamnak. Voltam gőzvasuti konduktor, a vonat kisiklott, engem elcsaptak. Voltam lóvasuti konduktor, a vonat nem siklott ki, de engem elcsaptak. Ott azt mondták, hogy nem vagyok elég szemes, itt meg azt mondták, hogy szemtelen vagyok. Lettem lóvasuti kocsis, ebből is kivettem, többet nem is fordultam a lóvasuthoz, mert lefelé már csak a ló következett volna. Olyan számár pedig nem vagyok. Még egyszer szerencsét próbáltam hazánk legkisebb vasútjánál, a budai gőzsiklónál; szerződtek is fékezőnek. Egyszer azonban leittam magamat, Budán jó borok lévén. Az igazgatóság kijelentette, hogy a ki nem tudja fékezni a saját szenvedélyeit, az nem tudja fékezni a gőzsiklót se. És elcsaptak.

Több kísérletet nem tettem a becsületes étellel, de szorgalmasan olvasgattam az ujságokat, hogy valamely vidéki közjegyző nem keres-e irodavezetőt. Nem értettem ugyan a mesteriséghez, de úgy okoskodtam, hogy ha eddig minden foglalkozásból kicsaptak, a melyhez érttem, talán egy olyanból nem tesznek ki, a melyhez nem értek. Logika volt benne, de valószínűség nem.

Balsorsom úgy hozta magával, hogy éppen akkor egyetlenegy közjegyző sem keresett irodavezetőt. De a lapok böngészése közben rájöttem arra a nevezetes dologra, hogy az emberablás a legjövendőlebb foglalkozások közé tartozik. Ugy láttam, hogy Bulgáriában a lakosság két részre oszlik: arra, a mely embert rabol, s arra, a melyet elrabolnak. Azok, a kiket elrabolnak, tekintélyes, gazdag, a közélet terén nélkülözhetetlen férfiak; s ők kiváltatván, így jut pénzhez a másik rész, mely szegény emberekből áll. Olvastam, hogy Laendler és Binder elrabolt mérnökökért 50.000 forintot követeltek a bolgár szegény-legények. Ráütöttem az ujságra, ráütöttem a fejemre és ráütöttem a zsebemre. Az utóbbi üres volt. Ez döntött. Elhatároztam, hogy ezt a keleti intézményt meghonosítom hazánkban. A kormány ugyanis a Nyugatot majmolja, én majmolni fogom a Keletet. S mint méltányos ember, a ki zsarolni nem akar, azt is föltettem magamban, hogy olcsóbban fogok dolgozni, mint bolgár kartársaim. Konkurenciát fogok nekik csinálni. Meg fogom mutatni, hogy az idegenek, a kik el akarják magukat raboltatni, tódulni fognak Magyarországra. Óriási praxisom lesz.

Vérmes reményekkel fogtam a banda szervezéséhez. Előbb még egyszer magamba szálltam s jövendő bűnös életemért a felelősséget áthárítottam a magyar királyi államvasutak, a lóvasut és a gőzsikló igazgatóságára, s mindazon közjegyzőkre, a kik abban az időben nem kerestek irodavezetőt.

A banda szervezése nehéz volt, mert én becsületes emberekből akartam összeállítani. Leginkább a kétségbeesett egzisztenciákra számítottam. Két embert a lánchid karfájáról szedtem le, de megint visszaraktam őket, mert nem öngyilkosjelöltek voltak, hanem mázoló, a kik a hidat festették. Tovább lesekedtem a lánchidon, de csudálatos, egyetlen egy szegény nyomorult ördög se vetette le onnan magát. Később rájöttem, hogy azért, mert akkor mázolták frissen a lánchidat és mindenki féltette a ruháját. Átköltöztem a Margithidra s ott mindjárt szerencsésebb voltam. Egy éjjel két embert huztam vissza a karfáról az élet és a banda számára. Az egyik egy korcsolyafelkötő, a másik egy jégvágó ember volt. Látnivaló, hogy

nyáron kevés jövedelmük lehet. Harmadiknak megfogtam egy oláh néptanítót, negyediknek egy olasz nyelvmestert, a ki egy agybetegség következtében ezelőtt három évvel elfelejtett olaszul s azóta az éhenhalás küszöbén áll.

Fegyverekkel a közös hadügyminiszter látott el bennünket. A nagy kaliberű Mannlicher-puskából, melyekből 80.000-et készítettek hiába, szívesen rendelkezésünkre bocsátott öt darabot, mert folyamodványomban azt irtam, hogy a közeledő orosz háborúra guerillacsapatokat akarok szervezni.

Működésünket egy jómódu vidéki város közelében kezdtük meg, melynek környékén hozzáférhetetlen bércek és erdőségek voltak. Éjjel lent cirkáltunk az utakon s oly szerencsések voltunk, hogy mikor másodszor ragyogott a hold fölöttünk, egy uri hintót hozott elénk a sors.

- Megállj! - ordítám s a nagy kalibert fenyegetőleg szegeztem a kocsis mellének. Megállt.

Mig a jégvágó és a korcsolyakötöző a lovakat fogták, én a kocsihoz közeledtem s udvariasan megkértem a bentülő, hogy szálljon ki. Megtette. Bemutattam magamat, ő is. Az adófelügyelő volt. Látván fegyvereinket, szótlanul kivette tárcáját s felém nyujtotta. A néptanító lökdösött, hogy vegyem el. Én egy méltóságos kézmozdulatot tettem s szólék:

- Adófelügyelő ur, ön téved. Közönséges rablóknak tart, mi pedig Kelet kulturájának uttörői vagyunk. Nem pénzére, hanem becses személyére van szükségünk. Legyen szíves követni, te pedig, kocsis, hajts haza.

A hintó elrobogott, az adófelügyelő pedig velünk bizony szépen fölballagott bérci tanyánk felé. Odafönt szépen elhelyeztük barlangunkban, vacsorát, bort, egy pipa dohányt adtunk neki, szóval minden szükségessel elláttuk, hogy rossz híremet ne költse.

A levelet, melyben a városnak tudtára adtam, hogy adófelügyelőjét elloptam, azonnal megírtam. Ötezer forint váltságdíjat követeltem érte. Kijelentém, hogy ha a váltságdíj két nap alatt sziklaváramban nem lesz, akkor - már hatezer forintnál alul nem adom az adófelügyelőt. Szabott ár. Alkunak helye nincs.

A levéllel elküldtem román elvtársamat s türelmetlenül lestem visszaérkezését. Közben, hogy foglyom ne unatkozzék, kártyán orronverőcskét játszottam vele. A ki veszít, annak a nyertes huszat üt kártyával az orrára. Udvariasságból mindig veszítettem. Az orrom egészen dagadt volt már.

Másnap délután a kiállított őr jelentette, hogy a völgyből óriási néptömeg hömpölyög barlangunk felé. A vakmerők, még meg akarják ostromolni tanyánkat. Fegyverbe kiáltom a legénységet, az adófelügyelőnek megmondom, hogy ha mozdulni mer, halál fia, s azzal kiállok a sáncra, várni a következőket. A mint közeledtek, a tömegből a Rákóczi-induló hangjai röptek felém s zászlókat láttam lobogni. No már biztos, hogy hozzák az ötezer forintot, mert ime diadalmenettel akarják elvinni az adófelügyelőt.

Legelől ballagott román elvtársam, a ki csakhamar előre sietett s csatlakozott hozzánk. A banda szuronysegezve, fölfont kakassal a tömeg felé közeledett. Ötven lépésről rájuk kiáltottam: „Állj!”

Az egész néptömeg megállt, a cigány abbahagyta a muzsikát, egy őszbe csavarodó, diszmagyarba öltözött uri ember előlépett (ahán, ennél van a pénz!) s megköszörülve torkát, kezdé:

Szeretve tisztelt polgártársunk!

Érdemes bandafőnök ur!

Előtted látod Kavarka város egész polgárságát, mely könnyekkel szemében, meghatva mond köszönetet a jótéteményért, melyben őt részesítetted. Városunk tegnap ki volt világítva s egyhangulag kiáltá: Addig tartson meg téged az Isten, nemeslelkű bandafőnök, a míg te megtartod az adófelügyelőt. Szeretjük őt mi nagyon, de még jobban szeretünk adót nem fizetni, s míg ő a te becses társaságodban lesz, addig tudjuk, nem sujtja városunkat se adókivetés, se adóemelés, se adóvégrehajtás. Fogadd hálánk jeléül ezt a gyönyörű tajtékipipát, melynek költségeihez úgy a szegények, mint a gazdagok, úgy a kicsinyek, mint a nagyok hozzájárultak, s megígérjük, hogy az adófelügyelő ur kosztját és kvártélyát már a legközelebbi közgyűlésen beleveszszük a városi budgetbe s neked minden hó elsején pontosan lefizetjük. Ugyane közgyűlésen fog szóba hozatni, hogy téged, érdemeid elismeréséül, városunk díszpolgárává...

Tovább nem hallgattam. Kikaptam a pipát a szónok kezéből s úgy vágtam egy köhöz, hogy ezer darabra tört. Aztán berohantam a barlangba, kicipeltem a foglyomat (s ez az ember vert annyit az orromra!) és ráordítottam:

- Távozzék, uram, távozzék rögtön!

Ő azonnal polgártársaihoz futott, a szónok pedig haragra lobbanva, kiáltá:

- Bandafőnök ur, ön egy aljas fráter. Csülökre magyar!

A zászlórudakat megfordították s rohamlépésben ellenünk indultak. Mi beretíráltunk a barlangba, hirtelen összekapkodtuk holminkat s a tulsó végén kivonultunk, lassankint elhagyva üldözőinket.

No, az első kísérlet nem sikerült. Rosszul választottam meg a személyt.

A hegység tulsó oldalán ütöttünk újra tanyát s lestük a második alkalmat. Egy borus éjszakán négylovas hintót hozott elénk a sors, libériás kocsissal. Ez már nagy ur lehet. Megállítottam a kocsit s szerényen beleszóltam:

- Kihez legyen szerencsém?

- Mi közöd hozzá? - felelt vissza egy érdes hang. (Bravó! Csakugyan nagy ur, mert goromba.)

- Legyen szives leszállni. Én a rettegett holdvilág-bandának az irodavezetője... akarom mondani, a kapitánya vagyok.

- Nem hallottam a híredet. (Igaza volt, mert tényleg még senki se rettegett tőlünk.)

Ezzel úgy ütött ököllel képen, hogy majd hanyatt estem.

- Hajts, Pista! - rivalt a kocsisra. A szegény hajtott volna, de a jégvágó meg a korcsolyás erősen tartották. Eközben a latin fajhoz tartozó két másik elvtársam a kocsi tulsó oldalán kihuzta ő méltóságát.

- Ereszszétek el a lovakat, - parancsolám, s a kocsis elvágtatott.

- Méltóságod pedig velünk jön a hegyek közé. Egy regényes séta az egész.

- Hát mit akartok velem?

- Egyszerűen ellopni.

- Ellopni? Engem, Csudri Balázst, az egyiptomi sáskajárás ügyében kiküldött kormánybiztost? Majd ád nektek Szápárt!

- Igenis, ád, még pedig tizezer forintot. Ennyire taksáljuk méltóságodat.

Kormánybiztos, állami méltóság, nagy ur, nélkülözhetetlen ember! Ezuttal kitűnő fogást csináltunk. Azonnal megírtam a levelet a nagyméltóságu magyar királyi belügyminiszterhez, s postán elküdtem. Csak tízezer forintot kértem benne, - elég olcsó, kivált ha az ökölcsapást is beleszámítjuk.

Két nap múlva ott volt a felelet, poste restante. Remegő kezekkel bontottam föl s a következő hivatalos sorokat olvastam belőle:

Tisztelt cim!

Csudri Balázs ő méltósága elfogattatásával a minisztériumot ön hálára kötelezte. Állása sinecura volt, minthogy az egyiptomi, helyesebben péceli sáskák már mind elpusztultak, sőt némelyek szerint nem is léteztek. Levele következtében már is intézkedtünk, hogy Csudri ur helyére más neveztessék ki, X. befolyásos szabadelvűparti képviselőnek a bátyja. Csudri urat pedig tartsa meg, mert ő különben is rendetlenül kezelte a sáskapusztítási alapot s csak azért nem indítottunk ellene vizsgálatot, mert a dolgról hivatalos tudomásunk nincs. Tisztelettel

Kszmnrptv Irmcsk

(Az aláírás nyomtatva így néz ki, különben pedig olvashatatlan.)

S ezt a sáskapusztítót cimeztem én méltóságodnak! Szóttlanul átadtam neki a levelet s remegve a dühtől szólék:

- Foszszon meg becses jelenlététől, édes ténsur.

Ő is elolvasta a levelet s fölörditott:

- Párbajra hívom a nyomorultat a ki ezt a levelet írta.

(Szerencse, hogy nem tudja elolvasni a nevét.)

Szomoruan leballagtam a kis városba s azon kezdtem tünődni, ne álljak-e be újra becsületes embernek, miután a gázság terén oly kevés szerencse mosolyog reám. A nagyvendéglőben, hová bort inni betértem, egy kopasz öreg ur, zöld pápaszemmel és sárga nadrágban a vidék szépségei után tudakozódott. A kocsmáros ajánlotta neki, hogy menjen a hegyek közé, ott regényes tájakat talál, őserdőkkel és üde forrásokkal. Az öreg ur kapva-kapott rajta. Félrehúztam a kocsmárost s megkérdeztem tőle, hogy ki ez az idegen?

- Hát nem ismeri? Pedig hires ember. Az arcképe igen sokszor megjelenik a vicclapokban. Akadémikus.

- Akadémikus? - Rögtön hozzá siettem s ajánlkoztam vezetőnek. Ez lesz az utolsó kísérlet. Hányszor olvastam a lapokban, hogy az akadémia vagyona három millió forint, hogy az egy dúsgazdag testület, mely a saját zsirjába megfullad, hogy drága könyveket nyomtat, melyeket aztán leszállít a pincébe. Ilyen intézetnek csak lesz arra rongyos 15.000 forintja, hogy egy hírneves tagját kiváltsa? Mert elhatároztam, hogy 15.000 forinton alul nem adom az akadémikust. Ő fizesse meg a korábbi meghiusult kísérletek árát is.

Ajánlatomat elfogadta, csak azt kötötte ki, hogy súlyos utitaskáját is cipeljem. Beleegyeztem. Nem sejtette a szegény, hogy milyen drága hordári díjat fogok ezért fölszámítani. Rögtön el is indultunk. Még utközben megkérdeztem, hogy micsoda minőségben tagja az akadémiának?

- Én nyelvtudós vagyok.

- S milyen nyelveket tetszik beszélni?

- A magyaron kívül minden európai nyelvet. Tudok ugyan magyarul is, de ezt nem használom, nem művelem, ez rám nézve az akadémiai életben meg van halva.

Én természetesen egyenesen a banda tanyájára kalauzoltam őt s ott röviden, kereken megösmertettem a helyzettel. Meg volt lepve, de az összeget keveselte. Büszkén kijelentém, hogy én nem vagyok zsaroló. A levelet ő maga megírta. Postán elküldtem Gyulai Pálhoz. Míg az írás lepecsételésével foglalkoztam, ő összegyűjtötte bandámat s fölolvassott nekik egy éneket Homérből, melyet ő új görög nyelvre lefordított. Mikor én is odaültem, áttért az attikai szójárára, Krisztus után 150 évvel, majd azt fejtegette, hogy Szokrátesz volt-e süket, vagy Homér volt vak. Mintha ezek kizárnák egymást. Mellesleg említette a dór oszlopok szerepét a renaissance-építészetben s feszegette, hogy a provençei troubadourok lantján két húr volt-e vagy három? A banda nyugtalankodni kezdett, a jégvágó fölhuzta a puskáját. Én csillapítani akartam őket, de a mint kinyitottam a számat, izmaim azt hitték, ásitani akarok s előzékenyen akkorát tágultak, hogy tátva maradt a szám. A boldogtalanok nem vették észre balesetemet, az akadémikus pedig figyelemnek vette s nyitott számon keresztül belém beszélt felnémet dialektus nyomait Bürger balladáiban. Végre is megráztam cimboráimat, azok észrevették bajomat s egyesült erővel a helyére nyomták kirándult állkapcsomat.

Éjszakánk el volt rontva. A jégvágó egész éjjel köröskörül szaladgált, mint egy kerge birka, a korcsolyás képzeletében a dór oszlopokra mászott s folyton leesett. Végére már nem mert elaludni. Én bennem Bürger balladáit veszekedtek a felnémet dialektussal, a latin néptörzs két képviselője az attikai nyelvjárást és Krisztust emlegette. Az akadémikus horkolt.

Másnap reggel fölkelt, elővette a nehéz kuffert s az archeologiai bizottság kiadványait osztogatta szét belőle. S ezt a kuffert cipeltem én föl ide véres verejtékkel. A banda nem tudott enni egész nap, a szemek vérben forogtak. Este a tűz mellett az akadémikus a Xerxes perzsa király szemén vágott hályogoperációt kezdte fejtegetni, majd áttért a kis-ázsiai görögök jogi viszonyaira. Az olasz nyelvemester fölkelt és eltávozott, utána fölkelt az oláh néptanító, csakhamar követte példáját a korcsolyás, utóljára maradt az erőteljes jégvágó. Mind eltűntek az éji homályban, azóta nem láttam őket. A hatalmas jégvágó birta ki legtovább. Az akadémikus sprengolta a bandát.

Antul jobb, gondolám, magamnak marad a 15.000 forint. Reggelig hallgattam őt. Nem mertem elaludni, hogy meg ne szökjék. Reggeltől hallgattam újra estig. Mikor sötétedni kezdett, ő is elkezdte, hogy aljas rágalom, miszerint Mars hadisten Trákiában született. Ekkor eszembe jutott, hogy míg Gyulai Pál válasza Leányfalváról megjön, abba még őt nap beletelik, s hirtelen elhatározással így szóltam az akadémikushoz:

- Uram, ön szabad, távozhatik.
- Nem lehet, bevárom, hogy az akadémia megad-e értem 15.000 forintot.
- Uram, kérem távozzék. Itt van, fogja, adok én önnek 100 forintot, csak menjen.
- Helyes, de csak reggel.
- Nem, tüstént.
- Nem lehet, el kell még mondanom...
- Uram, távozzék, vagy lövök.

Pár pillanatig habozott még, aztán elindult délnek Én hosszan utána néztem s aztán elindultam - északnak.

Igy végződött az én emberrablási vállalatom. Szegényebb lettem száz forinttal s gazdagabb azzal a lesújtó tapasztalattal, hogy Magyarországon nincs olyan ember, a kit érdemes volna ellopni.

KUKLI PÁL TÖRTÉNETE.

Az álarcosbál.

Kukli Pál beállit hozzám. Hogy kicsoda ez a Kukli Pál, azt nem fogom önöknek megmagyarázni. Én az elbeszélő irodalom terén új irányt törtem. Ez az irány abból áll, hogy az ember igen sok dolgot az olvasó fantáziájára bíz. Sohse mondom meg, hogy hősöm szőke-e vagy barna, hogy ripacsos-e vagy be van oltva, hogy sétapálcával jár-e vagy monoklit visel-e? Ezt találja ki az olvasó. Ő is csináljon valamit, amialatt olvas.

Kukli Pál tehát beállit hozzám a héten és így szól:

- Ugy-e, ma álarcos bál van?

- Az.

- Mégy?

- Megyek.

- Van még egy jegyed?

- Van.

- Add nekem.

- Minek?

- Furcsa. El akarok menni.

- Nesze.

Kukli Pál eltette a jegyet, egy darabig föl s alá járkált, aztán így szólt:

- Jegy már van. Most csak az elmenés hiányzik.

- Ez a legegyszerűbb.

- Gondolod? De mikor a feleségem nem ereszt.

Tovább sétált.

- Nincs egy eszméd? - kérdé hirtelen.

- Micsoda eszmém?

- Az elmenésre vonatkozólag.

- Nincs.

Kukli folytatta a sétát, én az írást. Csend volt.

Egyszerre csak nyílik az ajtó és belép egy közös barátunk, a ki karmester és muzsikus volt. Kukli eléje terjesztette a kérdést s eszmét kért tőle. A muzsikus egy darabig törte a fejét, végre kirukkolt.

- Ugy-e, a te feleséged büszke arra, hogy írókkal és művészekkel jóbarátságban vagy?

- De még milyen büszke! Csak tegnap délben mondta, hogy ne vegyek példát az ilyen kötni való lumpoktól.

- Szép. De örül neki ugy-e, ha fõntartod velünk az összeköttetéseket?

- De még mennyire örül! Csak tegnap mondta...
- Elég, nem vagyok rá kíváncsi, hogy mit mondott.
- Azt mondta, hogy jó volna, ha összes barátaimat bemutatnám neki, hogy jobban ellenőrizhesse a befolyást, melyet rám gyakorolnak.
- Vagy úgy? Akkor kíváncsi vagyok... Hallgass ide. Ha tehát tisztelt nődben megvannak ezek az írói és művészi hajlandóságok, akkor megvan az eszmém számodra.
- Nos, nos?
- Azt tudod, hogy én egy kitűnő szobrászunknál elkészíttettem a mellszobromat.
- Nem tudom.
- Bánom is én. Ezt a mellszobrot odaajándékoztam a Népszínház egyik divájának, a ki már több operetemben fényes sikerrel játszott.
- Még mindig nem értem, hogy mi köze mindehhez az én álarcosbálomnak?
- Türelem. Nos, hazaméssz, elmondod ezt a feleségednek, hozzáteszed, hogy e szobornak ma van a leleplezése a népszerű primadonna lakásán, hova te is meg vagy híva; oda el kell menned. Nődek ez ellen semmi kifogása sem lesz, tehát frakkba csapod magadat s vígan mégy az álarcosbálba.

Kukli figyelmesen hallgatott s végre megszólalt:

- A dolog pompás... Én elmondom a feleségemnek úgy, a hogy parancsolod... de aztán azt teszem hozzá, hogy természetesen nekem eszem ágában sincs elmenni...
- Hisz akkor nem jutsz el hazulról.

Kukli ravaszul mosolygott.

- Dehogynem! Csakis így jutok el. Én slafrokkot huzok és javában komótizálok, mikor kilenc óra tájban Miska váratlanul berohan hozzám...

Erre felötöm a fejemet az írásból. Mert ez a Miska én voltam.

- Hová rohanok én váratlanul? - kérdém.
- Hozzám.
- Miért?

- Hallgass csak ide. Berohansz és azt mondod a feleségemnek, hogy okvetetlenül el kell mennem a szoborleleplezésre... Én vonakodom, ellentmondok, küzdök s végre vígan megyünk együtt az álarcosbálra.

Mit csináljak? Kukli Pál olyan kedves barátom és hálás alakom volt, hogy érette mindenre képes voltam. Beleegyeztem és Kukli boldogan hazarohant.

A szerencsétlen ember egy négyemeletes házban lakott és az ajtószámot elfelejtette megmondani. Egy négyemeletes házban megtalálni valakit épp olyan nehéz, mint megkeresni a szalmakazalba esett gombostűt. Mire való a házmaster? A házmaster arra való, hogy a lakókkal gorombáskodjék, de az idegeneket utbaigazítsa. A házmaster azonban sem utba nem igazított, se nem gorombáskodott, hanem bálban volt az egész családjával. Maradt ott segítségemre egy nő, a kivel nem boldogultam, mert roppant nagy baja volt. Nem volt süket, nem is volt néma, még csak csunya sem volt. De tót volt. És pedig egy el nem magyarosodott tót! Kérdésemre igen szolgálatkészen felelt, de sem én nem értettem őt, sem ő nem értett engem. Elhatároztam,

hogy fogok magamnak egy intelligens lakót, - mert bármit mondjanak a háziurak, vannak még intelligens lakók. Ezzel az elhatározással nekivágtam az emeleteknek.

Az első emeleten meg sem álltam. Itt Kukli nem lakhatik. Ezzel a névvel csak a harmadik emeleten vagy följebb lehet lakni. A harmadik emeleten találomra becsöngettem egy sötét ajtóban. Sokáig vártam, végre egy vastag hang káromkodva közeledett. Ekkor már sejtettem, hogy rossz helyen járok, de elhatároztam, hogy szembeszállok a veszedelemmel.

Egy katonasipkás ur nyitott ajtót, pongyolában.

- Mit akar?

- Kérem, itt lakik Kukli Pál?

- Hát ezért a számárságért keltett föl?

- Kérem, kérem, először van szerencsém és így nem tudhattam, hogy uraságod már kilenc órákor alszik.

- No hát, barátom, jegyezze meg a következőket: én nyugalmazott tüzérkapitány vagyok, minden este kilenc órákor lefekszem, s ha kilenc és tíz közt, az első álmomból fölkeltenek, többet le se hunyom a szememet egész éjjel.

- Igérem, kapitány ur, hogy többet nem fogom fölébreszteni.

- Nem addig van az, hanem most már bejön velem és tartlizunk egész éjjel.

(No még csak ez kellene.)

- Rögtön visszajövök, kapitány ur, de előbb Kukli Pállal kell beszélnem.

- Jó, megbízom a becsületes arcában. Itt a szomszédban van egy szobaleány, forduljon ahhoz, az minden lakót ismer. Viszontlátásra.

- A viszontlátásra! - mondtam nyájasan. (Akkor lássalak, mikor a hátam közepét.)

A szobaleány csakugyan utbaigazitott. Nagyon szívesen tette, mert régi ismerősömet fedeztem föl benne, még abból az időből, mikor az ötödik számú tábori tüzérezredben főrmiszteri minőségben szolgáltam a hazát. Én ugyanis a kápláromnak valóságos belső titkos tanácsosa voltam, ez a szobaleány pedig a kápláromnak a szemefénye volt. A tüzérek mind idealisták s a szobaleányokért égnek; a materiális gondolkozásu bakák a szakácsnékat kultiválják s fogják kultiválni mindaddig, míg a hadügyminiszter a hadsereg kosztját meg nem javítja.

E kis kitérés után engedjék meg bevallanom, hogy pár perc múlva betoppantam Kukli Pál lakásába.

Már megvacsoráltak. Kukli hosszú selyemhálóköntösben, a fején himzett sapkával olyan módon himbálta magát egy hintaszékben, mintha két esztendeig nem akarna onnan kimozdulni.

- Nini Miska! Mi hoz ide ilyen késő éjszaka?

- Kezeit csókolom. Köszönöm, nem kérek teát. Érted jöttem, Pál.

- Értem? - és Kukli oly bamba képet vágott, mely becsületére vált volna, ha nem lett volna természetből bamba különben is.

Az asszony összehuzta a szemöldökeit és élesen nézett rám. Én lesütöttem a szemeimet, s azt a becsületes arcomat öltöttem fel, melyet csak az imént emlegetett a penzionátus kapitány.

- Hová mennek? - kérde az asszony.

- A szoborleplezésre, a nemzet pacsirtájához. Hát te megfledkeztél róla?
- Biz'isten meg, - mondá Kukli, fejéhez kapva, - hát ma van?
- Persze, hogy ma.
- Miért jössz értem ily későn? Már meg is vacsoráltam... olyan rosszul esik az embernek ilyenkor meleg kis családi fészkeből kimozdulni...
- Ugyan ne légy olyan spiszburger. Nézze csak nagysád ezt az unalmas frátert...
- Eh, mit értetek ti ehhez, megcsontosodott agglegények, a kiknek nyaka köré sohse fonódott egy szerető nő puha, meleg, fehér karja...

(Vigyen el az ördög, - gondolám, - még megnehezíti a föladatomat az ostoba.)

- Kérlek alássan, én nem akarom földulni családi fészkedet... de ő nagysága elé terjesztem a kérdést... Akarja-e, hogy férje megtartsa összeköttetéseit az írói és művészi világgal, vagy azt akarja, hogy ne tartsa meg, mely utóbbi esetben nyugodtan jósolhatom, hogy kedves férjéből pár év alatt egy megecetesedett, unalmas, majom lesz...

- Majom? Gondolod? - szólt nyugodtan Kukli. (Mulat ő még ma ezért a majoméért, - gondolá.)

- Bizony majom, - feleltem meggyőződéssel.

- S ezért én most megborotválkozzam, felöltözzem, elmenjek hazulról? Hisz ez rettenetes!

Ekkor az asszony is megszólalt:

- Biztositalak, hogy már is megecetesedett, unalmas gorilla vagy.

(Az asszony, a mint látni tetszik, már részletezte a dolgot.)

- Gorilla! - mormogta meglegedetten Kukli, - biztos a multság.

Ezzel fölkel a hintaszékből, nagyot nyújtózott és mondá:

- Kérlek szépen, ha műveltségem és szeretetreméltóságom megkívánja, hajlandó vagyok áldozatokra... Főcélom, hogy kedves nőm életét minél vidámabbá és boldogabbá tegyem s e célból nem habozom mulatni menni veletek...

- Eredj, édesem, - szólt az asszony, - fönn kell tartani összeköttetéseidet. Én majd ezalatt gyermekruhát fogok varni...

- Gyermekruhát? - kérdém élénk érdeklődéssel.

- Igen, mint az országos lelencházi egyesület választmányi tagja.

- Vagy ugy? - mondám élénk érdeklődés nélkül.

Kukli elvonult frakkba öltözködni, én meg kíváncsi szemeket meregettem Kukliné varrasi előkészületeire, mert hogy egy asszony sütni és főzni tudjon, azt még elhiszem. (Tudniillik hajat sütni és a férjét lefőzni.) De hogy varrásban vigye valamire az, a kinek nem foglalkozása, ezt akkor sem hiszem, ha... ha miniszternek kineveznek is.

Az előkészületek megkezdődtek... Kukliné egy Zola-féle regényt vett elő.

Kukli kicsipve előkerült, homlokon csókolta nejét és szóla:

- A közpályán vannak az embernek sulyos kötelességei. A sors könyörtelenül kitépi az embert...

A megindulás elfojtotta szavát, egy könnyet morzsolt szét szemében; elrohantunk, lesiettünk, kocsiba ültünk, s Kukli a meghatottságtól remegő hangon így kiáltott oda a fiakkeresnek:

- Kocsis, az orfeumba, de gyorsan, a ki áldója van!

Kukliné.

I.

Egy este berohan hozzám Kukli Pál.

- Képzeld, a feleségem megszökött.

- Lehetetlen.

- De úgy van. Haza megyek. Nincs asszony. A cseléd zavart, de fölvilágosításokat adni nem tud. Egy huszártisztval megszökött meg, a ki a szomszédunkban lakott.

- Hallatlan. Mit vétettél ellene?

- Semmit. Biztosítalak, hogy ha az asszony szökni akar, a legjobb férj sem tartja ebben vissza. Hisz te tudod.

- Én? Sohse szöktettem meg senkit.

- De mint író, foglalkozol az asszonyokkal.

- Az igaz.

- Mondd csak, mit tegyek?

- Nem tudom.

Kukli Pál föl s alá járkált a szobámban. Mélyen gondolkozott. Egy darab idő múlva megszólalt:

- Gyere a korcsmába.

- Minek?

- Tanácskozni. Odarendeltem barátainkat.

Mit tegyek? Elmentem a korcsmába. Három közös barátunk várt. Feszült kíváncsiság látszott rajtuk. Kukli Pál egy nagy korsó sört fenéig üritett és bizonyos melodramatikus hangon így szólt:

- Fiuk, megszökött a feleségem.

Általános meglepetés az arcokon, kivéve az enyémet. Kukli vizsga szemekkel nézett körül. Majd hozzám fordult és így szólt:

- Te egészen más képet vágasz, mint a többi. Miért? A többiek el vannak képedve, te nem. Miért?

- Miért? Furcsa. Mert rám nézve nem ujság a dolog.

Kukli fölugrott a székéről.

- Nem ujság? Ember, az ég nevére, beszélj világosabban.

- Ugyan ne bomolj. Nagyon egyszerű a dolog. Elöttem nem ujság, mert már a szerkesztőségben megmondtad.

- Vagy úgy? - és Kukli csalódottan hanyatlott vissza székébe.

Egy ideig megint gondolkozott. Aztán, - mint a dekadensek mondják, - sápadt, szintelen hangon így szólt:

- Fiuk! Hallgassátok meg komolyan, a mit most mondani fogok. A ti tanácsotokra nősültem meg, ezelőtt öt évvel. Azt mondtátok, hogy férjnek születtem. Szót fogadtam, mert elismerem, hogy okosabb emberek vagytok, mint én. Elvettem Piroskát, a ki egy égő szívet és két szobára való butort hozott magával. Akkor azt hittem, hogy az égő szív tovább fog tartani, mint a két szobára való butor. Csalódtam. Jó. Nem mondom, hogy ti vagytok az okai csalódásomnak, mert ti csak a nősülést tanácsoltátok, Piroskát én választottam. De ti vagytok az egyetlenek, ti négyen, a kik a házhoz jártatok. Mondjátok meg, nem közületek szöktette meg valaki Piroskát?

II.

A kérdés nyíltan, őszintén föl volt vetve, meg kellett rá felelni.

Bárzsing, az orvos, találta föl magát legelőször.

- Megvallom, - kezdé, - két év óta nem sokat biztam nőd erényességében. Én az átöröklési elvnek vagyok a híve. Már pedig Piroska mamája megszökött a férjétől s én biztosra vettem, hogy ezen az alapon Piroska meg tőled fog megszökni. Minden rajtad fordult meg. De a férfiak a házasságban többnyire ellomhulnak, elhanyagolják magukat, hizásnak indulnak, szóval hanyatlanak. Így történt veled is. Ellenben Piroska, - mint minden nő, - a házasság által fejlődött, okosodott, pikánsabb, raffináltabb lett. Jegyezd meg, hogy a legeggyűbb bakfis is mint asszony rendkívül bájos és kedves, s legalább negyvenéves koráig egyre halad előre, - míg a férfiak nagy része elmarad, unalmas s kellemetlen lesz. Ha minden udvarló olyan ostoba volna, mint Adhemar a Vájlunk el-ben és minden férj oly szellemes, mint Des Prunelles ugyanott! Csakhogy ez nem úgy van ám az életben. Különben is egy megunt férj mellett a legbambább udvarló is félisten. És Piroska unt téged rettenetesen.

- Honnan tudod? - esett bele Kukli.

- Majd megmondom én, - szólalt meg Cserői barátunk, a jeles kriminálista.

III.

- Hát te is tudod? - fordult hozzá Kukli Pál.

- Hogyne tudnám. Tekintettel a mai katasztrófára, immár nincs okom titkolózni. Tavaly mondta az álarcos bálon.

Kukli tele szájjal kacagni kezdett.

- No, most megfogtalak. Piroska sohse volt álarcos bálon.

- Szegény barátom. Hát nem elmaradt tavaly télen vagy hat éjjel hazulról, azon ürügy alatt, hogy a beteg anyját ápolja?

- Ez igaz.

- No látod, hát ezeket az éjszakákat egy barátnőjével az álarcos bálon töltötte.

Kuklinak leesett az álla.

- Igazán?

- Becsületszavamra.

IV.

Ekkor megszólalt Müller gyógyszerész, Európa és a kapcsolt részek legszebb gyógyszerésze.

- Ezt az álarcosbáli részt én is megerősíthetem. A menyecske vélünk töltötte az egész éjszakát. Mi fizettük a vacsoráját, a pezsgőjét... az osztrigától rosszul lett... de aztán magához tért és elég izetlen volt táncolni... Egy álarcos bálon táncolni! Hallatlan! Azután megint panaszkodott, hogy te unalmas számár vagy és ő boldogtalan. Szerencsédre, mi vigyáztunk rá s a barát-nőjével együtt hazaszállítottuk a barátnője lakására.

Kukli megszólalt sötéten:

- A dolgok ilyenén állása mellett első gyanum mutatkozik alaposnak: a szomszédban lakó huszártiszttal szökött meg. A gazember régóta kokettírozott a feleségemmel, de csak azzal tudott győzni, hogy három nap előtt párbaja volt és fehér turbánba kötött fejfel jelent meg az ablaknál. Piroska ennek nem tudott ellenállni.

- És mit fogsz most tenni? - kérdém.

- Mit? Elválok tőle.

- Helyes. Mást nem is tehetsz.

Nem volt kedvünk a beszélgetéshez és csakhamar elváltunk egymástól.

V.

Másnap délben a következő levelet kaptam:

Légy ma délután ötkor okvetetlenül a sörházban.

Kukli Pál.

Persze szörnyű kíváncsian siettem oda. Bárzsing, Cserői és Müller már ott voltak. Ugyanolyan levelet kaptak, mint én.

Öt órakor sugárzó arccal beront Kukli Pál.

- Győzelem, győzelem! Minden kombinációtok elesik Piroskára vonatkozólag.

- Nos, nos? - kiáltottuk mind előreszegzett nyakkal.

- Fényesen igazolta magát. Öt korsó sört, pincér!

- Nos, nos?

- Tudjátok meg, hogy az éjszakát szegény beteg édesanyjánál töltötte.

Összenéztünk. Kukli diadalittasan legeltette rajtunk a szemeit, majd ravaszul és sokat jelentőleg hunyorgatni kezdett.

- Pedig az éjjel nem volt ám a városban sehol álarcos bál! No lássátok! A félreértés abból keletkezett, hogy nem mondta meg a cselédnek, hogy hová megy. Ez az egész.

S egy hajtásra kiűritette a sörét.

De mi nem fogadtuk el, hogy ő fizesse a sörünket, mert tudtuk, hogy neki se joga, se oka ahhoz, hogy örömeiben sört fizessen.

Az önkéntes.

Mindenféle viszontagságok után Kukli Pál végre rájött arra, hogy én vagyok az egyetlen, ember, a kire titkait rábizhatja. Sokáig még tőlem is féltette a feleségét, de egy napon hirtelen megváltozott.

A dolog igen érdekesen folyt le.

Egy reggel éppen a kőbányai sertésvészről olvastam a hivatalos jelentést, mely három héttel a nyavalya kitörése után konstatálta, hogy a sertések pusztulnak, mikor beállit hozzám Kukli Pál, meglehetősen ragyogó arccal.

- El vagy foglalva? - kérdé.

- Csak a sertésvészt olvasom.

- Vannak disznaid?

- Nincsenek.

- Akkor hagyd abba.

Abbahagytam.

- Mi tetszik?

- Uram, én nagy változáson mentem keresztül.

- Nos?

- Nem vagyok többé féltékeny a feleségemre.

- Igazán? Ez érdekes. És hogy történt a dolog?

- Magam se tudom. Lefeküdtem, mint féltékeny tigris és fölkeltem, mint nem féltékeny bárány.

- Hja, nem kellett volna fölkelned. Talán az ágyban megmaradtál volna tigrisnek.

- Gondolod? Én azt hiszem, valami nevezetes dolognak kellett velem történnie.

- Minek?

- Nem is sejtem.

- Mióta bárány uraságod?

- Három nap óta.

- Nos, mondd el hiven, hogy e változás előtt közvetlenül hogyan éltél.

Kukli egy darabig gondolkozott. Aztán még egy darabig gondolkozott. Végre megszólalt:

- Május 29-én reggel 7 órakor fölkeltem, megittam egy pohár vizet, aztán kikiáltottam a szobalánynak, hogy hozzon kávé.

Figyelmesen nézett rám s várakozólag hallgatott.

- Tovább, ez még semmi.

- A kávé után megint megittam egy pohár vizet. Ekkor fölkeltem, a kitől megkérdeztem, hogyan aludt. Tizenkét év óta minden reggel megkérdezem ezt tőle. Mindig sikerült, kivéve egyetlen egy esetet. Nőmnek egész éjjel a foga fájt és egy szikrát sem aludt. Mikor aztán én

szeretetreméltó mosolylyal megkérdeztem, hogy aludt, azt felelte rá, hogy ostoba vagyok. Azóta tényleg ostobának is tart.

- Engedd meg, nem is volt valami szellemes dolog az a kérdés.

- Mit akarsz? Annyira hozzá voltam szokva, mint a reggeli pohár vizemhez, vagy a kávémhöz... Hiányzott volna.

- Jó, folytasd.

- A délelőtt eltelt egészen szépen... Egy csibukot és két szivart szivtam el. A feleségem kiült az udvarba, melyben egy akácfánk van. Én az ablakból lestem. Ekkor megjelent a második emeleten a ripacsos huszárönkéntes és én fölszisszentem.

- A ripacsos huszárönkéntes? Ezt még nem ismerem.

- Óh, bár én is ezt mondhatnám... Mily hálás vagyok az orvosok iránt, hogy ezt a frátert nem oltották be! Mert ha nem volna ripacsos, hidd el, hogy nőm már régen elszökött volna vele.

- Ugyan ne beszélj ilyen bolondokat! - vetém közbe.

Kukli Pál mosolygott.

- Ezt akkor mondtam magamban. Az akkori eszemmel. Most egészen másképp gondolkozom. De nekem a változás előtti lélekállapotomat kell elmondanom, ugy-e?

- Azt.

- Akkor folytatom. Tehát hálálkodtam a gondviselésnek. Ennek az embernek vörös nadrágja van, de ripacsos. Ennek az embernek pengő sarkantyuja van, de ripacsos... ripacsos... százszor is ripacsos... a természet gazdagon fölruházta őt mindennel, a mi a női szívekre hat, de mit használ ez neki, ha oly szembetünő ripacsokat visel...

Kukli Pál megpihent egy kicsit.

- Ezek a gondolatok száguldoztak át viharként agyvelőmön, miközben az ablak mögül nőm viselkedését lestem... Az önkéntes cseresnyét evett és a magjával nőmet lövöldözte. Sokáig nem találta el... Képzeld helyzetemet. Ki kellett volna rohannom, megfojtani a gazfickót, de fékezni kellett magamat, hogy nőm magaviseletét megfigyelhessem. Egyszerre egy cseresnyemag orron találja nőmet... Mily bizalmas lábon lehettek már egymással!... Hallatlan! Ki-rohanok, hogy a kötelességeiről megfedkezett nőt megfenyítsem. S ime, a mint az ajtóhoz érek, ki jön velem szembe egészen sápadtan...

- A huszárönkéntes, - jegyzém meg.

- Óh dehogy: nőm. Megragadtam a kezét és bevonszoltam a szobába, orditván: „Ugy-e, reszketsz haragomtól?”

- Reszketek a dühtől, - felelt az asszony, - láttad, mit csinált az a szemtelen furvézerönkéntes?

- Ne tussoljon, asszonyom, az a ripacsos katona huszár.

- Ugyan kérem, barna kabátja van és nincs zsinór a nadrágján. Ez csak szekeresz lehet.

- Elég! Ön kigyó, a nélkül, hogy a bécsujhelyi katonai akadémiát elvégezte volna, nagyon jól van tájékozva hadseregünk egyenruházatáról. Hahaha! S nekem részletesen hallanom kell nőm, e kigyó, ajkáról, hogy mi a különbség egy szekeresz és egy huszárönkéntes közt. Nekem, a ki egy szekereszt a szekerétől nem tudok megkülönböztetni! Hahaha!

- Ne szorítsd a kezemet, Kukli, - szólt a nőm.

Ha tegez és Kuklinak szólít, nagyon dühös. El is eresztettem a kezét azonnal.

- Hallgass, ostoba! - folytatá nőm, - azért jöttem be, hogy megmondjam neked, eredj föl az emeletre és verd el azt a katonát, a ki megsértett.

(Már hogy én megverjek egy huszárt?)

Kissé lehültem és nőm indítványára így feleltem:

- Az bajos, asszonyom, mert tiltják a szolgálati szabályzatok.

- Miféle szabályzatok?

- A hadsereg szolgálati szabályzatai. Katonát megverni nem szabad.

- Gyáva, gyáva! - rikoltá nőm, - hát Königgrätznél nem verték meg őket?

- Igen, de nem civilek, hanem katonák.

Most már az asszonyom kezdte az én karomat szorítani.

- Gyáva, hát nem akarsz értem boszut állni?

Egy belső hang a harsona erejével zugott bennem, hogy nem, nem, soha! De erőt kellett vennem rajta. Nőm azt akarja, hogy elverjem az önkéntest. Ebből az következik, hogy nem szerelmes bele és örvendetesen csalódtam benne. Ezért az örvendetes csalódásért kiállhatok egy kis verést. Gyerünk.

Az ajtóból még egyszer visszafordultam.

- Biztosan tudja, hogy furvézer? - kértem az asszonyt.

- Becsületszavamra.

Ez döntött. Mint egy megvadult bika rontottam be a lépcsőházba s utközből átgondoltam ezt: Ez a katona cseresnyét evett. A cseresnyeevés nem harcias foglalkozás, tehát kard nem kell hozzá. Ergo: az önkéntes ur kard nélkül ül kint s nekem sincs kardom, tehát egyforma fegyverekkel küzdünk. Föltéve, hogy a szekeresz urnál kard van s engem lekaszabol, mi lesz? Nőm hálás lesz s az ellenzéki lapok *Katonai brutálítás* cím alatt emlékeznének meg rólam... Hegyibe!

E monologizálás közben megbotlottam és végigterültem a garádicson. Sebaj, csak az orrom vére... Mikor föltápáskodtam, csodálatos változást vettem észre.

- Nos, nos?

- Hirtelen úgy találtam, hogy nőm nem olyan szép, mint a milyennek eddig hittem és nagyon ostoba, hogy engem egy második emeleti szekereszszel összeuszit. Ezenfölül azt találtam, hogy én is ostoba vagyok, hogy ilyesmiért féltékenykedem a nőmre, s ostoba vagyok, hogy egy ilyen verekezésbe beleugrom...

- Nos és mit tett?

- Letöröltem a vért orromról és folytattam az utamat. Az önkéntes, a ki hallotta a bikaviadali robogást, nyugodt ábrázattal várt. Odaléptem hozzá.

- Azonos uraságod azon katonával, a ki cseresnyemagot lövöldözött az udvarra? - kértem nagyon szeliden.

- Azonos. Van valami kifogása ellene? - felelt ő, megcsörrentve sarkantyuját.

- Óh dehogy van, ellenkezőleg, fogadja csodálatomat. Így célozni még nem láttam életemben. Carver ön mellett egy gyöngye célzás.

- Nem értem.

(Ez az ember sokkal csunyább volt így a második emeletről, mint a földszintről.)

- Ön egy nőt, a ki lent az akácfa alatt ült, oly remekül orron talált, hogy csupa gyönyörűség volt nézni.

- Egy nőt? - s az önkéntes föltette a papaszemét.

(Rettenetesen csunya volt. Ez az ember közlőről határozottan még csunyább.)

- Egy nőt eltaláltam? - hebegé.

- Ugy van, uram, még pedig az én nőmet, - mondtam megnyerő mosollyal.

- Ezer bocsánat! - kiáltá a derék katona s megragadta a kezemet, - uram, én olyan rövidlátó vagyok, hogy öt lépésről a ma született elefántot nem tudom megkülönböztetni a teknős-békalevestől. Az egész csak ostoba véletlen, valóban vigasztalhatatlan vagyok...

(Szívem ujongott örömében. Milyen ocsmány!)

- Teszek önnek egy ajánlatot, - mondtam.

- Nos?

- Jőjjön le s kérjen bocsánatot az asszonytól. Így az ügyet pompásan befejezzük.

- Pompás. Uraságod igazán kedves ember.

(Kedves, az vagyok; de te meg ocsmány vagy, édes fiam, s ez a fő.)

Mikor lefelé ballagtunk a lépcsőn, így szóltam Carver Mórhoz:

- Ugy-e, nem orvosi rendeletre lövöldöz ön cseresnyemaggal?

- Óh dehogy!

- S nem betegszik meg, ha abbahagyja?

- Óh dehogy!

- Hát akkor hagyja abba.

- Szívesen, ha önnek örömet szerzek. De hová tegyem a magot, ha megint a folyosón eszem.

- Nyelje le. Az ebből származó betegségeket is most már kitűnően gyógyítják beoltással.

- Jó, megteszem.

A derék fiu tényleg bocsánatot kért nőtől, s ragyás mivoltával tíz évre tönkretette nőm előtt a katonai becsületet. Én pedig azóta nem vagyok féltékeny. Mintha kicseréltek volna.

*

Kukli befejezte és rám nézett.

- Nos? Minek tulajdonítod a változást? - kérdé.

- Az esésnek. A garádicson való elesésnek. Minden porcikád kilódult a helyéből s így a karaktered is.

- Gondolod?

- Biztosan tudom. Erre nagyon sok példa van. Michel Angelo, a hírneves festő, egy napon leesett az első emeletről s egy óra múlva már szobrokat faragott. A bukás következtében a szobrászi tehetség kerekedett benne felül.

- Ne mondd.

- Te az eleséssel elvesztetted fő tulajdonságodat, a féltékenységet... de vigyázz ám, el ne essél többet...

- Miért?

- Mert megint megfordulhat a karaktered, s féltékenyebb leszel, mint valaha.

A TÁPIÓ-BICSKEI MALOM.

Van nekem egy nagyon derék, kedves nagybátyám, a kivel igen ritkán szoktam találkozni. Száz meg száz idegen emberrel gyakrabban összejövök, mint ő vele. Ennek oka az, hogy ő falusi ember, elrejtőzve él vidéki kastélyában s legföljebb minden öt-hat évben egyszer jön Budapestre. Ilyenkor kimegyünk a pesti Dunaparra és gyönyörködünk Budában, azután átmegyünk Budára, a várba, és gyönyörködünk Pestben. Azután elmegyünk a vágóhidra és nem gyönyörködünk semmiben. Innen ép bőrrel megszabadulván, a muzeumba megyünk, konstatáljuk, hogy a régiségtárban ugyanazok az ócskaságok vannak, s azután befejezzük a körutat sörözéssel. Évtizedek óta ez volt a programmunk s én Budapest nevezetességeiből csakis a főttebb elősorolt helyeket ismertem.

Az idén a bácsi forradalmi szellemmel eltelve jött fel. A régi programmról többé hallani sem akart. Azzal lepett meg, hogy nézzük meg a Ludovika-Akadémiát. Még magamhoz sem tértem meglepetésemből, sürgetett, hogy nézzük meg az ezredéves kiállítás építkezéseit. Még a városliget kidöntött fái és föl nem épített csarnokai közt állottunk, mikor már abbeli óhajlásának adott kifejezést, hogy menjünk a Múcsarnokba.

Oda mentünk. Én a nagyterem körkanapéjára ültem, pihenni, a bácsi pedig sorba vette az összes termeket. Végre odaállt elém:

- Gyerünk.

- Helyes.

Én se kérdeztem, ő se mondta, hogyan tetszettek a Múcsarnok képei. Söröztünk (ezt az egyet tartotta meg a régi programmból), hallgattunk, ő elutazott, én itt maradtam.

Már régen megfeledeztem a bácsi látogatásáról, mikor egy napon táviratot kapok, mely így szólt:

A tápió-bicskei malmot azonnal vedd meg. Igérj érte 300 forintot. Nagybátyád Miska.

Az utasítás egészen világos volt. Nem is haboztam, csak éppen ezt a kérdést engedtem meg magamnak: Mi az ördögnek akarja Miska bácsi a tápió-bicskei malmot megvenni? De hát mit értek én egy gazdaember belső dolgaihoz? Nem bírálhatom felül és nem beszélhetek bele.

Másnap, kellő számú bankóforintokkal fölfegyverkezve, elutaztam Tápió-Bicskére.

Tápió-Bicskére úgy lehet eljutni, hogy az ember Nagy-Katáig jegyet vált s onnan kocsin igyekszik tovább. Hogy Tápió-Bicskét miért hívják Tápiónak, az igen egyszerű: Bicske mellett ott folyik a Tapió. De hogy miért nevezik Bicskének? Annak kiderítése az utókorra vár. Mert a Tapió mellett nem folyik ám a Bicske!

Mikor Kátán kiszálltam, megkérdeztem az állomásfőnököt, hogyan lehet legegyszerűbben Tápió-Bicskére jutni?

- Kocsin.

- Van kocsi?

- Kocsi? Az nincs.

- Hát hogyan lehet legegyszerűbben Tápió-Bicskére jutni, ha kocsi nincs? - folytatám a puhatolódzást.

- Gyalog.

(Ühüm! Ezt gondoltam.)

Szerencsére arra robogott egy üres hintó.

- Hová mégy, barátom? - kértem a kocsistól. (Minden kocsist barátomnak szólítok, a mig remélhetem, hogy elvisz valahová.)

- Bicskére, Karajcsik doktor urért.

- Karajcsik? Hisz ez pompás. Régi jóbarátom. Sohse gyógykezelt és így kölcsönösen megőriztük egymás iránti tiszteletünket. Felültem a kocsiba és robogtunk Bicske felé.

Mikor átkeltünk a Tápió hidján, utasítottam a kocsist, hogy vigyen egyenesen a malomhoz.

Husz perc múlva egy karcsu, vaskéményes kis gőzmalom előtt álltunk meg.

- Ez a tápió-bicskei malom?

- Ez, uram!

Közgazdasági dolgokhoz semmit se értek, s a malomiparnak még csak halvány körvonalai se derengenek elmémben, de azt kezdtem sejteni, hogy háromszáz forintos ajánlattal bajos lesz átlépni e malom küszöbét.

Szimuláltam a kíváncsi tudatlant, s nagy áhitattal végignéztam a könyvelő vezetése alatt az egész berendezést.

Végre áttértem a bizalmasabb kérdésekre.

- Mondja csak, főkönyvelő ur, eladó ez a malom?

- Ha jól megfizetik, eladjuk.

- Mit ért ön jól megfizetés alatt?

- Negyvenezer forintot.

- E szerint háromszáz forintért nem adják ide, - hebegém elképedve.

- Egyelőre nem, - mosolygott a könyvelő tréfának vélt megjegyzésem.

Otthagytam és a községháza felé indultam. Alig mentem száz lépésnyire, szalad utánam a könyvelő.

- Most értem csak, uraságod mit akar, - kiáltott már messziről.

(No bravó! Ennek örvendek.)

- Uraságod malomrészvényeket akar háromszáz forintért. No, erről beszélhetünk.

- De ne beszéljünk, mert nem akarok malomrészvényeket venni.

A könyvelő csalódottan indult visszafelé.

A községházánál annyit megtudtam, hogy Kelemen Jánosnak van egy szélmalma a pándi dombon. Ez az egyetlen malom Bicskén, a gőzmalmon kívül. Ez az, melyet a bácsi óhajt, ez kétségtelen.

Kelemen Jánost fölkeresni egy pillanat műve volt.

- Használja kend a malmát?

- Nem én. Mióta ez a gőzmalom itt piszkál az orrom alatt, nem boldogulok.

- Hát eladja?

- Az ur tán meg akarja venni?
- Meg én. Ha olcsón adja.
- Hát aztán minek az az urnak? Azt hiszi, boldogul vele?
- Mit törődik kend azzal? Nem elég, ha azt mondom, hogy megveszem?
- Elégnek elég, de nem akarom az urat megcsalni.
- Mennyit kér érte?
- Olcsón nem adhatom. Sok pénzt belevertem.
- Ki vele, hamar!
- Száznegyven pengőért odaadom. De az átírást is az ur fizeti.

(Ej ha, hisz ez pompás vásár.)

- Mindent én fizetek. Csapjon föl!

Kelemen gazda fölcsapott, az áldomást megittuk, az átírást a község házában megcsináltuk, a pénzt kifizettem és százötven megtakarított forinttal este már visszatértem Budapestre.

Másnap megtáviratoztam az örömhirt a bácsinak. Hogy a tápió-bicskei malmot százötven forinttal olcsóbban vettem meg, mint a mennyit ő rá szánt. A bácsi visszatáviratozott:

Köszönöm. 300 forintot postán elküldtem. A 150 megtakarított forintokat neked adom. A malmot tedd postára.

A 150 pengő ajándékot persze kitörő örömmel fogadtam, s csak jó idő múlva vettem észre, hogy a táviratban egy homályos passzus van:

A malmot tedd postára.

Azt tettem, a mit ilyen esetekben más okos emberek is szoktak tenni. Leültem s megírtam a bácsinak tápió-bicskei kirándulásom történetét.

Két nap múlva a következő táviratot kaptam:

Számár vagy, öcsém. Én Molnár Józsefnek a Múcsarnokban látható „A tápió-bicskei malom” című képét értettem. 150 forintot küldj vissza azonnal, a malmot pedig tartsd meg, süsd meg.

Vagy ugy?

Ez idő óta - joggal - számárnak s egy tápió-bicskei malom tulajdonosának érzem magamat.

TELEPÁTIA.

Álmaimban gyakran megjelent egy fehérmellényes, kövér, vörösképu ur, a ki vastag aranyóraláncot és ezüsfoglaltu pápaszemet viselt. Egyszer azt álmodtam róla, hogy elhívott sörözni, máskor legzilahabb anyagi viszonyaim közepette barátságos mosolylyal egy ezres bankót nyújtott át, ismét máskor egy háromemeletes házát nekem adta ajándékba. Szóval legkellemesebb ismerőseim közé tartozott s csupán az az egy fájt, hogy nem létezett, csak az álmok világában.

Képzeltetik meglepetésemet, mikor egy napon az utcán velem szembe jön egy ur... az örömtől megdobbant a szívem... ez az ur nem volt más, mint az én álmaim ideálja, a vörösképu, aranyóraláncos, fehérmellényes alak, az ezüsfoglaltu pápaszemmel.

A lóvasuti kocsisok túlköltek, csunya virágáros lányok visitva kínálták virágaikat, a szép budapesti asszonyok fehérhabos ruhában kokettül mosolyogtak rám piros, csipkével beszegett napernyőik alól... nem, ez nem lehet álom. Ez az ember az én nem létező kebelbarátom... Csodálatos, de tény, hogy én egy ismeretlen emberről álmodtam annyit. Mosolyogva közeledtem feléje... Hirtelen azt vettem észre, hogy ő nekitámaszkodik egy gázlámpának, arca elsápad, szemei pedig ijedten merednek rám. Mi baja lehet.

Udvariasan köszöntem neki.

- Hát ön létezik? - hebegé a legnagyobb rémület kifejezésével arcán.
- Ezt a kérdést inkább én intézhetném önhöz, - mondtam nyájas mosolylyal.
- Vissza kigyó! életem megrontója, - hörögte a vastag ur.
- Nem értem, - suttogtam vissza igen szeretetreméltóan.
- Távozzék, hagyjon el, - sziszegte ő tovább.
- Nem tehetem, uram, ön annyira érdekel engem, hogy, legnagyobb sajnálatára, nem tágithatok.
- Hát vesztemet akarja? - szólt álmaim vastag alakja, siránkozó hangon.
- Nem, csak magyarázatot akarok.

Bevonszoltam a legközelebbi kocsmába és ott beléje töltöttem két pohár hideg sört. Erre kissé magához tért. De még mindig félve pislogott rám.

- Engedje meg uram, - kezdém, - hogy egy különös, csodálatos és rejtelmes dolgot beszéljek el önnek.
- Én is azt akarom tenni, - felelt ő.
- Én most először találkozom önnel, de már régóta ismerem önt.
- Én is úgy vagyok önnel, - felelt ő, mélyet sóhajtva.
- Ön már legalább huszszor megjelent nekem álmomban.
- És ön nekem szintén legalább huszonegyszer.

Bámulva néztem rá.

- Ne mondja! Mi tehát egymást álmunkban fölkerestük, a nélkül, hogy az életben valaha találkoztunk volna.

- Ugy van, uram.

- No, ez a dupla telepátiának egy csodálatos tünete. De remélem, uram, hogy nem vétettem ön ellen semmit. Ezt őszintén röstelném, mert ön oly jó, oly bőkezű, oly kedves volt mindig hozzám.

- Ezt én éppen nem mondhatom önről. Leírhatatlan, hogy uraságod mennyi keserves éjszakát szerzett nekem. Néha álmomban leszálltam a tenger fenekére s ön engem ott polip képében megtámadott...

- Nem kellett volna a tenger fenekére leszállnia - jegyzém meg atyailag, - ez nem ilyen jól táplált nyárspolgároknak való.

- Köszönöm. Máskor sötét utcán mentem végig és ön jött utánam... Órákig mentem s folyton hallottam mögöttem az ön lépteinek kísérteties kopogását. Éjjel a gyomromra ült... Szóval, mindig a nyomomban volt, rugott, harapott és marcangolt... Képzelteti tehát rémületemet, mikor álmaimnak vampirja egyszerre csak elevenen elém toppan az utcán...

- Képzelem. Fogadja, uram, őszinte sajnálatom és bocsánatkérésem kifejezését. Higyje el, hogy teljesen ártatlan vagyok a dologban. Ez egy oly csodálatos eset, melyet csak a legalapossabb tudományos kutatások után lehet majd megmagyarázni.

Elhallgattam. Egy ideig fürkészőleg néztünk egymás szemébe.

- Azt hiszem különben, a bajon úgy fogunk legkönnyebben segíteni, ha az ismeretséget ébren is föntartjuk, sőt barátsággá fejlesztjük.

- Magam is azt hiszem.

- Szabad tehát becses nevét tudnom?

- Én Kucsmár Vazul vagyok.

- Kucsmár Arankának valami rokona? - kérdém mohón.

- A nagybátyja vagyok.

Mindent értek. Én szerettem Arankát. Aranka szeretett engem. Ő szép és kardalosnő volt, én csunya és nem kardalosnő voltam: éppen összeillettünk. Hallatlanul jó szive volt a kicsikének. Nekem is jó szivem volt. Így nem csoda, hogy gyorsan és könnyen megértettük egymást. Szerelmünket azonban gondosan titkoltuk. Nem tudta más, csak a Wampetics-kocsmá vendégei, a szinkör egész személyzete s még az a pár ezer ember, a ki a Városligetben szokott sétálni. A Kucsmár-család nem tudott semmit. És ime, Szent Telepátia, ezek a te csodáid: ez a fényes bizonyítéka Aranka szerelmének. Ő folyton rám gondol s a bácsi mint rokonvér megjelenik álmaimban.

Ezek a gondolatok cikáztak át villámgyorsan agyvelőmön. A rébusz egyik része meg van oldva. De hát a másik része? Eh, csak előbb mutassuk be magunkat.

- Polgár Béni dr., orvostudor vagyok, - mondtam.

Kucsmár rám meredt.

- Ön az? - hörgé.

- Én. De kicsoda?

- A ki az *anyósomat halálos betegségéből kigyógyította*.

(Ime, a rébusz másik része is meg volt oldva.)

OROSZLÁNSZIVÜ IGNÁC.

I.

Nevem Ignác. Nem vagyok tisztában azzal, hogy ez a név szép-e, vagy csunya. Ismerek szentet ezen a néven, de ismerek rövidáru-kereskedőt is. S fájdalom, inkább a rövidáru-kereskedők, mint a szentek közt van elterjedve. És az is bizonyos, hogy egyikre sem hozott szerencsét. Ha szent volt, bizonyára olajba főzték a pogányok, ha rövidáru-kereskedő volt, csődöt mondott s utána őt is olajba főzték a hitelezői.

És hogyan jutottam én az Ignác névhez? Az apámnak ellopták a lovait és fogadást tett, hogy ha megkerülnek, a legközelebbi fiát Ignácnak keresztelteti. A lovak megkerültek és ez a legközelebbi fiu én voltam. Szóval, a jó Isten is így akarta, különben nem engedte volna meg, hogy a lovak megkerüljenek.

Sokszor eszembe jutott, hogy ha Romeót Ignácnak hívták volna, Julia megmérgezte volna-e magát érte?

Valahányszor ezt a kérdést intéztem magamhoz, éreztem, hogy az egész mindenség, az emberek, állatok és élettelen tárgyak azt felelik rá: nem.

Egyszer este fölmentem a Svábhegyre, és miután sokáig gondolkoztam életem folyásán és hallgattam a természet nagy csöndjét, a csúcsról a Zugliget felé fordulva lekiáltottam az éjszakába:

- Julia, szeretnéd-e Romeót, ha Ignácnak hívnák?

Erre a kérdésre megmozdult az egész világ és óriás nem-mel felelt.

A fehér, sárga és fekete emberfaj száz és százmilliói egyértelműleg mennydörögték vissza a nemet.

Az állatok vad üvöltéssel nemet harsogtak. Tisztán kivehetőleg hangzott a pusztai oroszlánok szilaj ordítása.

A vizek moraja, az erdők zúgása, a tűzhányó hegyek tompa dörgése mind azt kiáltotta felém: nem.

Még a hallgatag csillagok is fölháborodva sziporkáztak felém.

Csüggedten jöttem le a hegyről a világegyetemnek ezen nagy megnyilatkozása után, melyet a tudósok utólag az elsőrendű kritikus napok közé soroztak és én elhatároztam, hogy Ignác nevemmel lehetőleg visszavonult életet fogok élni, hogy a sorsot egy kissé kiengeszteljem.

Ha az ember visszavonult életet akar élni, hová menjen máshová, mint Budára? Itt lassan, kényelmesen, zajtalanul és sokáig élnek az emberek (mindenesetre), szóval tovább, mint a pestiek. Ha unjuk magunkat, elmegyünk a gözsiklót nézni, mely Budának egyik főbüszkesége, mert speciális budai vasut: Budán kezdődik és Budán végződik.

Ezenkívül Budán egyéb multság nincs.

A Rozmaring-utcában béreltem lakást. Szépen feküdt ez a lakás. Csupa üres telekre nyílt kilátás, melyeken kecskék legelték a gyöngye füvet. Micsoda idill! Ezt csinálja utána Pest!

De mikor Budára költözök, megfeledkeztem a szerelemről, erről az édes, de kellemetlen találmányról. Elfelejtettem, hogy a szerelem istene a csöndesebb, regényesebb helyeket

szívesebben keresi föl. Télen, a zajos bálokon, a legszebb, legkokettebb s legkábitóbban öltözött leány is hidegen hagyja az embert, míg nyáron, a fürdőhelyeken, egy fehér muszlinruhában futkosó, terebélyes szalmakalapja alul édesen a szemed közé nevető kis libáért majd meghalsz. Két dolog dominál a fürdőhelyeken: a tombola és a szerelem. De ősszel, mikor a falevelek lehullnak s a színházak megnyílnak, véget ér a tombola meg a szerelem is. Magamról tudom, négyszer voltam szerelmes ugyanabba a leányba Balaton-Füreden, ő is én belém, de mindig csak júliusban és augusztusban. Egyszer aztán októberben férjhezment. Ez már így van: a leányok nem ahhoz mennek, a kibe szerelmesek, hanem ahhoz, a ki - megkéri őket.

Elfeledkeztem arról, hogy Budának is megvan ez a varázsa, s ez lett a veszedelmem.

Egy napon, éppen kezdődött a tavasz s a levegőt az orgonabokrok kábitó illata töltötte meg, egy kis szórakozást kerestem, s e célból kinéztem az első számú üres telekre.

Ott, hol máskor a kecske szokott legelni, egy ifjú leányt pillantottam meg, kék perkálsruhában. Aranyzőke haja csak úgy ragyogott a nap sugaraiban.

A szőke haját is szeretem, a nap sugarait is szeretem. A kettőért együtt bolondulok. Képzeltető, hogy mekkorát dobant a szívem. Azonnal kisiettem, s az ismeretség megkezdése miatt kivittem egy regényt, hogy majd kölcsönadom neki.

S micsoda regény volt ez! Nem voltak benne történetek, csak hangulatok. Az alakokat színek pótolták. Az egyes szereplők nem beszéltek, csak éreztek, sejtettek, képzeltek és szenvedtek. Annál többet fecsegték az élettelen tárgyak: a fák beszélgettek, a köd ugatott, a víz csevegett. Szóval, szimbolisztikus munka volt, melyet általában kedveltek, mert senkise értette meg.

Gyorsan megismerkedtünk. Skorál Arankának hívták. Igen szívesen fogadott.

- Mi a papája? - kértem ismeretségünk első öt percében.

- Kapitány.

- Huszár?

- Nem. Hajós.

- Tengeri?

- Nem. Dunai.

- Hosszujáratu?

- Azelőtt messzebb is járt.

- Bécs-Orsova?

- Nem. Újpest-Promontor.

- És most?

- Most az Eskü-tér és Rudasfürdő közt hajóz.

Hosszu tekintetet vetettem rá, sokkal hosszabbat, mint a mekkora távolság az Eskü-tér és Rudasfürdő közt van.

- Nem tesz semmit, kisasszony, azért maga nagyon szép, - suttogtam halkan.

Bámulva nézett rám és igaza volt. Szamárságot beszéltem. Mintha az Eskü-tér és Rudasfürdő közt hajókázó kapitányoknak nem lehetnének szép leányaik!

Este hazajött a kapitány is. Sokat tünődtem azon, hogy ezeket a derék polgárokat, a kik egész nap a kis propellereken, fönt a toronyban állnak s koronként egy csőbe belekiáltanak: Előre!

vagy Hátra! miért hívják kapitánynak? Lehet, hogy kevés a fizetésük és címzésben pótolják ki nekik.

A kapitány különben erőteljes, nagyhangu ember volt, s a szobában is folyton úgy járt föl s alá, mintha a rudasfürdői járatokat végezné. Engem jól fogadott, iszonyuakat ütött a vállamra s tengerészkalandokkal mulattatott. Ahán! Éhes kapitány tengerrel álmodik. A mama is nagyon kedves asszonyság volt, kivéve, hogy egy szót se tudott magyarul. Hát még milyen kedves lett volna Németországban.

Csakhamar otthonosan éreztem magamat a család körében, de egy nap leütött a villám. A krisztinavárosi nyári színházat megnyitották s a tenorista kibérelt náluk egy szobát.

A leány figyelme teljesen a tenorista felé fordult. Én nem értem, hogy a nők miért rajonganak úgy a tenoristákért. Én még egyetlen intelligens tenoristát se ismertem. Ezek folyton azzal vannak elfoglalva, hogy önmagukat bámulják, úgy, hogy az általános műveltség megszerzésére semmi idejük sincs. A nők meg egyre a tenoristát bámulják s így nekik se sok idejük marad az általános műveltségük gyarapítására. Csak így magyarázható ez a rokonszenv.

Gyakran ebédeltünk és vacsoráltunk a kapitány családjánál. Én, ismervén egy szerelmes kötelességeit, oly keveset ettem, mint a madár; a tenorista is annyit evett, mint egy madár - de mint egy struccmadár. És a leány még sem ábrándult ki.

Szenvedtem. Panaszkodtam a mamának. A mama németül vigasztalt, mely nyelv nem alkalmas arra, hogy gyógyító balzsamot csöpögtessen a szív sebére. A mama türelemre intett.

Eljött az ősz, hullottak a falevelek, lehullott a tenorista is, még pedig úgy, hogy a szobának négyhónapi árával adós maradt.

A mama sirva borult a nyakamba, én magyarul vigasztaltam, a mi viszont az ő fájdalmára nem volt gyógyító ír.

Nem így a leány, Aranka. Oly dühös volt és úgy megragadta a karomat, mint a királygyilkos asszonyságok a shakespeare-i drámákban.

- Öld meg őt! - kiáltá.

Tegezett. Mennyire szeretheti - a tenoristát.

- Öld meg őt, öld meg a nyomorultat! - szólt, miközben aranyhaja arcomat paskolta és meg-részegetett.

- Megölöm! - kiáltottam vissza.

- Ha megölöd, tied leszek.

- Pláne megölöm! - kiáltottam és egyuttal a fogamat is csikorgattam hozzá.

Ezzel elrohantam. Három napig nem jöttem vissza. Ezt az időt a Lánchid-kávéházban töltöttem.

- Megölted? - kérde Aranka.

- Nem.

- Miért nem?

- Mert nem jelentkezett, pedig hirdetés útján kerestem.

És odaadtam neki az ujságot, a következő apróhirdetéssel:

Kerestetik

egy tenorista, a ki jutányos föltételek alatt
hajlandó magát megöletni. Levelek Orosz-
lánszivü Ignác név alatt a kiadóhivatalba
intézendők.

- Ostoba! - kiáltott Aranka.

A szobában csak ketten voltunk s így nyugodt lehettem: nekem mondta, hogy ostoba.

- Légy átkozott, Ignác, te is cinkostársa vagy neki! Átkom az, hogy te se tudj soha az életben boldogulni.

Az átkot elmondta németül is, mire a mama is csatlakozott az átokhoz, a század elejéről vett kisérteties mondatokban. Elfutottam.

II.

És az átok fogott rajtam! Pestre költözködtem, de az átok a bakra kapaszkodva, átjött velem.

Rettenetes évek következtek.

Nekem végzetszerűleg mindig olyant kellett tennem, a mivel kiállhatatlanná, ellenszenvessé, vagy kártékonyná válok.

Ismertem már olyan embert, a ki részvétlevelet irt egy barátjához, abból az alkalmából, hogy a felesége megszökött. Nohát, ez a tapintat megtestesülése, istennője volt hozzám képest.

Ha a kávéházban negyven üres asztal volt, én a negyvenegyedikhez telepedtem le, melynél már hárman ültek. Sőt kalapomat, botomat is az asztalra tettem, s távozásomkor a kávé okvetetlenül valamelyik vendégnek az ölébe vertem. Ilyenkor rendesen sokkal gyorsabban távoztam, mint a hogy bejöttem.

Egyszer egy miniszteri tanácsost láttam a villámos vasuton, a mint igen bizalmas modorban beszélgetett egy rendkívül csunya leánynyal.

Azonnal félrehuztam és ezt sugtam a fülébe:

- Ha valaki megunta a házaselet igáját, miniszteri tanácsos létére, szebb leányoknak udvarolhatna.

Mire ő így felelt:

- Uram, tudja meg, hogy ez az én leányom.

Ugy? Itt ki kell vágnom magamat. Hidegvérrel így szóltam:

- Én nem mondom, hogy a kedves leánya csunya. Ezt éppen nem mondom. Sőt ha az első négy fogát, melyek görbék, kihuzatja s ujakat tétet bele, egészen szép lesz.

Miután így a tanácsos urat elláttam atyai tanácsokkal, megelégedetten távoztam. Később értesültem, hogy ha nem távoztam volna, másnap a lapokban egy ily című hir jelent volna meg: „Verekedés a villámos vasuton”.

Nézzük a színházi estéimet.

Dramában rendesen akkor érkeztem meg, mikor az öreg király haldoklott és lassu hangon, szép versekben a birodalmát osztogatta ki felnőtt fiai közt. A cipőm természetesen nyikorgott, a közönség pisszegett s a haldokló király még egy utolsó erőfeszítéssel fölülve ágyában, különböző állatnevekkel illetett engem, melyek közül most már csak a majomra emlékszem.

A függőnyt rendesen leeresztették s a király kénytelen volt még egyszer haldokolni, de csakis azon föltétel alatt tette, ha engem előbb kivezetnek a színházból. Ilyen követelők a királyok. Már meghalni se tudnak nyugodtan az embertől.

A vigjáték alatt rendesen mogyorót ettem, melyet a fogammal törtem föl, mert így ropog legjobban.

Ha a mogyoró csak egy fölvonásra futotta ki, áttértem a narancsra. Az eldobált narancshéjakon elcsuszva, rendesen három-négy ember kifecskentette a lábát. Az én vigjátékba menetelem mindig a mentők fokozottabb tevékenységét jelentette. Sőt olyankor a színházi orvosok kisegítőket kértek a Rókusból.

Ilyen ember voltam én. Barátaim - azaz, mit beszélek, hisz nekem nem voltak barátaim - azok az urak, a kik néha szóba álltak velem, sokszor mondogatták, hogy valóságos oroszlánsziv lakik bennem, különben régen föbelöttem volna magamat. Ugyanezek a nyájas urak azt tanácsolták, hogy házassodjam meg. Az asszony nagyon megváltoztatja az ember természetét. Rettegett tigrisekből birkák lettek és viszont - pusztán a házasság után.

Megházassodom, de előbb ismerkedem.

Legelőször is kimentem a jégre. Alig kötöttem föl a korcsolyámat, a jég oly rohamosan kezdett olvadni, hogy a városligeti tó közepén levők csak úszással tudtak menekülni. Valami negyvenen tüdőgyulladásba estek ezen a napon.

III.

Abbahagytam a kísérleteket. A sorsra bízam nősülésemet.

Egy este a Dunaparton sétáltam s azon gondolkoztam, hogy a vízbe ugorjam-e, vagy feketét igyam a Vigadó-kávéházban. Már-már haza akartam menni, mikor az egyik kapu alól kijön egy fiatalember, odasiet hozzám s szól:

- Uram, bárki legyen ön, fölszólítom, hogy jöjjön föl tizennegyediknek.

- Tizennegyediknek? Miféle kártyajáték lehet az, a melynél tizennégy emberre van szükség?

- Ez nem kártyajáték, hanem névnapi vacsora. Most vette észre az édesanyám, hogy éppen tizenhárman leszünk. Jöjjön föl tehát tizennegyediknek.

A vacsorára szóló meghívásokat elvből mindig elfogadom. Elfogadtam most is. A mint fölértünk, az előszobában a mama fogadott bennünket. A papa pedig éppen kifelé akart rohanni.

- Fogtál már valakit? - kérde a fiát.

- Fogtam.

- Kár. Most jelenti Szenes, hogy nem jöhet el. Így tehát megint csak tizenhárman vagyunk ezzel az izé urral...

- Sárdy Ignác a nevem.

- Igen, Ignác urral. Nem tudtál egy kicsit várni? Most már mit csináljunk vele?

Megvan az a jó tulajdonságom, hogy a rám nézve kellemetlen dolgokat csodálatos hidegvérrel tudom hallgatni. Most is nyugodtan megfordítottam a mancsétaímat s elkezdtem a ruhámat kefélni. Erősen készültem az estélyre.

A férj, a feleség és az urfi meglehetősen görbe szemekkel néztek rám, én azonban, ismerve a hagyományos magyar vendégszeretetet, maradtam. Sőt annyira tapintatos voltam, hogy bevonultam a szalonba; bizonyosan zsenirozná őket, ha fülem hallatára kellene engem szidniok.

A szalonban még csak ketten voltunk. Egy mama és a leánya. A leány tizennyolc évesnek látszott, de még rövid ruhában volt. A mama vörös ruhát viselt. A vörös ruhából azt következtettem, hogy a mama özvegyasszony, a ki szeretne másodszor férjhezmenni, s hogy fiatalítsa magát, rövid ruhában járhatja a leányát.

A vörös ruha nem volt új. Többször vasaltnak és tisztítottnak látszott. Sőt azt hiszem, egykor fekete volt és úgy festették vörösre, mert az asszonyok mindenre képesek. Mindezekből azt következtettem, hogy az özvegy szegény, de takarékos és jó gazdasszony.

Homlokán egy ránc mutatta, hogy szerette első férjét s a másodikat is tudná szeretni a legkisebb konyhapénz mellett is. Ajkán egy lencse mutatta, hogy régi pesti patricius-családból származik.

Tervem készen volt: nőül veszem az özvegyet, a leányt kineveltetem, gazdagon férjhezadom, apanázst kötök ki s így biztosítok magamnak nyugodt öregséget.

Az özvegy mellé ültem. Megmondtam a nevemet s megcsiptem a leányának az ajkát. Vártam, hogy az özvegy hálásan fog mosolyogni erre a hízélgésre: hogy oly fiatalnak tekintem őt, hogy a leányának még meg lehet csipni az állát. E helyett a leány a kezemre ütött és kipirult arccal elfutott, a vörös özvegy pedig dühösen rám szólt:

- De uram!

Ez a hang a szivembe nyilalt: ez ő, Aranka, a kapitány leánya. Leültem, hogy hátra ne tántorodjam.

- Ön az, asszonyom?

- Kicsoda?

- Skorál Aranka.

- Én vagyok... ön... ön pedig... igen, emlékezem, Sárdy Ignác, a rozmaring-utcai lakó. Hogy megváltoztunk mindketten! Ön jár ehhez a házhoz?

- Ugy néha, kisegítőnek...

- Üljön mellém a vacsoránál.

- A mennyire lehet... én mindent el fogok követni... de tetszik tudni... Szenes ur megbetegedett... Egy kis zavar van...

- Szenes megbetegedett?

- Ugy látszik.

- Talán elmarad a vacsora?

- „A vacsora” így általában nem hiszem, hogy elmaradna, de az én vacsorám talán...

- Értem, ön jóbarátja Szenesnek s az ő betegágyához siet...

- Igenis.

E közben gyűltek a vendégek, a háziur félrehítt és azt az ajánlatot tette, hogy vacsoráljak külön, mert még sokáig kell a vendégekre várni. Elfogadtam s egy félóra alatt pompásan bevacsoráltam. Mikor a harmadik pulykacombbal folytattam a lovagias birkózást s éppen mind a két vállával le akartam a tányérra nyomni, berohan a háziur és szól:

- Uram, bocsánat.

- Mi baj?

- Az öcsém váratlanul megérkezett vidékről, így tehát önre mégis szükség van... nehogy tizenhármán legyünk. Ne egyék tovább.

- Most mondja?

- Ha nem képes enni, legalább kibiceljen... A sorsnak ez is elég.

Vannak emberek, a kik szembe néznek a halállal. Én nem ezek közé tartozom. Én azok közé tartozom, a kik szembe néznek a második vacsorával.

Skorál Aranka mellé ültem. Már a hideg és vegyes felvágottnál élettörténetét kezdte beszélni. Férjhezment apja egy barátjához, a ki szintén propeller-kapitány volt s egy majdnem eladó leányt hozott a házhoz első házasságából.

- Látta, az, a kinek megcsipte az állát.

- Tehát mostohaleánya?

- Az. A férjem meghalt és a nyakamon hagyta. Ugy-e, szép leány?

Aranka édes pillantást vetett rám s a legnagyobb pulykacombot a tányéromra tette.

- Negyedik, - hörögtem ijedten.

- Mi a negyedik?

- Negyedik Béla óta nem láttak ekkora pulykacombot.

- Szereti?

- Szeretem, de nem tarthatom meg gyomromban a pulykacombok országos nagygyűlését!

- Hogy érti ezt?

- Semmi, semmi, ne törődjék vele, - mondtam zavartan. Ezzel behunytam a szememet s vad elszántsággal megrohantam a combot.

- Önnek éppen olyan jó étvágya van, mint hajdan, - monda Aranka.

Ő beszél, a ki csak egy negyedrészt látta étvágyamnak.

Egyszer csak megfogja a kezemet.

- Uram, ön, a ki családunk megrontója volt...

- Tessék? Én?

- Itt az idő, mindent jóvá tehet. Vegye el Laurát, a mostohaleányomat.

- S akkor visszavonja az átkot?

- Visszavonom, sőt postafordultával áldásomat fogom küldeni.

- Engedje meg, hogy gondolkozzam.

Gondolkoztam. Ez a házasság megszüntetné az átkot s a boldogulás útja nyílnék meg előttem. De anyósommá tegyem azt a nőt, a ki megátkozott s tán még bosszút liheg ellenem? Ennyire oroszlánszívű nem vagyok.

Mit csináljak? Ezt az anyóst el kell tenni láb alól. De hogyan?

Igen egyszerűen. Őt fogom feleségül venni.

Az eszme oly óriási volt, hogy elkábultam bele; házasság után megszabadulni egy anyóstól, erre még nem volt példa a történelemben.

A pezsgőnél felköszöntöttem a derék családot, melyből egy lelket sem ismertem és megkértem Aranka kezét.

Ő egyet sikoltott és a nyakamba borult. Később én sikoltoztam, de olyankor sohse borultam az ő nyakába.

A házigazda pedig így mormogott:

- Hiába, a babonának igaza van. 13 vendéget hívtunk meg, tudtam, hogy egy még ebben az évben meg fog házasodni.

TÖRTÉNET A NAGYBÁTYÁMRÓL.

Mikor az érettségi vizsgálatot letettem, vakációra elutaztam Zoltánvármegyébe *Dobozi János* anyai nagybátyámhoz, a *Zoltánvár és Vidéke* szerkesztőjéhez.

Az öreg Dobozi levéltárosa volt a vármegyének, s a levéltárat egy hajduval kezeltette. Volt is ám ott olyan rendetlenség, hogy ha Stanley a legsötétebb Afrika helyett Zoltánmegye levéltárába hatolt volna be: máig sem került volna napfényre.

Ezt az állást azonban keveselte, s barátaival Zoltánvármegye székvárosa közgyűlésén indítványt tétetett, hogy szervezzenek egy városi levéltárosi állást, s mikor ez keresztülment, hogy őt válaszsák meg erre az állásra.

Két ember szólalt föl ez indítvány ellen: az első azt mondta, hogy hisz a városnak *nincsen is levéltára*, az állást tehát nem kell betölteni; a másik pedig azt mondta, hogy az állást nem Dobozival kell betölteni, mert a megyei levéltárnál uralkodó gyalázatos állapotok mutatják, hogy nem arra való.

A közgyűlés a két felszólalást egybevetette és így okoskodott:

1. Tény az, hogy a városnak levéltára nincs.

2. Ha nincs levéltára, akkor ez állásra bátran megválaszthatjuk Dobozit, mert ilyen körülmények közt ott neki nem lesz alkalmja bajt csinálni.

És egyhangulag megválasztották.

Igy már elég tisztességesen meg tudott élni. De legfőbb jövedelme a *Zoltánvár és Vidéke* című lapja volt.

Sokáig rejtély volt előttem, hogy egy tisztán ellenzéki vármegyében, a minő akkor Zoltánvármegye volt, hogy tud megélni s virágozni egy inkarnátus kormánypárti lap? Végre ezen a nyáron megértettem.

A bácsi elhitette a minisztériummal, hogy ő a támasza, alapköve a megyei kormánypártnak s ezen a címen kétezer forint szubvenciót kapott Budapestről. A megyei ellenzékkel pedig sógorság-komaságban volt, disznótorokban, névnapokban résztvett, az előfizetők ujszülött gyermekeit apró versikékben üdvözölte, szóval sülve-főlvé ott volt köztük. Szidták, de nem tudtak ellenni nélküle s prenumeráltak a lapjára megszokásból.

Aztán meg mi baj volt itt? Dobozi bácsi is gyarapodott, az ellenzék is gyarapodott, a kormány is gyarapodott - mit kelljen ezen változtatni?

Pestről hazakerült jogászgyerekek sokszor hozzáfogtak, hogy majd ők ellenzéki lapot szerkesztenek, de mindig beletörött a bicskájuk. A bácsi a városnak is, meg a megyének is azt mondta: *Csak nem hagyjátok a tisztviselőtöket!* Így az ellenzéki lap se a várostól, se a megyétől nem kapott hirdetést. A privátemberek meg természetes, hogy a régi, meggyökeresedett lapban hirdettek.

Igy tartotta fönnyeduralmát Zoltánvármegyében.

Mikor én lementem, a bácsi mező-bényei tuskulumában nyaralt, honnan csak hetenként egyszer szokott a székvárosba berándulni.

Egy nyári éjszakán nagybátyám stentori hangja riasztott föl legédesebb álmomból.

- Mi baj, bácsi?

- Roppant fáj a fogam. Eredj, keltsd föl a Nánit, hogy hozza be a kamarából a rumot.

Fölkeltem a Nánit, hogy hozza be a rumot. A Náni azonban viszont a Katit keltette föl, a ki álmos lévén, a petroleumot hozta be.

A bácsi erre számárnak nyilvánított, hogy a Katit keltettem föl, a Katit pedig a pokolba kergette. Bár inkább a Katit nyilvánította volna számárnak és engem kergetett volna el. A vége az lett, hogy nekem kellett a rumot behozni.

A bácsi vett a fogára, ivott belőle, bedörzsölte vele az arcát, szagolgatta, nem használt semmit. A foga egyre jobban fájt. Kétségbeesve nézett a rumra. Többet már nem lehet vele csinálni.

- Bemehetnél a zoltánvári patikába, - mondá csöndesen.

Elhallgatott. Én nem nyilatkoztam.

- Be is küldenélek, de a Csillagot sajnálom zavarni.

(Ez a Csillag, a kit sajnált, a hátslova volt. Én, a kit nem sajnált zavarni, csak az unokaöccse voltam.)

- Ül le és olvass!

Egy Mühlbach Lujza-féle történeti regény feküdt az asztalán, elkezdtem neki fölolvasni.

- Hagyd abba! Hány óra?

- Kettő.

- Öltözz fel és lovagolj be Zoltánvárra, hozz egy üveg tormaszeszt...

Köszönöm; jó másfélórai ut, sárral, sötétséggel és csöpögő esővel sulyosítva.

- Kedves bácsi, - vélekedtem bátortalanul, - a fogfájás nagyon egyéni... Mindenkinek más használ... Hátha a tormaszesz nem jó magának...

- Hát minden fogfájás ellen való szeszből hozz egy üveggel.

(A hátam borsódzott. Hogy fogok én tiz-tizenkét üveggel másfél órát visszafelé lovagolni.)

- No, min gondolkozol? - rivallt rám.

- Hogy fogom én azt a rengeteg üveget hazacipelni?

- Ostoba, őseink egész Európát belovagolták...

- Az igaz...

- Nyereg alatt puhították a hust...

- Ez is igaz.

- Lóhátról nyilaztak...

- Elhiszem.

- Asszonyt raboltak lóháton.

- Kétségtelen, bácsi, én nyilazok, puhitok, rabolok... de üveget nem szállitok... nem vagyok drótostót.

(Később jutott eszembe, hogy a drótostót is inkább drótot szállit, mint üveget, de a bácsinak ez nem jutott eszébe s ez a fő, mert az argumentum hatott.)

- Hát mondj valami okosabbat, kölyök.

- Menjen be maga és huzassa ki a fogát.

- Én, a ki soha fogat nem huzattam?

- Előbb-utóbb hozzá kell fogni. Igen hires emberek kihuzatták a fogukat. Ma már az orvosok fájdalom nélkül huznak.

- Igen? Ugy látszik, nem tudod, hogy nálunk a megyei állatorvos foglalkozik foghuzással. Mindig a marhákhoz méri az erejét. A multkor Szily aljegyzőt a fogánál fogva háromszor körülhurcolta a szobában. Ezt csak egy megyei aljegyző állja ki, egy oroszán beledöglött volna. Nem, maradok a patikaszer mellett, hanem igazad van: bemegyek magam.

Győztes mosolylyal lebegtem az ágyam felé. A bácsi pedig felöltözött és kiment. Én rögtön elaludtam s éppen azt álmodtam, hogy a baromorvos mint üstökös vonul át az égen és fogánál fogva maga után hurcolja a bácsit, mikor a jól ismert stentori hang újra fölébreszt.

- Öltözzél, gyerek! Be van fogva, jössz velem.

A kocsiba fogatott és magával cipelt. Ha már a foga fáj, legalább én se aludjam.

Utközben konstatáltam, hogy a fogfájás színvakká teszi az embert. A bácsi a hajnal pirkadását zöldnek, a füvet pedig kéknek látta. Nagyon fájhatott a foga.

A mint a patika elé értünk, rögtön leugrottam a kocsiról s az *Éjjeli harang* című és problematikus rendeltetésű fogantyúhoz rohantam. Jól megrángattam. Semmi nesz. - A bácsi azalatt a kaput rugdalta. Csak a kutyák reagáltak.

- Pista, - szólt hörgöve a kocsishoz, - mászszál be a kapun és fogj fülön valakit. Hadd el, összetéped a libériádat... Mászszál te be, Jóska.

(Az én voltam.)

A kocsis föltolt a kapufélfára, mire belül dühös ugatás keletkezett. Két farkaskülsejű komondor készült széttépni.

- Bácsi, nem lehet bemenni a kutyáktól.

- Gyáva vagy! - üvöltött az öreg.

- Kérem, definiáljuk a gyávaságot... gyáva az...

- Definiál, mikor az én szemem tüzes karikákat hány - toporzékolt az öreg; - nyomorult pribék!

- Disztingváljunk, - mondám finoman.

- Pista, vedd ki a löcsöt, majd eldisztingvállak én téged mindjárt! Adta kölyke!

Szerencsére ezalatt megjelent az udvarban egy mindeneseformájú ember, a ki megmondta, hogy az egész ház, az asszony, a gazda, a segéd a Kocza-tanyán mulat... hát jó lesz arrább menni.

Lehet, hogy az izgalmaktól ekkor már én is színvak voltam, de tény az, hogy a bácsi hol paprikavörös, hol lilaszínű volt a dühtől.

- Eredj a Kocza-tanyára, és hozd be nekem az egyik méregkeverőt.

A kocsiba ültem és elrobogtam. Tíz perc múlva ott álltam meg a villaszerű tanya előtt. Az urak a verandán ittak, bent folyt a tánc.

Egy öregedő ur, a ki erősen csuklott, messzehalló hangon az intelligenciát, mint a társadalom gerincét, és a kedélyt, mint az élet savát éltette. Ez volt Piróky, árvaszéki elnök.

Egy ur ingadozó léptekkel jött hozzám. Ez volt Kocza Tamás, megyénk aranytollu főjegyzője, a házigazda. Bemutattam magamat.

- Szervusz, öcsém! A Dobozi bácsinak az öcsce vagy?

- Az.

- Isten éltesen! Hol a poharad?

- Köszönöm, nem iszom.

- Nem-e? Ezt még az én házamnál senkise mondta. Huncut az ur!

Mielőtt szóhoz juthattam volna, három pohár bort belém öntött. (Piróky ezalatt folyton beszélt.)

- Bálnay gyógyszerészt keresem.

- Kidőlt. Alszik valamelyik boglya tövében.

- Akkor a segédje kell.

- Az most rendezi bent a második négyest.

(„Hölgyek hárommal előre, urak kettővel hátra!” - rikoltott odabent egy éles hang.)

- No, majd megpróbálok beszélni vele.

A terembe mentem s egyenesen a rikoltozó ifjuhoz léptem, a kiról csurgott a verejték. Óriási ambícióval rendezett.

- Legyen szives bejönni a patikába.

Rám meredt.

- Hová?

- A patikába. Fogfájás elleni szerekre van szükségem.

Én szerencsétlen elfelejtettem, hogy a második négyest minden valamirevaló ember az ideáljával táncolja. Azonfölül én őt a bálrendezői örömek hetedik mennyországából a patikussegédi élet sivár mezejére rántottam vissza. Szóval, úgy találta, hogy szavaim az önérzetét sértették.

- Fáj a foga? - felelt gúnyosan. - Akkor huzassa ki, kis majom.

(És ezt nagy csöndben, hangosan mondta. Még a cigány is hallgatott, mert várta a következő figurára a jelt.)

Ilyesmi még nem történt velem! A nagybátyám fetreng a kínoktól, én orvosságért jövök és kis majomnak neveznek. Dühbe jöttem.

- Én Sáray Jóska jogász vagyok Budapestről, tudja? Maga szeplős majom...

És ezzel fölfricskáztam az ideálja előtt! Az ideál elsikoltotta magát, ellenfelem rám rohant, én föltaszítottam és kimentem a verandára... a négyes fölbomlott... mindenki kisietett... odakint Piróky még mindig azt állította, hogy az intelligencia a társadalom gerince és a kedély az élet sava.

(És a nagybátyám azalatt folyton várta az orvosságot.)

Vállamat egy oszlopnak vetettem és vártam a fejleményeket. Az ifjuság kitódult és előkészületeket tett arra, hogy megverjen. Én erre a következő szónoklatot tartottam:

- Hölgyeim és uraim! Én nem zavarni jöttem az önök mulatságát. Én Zoltánvárra hoztam a nagybátyámat, Dobozit, a kit a fogfájása már az örület szélére sodort. A patikában, s ez törvényellenes állapot, egy lelket sem találtunk s ezért a bácsi ide küldött, hogy a gyógyszerész urak közül egyet bevigyek. Én tehát, szentesített törvényeinkben gyökeredző jogomnál fogva, még mindig követelem az orvosságot, vagy jelentést teszek az illetékes hatóságnál...

- Igaza van, - kiáltott Piróky, - törvényes alapon áll. A patikus köteles azonnal a patikába menni.

- Ott a kocsim, - szóltam a segéd felé.

- Nyomorult fickó! Ezért számolni fogunk, - mormogott a gyógyszerész-segéd.

- Rendelkezésre állok, - s ezzel egy árkus papiros nagyságu címeres vizitkártyát dobtam eléje, melyet kizárólag becsületbeli ügyek számára csináltattam.

A segéd elrobogott a kocsinkon, Piróky melegen megszorongatta a kezemet. Később tudtam meg, miért? Egy majálison a patikus megverte az ő ripők gimnazista fiát, a ki még csak elégtételt sem kérhetett tőle, éveinek csekély számánál fogva.

- Mi lesz a bállal? - sopánkodtak a hölgyek.

- Ha megengedik, én fogom tovább rendezni, még pedig pestiesen, - feleltem udvarias meghajlással.

- Helyes, helyes! - és betódultak a táncterembe.

Én pedig a gyógyszerész ideáljához léptem, bocsánatot kértem tőle s vele táncoltam az elülről kezdett második négyest.

Az első figura alatt megszorítottam a kezét. A második figura alatt visszaszorította. A harmadik figura alatt megvallotta, hogy egyszer azt álmodta, hogy neki egy pesti jogász lesz az ideálja. A negyedik alatt megvallottam, hogy egyszer azt álmodtam, hogy Zoltánváron fogom megtalálni a boldogságomat. Az ötödik figura alatt megkérdezte, hogy el tudnék-e én egy asszonyt tartani? Minthogy erre nekem a hatodik figura alatt felelnem kellett volna, jónak láttam a négyest egy örült galoppal befejezni.

A kicsike kinevezett ideáljának! Ez a második négyes szuggesztív ereje.

Ekkor érkezett meg a nagybátyám, felkötött állal. Vele egy kocsin jött egy bikanyaku ur, az állatorvos és a gyógyszerész-segéd: mind a ketten bekötözött fejfel.

Ez történt:

Nagybátyám elunta a várást és fölkelte az állatorvost. Ez nekirugaszkodott és letörte a fájós fog koronáját, mire a bácsi úgy lökte mellbe a fejével, hogy az ablakba esett és össze-vissza metélte magát.

Ekkor jött a segéd, mentegetni magát. A bácsi dühtől tajtékozva ment rá, a gyerek megijedt, menekült, a lépcsőn leesett és a képéről lenyuzta a bőrt.

A közös balsors lehütötte és kibékítette őket.

Én a segédhez léptem és szólék:

- A mig ön sebesült, elhalasztjuk az elégtételt.

- Nem halasztjuk el, - felelt a gyógyszerész udvariasan, mert rendes modorát egy patikus még akkor sem tudja leküzdeni, ha dühös, - annyi erőm van, hogy a maga balfülét levágjam.

Vállat vontam és hátat fordítottam. Folytattuk a bált. A főntemlitett ideál nemsokára kijelentette, hogy nálam nélkül eddig sivatag volt az élete, mely vallomás engem elkedvetlenített, mert biztos voltam, hogy a sivatag onnan jutott az eszébe, hogy én (köztudomásulag) úgy táncoltam, mint egy teve. A mit a filozófusok úgy neveznek, hogy eszmetársulás.

Mikor a gyógyszerész észrevette, hogy ideálja gyors léptekkel kezd belém szeretni: egy óvatlan pillanatban a fejemhez vágott egy üres szódavizes üveget.

Miközben engem kötöztek, a becsületbiróság összeült és egyhangulag megállapította, hogy ezzel a köztünk főnforgott becsületbeli ügy a lovagiasság szabályai szerint elintéztetett. Azzal belénk öntöttek számos pohár szomorodni aszut és mindkettőnket fölvittek pihenni a padlásra, a szalma közé.

Az ideál pedig maga maradt a sivatagban, a tevék eltűntek.

Mielőtt szemeim lezárultak, még hallottam a verandán Piróky hangját, a ki újra piszkálni kezdte az intelligenciát, mint a társadalom gerincét és a kedélyt, mint az élet savát... míg el nem vitték őt is egy boglya aljába.

ZSINKÓ PISTA SZÜRETJE.

Zsinkó István fővárosi tisztviselő barátunk igen derék fiú. A hetedik kerületben lakik és a második kerületben hivatalnok. A hetedik kerületben mindenki kitűnő hivatalnoknak tartja. A második kerületben pedig azt beszélnek, hogy nálánál jobb, csendesebb lakó nincs a világon.

Esténként találkozom vele közös asztaltársaságunknál, melynek főtulajdonsága, hogy a pezsgőt sörös pohárból, a bort vizes pohárból iszszák, így tehát a sörivásra nem marad már semmiféle edénye. A társaság tagjai muzsikálni is szoktak s ilyenkor Zsinkó huzza a kontrát a fülembe. Mert én olyan ellenzéki vagyok, hogy csak a *kontrát* engedem a fülembe huzatni.

Mindenki szerette őt s szeretné ma is, csak szüretre ne hítt volna meg bennünket.

De meghítt. S ez vetett véget barátságunknak.

A társaság mindegyik tagja csinált már valami mulatságot a társaságnak, csak ő nem.

Az egyiknek az apja átvett egy tintagyárat Kőbányán s ez titulus volt neki arra, hogy a tizedik kerületben nagy vacsorát rendezzen. Megjegyzendő, hogy a gyár egész évben nem ad el annyi tintát, mint amennyi sört mi egy este megittunk.

A másik baleset ellen volt biztosítva és az a szerencse érte, hogy kitörte a lábát. A biztosító-társaság által fizetett összegben kirándultunk Visegrádra s öt napig ott mulattunk. Ma is vagy öt per folyik ellenünk a Visegrádot is kezelő pomázi főszolgabírósnál közcsendháborítás és könnyű testi sértés miatt.

Később a viszonyok rosszra fordultak. Az üzlet pangott minden téren. Nemcsak az Erzsébet-téren, hanem a Teleki-téren és a József-téren is. A mulatságok elmaradtak.

Ekkor jutott eszébe valakinek, hogy Zsinkó apósának valami nagy szölleje van valahol, s Pista már sokszor hítt oda szüretre. Menjünk el az idén.

Zsinkó jött.

- No, Pista, lesz-e jó szüretetek az idén?

- Kitűnő. Miért kérded?

- Mert éppen arról beszéltünk, hogy jó volna egyszer oda kirándulni.

- Ugyan ne is beszélj róla. Százszor híttalak benneteket és ügyet se vetettetek rá.

- No, de most másképp lesz. Csak az a baj, hogy egy kicsit messze van.

- Dehogyan. Csak itt lent Tolnamegyében, - erősíté Zsinkó.

- Van vasútja?

- Hogyne. Pompás gyorsvonati összeköttetés.

- Lemegyünk, lemegyünk! - kiáltott az egész társaság.

Zsinkó hitetlenül mosolygott és a fejét rázta. Az este többet nem beszéltünk róla.

Gyönyörű őszi volt. Mindenki emlegette, hogy a harmincas évek óta nem termett Magyarországon olyan bor, mint a minő az idén lesz. Ez megerősítette abbéli elhatározásunkat, hogy lemegyünk a Zsinkó szüretjére, Magyar-Egrefyre.

Szeptember közepén megkérdeztük:

- No, Pista, mikor lesz a szüret?
- Október negyedikén.
- Beszéljük hát meg a kirándulást.
- Csak rajta! - kiáltott Zsinkó gúnyosan.
- Én, fájdalom, nem mehetek, - jegyzém meg szomoruan.
- Egy! - kiáltott Zsinkó még gúnyosabban, - ki jön még?

Mind erősítették, hogy legyen nyugodt, mert a többi menni fog okvetetlenül.

Három nap múlva találkoztam Zsinkóval a lánchidon.

- Ejnye, de jó, hogy találkoztunk. Képzeld, most tudtam meg, hogy október negyedikén szabad vagyok és lemehetek...
- Hová? - kérdé elbámulva.
- Magukhoz.
- Mihozzánk, az Erzsébetvárosba?
- Dehogy, a szüretre Tolnamegyébe.

Zsinkó olyan mozdulatot tett, mintha a fejét akarná megvakarni s némi habozás után így szólt:

- Legyen szerencsém.

De ezt olyan hangon mondta, mintha arra szölitott volna föl, hogy ugorjunk együtt a Dunába.

Este bombaként csaptam le a társaságba a hírrel, hogy én is megyek a szüretre. Azonnal megkezdtek a közös pénzalap gyűjtését s megválasztottuk az utibiztost. Mikor Zsinkó megjelent, zajos éljenzéssel fogadtuk s megmutattuk neki, hogy már mennyire haladt az utazás szervezése.

- Csak egy baj van, - szólt bizonyos kárörömmel a hangjában, - az, hogy a szüretet elhalasztottuk október tizedikére.

Rövid csönd támadt. Mindenki azt számította, hogy ráér-e azon a napon. Egyhangulag abban állapodtunk meg, hogy ráérünk. Nos, akkor rátérhetünk a részletes tárgyalásra.

- Hogyan kell utaznunk?
- Az a baj, - szólt Zsinkó, s egyet sodorított a bajuszán, - hogy csak este lehet indulni s egy komisz vegyesvonaton kell egész éjjel dőcögni.
- De vasuti állomás.
- Nem. Szászvár-Máza a vasuti állomás.

(A duplanevű vasuti állomások mind úgy keletkeznek, hogy egyik község se akar hozzájárulni a vasut költségeihez s akkor a vasut a két falu közé teszi az állomást, lehetőleg messze mindegyiktől.)

- Messze van ez Magyar-Egregytől?
- Két óra, jó lovakon, jó utban.
- De az ut most jó?

- Nem. Mocsaras vidék, ott mindig sár van.
- De az utakon csak nem fekszik a mocsár?
- Miért ne feküdnek? Nem ösmered te a tolnai mocsarakat.

Erre megszólal Szép Aladár:

- Sohse hallottam hírét a tolnai mocsaraknak.
- Pedig a régi *Kis Tükör*-ben vers is van róluk.
- Halljuk a verset!

Zsinkó nem jött zavarba, hanem egy kis köhintés után így szavalt:

*Tolnának lakói svábok és magyarok,
Vannak ott továbbá rettentő mocsarak.*

Mindnyájan meglepetve néztünk Zsinkóra. Ez a vers két okból abszurdum volt. Zsinkó mint költő széles körökben közismeretlenségnek örvend. A vers tehát nem telhetett ki tőle. Viszont a vers sokkal rosszabb, semhogy a *Kis Tükör*-ben benne lehetne. Így tehát nem tudtuk, mit tartsunk róla.

Ekkor fölébredt álmodozásából Bársony Pista, a vadász és szólt:

- Mocsár? Bravó. Legyen szerencsém. Engedjétek hozzám a mocsarakat. Így most már én is lemegyek. Fiuk, nincs érdekesebb a mocsárvilágnál... sejtelmes, titokszerű, óriási...
- Éljenek a mocsarak! - kiáltott a társaság, - most már biztosan lemegyünk!

Zsinkó lehorgasztotta a fejét.

- De ezek nem olyan mocsarak, mint a minőket ti gondoltok.
- Hogy-hogy?

- Ezek olyanok, mint a floridai ingoványok. Sárgalázt lehelnek. Ha egy idegen megy közéjük, huszonnégy óra alatt lázt kap, utána pedig sárgaságot. Ezt kötelességem megmondani, nehogy leendő árváitok engem elátkozzanak. Hogy ennyi jeles férfiú a magyar-egregyi szüret miatt hunyjon el? Azt csak nem engedhetem.

Bársony szemei a sárgaláz hallatára tüzes szikrákat szórtak. Most kapott még csak igazán kedvet a lerándulásra. A veszedelem edzi a férfit. Most már fanatizmussal bujtogatta a társaságot a lemenetelre. Zsinkó megrettent s újra kezdte:

- De kérlek, ezek nem olyan romantikus mocsarak, mint a milyeneknek te képzeled.
- Hát?

- Hiszen kiszáradtak.

- Ki? - kiáltott Orlai, - hisz akkor nincs sárgaláz se!

- Sárgaláz van. Hallottál már olyat, hogy a sárgaláz kiszáradjon?

Orlai hitetlenül rázta a fejét.

- Olyat már hallottam, hogy száraz ágon bús gerlice turbékoljon. De hogy száraz mocsárban bús sárgaláz turbékoljon: olyat még nem.

Zsinkó homlokán mogyorónagyságu verejtékcseppek jelentek meg. Arcán a kimerültség jelei mutatkoztak. Nem állta tovább a harcot. Ingerülten csöngetett, fizetett és mogorván elment.

Összenéztünk. Világos, hogy nem akarja, hogy elmenjünk. Nohát megállj! Azonnal elhatároztuk, hogy nem megyünk el, de ezt ő csak az utolsó percben fogja megtudni. Nézzük, hogy fogja védelmezni apósa anyagi érdekeit.

Nagyon jól védelmezte. Másnap megjelent a *Tolnamegyei Közlöny*-nyel, mely vastagon nyomtatva jelentette, hogy Magyar-Egregyen és vidékén harminc veszett kutya garázdálkodik.

Erre azt feleltük: Jó, hogy tudjuk, mert most már elviszszük magunkkal Pertik Ottót is, a ki a netán megmartakat azonnal be fogja oltani.

Azután jött a hirrel, hogy Magyar-Egregyen a fekete himlő grasszál. Erre azt feleltük: Helyes! Mi is grasszálni fogunk és kvíttek leszünk.

Majd jött rá a *Szegzárd és Vidéké*-nek azzal a hírével, hogy a magyar-egregyi szőlőket a peronoszpóra ellen annyira meglocsolták gálicoldattal, hogy a faluban a szerencsétlen szerelmek gyujtóoldat helyett a tőkéről szedett szőlővel mérgezik meg magukat.

Jó, majd hoz Pertik egy métermázsa ellenmérget. Minden fürt szőlőre egy kanál ellenméreg. Ez nagyon mulatságos lesz.

Ekkor Zsinkó már félig beteg volt. A jelentkezők száma pedig harminckettőre emelkedett.

Ezek közül október kilencedikén, este hét órakor huszan tényleg megjelentünk a keleti pályaudvar étkezőtermében.

Ott várt minket Zsinkó mindenre elszántan. Már belenyugodott. Mellette egy kosár állt huszonöt kiló hallal.

Kényelmesen és vigan vacsoráltunk, míg félkilenckor a kapus azt nem jelentette: Kelenföld, Sárbogárd, Simontornya, Kaposvár, Pécs. Első csöngetés. Zsinkó fölugrott, a hordár kapta a halat. Mi nem mozdultunk.

- Hamar, hamar! Fizessetek!

- Még van idő.

- Nincs.

Képegy bámulva nézett rá.

- Hová utazol?

- Ne bolondozzatok, hanem jertek.

- Mi? - kérdé bámulva a társaság.

(„Pincér, egy félliter bort és két szodát!” - rendelt nyugodtan Dermár.)

- Megörültetek? - kiáltott Zsinkó.

- Kedves Zsinkó, - mondtam nyájas részvétellel, - csak nem akar ilyen korán itt hagyni bennünket? Ezt a jó társaságot.

- Második csengetés! - üvöltött az ajtónálló.

Zsinkó szemére vágta a kalapját és szó nélkül elrohant. Utána a halashordár.

... Így mértünk rá az álmezhívásért két csapást. Először ráijesztettünk, hogy elmegyünk. S mikor már elfogadta a szomorú tény: nem mentünk el.

A PÓTTAG.

Tisztelt szerkesztő ur!

Évek hosszú során át kocsifényezéssel foglalkoztam és nem törődtem a közügyekkel. De minél jobban ragyogtak az általam kifényesített kocsik, annál sötétebbé váltak fővárosunk közügyei. Üzletem is pangani kezdett. Oly hangosan pangott, hogy szomszédaim elköltöztek a környékről. E pangásnak sok oka volt. Sok ember, a ki régente kocsin járt, most gyalogosan él. Mi haszna van ebből a kocsifényezőnek? A gyalogemberből csak a cipőfényező huz hasznót. Sok ember, a ki nem szegényedett el egészen, megtartotta a kocsiját, de (s rám nézve ez a fontos) többé nem fényeztetí. Négy-öt évig is elvan a hintója fényezés nélkül. Kopott és piszkos, az igaz, de gurul, s kocsiban elvégre ez a fő. Mikor már az üzleti viszonyok a sárga földig lepangottak: támadt kerületünkben, a Terézvárosban, a polgári párt, s kiadta a jelszót, hogy mindennek a kaszinópárt az oka. Le Radoczával és a többi basával! Mi, reménykedő polgárok, lelkesen csoportosultunk a klikk ellen s fáradozásainkat siker koronázta. Radocza és a többi basa ugyan megmaradt, de egy erőteljes rohammal bevittük a mi pártunkból Wolfnert és Rózsavölgyit a fővárosi képviselőtestületbe. Jó darabig csend volt, s mi azt hittük, hogy most boldog a magyar. De egyszerre csak új csatakiáltás támadt a Terézvárosban. Megalakult a Demokrata-kör, s hangoztatta a régi jelszót, a mely alatt ezer év előtt őseink Európára támadtak: *Le a klikkekkel!* És én észrevettem, hogy e kiáltásra Wolfner elsápad és Rózsavölgyi összerezzen. Hogyan? Hát ők találva éreznék magukat! Ugy? Jó, hát akkor csatlakozzunk a demokrata-párthoz, hol az ékesszavu Vázsonyi s az ezüsfürtü Sümegi polgártárs kiadták a jelszót: *Elvek nem paktálnak, csak cimborák.* Ezek a mi embereink, ők sprengolni fogják a klikkeket s akkor boldog lesz a magyar. Az első rohamra bevittük a fővárosi képviselőtestületbe Vázsonyit, az alvezér Sümegi akkor még, eltette magát a jövő idő számára.

Az akkori választás előtt történt, hogy kiosztottuk magunk közt a hivatalokat. Az egyik lett a szavazatszedő-bizottság alelnöke, a másik ugyanezen bizottság jegyzője, a harmadik, negyedik és ötödik bizalmi férfiú. Különös, hogy bizalmi férfiakká többnyire olyan polgártársak választottak, a kikben az ördög se bízott.

Még két hivatal volt hátra. Az egyik kerületünk speciális találmanya volt, az ugynevezett *személyazonossági kötekednök.*

Nagy és nehéz hivatal ez, polgártársak. Szájas és bátor ember kell hozzá. Főadata az, hogy kételkedjék a szavazók személyazonosságában. És kételkedvén, kötekedjék. Ez igen hasznos olyankor, mikor csak pár szavazattal vagyunk előre s törekvésünk az ellenpártiak leszavazását megnehezíteni, huzni-halasztani, nehogy utólrjjenek. Például bejön egy választó, az elnök hangosan olvassa a bárcájáról:

- Rosenbaum Salamon.

Kötekednök: Melyik Rosenbaum?

Rosenbaum: A Salamon.

Köt-nök: A Salamon! Ott vagyunk, a hol a mádi merkantilista. Ösmerek a kerületben hetven Rosenbaum Salamont.

Rosenbaum: Én a gyár-utcai Rosenbaum Salamon vagyok.

Köt-nök: A Gyár-utcában ösmerek harminc Rosenbaum Salamont.

Rosenbaum: Én festékkereskedő vagyok.

Köt-nők: Ösmerek husz festékkereskedő Rosenbaum Salamont.

Rosenbaum: Az én üzletem *Munkácsy*-hoz van címezve.

Ekkor már a kötekednök nyert egy fertályórát, de az kevés, tehát folytatnia kell.

Köt-nők: *Munkácsy*-hoz van címezve? Hisz akkor maga egy kicsi, vörös, kancsal ember!

Rosenbaum: Nem, az a Rosenbaum a *Munkácsy*-kávéház tulajdonosa.

Köt-nők (emelt hangon): Elnök ur, ennek az urnak a nevében valaki már leszavazott, tessék utána nézni.

Elkezdik a névsort böngészni. Tényleg eddig leszavazott már nyolc Rosenbaum. Az elnök vállat von és fölteszi a kérdést:

- Ösmeri valaki Rosenbaum urat?

Az egyesült kaszinó- és polgári-párt természetesen ösmeri, a demokrata-párt természetesen azt állítja, hogy Weisznak hívják és négy év óta Kőbányán lakik. Végre az elnök, a ki többnyire a hatalmon levő párthoz szít, megengedi neki, hogy leszavazzon.

És ekkor Rosenbaum ur előveszi zsebéből a demokrata-kör listáját és leszavaz vele. A kötekednök félreismerte emberét.

- Éljen Rosenbaum! Le a klikkekkel! - harsognak a demokraták.

- Dobjátok ki ezt a Weiszt! - kiabálja a kaszinópárt.

És így tovább.

A másik hivatal egy póttagság volt.

- Kánya ur! - szólt hozzám a korifeus, - akar maga póttag lenni?

- Fontos pozíció az?

- Nagyon fontos. Fontosabb, mint a rendes bizottsági tagság.

- Hogy-hogy?

- Mert ha a rendes bizottsági tag meghal, pótolja a póttag. De a póttagot nem pótolhatja semmi.

- Szóval pótolhatatlan?

- Az.

- Elfogadom.

És megtörtént, hogy már a mult választáskor bejutottam mint póttag, s eltökélt szándékom volt, hogy nemcsak éber öre leszek a közügyeknek, de mint Botond vezér Konstantinápolyét: úgy verném én be buzogánnyal a klikkek kapuját.

A kerületből négyen lettünk póttagok. Én a harmadik voltam a sorban. Tehát én csak az esetben juthatok be rendes bizottsági tagnak a főváros parlamentjébe, ha a rendes bizottsági tagok közül legalább három meg fog halni.

Az első póttag elnöklete alatt összeültünk alakuló ülésre. Hazudnám, ha azt mondanám, hogy az ülés emelkedett hangulatban folyt le, a minek oka nagyrészt elnökünk következő beszéde volt:

Tisztelt uraim!

Bátor voltam önöket a mai ülésre meghívni, mert a póttag és a sorsharag egy anyaméhben született és szövetkezésre, szoros összetartásra van szükségünk, hogy érdekeinket megvédelmezhessük. Különösen hangzik, de úgy van, hogy érdekeink a rendes bizottsági tagok érdekeivel homlokegyenest ellenkeznek. Az ő egészségük nekünk betegségünk, s ha egy költői hasonlattal akarnék élni, azt mondanám, hogy a mi célunkhoz vezető út a rendes bizottsági tagok holttesteivel van kikövezve. Kilátásaink silányak, röviden szólva: jövőnkben nincs remény. Utána néztem a statisztikai könyvekben s kiderült, hogy ha az egész lakosságot vesszük alapul, hazánkban az átlagos életkor negyvenöt év, ellenben - óh, póttagok, sirjatok, - a fővárosi rendes bizottsági tagok átlagos életkora nyolcvanöt év. Önök azt mondják, hogy hála Isten, van köztük egypár súlyos beteg ember. Van, de mit ér ez nekünk, mikor télen a Riviérán rendbehozzák a tüdejüket, nyáron Karlsbádban a gyomrukát, mi pedig hoppon maradunk. Pataki tagtársam azt veti közbe: hátha a jóléttől fogja egyiket-másikat a guta megütni? Hiu remény: ön azt hiszi, uram, hogy Budapesten még olyan viszonyok vannak, hogy itt a jóléttől pukkadoznak az emberek? Hamarabb fog minket a bosszuságtól a guta megütni! Kánya tagtársam azt veti közbe: Hát a pestis? Ez valami. Ez a mi utolsó reményünk. De számíthatunk-e a pestisre? Aligha. Azt már Glasgowban elfojtották s közegészségügyi viszonyaink oly botrányosan megjavultak, hogy Budapest örökre lemondhat az efféle nagyszabású járványokról. S a pestis, uraim, kétélű fegyver. Honnan tudja a különbséget a rendes és a póttag közt? Be van-e avatva a fővárosi viszonyokba? Homlokára van-e valakinek írva, hogy pót-e, vagy rendes? Nincs... Azért ne adjuk át magunkat hiu reményeknek, hanem bizzuk magunkat a sorsra s olvassuk szorgalmasan a lapok gyászrovatát.

És mi a sorsra bíztuk magunkat és mi lett az eredmény? Hat év alatt egyetlen rendes tag se költözött el. Törődött rendes bizottsági aggastyánokból ifjú emberek lettek ez idő alatt. Ellenben elhunyt az első és a második póttag s én lettem az első póttag... S a hogy mandátumom lejárt... most már nyugodtan élhetek tovább.

AZ ALEZREDES, AZ ÖNKÉNTES, MEG A PARASZT.

Tikkasztó nyári éjszakán künn ültünk egy köruti kávéház terraszán s miközben csöndesen beszélgettünk, figyeltük a villámos ívlámpák körül röpdöső, kopogó, zümmögő bogársereget.

Tompa robajjal, dob- és trombitaszó nélkül egy zászlóalj baka haladt arra. Csak most vonultak be a gyakorlatról, porosak, piszkosak, fáradtak voltak. Tíz-tizenketten sántítottak, valamennyi meggörnyedve haladt s irigy pillantásokat vetettek a mi asztalunkra, hol magas poharakban habos, sárga sör állt.

Ez a néma, elcsigázott embertömeg a beszélgetést átterelte a katonaeletre s egy fiatal író-társunk, a ki tavaly még a lovastüzérek uniformisát viselte, egy vidám történettel derített föl bennünket.

*

Tata vidékén voltunk hadgyakorlaton s az iszonyu melegben naponként tíz-tizenkét órát töltöttünk nyeregben, üldözve az ellenséget vagy üldöztetve az ellenségtől. Rohantunk tüskönbokron át, bömböltettük ágyuinkat láthatatlan ellenséges hadoszlopok irányában, s végre bekvártélyoztuk magunkat valami faluba s igyekeztünk pihenni.

Nem éppen kellemes, de elég szórakoztató foglalkozás.

Egy napon az alezredes mellé rendeltettem adjutánsnak. Ez annyiban jó, hogy későbben kell utrakelni, mint a legénységnek. Valami nagy intelligencia nem kell hozzá, mert egyéb dolga nincs az adjutánsnak, mint fogni a parancsnoka lovát, ha annak eszébe jut leszállni róla.

Egy kora reggelen ketten indultunk el a faluból a már előbb tavonult tüzérezred után: az alezredes meg én. Szó nélkül lovagolt előttem, én pedig tisztességes távolban követtem.

Egy árok előtt megállt. Az árkon tul gyönyörű rozstáblák terültek el.

- Mondja csak önkéntes, - szólt hozzám, - ismeri ezt a vidéket?

- Nem, alezredes ur.

- Vágjunk át ezen a rozson, azt hiszem, hamarabb utolérjük az ezredet.

- Igenis, alezredes ur.

Ezzel átugrattuk az árkot és belegázoltunk a gazdag rozstáblába.

Alig haladtunk ötven lépést, egy óriási parasztember bukkant föl előttünk. Lehetett egy öles. Naptól barnított, értelmes arcáról bátorság sugárzott. A mint furkós botját magasra emelte és borjuszáju inge a vállára hullott: két oly hatalmas kar lett láthatóvá, hogy ezredünk bármely önkéntese elfogadhatta volna - lábszárnak. Én pláne, a ki a legnyápicabb voltam valamennyi közül, deréknak is elvállalhattam volna.

A csősz, mert az lehetett, káromkodott, mint a jégeső s goromba volt, mint a pokróc. Én áldottam az Istent, hogy az alezredes egy hangot sem tud magyarul, különben csunya kardaffér kerekedhetett volna.

- Takarodjanak vissza, arra, a merről jöttek! - ordított az óriás.

- Mit akar ez a fickó? - szólt az alezredes.

- Hogy forduljunk vissza, alezredes ur.

- Miért?

- Mert nem engedi összegázolni a rozsot.

- Mi? - kiáltott az alezredes, s a lovagló ostora után nyult.

Eközben a csósz ott állt a ló orra előtt s mindennek elmondott bennünket. Ha jól emlékszem a háziállatok közül a kutyát és a disznót említette... az utóbbi állatnál egyszerre földerült az arca, keményen az alezredes szeme közé nézett s így kiáltott rá németül:

- Svájn!

Az alezredes elvörösödött a dühtől, curukkoltatta a lovát aztán rámutat a parasztra és stentori hangon ordít:

- Önkéntes, tartóztassa le azonnal ezt a gazembert, kísérje tüstént a faluba és csukassa le! Megértett?

- Igenis, alezredes ur.

Megértettem-e? Hogyne értettem volna meg! A parancs egészen világos volt... és világos volt az is, hogy végre kell hajtani... Azzal körülbelül tisztában voltam, hogy a dühös csósznak valami tiz olyan legény, mint én, a félfogára is kevés. De mondhatom, nagyon kíváncsi voltam rá: hogyan fogom a parancsot végrehajtani.

- Előre!

Leugrottam a lóról s odaléptem a vadállat elé. Aztán lábujjhegyre ágaskodtam, a mivel elértem azt, hogy elértem a negyedik lábji-gombját. S ekkor pokoli ötletem támadt. Torkom szakadtából, a legmérgesebb akcentussal, elkezdtem ordítani:

- Bácsi, ide vigyázzon, hogy hívják magát?

- Filep János.

- Itt lakik a faluban?

- Ott.

- Estére adok magának öt pengőt, de hagyja magát bekisértetni...

- Öt pengőért nem teszem... hisz az okozott kár is nagyobb.

- Adok magának - ordítottam tovább - tizenöt pengőt. (És öklömet fenyegetőleg ráztam az orra alatt, hadd lássa az alezredes, hogyan terrorizálom.)

- Az már más, - felelt egészen megszeliidülve a csósz, - tizenöt pengőért szívesen megteszem. Gyerünk, önkéntes ur.

- Mit beszél? - kérde az alezredes.

Büszkén szalutálva tekintettem föl az alezredesre.

- Ráíjesztettem egy kicsit a fickóra, alezredes ur, s ő egész ünnepiesen bocsánatot kér.

- Bocsánatot kér? Az már más. Akkor hagyja futni.

Odafordultam hozzá:

- Filep János, az alezredes ur most az egyszer megbocsát. Mehet az útjára. Engem pedig segítsen a nyeregbe.

Az izmos fickó mint a pelyhet föltett a lóra, s oda sugta:

- Estére, önkéntes ur!

- Meglesz, meglesz, - mondám nyers hangon, - mars!

A rozsörző óriás illedelmes köszönéssel távozott, mi pedig tovább lovagoltunk az ezred után.

Kis idő múlva az ezredes hátrafordult,

- Was ist das *bengő*? (Mit jelent az *bengő*?) Ezt az egy szót megjegyeztem magamnak.

- Pengő, alezredes ur, annyit jelent mint *pofon*.

- Pofonokat ígért neki?

- Igenis, alezredes ur.

- Bravo, önkéntes, meg vagyok magával elégedve.

... És én magamban áldottam a közös hadügyminisztert, hogy nem engedett a magyar lapok sürgetéseinek és nem adott tüzéséget a honvédségnek... mert ha ez a jelenet velem mint honvédtüzérrel esik meg, akkor én ma ott fekszem a rozs között, halva. Filep János pedig Vácon kosarat fonna. S ez igen kellemetlen volna mindkettőnknek.

Este a főhadnagyomtól hallottam, hogy a tiszti asztalnál az önkéntesekről volt szó, s az alezredes kijelentette, hogy én vagyok a legsnajdigabb valamennyi közül s azt jósolta, hogy belőlem még jó katona lesz.

Az alezredes jóslata nem teljesedett. Hogy miért, azt csak hárman tudjuk: a magyarok Istene, én és - Filep János.

EGY PÁR CIPŐ.

Nem tudom, ki volt az a barátaim közül, de valaki azt a tanácsot adta, hogy két pár cipőt vigyek magammal Olaszországba. Nekem szeget ütött a fejembe, hogy valaki nyugodt, komoly arccal ilyen, az ostobaságig egyszerű tanácsot merjen adni, olyan embernek, mint én vagyok, a ki sokat is utazik és meg is üti az ország okossági átlagát. Hisz mindenki két pár cipővel utazik, én is annyit szándékoztam elpakkolni, hát mért tanácsolja? Vagy ő számár s csak ilyen tanácsokat képes adni, vagy engem néz számárnak, hogy még ilyen tanácsokat is be mer nekem adni. Az első eset kedvezőtlen fényt vet rám, hogy én ilyen ostoba embereket számíthatok barátaim közé, a második eset meg kedvezőtlen fényt vet rá, hogy ilyen ostoba embereket, mint én, számíthat barátaim közé.

A főtebb említett szeg addig forgott ide-oda a fejemben, míg végre elhatároztam, hogy azért is csak egy pár cipőt viszek olaszországi utamra. És ezt az egy párt is a lábamra huzva fogom magammal vinni.

Ugy tettem. És most jön a történet.

Szicília keleti tengerpartján robogtam végig Katániából Messzinába a hetedik számú gyorsvonaton. Egyedül ültem a kupéban s pokolian szenvedtem a hőségtől, mert nem tudtam, hogy ilyen esetben mi a helyi szokás. Taorminában beült egy elegáns ur, a ki, alig indult el a vonat, levetette a kabátját, azután levetette a cipőjét, majd lefeküdt aludni. Hála Isten, tehát a szicíliaiak épp úgy tesznek, mint a magyarok. Levetettem a kabátomat, lehúztam a cipőmet, - de nem feküdtem le aludni. Ugy tudom, az alvás nem kötelező hőség esetén.

Igy már kellemesebb volt az utazás.

Egyik állomáson nyílik az ajtó s egy szurtosképű ember szól be, egyuttal a két pár cipőt összeszedi.

Nem tudok ugyan olaszul, de a szicíliai dialektust nem értem. Másrészt szégyenlem, hogy nem tudok olaszul s ha valaki megszólított, mindig helybenhagyólag szoktam biccenteni.

Most is így tettem. Ez bizonyosan egy repülő csizmatisztító lesz, a ki a vonaton rendezte be üzletét. Otthon is mindig támogattam a kisipart, miért ne tegyem Sziciliában?

A szurtos alak eltűnt a cipőkkel, halkan betette az ajtót, a vonat tovább robogott, utitársam tovább aludt.

Valami három-négy állomást elhagytunk, a cipőtisztító nem jelentkezett.

Egyszerre fölébredt az utitársam. Nagyot ásított, megevett egy narancsot és rágyújtott egy cigarettára. Azután gépiesen a cipőjéért nyult. Nem találta. Kérdőleg nézett rám.

- Elvitték tisztítani, - mondtam nyugodtan és francia nyelven.

- Kicsoda? - kérde ő bámulva.

- Egy ismeretlen, a ki azt mondta, hogy vasuti cipőtisztító.

- Ostobaság. Ilyen mesterség nincs a világon. S ön engedte a cipőket nyugodtan elvinni?

- Mért ne? A magam cipőivel tehetek, a mit akarok...

- Igen, de az én cipőim! - kiáltott az idegen.

- Bocsánat, ön nem mondta nekem, hogy ne adjam oda, ha bejön valaki értők...

- Hallatlan számárság! - kiáltott az utitárs, ezuttal olaszul, de én mozdulatlan maradtam. Oly kellemes, ha az emberrel idegen nyelven gorombáskodnak. Nem köteles megérteni.

Még néhány állatot említett, ha jól emlékszem a bivaly és az ökör is köztük volt és nem kellett sok fantázia annak a kitalálásához, hogy ezeket a szarvasmarhákat velem kapcsolatban emlegeti. Ugyanezeket az állatneveket én magyarul intéztem hozzá s ezzel az ügy lovagiasan el volt intézve.

Most azonban kínos jelenet következett.

Az idegen kinyitotta a táskáját, elővett egy második pár cipőt és a lábára huzta.

- Hogyan, - mondtam rámeredve, - önnek még egy pár cipője van?

- Persze; ki olyan ostoba, hogy egy pár cipővel utazzék?

Én meg tudtam volna neki mondani, hogy ki olyan ostoba, de hallgattam.

Ha az ember meztláb van a melegség miatt, az egészen kellemes állapot, de ha meztláb van azért, mert nincs cipője, ez nagyon kellemetlen.

Csinos szürke utiruhában voltam. Fejemen fehér angol sipka. Karomon egy drága esőköpenyeg. A kufferem angol vörös bőr, acélsattokkal, - de mit ér mindez, mikor meztláb vagyok?

Az idegen kiszállt, magam maradtam, gondolataimmal. (Szép kis társaság!)

Hirtelen határoztam. A legközelebbi állomáson kiszállok, cipőt szerzek s úgy utazom tovább. Nem vonulhatok be meztláb Messzina városába!

Mielőtt a vonat megállt, még egy ötletem támadt. (Mert ötletem nekem mindig több van, mint cipőm.) Ha férfi vagy, légy férfi, ha meztláb vagy, légy meztláb. Millió és millió szegény paraszt jár meztláb, de harisnyában senki. Tehát levettem a piros harisnyámat is, s mikor a vonat megállt, a perronon termettem. Intettem, a hordár kihozta a pakkomat.

Az állomásfőnök köszönt és *mylordnak* szólítva tudakolta, hogy nem parancsolok-e fölvilágosításokat. A lábamat mintha észre sem vette volna.

Rövid habozás után elmondtam neki az esetemet és cipőt kértem tőle. Ő kijelentette, hogy neki csak egy pár cipője van, több hivatalnok itt nincs, a bakternek meg a szolgának pedig sohse volt cipője életében.

- Hát huzzon papucsot, míg én a városba megyek az ön cipőjében, cipőt venni magamnak.

- Nincs papucsom se.

- Még csak papucs a sincs? - mondtam megvetőleg, a mi meglehetősen impertinens dolog egy olyan embertől, a ki hazájától kétezer kilométernyire van - meztláb. - Így csak nem mehetek be a városba?

- Miért ne? Az angoloknak mindent szabad.

(Nem mondtam meg neki, hogy magyar vagyok. Hátha azoknak nem szabad minden.)

Az lett a vége, hogy elindultam a városba, a *Hotel du Globe* felé. Elöl ment a fakino a podgyászommal, utána én sétapálcával, fehér angol sipkában, szürke esőköpenyeggel, uri grandezza-val - de cipő nélkül.

Az emberek megálltak és mutogattak rám. A gyerekek csoportosultak és utánam sorakoztak. Az asszonyok kötényük mögé bujtak és úgy nevettek.

És az egészben az volt a legmulatságosabb, hogy mindnyájan meztláb voltak.

A *Hotel du Globe* tulajdonosa földig hajolva fogadott, mylordnak szólitott s legszebb szobájába vezetett, melynél csunyábbat keveset láttam. A mint a szobában voltam, így szóltam hozzá:

- Padrone, keritsen elő nekem egy susztert.

- Susztert? Minek?...

- Minek... teringtét... még azt kérdi, hogy minek?... Hát tudja, egy pár goromba cipőt akarok tőle venni... Sajnálom itt a hegyek közt a finom londoni cipőimet...

- Helyes, mylord, de Sirrondóban nincs suszter.

- Mit beszél? Nincs suszter?

- Nyomorult fészek ez, uram, itt harminc-negyven embert kivéve, mindenki mezitláb jár egész esztendőben... Vegyen Messzinában, mi is ott veszünk.

Le voltam sujtva. Székre hanyatlottam. Kopogtattak az ajtón. Három fekete kabátos ur vonult be. *Mind a három mezitláb.*

- A polgármester és a tanács tagjai, - sugta a vendéglős, - ők is kint hagyták a cipőiket.

Ezek a derék polgárok úgy okoskodtak, hogy ha a mylord az utcán is mezitláb jár, mennyivel inkább megkövetelheti, hogy a látogatók az ő szobájában fedetlen lábbal jelenjenek meg.

A polgármester azért jött, hogy az előkelő idegent üdvözlje, s meghívja a municipióba fekete kávéra.

Lábamra nem is került a sor. Ők elfogadtak így, a hogy vagyok, sőt alkalmazkodtak hozzám. Így már elő sem mertem hozni, hogy ez nekem nem rendes állapotom, hanem kivételes bal-esetem.

A fekete kávé, Erven Lucas Bols-féle szesz-neműekkel keverve, kitűnően sikerült. Az egész intelligencia mezitláb jelent meg. Oly szeretettel néztem rájuk, mint Krisztus az ő tanítványaira. Ily fogékony hivekre még nem találtam.

A vasutra is kikisérték, persze (a fiakker nem lévén Sirrondóban föltalálva) gyalog és mezitláb. Ott érzékenyen elbucsuztam tőlük s az állomásfőnök szobájába siettem, mert megint ötletem támadt.

- Uram, örömmel látom, hogy ön fekete cipőt visel.

- Azt.

- Tehát suviksz is van a háznál.

- Van.

- Uram, hívja be a hordárt és suvikszoltassa ki a lábamat.

- Szivesen.

De mialatt a szolga a lábamra kent suvikszot kefélte, lel kifurdalások kínoztak s úgy éreztem, hogy Sirrondo derék intelligenciáját elárultam. Ők lelkesen sorakoztak a cipőtlenség zászlaja köré s én ime dezertálok.

De mit törődtem vele. A messzinai vonat berobogott, fölugrottam és tovarobogtam. Végigfeküdtem az üléseken s boldog voltam.

A kalauz jött be.

- Kérem, mylord, ha végigfekszik az ülésen, vesse le a cipőjét. Ez a szabály.

Hogy vessem le a cipőmet? Könnyű azt mondani. Bután nézhettem rá, mert így folytatta:

- Parancsolja, hogy lehuzzam?

Erre magamhoz tértem.

- Soha! Távozzék! - kiáltottam energikusan s a kalauz megdöbbenve kihátrált.

Ülve elszundikáltam s csak Messzina előtt ébresztett föl egy kínos álom. Azt álmodtam, hogy kis fiú voltam, Mikulás estéje volt és anyám fölszólított, hogy a cipőmet tegyem az ablak közé... majd Mikulás bácsi reggelre megtölti cukorral... A cipőmet... Ah...

A TITKÁR UR.

A nőegylet választmányi ülésén az elnöknő fölemelkedett és szigoruan rám tekintve, így szólt:

- A választmány tehát egyhangulag kimondja, hogy húsvétkor Esztergomba kirándulást rendez. Titkár ur, fogalmazza meg az egyhangu határozatot.

A titkár ur azonos volt azzal az egyénnel, a kire az elnöknő szigoruan tekintett, vagyis velem. Én tehát feleltem:

- Parancsára. Nagysád.

Szünet.

- Megfogalmazta?

- Parancsára. Nagysád.

- Tegye hozzá, hogy az előmunkálatok vezetésére egy tiztagu albizottság küldetik ki. Hölgyeim! Kit küldjünk ki ebbe az albizottságba?

Megnéztem az órát. Déli tizenkettőfél óra volt, mikor az elnöknő ezt a kérdést föltette. Nyugodtan távoztam, megebédeltem, kávéházba mentem, három parti százas karambolt rávertem Freund Ignác barátomra, hatszáz pointot csináltam az alsósban, kibicem gyermekeinek szalóncukrot vettem s csak aztán tértem vissza.

Mikor az egyesületi helyiségbe beléptem, újra megnéztem az órát. Délután félnégy volt. Ekkorra még csak két hely volt betöltve az albizottságban. Senkise fektetett arra sulyt, hogy ő bent legyen, de mindenki sulyt fektetett arra, hogy a másik bent *ne* legyen, mert hátha öröme találna telni benne?

Az elnöknő szigoruan rám nézett:

- Hol járt, titkár ur?

- Édesanyámat kísértem a templomba.

- Az már más.

Az egyletben mindig női okokkal, anyámmal, nővéreimmel és nagynénémmel szoktam mentegőzni. A szerető fiúnak és testvérnek mindent megbocsátottak.

És a mint körületekintettem, lelki szemeim előtt az elrontott ebéd miatt toporzékoló férjek, a leforrázott gyerekek, az összetörött poharak, a kapuban beszélgető cselédek és a kályhából kigurult tüzes széntől meggyulladt szőnyegek merültek föl. Oda hajoltam az elnöknőhöz:

- Tessék, nagysád, a választást elhalasztani, majd én addig elvégzem az előmunkálatokat.

Ez meg is történt. Előbb azonban átvettem a fölebbezést a már szerencsésen megválasztott két tag ellen. Különös, hogy egyleti hölgyeinknek a fölebbezés milyen örömet szokott okozni. Talán ezek akarták maguknak az ugynevezett utolsó szót biztosítani.

És most megmagyarázom, hogy az elnöknő miért nézett rám oly szigoruan.

Tetszik tudni, ő nagysága a minap keresztülvitte, hogy titkári fizetésemet kétszáz forinttal fölemeljék, abban a reményben, hogy én hálából udvarolni fogok Emmi kisasszonynak.

Emmi kisasszony az ő csunyábbik lánya volt. Egy uzsonna alkalmával negyvenhét szeplőt olvastam meg az arcán. Akkor eluntam a dolgot és nem számláltam tovább, de lovagi sza-

vamra merném mondani, hogy több van. Én nem hiszem, hogy az elnöknő el akarta velem vetetni Emmi, hisz én szegény kis legény voltam, ő pedig középgazdagságu leány, de kurizálásommal is fokozni akarta a leány értékét, azon egyszerű kereskedői elvénél fogva, hogy a nagy kereslet mindig fölszökteti a portéka árát.

Én azonban mind ez ideig nem feleltem meg várakozásának és ezért tekintett rám ő nagysága olyan szigorúan.

Másnap a rendes időben megjelentem az irodában. Az elnöknő már várt és újra szigorú arccal nézett rám.

- Titkár ur, mit jelentsen ez?

És a fali órára mutatott.

- Mi jelentsen mit, nagysád kérem?

- Ön abszolút nem törődik a hivatalos órával.

- De kérem, hiszen pont kilenc óra s nekem nem kell hamarabb megjelenni.

- Az igaz, de azzal nem is törődöm. Nem erről van szó, hanem arról, hogy ön elfelejtette fölhozni a hivatalos órát.

És újra a fali órára mutatott. Az óra tényleg állt.

- De kérem nagysád, hisz a hivatalos óra egy elvont fogalom, nem egy tárgy...

- Csitt. Hivatalos óra az az óra, mely a hivatalban lóg. Ez csak világos.

Beláttam, hogy igaza van, mert ő az elnöknő, én meg csak titkár vagyok, de e percben meg mertem volna esküdni katonatiszti szavamra, hogy Emmi kisasszonyon legalább hatvanhét szeplőt számláltam meg.

- És most figyeljen ide, titkár ur. Átnyujtok önnek tizennégy fölébbezést a tegnapi határozat ellen.

- Az nem lehet, kérem ássan...

- Mi nem lehet?

- Egyhangú határozat ellen nem lehet fölébbezni.

- Hol van ez megírva?

- Az alapszabályokban.

- Az nem irányadó. Különben mutassa.

Kutatni kezdtem. Aztán hirtelen eszembe jutott, hogy hisz nincsenek is kéznél az alapszabályaink, mert mikor a befőzés szezónja közeledett, minden tagnak küldtem az alapszabályokat tartalmazó füzetből, a miért az asszonyok nagyon hálásak voltak. Egyetünknek egyik főbüszkesége, hogy alapszabályai legalább tizezer befőttes üvegnek fejdíszül szolgáltak. A mi maradt, azt a házmester az irodában begyújtásra használta.

- Most jut eszembe, nagysád kérem, alapszabályaink elfogytak.

- Tehát elfogadja a fölébbezéseket?

- Parancsára nagysád.

Ekkor Emmi feje bukkant be az ajtón.

- Kezét csókolom. Milyen jó színben van. Hanem mennyire megfogyott. Talán biciklizik?

(Daruvárinétől hallottam tudniillik, hogy a kicsike milyen kövérnek tartja magát és mennyire szeretne megfogyni.)

- Látja mama, én is mondom, hogy egy hónap óta sokat fogytam. Ebből is látszik, Szalmás ur, hogy régen nem volt nálunk, mert mindjárt észreveszi a változást...

- Óh, kisasszony, hisz ha én azt tehetném, a mit a...

(Majdnem *szivemet* mondtam. Vigyázzunk!)

- Ha én azt tehetném, a mit akarok, akkor egészen mást akarnék, mint a mit teszek...

- Hogy érti ezt?

(Azt magam is szeretném tudni.)

- Ne beszéljünk róla, Emmi kisasszony. Ön nem tudja, de ne is tudja meg soha, hogy az élet nem valami mulatságos... az élet álom... ön még alszik, én már fölébredtem, sőt már meg is mosakodtam, csak reggelizni szeretnék még...

(Ilyen könnyed stilusban gördülékenyen csevegtem a kicsikével. Ebből megítélhetik, mennyire igazam van, mikor hülyéknek tartom azokat a szerkesztőket, a kik beküldött novelláimra ilyen üzeneteket szoktak írni: *Sz. Arnold Budapest*. Áttettük a földmívelési minisztérium állategészségügyi szakosztályához.)

- Nem jön velünk? - kérde Emmi.

- Óh kisasszony, a hivatalos óra...

- Azt fölhozhatja egy perc alatt, - szólt a mama.

Ez ellen nem tehettem kifogást. Fölhúztam az órát és aztán elmentem velük sétálni.

Megvallom, hogy ezer remegés közt tettem. Tagtársainktól féltem. A nőegyleti titkárság rögzös pályáján megtanultam azt, hogy én semleges nemű vagyok. Nekem nem szabad se jobbra, se balra hajolnom, különben állásom meginog. Igaz, hogy az elnöknő kedvéért talán illenék kivételt tennem, de ne feledjük, hogy minden három évben lejár a mandátuma s akkor új csillag tűnik föl a nőegylet egén, - én tehát még ő mellette se exponálhatom magamat, ha azt akarom, hogy újra megválaszszanak titkárnak.

Remegésem csak fokozódott, mikor egy ház felé közeledtünk, melyben legrettegettebb nyelvű tagtársunk lakott. Ha ez meglát, akkor holnap az egész egylet azt fogja beszélni, hogy az elnöknővel együtt voltunk a staffirungot bevásárolni. Segítségért néztem. Buzgó fohászt bocsátottam az ég felé - és csakugyan ott termett Virág Julcsa, kardalnoknő.

A szegény halvány volt, betegnek látszott. Nem csodálom, mert egyik vetélytársnőjét előtte való nap vették ki a karból és szerződtették segédszínésznőnek, másodszendei jelleggel. Hála a színésznép élénk temperamentumának, az ilyesmiért egy színháznál többen is meg szoktak pukkadni.

Mikor Virág kisasszony meglátott, egész szemtelenül megállt, a szemem közé nézett, sőt intett.

- Bocsánatát kérem, nagysád...

- Ki ez? - kérde Emmi.

- A nővérem.

- A beteg nővére, a kit annyit emlegetett? - szólt részvétellel az elnöknő, - mi baja?

- Tüdővész. Éppen neki ígértem, hogy ma sétálni viszem a városligetbe. Kezét csókolom.
Ezzel sietve Julcsa kisasszonyhoz csatlakoztam s a veszedelmes házzal ellenkező irányban elpárologtunk.

Másnap az elnöknő a legszigorubban nézett rám s fagyos hangon szólt:

- Rokona önnek Lasinszky?

- Ki az? - hebegém.

- A gazdag Lasinszky és társa, a Nádor-utcából.

- Nem.

- Nem is ösmeri?

- Nem.

Ő nagysága haragosan összevonta szemöldökeit.

- Nem értem.

- Mit tetszik nem érteni? - rebegtem rosszat sejtve.

- Mert tegnap délután öt órakor a Lasinszky-fiu nyitott fiakkeren kocsikázott a Stefánia-uton a maga nővérevel. Nos?

A mennykő lecsapott. A pokolra a nyomorult szinigazgatókkal, a kik nem tudják megérteni, hogy husz forint fizetésből nem lehet Budapesten megélni. Ötletet, ötletet nekem! Egy országot... egy lovat egy ötletért.

Sápadtan emelkedtem föl a székről, hová az imént megsemmisülten rogytam le.

- Asszonyom, ön látott valamit, most tudjon meg mindent, - könyörögtem siri hangon.

Az elnöknő megrettenve nézett rám.

- Beszéljen, titkár ur.

- Tragédia, családi tragédia, a milyent csak a régi görögök pipáltak... azaz pipáltak volna, ha a dohány már be lett volna hozva Amerikából. Elmondjam, ne mondjam?

- Mondja el, fiatalember.

- Az orvos tegnap konstataálta éppen, hogy nővérem menthetetlen... s a boldogtalan megtudta... hallgatózott.

- Borzasztó!

- Ekkor szilajul kitört és kijelentette, hogy élete utolsó hónapjait legalább vigan fogja eltölteni.

- Szörnyü.

- És elszökött hazulról. A többit tudja. De vacsorára hazatért... s azóta két nagynéném és szüleim föl váltva őrzik.

E percben az elnöknő sirva fakadt és a nyakamba borult. Én bögtém.

Három nap mulva a választmány kétszáz forint kölcsönt szavazott meg, hogy beteg nővéremet Meránba küldhessem.

Könny szökött a szemembe, s hálát adtam az egek urának, hogy - egyáltalán nincsenek nővéreim.

A TENGERI ÖZVEGY.

Nyári napnak alkonyulatánál megállék a nem kanyargó városligeti tónál.

A hattyuk bánatos arccal uszkáltak, a mit nem csodálok, mert a tőkepénzesek pajzán gyermekei egész nap sóskiflivel etették őket. Tessék elképzelni egy ilyen ideális állatot, tele sóskiflivel.

Többen oly rosszul voltak, hogy utolsó órájukat érezték közeledni és már hattyudalukba fogtak.

A mint a hattyukat néztem, egy vöröshaju asszonyt pillantottam meg.

A tó partján állt, elmerengve, mély bánat honolt arcán. De mindjárt láttam, hogy itt a sóskiflinél valamivel mélyebb ok szerepel.

Mi lehet mélyebb a sóskiflinél?

A szerelem.

Közeledtem hozzá. Tekintete a távolban röpdösött egy ideig, majd megpihent az artézi-fürdő vidékén.

- Nagysád vár valakit? - kérdém azon a tremoló-hangon, mely harmincéves asszonyokra sohasem téveszti el hatását.

- Nem.

- Nem vár? Tehát bánata van?

- Van.

- Szerelmi bánat?

- A mint vesszük.

- Mesélje el.

Végigsimitotta lángvörös haját és rám nézett.

- Érdekli?

- Nagyon.

- És ki ön, hogy életem drámájába bele akar hatolni?

- Dávid Károly, szigorló orvos.

- Mi az?

- A ki nem keres enyhületet a szigorlat letevésében: azt nevezik szigorló orvosnak.

- Ön tehát orvos?

- Még pár rongy vizsgálat, s elmondhatom, hogy orvos vagyok.

- Gyógyítson meg.

- Mi baja?

- Nem tudok felejtetni!

- Kit szeretne felejtetni?

- A férjemet.
 - Hogyan? Volna olyan férj, a kit nem lehet elfelejteni?
 - Van.
 - S mely tulajdonságainál fogva nem tudja elfelejteni?
 - Legjobb tulajdonsága az volt, hogy kapitány volt az Albatrosz nevű hajón s egész életét Fiume és Rio de Janeiro közt töltötte a tengeren.
 - Ön pedig azalatt Fiumében tartózkodott?
 - Ott.
 - Tehát ritkán látta a kedves férjét?
 - Nagyon ritkán.
 - Különös. És még sem tudja felejtetni?
 - Épp azért nem tudom. Már életében úgy éreztem, mintha nem volna férjem és mióta meghalt, úgy érzem, hogy van, csak a rendesenél hosszabb utat végez. Már Fiumében minden este kimentem a tengerpartra s a messze szemhatárt kémleltem, azt hivén, hogy egyszerre csak fölbukkanik az Albatrosz. Nem tette. Aztán áthelyeztek mint okleveles távirásznőt Budapestre... S most itt lesem minden este a tó partján az Albatroszt. Ugy-e örültség? De már hozzászóltam.
 - Bizonyos az, hogy férje meghalt?
 - Erre nem tudok felelni. Nézze csak. Férjem egy napon egy rio-de-janeirói kávéházban karambolban megverte a köztársaság elnökét. Erre a kibicek egyike revolvért vett elő és föl-szólitotta az elnököt, hogy köszönjön le, mert a kit egy százas karambolpartiban egy rongyos európai duplába hágy, az nem érdemli meg ezt a nagy méltóságot. Az elnök erre tomahawkját markolatig meritette a kibic torkába, mialatt a mérsékelt ellenzék egy tagja hátulról jatagánnal átdöfte az elnököt. A haldokló elnöknek még csak arra a kijelentésre volt ideje, hogy férjem a *karambolt hamisan játszotta*. Erre általános verekedés támadt, melyben elestek még a külügy-miniszter, a képviselőház elnöke, Spolianszki gróf lengyel menekült, egy indián pincér s a szomszéd venezuelai köztársaság elnöke, a ki elsejéig még mint főpincér ehhez a kávéházhoz volt kötve.
 - És a férje?
 - Férjemnek ebben a verekedésben nyoma veszett. Nem tudom, hogy elesett-e vagy pedig Venezuelába vitték elnöknek.
 - Nem reklamált diplomáciai uton?
 - De igen. Ausztria-Magyarország külügyminiszterének utasítására a braziliai konzul lépéseket tett a rio-de-janeirói kormánynál.
 - S lett eredménye?
 - Hogyne. A miniszterelnök összeveszett a konzullal s az utóbbit egy jól irányzott puskalövés-sel leterítette. Ezzel az ügy véget ért. Én pedig lesem a férjemet.
- És hatalmasat sóhajtott. Ha az Albatrosz dagadó vitorlákkal már a szemhatáron lett volna, ez a sóhajtas okvetlenül visszafujta volna a rio-de-janeirói barátságtalan vizekre.
- Szereti még a férjét? - kérdém.

- Nem, - felelt nyugodtan az özvegy.

- Az baj. Mert a szerelem olyan betegség, melyet homeopaticce igen jól lehet gyógyítani. Ha tehát ön szerelmes volna, abból egy másik szerelemmel nagyon szépen ki lehetne gyógyulni. De ha nem szereti, csak az emlékét nem tudja kiverni becses fejéből, akkor nem tudok orvosságot.

- Próbálja meg! - felelte az özvegy, dallamos hangon s a szeme olyat villant, mint egy tükör, melyet (a városi szabályrendelet ellenére) a hordár betakaratlanul visz a napon.

Próbáljam meg? Hm! Ezt a romantikusok úgy szokták nevezni: *Fölhívás keringőre*. A keringő mindig kedvenc táncom volt, érték is hozzá egy keveset... de ez az özvegy veszedelmes asszonynak látszik. Nagyon hozzászokott a férje távollétéhez. Aztán kérdés, hogy hajlandó-e úgy keringőzni, a hogy én fűtyülök.

Egy közömbös kérdést intéztem hozzá.

- Szabad tudnom a lakását?

- Alsó-erdősor háromszáztizennégy, a kapu alatt balra, külön bejárat.

Nagyon folyékonyan recitálta. Sokszor elmondhatta már.

- Köszönöm, meg fogom látogatni.

- És még egyet, - szólt a kapitány özvegye, - tisztában kell lennünk egymással. Mit jelentenek azok a májfoltok az ön arcán?

- Az álmoskönyv szerint hosszú életet.

- Nem az álmoskönyv szerint. Ugy magukban véve.

- Semmit.

- De igen.

- Mit?

- Azt, hogy magának valami belső baja van.

- Ugyan kérem! Hát a napnak nincsenek-e foltjai? S merné azt állítani, hogy a napnak valami belső baja van?

- Igaza van. Bocsánat.

És ezzel elváltunk. Csak mikor magam voltam, vettem észre, hogy az özvegy nagy hatást tett rám... Huszonnégy óra alatt egészen beleette magát a szivembe... A huszonötödik órában konstatáltam, hogy mióta ezt a vörös asszonyt láttam, elfeketedett előttem a világ... Szóval szerencsétlen szerelmes voltam.

A huszonhatodik órában meglátogattam.

Egyszerűen, de izléstelenül butorozott két szobában lakott. A falakon ócska olajnyomatok. A szekrény tetején befőtt. Az asztalon néhány arckép, többnyire katonatiszti körökből. De az özvegy bájos volt. A kredenc fölött nagy festmény állt: egy szigorú tekintetű urat ábrázolt, hajóskapitányi egyenruhában, hanyagul egy vizilóra támaszkodva. A derék művész így találta a kapitányt stilszerűnek, pedig mondhatom, hogy elenyésző csekély ama hajóskapitányok száma, a kik bot helyett vizilóra támaszkodnak.

- Ugy-e, jól áll neki? - kérde az özvegy.

- Mi?

- Férfjemnek a viziló.
- Nagyon jól. Sohse támaszkodjék másra, mint vizilóra.
- Én is mondtam neki... De térjünk át látogatásának céljára.

Zavartan mosolyogtam.

- Az én látogatásomnak nincs célja... Csak azért jöttem, hogy az ön jövőjéről beszéljünk.
- Az én jövőmről?
- Arról. A minap a multjáról beszélgettünk, beszéljünk ma a jövőjéről.
- Hagyja el, a kik a jövőmről beszélgettek, azok mind becsaptak.

(Becsaptak?... kissé ordináre, de bájos.)

Nem bolygattam tehát a jövőt, hanem a jelennek éltünk, vagyis kávéházba mentünk és ott a képes lapokat tanulmányoztuk.

Ez volt az első látogatásom és második találkozásunk.

Harmadnap este tíz órakor kerestem föl.

Megálltam a háromszáztizennegyedik számú kapu előtt s becsengettem. Egy bő angol köpönyegbe burkolt ur lépett elém.

- Báro Zsombolyai vagyok. Ne csengessen.
- Miért?
- Mert vagy a házmester süket, vagy a csengetyü el van romolva.
- De nekem be kell jutnom okvetetlenül.
- Nekem is, - felelt a báró és fölpillantott. Most vettük észre, hogy az özvegynek a kapu mellett levő szélső ablaka nyitva van.
- Legjobb lesz az egyenes ut, - szólt a báró és - bemászott az ablakon.

Szivdobogva vártam. Ha most ott bent botrány keletkezik, akkor az özvegy olyan asszony, hogy minden művelt család asztalán helyet foglalhat, vagyis nőül vehető.

Óriás sikoltás hasította át a levegőt.

Bravó, az özvegy tisztességes nő. Egy ugrás és a főntebb ecsetelt egyenes uton át bent termettem a szobában.

Szörnyü látvány: a bárón kívül még egy férfi állt ott. De az özvegy nem jött zavarba. Bemutatott bennünket.

- Báro Zsombolyai.
- Száraz Pál, számtiszt.
- Vidéki Mihály, joghallgató.

És az utóbbi névnél felém mutatott. Hátra néztem, hogy nem áll-e ott a joghallgató? Nem állt. Tehát elfelejtette a nevemet! El szigorlói minőségemet! Vagyis egy másik emberrel téveszt össze! Hallatlan!

- Huzzunk sorsot, - mondá Száraz Pál.

- Nem, - mondá az asszony, - én Vidéki urat választom, mert ő becsületes ember és nőül fog venni.

(A vizilóhoz címzett kapitány mintha tagadólag intett volna.)

- Ugy? - kiáltott a báró és egy rántással lehuzta az asszony vörös haját. Ott állt rövidre nyirt fekete hajzattal.

A fekete világ derülni kezdett előttem. A szerelem úgy szaladt ki egyszerre belőlem, mint a feldőlt vödörből a víz. A vörös hajjal az özvegynek minden varázsa megszűnt. Kiábrándultam. A kapitány kárörvendőleg mosolygott.

- Mihály, Mihály! - kiáltott az asszony és felém tárta karjait.

- Legjobb az egyenes ut, - mondtam a bárónak s az ablakon keresztül távoztam.

A báró úgy hullott utánam... Harmadnap olvastam a lapokban, hogy Száraz Pál számtiszt a kávéházban megverte Vidéki Mihály joghallgatót.

Mégis csak jó, ha az asszonyoknak sok barátjuk és kevés emlékező tehetségük van.

A CSERHÁTI ROZINANTE.

Bojtorján gazda teljes öt minutáig tanakodott azon, hogy a sok lik közül melyik voltaképp az ő szüre ujjá. Mert lik tetemesen több volt azon, mint szűr s örökké keserves munkájába került fölfedezni két egymáshoz pászoló likat, melyeken karjait, kidughatja vala. Esztendőök óta nem tudott beletanulni a szűr fölvevésbe, pedig a dicső ruhadarabot már úgy kapta örökbe az apjától s évről-évre kötözgette össze madzaggal, hogy a likak összetartsanak.

Mikor valahára bent volt a szűrben, nagyot fohászkodott s szóla:

- Hát kend készen van-e?

A kinek erre a megszólításra felelni kellett volna, az nagy munkában volt: egy rozoga kocsi-derékban gubbaszkodott s egy rakás szivarvéget osztott kétfelé, a nagyobb és zsírosabb falatokat nagy ügyesen vászontarisznyájába csusztatva. A megszólításra mindjárt befejezte az osztzkodást.

Bojtorján odakönyökölt a kocsira s mustrálta a két rakást.

- Hé, Melák! - mormogá, - abba, a mit én hoztam, volt egy szalmaszálas szivarcsutka is. Hun van?

A vászontarisznyának nem lévén szóló szája, Melák egész bátran fölragadott egy vastag szivarvéget.

- Ebből huztam ki. Csak nem akar tán szalmát rágni? Ha éppen kedve tartja, dughat akár-melyikbe is, akár egész kazallal. No, üljön föl!

Bojtorján gyanullotta erősen a dolgot, hogy Melák is megszegte a szerződést. Ez a szerződés akkép szólt, hogy a mi szivarvéget a boglári vásáron ketten összegyűjtenek, azt testvériesen megosztják, így szaporitván kölcsönösen egymás bagókészletét. Tudta ő (bakakorából) nagyon jól, hogy az a vastag szivarvég nem az a szalmás „vergónia”, melyet ő hozott a közös raktárba, s meg is bánta rögtön, hogy nem hagyta azt is a tarisznyában, egy rakás többi társaságában. De hát ők minek bántsák egymást, ha a két orgazda-tarisznya össze nem verekszik.

Miután kiki a maga porciójából egy-egy pompás falatot a zápfoga alá nyomott, egymás mellé a kocsisülésül szolgáló egy szál deszkára ültek, hogy ott hagyják a boglári vásár - estére hajolván - oszló sokadalmát.

- Gyi, te Rigó! - Ezt Melák mondta s egy vastag bottal nagyot huzott a paripa hátára; ez a ló nagyon nehéz fölfogásu egy állat volt. Először is azt nem értette meg, hogy miért hívják Rigónak, mikor se fütyölni, se röpülni nem tud; másodszor, hogy miért ragaszkodik gazdája még mindig ahhoz, hogy ő valamit huzzon, mikor magának (a lónak) is jól esnék, sőt sokszor szükséges egy kis tolás. Az a körülmény, hogy az ostor immár csupán a nyeléből áll, megértette Rigóval, hogy gazdája nem szándékozik lemondani minden reményről, sőt rémülettel tapasztalta, hogy huzási hajlamainak és képességeinek csökkenésével lépést tart a bot-ostornyél vastagodása s növekszik a nógatásul alkalmazott ütések száma.

De hát hiába minden filozófia! Melák káromkodott, a bot puffogott, indulni kell. Azon a szép országoton, mely Boglártól fehéren kanyarog a gazdag mezők között Györök és Lengyel-Tóti felé s aztán elszalad Cserhát mellett, mely az egyedüli pont a föld kerekiségén, hol Rigó néha néha zavartalanul átadhatja magát a nem-huzás örömeinek.

Itt állott az istálló, melyben „bölcsojét ringaták”, - írta róla valami sportlap, ha verseny-paripává született volna. Iskoláit a cserháti falu-ménésben végezte, korán megismerkedett az élet küzdelmeivel, mert zseni csikókorában szekér elé fogta Melák. Istállótársai, lovak és ökrök vegyesen, elpusztultak mellőle. A házban Melák mindig maga volt, végre aztán Rigó is maga maradt s így ketten éldegéltek, - harmadikul Bojtorján szegődött hozzájuk, ki a szomszédos vityillónak volt földhöz ragadt lakója.

Az ifjúkori emlékek - ha mindjárt ló is az ember - mindig jól esnek. Rigó is annyira elérzékenyült, hogy megállt. Ő különben minden indulatának megállással szokott kifejezést adni. Ez a mellett jól is esett neki.

És ott állt a kocsis egy kis dombtetőn, hova messziről a Balaton sima tükre csillogott keresztül az alkony szürkületén. Melák és Bojtorján lelógó fejjel szundikáltak. Egyszerre Melák tán azt álmodta, hogy Bojtorján belemarkol a bagó-tarisznyába, mert fölriadt s hamarjába nem tudta, hogy Bojtorját üsse-e fejbe, vagy a Rigót; de Bojtorján mély horkolással hirdette ártatlanságát, Rigó pedig a begyökerezéssel fölrő álldogálással bűnösségét.

„Csihi-puhi!” szólt hangosan a bot. E hangra a ló nekifohászkodott, Bojtorján pedig fölébredt. A nekifohászkodást a tovább-cammogás, a fölébredést újabb bagóadag begyömöszölése követte. Bojtorján megragadta a gyeplőt, hogy az alispán szembejövő négyes fogata elől kitérjenek, de Rigó megállt s megvárta, míg kikerülik. Ő is ur akart lenni egyszer. Legalább ezt gondolta ki ürügyül a megállásra. A libériás kocsis a sudaras ostorral odacsattintott a Rigó háta közepére s a jó dög bizonyosan mosolygott naivságán a cifra kocsisnak, a ki őt még fogékonnak hiszi, az ilyen delikát dolgok iránt.

Bojtorján visszaakasztotta a gyeplőszárat a löcsre, honnan azt kár is volt levennie. Ezen a lovon meg ezen a kocsin a legfölszegebb lukszustárgy csakugyan ez a gyeplő volt.

Rigó terelésére ehhez abszolút nem volt szükség, itt is a bot segített, csak hogy nem a hátra, hanem a nyakra alkalmazva. Mikor jobbról ütötték a nyakát, akkor balra fordult és viszont. Ha egy darab ideig sehosem ütötték, akkor megállt. Minek a gyeplő?

- Azt álmodtam, - kezdé Bojtorján, - hogy megvettem a kend lovát.

- Mennyiért?

- Nyolc pengőért!

- Annyiért oda is adom!

- Kár, hogy ezt nem álmodtam bele.

- Alügyek még egy verset, tán majd megkötjük az alkut.

A kocsis lassan dőcögött tovább. Rigó csudálkozott, hogy ámbár este van, a lélek, mely *hálni* jár bele, még nem mutatkozott. Ez a lélek is valami elátkozott hindué lehetett, ki hitt a lélek-vándorlásban s büntetésül Rigóba költöztették furcsapofájú istenei.

- Néné, azt is álmodtam, hogy sokallom a nyolc pengőt.

- Ejnye, de fránya álmai vannak, pedig haton alul nem adhatom.

- Hé, Melák! Álljék meg ke' avva' a kocsiva', mer' mingyár' elgázolom.

A nagyságos Jankovics uraság egyik öregbérese volt, a ki négyökrös hosszú szekéren nehéz szelelőrostát vitt a vasutról Öreg-Lakra. Rigó mindjárt megállt s a jól táplált ökrök kényelmes cammogással vágta eléje, a mi Rigót nem bántotta. De bántotta a szénaillat, melyet a négy „Csákó” kérőzve fujt a szegény pára orra alá: majdnem eldőlt a sóvárgástól.

- Mindig az orrom előtt kalimpálnak, mint a pusztai kuvasz térde előtt a kolonc, hát ereszsziek előre az embert, ha már elhagyni nem tudják.

Ezt kente az orruk alá a büszke béres s hetykén ballagott tovább ökrei előtt. Éppen a györöki kapaszkodó megmászása várt rájuk. Bojtorján elővett egy kötőféket, a kocsirud végére kötötte s míg Melák hátulról tolta hamar előre a kocsit, Bojtorján huzta a Rigót s így sikerült a kötőfék másik végét az ökörszekérhez kötni. Rigó nem volt tisztában azzal, hogy mi történt; azt érezte, hogy nem huz semmit, de azt is érezte, hogy a kocsi hátulról neki ront, ha meg akar állni. Ha már elengedték a huzást, miért kell mennie? Töprengésének az ökörszekérben fölfedezett széna vetett véget, de nini, az is egyre ment tovább. Ahán! ezzel csalogatják föl a dombra. Biz ez jobb is, mint a bot - hátul. Hozzá is látott emberül.

Melák egészen oda volt a bámulattól; még ezen a hires kapaszkodón ilyen könnyen nem ment föl. Nyult is minduntalan a bot után, de Bojtorján megfogta a kezét meg a botját s magában jóizület vigyorgott a lepipált béresen, a ki ott elől nem is álmodja, hogy micsoda pasasérokat szállít a masina mögött.

A kapaszkodó tetején megállt a négy ökör, hogy kifujja magát. Bojtorján eloldotta a kötőféket, Rigó fájdalmas pillantást vetett a szénára; ejnye be rövid volt máma ez a kapaszkodó.

- Ejnye, hát kentek már itt vannak? Aztán nem dögölt bele a Rigó? - szólt az öregbéres.

- A dögést majd csak a kend ökreinek hagyja, - felelt Bojtorján mérgesen.

- Ugyan-ugyé? De fölültünk a torony tetejére!

- Föl bizony, még pedig négy ökörrrel huzattuk föl oda magunkat!

De mikor ezt kimondta Bojtorján, akkor már mindenestől kalimpáltak le a lejtőn. A bot dolgozott, de ezt Melák csak szokásból meg ijedtében tette, mert a kocsi úgy kergette, taszította Rigót, mintha őt is megbotozták volna. A szegény ló oly gyorsan mozgatta lábait, a mennyire csak lehetett s csontjai oly rémségesen zörögtek, mintha csontvázak járnának bokázót a szomszéd szöllősgyöröki temetőben. Ehhez a bokázóhoz a muzsikát az öregbéres szolgáltatta, pogány káromkodásával, melyet utánuk eresztett, miután kibontott ostorával nem érhetette el őket.

Isten csudája, hogy emberben meg lóban semmi kár nem esett, mire leértek. Csak a Rigó kehült s fujtatott úgy, hogy egy vármegye kovácsműhelyének tüzét szíthatta volna. A szomszédok itt leszálltak a kocsiról s úgy ballagtak tovább, némi könnyebbséget szerezve ezzel is a Rigónak.

- Hát aztán, mit eszik az a dög? - kérdé Bojtorján, mikor Melák kissé kifujta az ijedtségét.

- Eszik ez mindent, a mit adnak neki! Még zabot is!

- Azt kérdem, hogy miképpen van szoktatva?

- Le van az szoktatva mindenféléről; de a szalmát, azt szereti, ha szecskát kap, az pedig ünnep neki.

- Nagyon szereti a szalmát?

- Hát... megeszi, egyéb hijján.

- Egyébnek pedig vagyon hijja, de bőven. No, megéri azt az öt flórest, a mit kend kér.

- Öt flórest! - hebegé Melák, - de nem sajnban.

- Nem, pengőben, - felelt Bojtorján nagylelkűen.

Fölcsaptak. Az alku meg volt kötve. Meg is kellett azt pecsételni. Amoda közel sugároztak ki az utra a gárdonyi csárda ablakai, ott mérik azt a jó cérai bort, melyből ha ki iszik, nem kíván soha más bort, - de még azt se.

Rigót a kapufélfához kötötték s beléptek az ivóba, mely tele volt boglári vásárosokkal. A hosszú faasztalokon gólyanyaku üvegekben sárgult valami zavaros folyadék. Mig nézed, azt hiszed, patakviz záporosó után, de mikor megkóstolod - absolute nem tudod kitalálni, hogy micsoda. Szerencsére segít a zsidó, mert bornak méri; de legalább olcsón méri, aztán csak úgy be lehet tőle rugni, mint a tokajitól, ha nem is hamarabb, a mi csak előnyére válik. Ekkép a gárdonyiak többre becsülik a tokaji bornál.

A cimborák összeütötték az üveget, földre öntötték a bor fölét s behunyt szemmel nyakalták a nektárt. Egy pár vöröshagyma is akadt a szivarvégek között, hozzá jó fekete, szalonnás kenyérral szolgált a korcsmáros. Némán falatoztak, meg újra ittak az áldomásborból, egyszerre a lármás kakukkóra tizenkettőt ütött. Melák olvasta.

- Hé, Icíg, mennyire járhat az idő, mikor a kelmed órája ilyen sokat szok ütni?

- Ippen éjféli.

Fölkászolódtak s nyugodalmas jóccakát kívánva az udvarra ballagnak. A Rigó meg a kocsija nincs sehol.

- Elszökött! - kiált Melák, az optimista.

- Ellopták! - kiált Bojtorján, az emberismerő.

Az elszökés - nem is tekintve azt, hogy a ló a kapufélfához volt kötve, - annyira ellenkezett Rigó minden tulajdonságával, hogy Melák csakhamar megszüntette Rigóra nézve hízog véleményét. De akceptálván Bojtorján nézetét, még mindig nem tudta, hogy hát mihez fogjanak? Várakozással nézett Bojtorjánra, a ki komoly pillanatokban nagynak érezte magát.

- Kend visszafelé megy a boglári uton, én pedig Cserhát felé futok. Vagy én, vagy kend, de valamelyikünk csak ráakad; - intézkedett hadvezérelleg.

Azzal egyik jobbra, másik balra, nekivágtak a holdvilágos éjszakának.

*

Sebes félórai gyaloglás után Bojtorján hirtelen megállt, éppen a hol az ut erdőbe készült befutni. Valami ismerős hangot hallott. Ilyen hangot csak a Rigó csontja tud adni, üttetvén. Kétszeres sietséggel rohan, csakhamar eléje tárul az erdő tisztásán a következő jelenet: A kocsi, elakadva a sárban, a Rigó, csöndes béketűréssel fogadván löcsütéseket, egy apró paraszt, elkeseredetten osztogatván löcsütéseket. Bojtorján diplomata volt.

- Atyafi, minek üti kend azt a szegény párát avval a vastag löcsössel!

- Ha sajnálja, inkább segítse kitolni a kocsit a kátyuból, hogy odébb mehessek evvel a döggel. Hogy veszekedett volna meg gazdástul!

(„Majd megveszekedel te mindjárt!” gondolá Bojtorján, de nem mondta ki.)

A kocsit kitolták a kátyuból.

- Adja csak kend ide azt a löcsöt, - szölt Bojtorján, - majd visszateszem.

- Fogja; csudálom, hogy kétfelé nem tört.

- Nesze, csudáld megint! - ordítá Bojtorján, s a két marokra fogott lőcscsel úgy huzott végig a tolvajon, hogy ha továbbra is szerepelne történetünkben, bizonyára kiszülne róla, hogy holta napjáig arról koldult.

Csudálta is a tolvaj, de azt, hogy ő ezután még eleven. Föl is használta ezt a szerencsét s úgy elinalt az erdőbe, hogy ágyugolyóbis se ért volna nyomába.

Bojtorján pedig fölült a kocsiba és nagyon meg volt elégedve magával. Az ő Rigóját ellopni; hát még mi a fenét? Hova lennének akkor szép tervei? „Isten engem, egy hét múlva már a szegzárd-rétszilasi vasut építésénél hordom talyigán a földet Rigócskával. De erről szót se a buta Meláknak.”

Ezzel jót rugott a kedves Rigócskán s titkos terveibe merülve valahára (még sötéttel) bekocogott Cserhátra. A kocsit a szin alá taszította, a lovat a maga istállójába kötötte, lefeküdt és elaludt.

Szegény Melák jó messze elgyalogolt visszafelé, de se Rigó, se kocsi. A dalolva robogó vásárosok majd elgázolták egypárszor, végre egy csomó gyalogszerrel ballagótól megkérdezte, hogy nem látott-e ilyen meg ilyen lovat és kocsit?

- Dehogyan nem!

- Hun?

- Bogláron!

- Mikor?

- Még a délután.

- Micsoda boszorkányság ez? - hüledezett Melák, - hiszen csak most éjjel lopták el!

- Két olyan ágról szakadt, rongyos isten nyomorékja is volt avval a lóval.

- Ezek mi voltunk, nem a tolvaj, - gondolá Melák szerényen s minthogy egyéb megkérdezettek se látták ezen haladni Rigót, visszafordult.

Mikor a gárdonyi csárda mellett elhaladt, eszébe jutott a kárbaveszett áldomás, a kárbaveszett öt forint. Most már mit fog be lónak? Bujában majdnem betért leinni magát, de ehhez pedig pénz köllött. Keservében szinte belefuladt a bagóporcióba, mely leszaladt borszagra táguló torkán.

Szépen hasadt a hajnal, mikor a szőlők közül a cserhádi faluvégre leereszkedett. Künn felejtett kakasok éles kukorékolással ébresztgették a munkásnépet az udvari fák tetejéről, bizony a Melák házatáján nem kukorékolt semmi; egy lompos kutya fogvicsoritva ugrott ki az istállóból az emberi léptek neszére s a gazdának majdnem azzal köszönte meg az éjjeli szállást, hogy a lábába harapott. Melák hozzávágta a botot, mely oly híven közölte mindig a gazda parancsait Rigóval (minek bot, ha nincs hozzá ló?) s átbújt az eleven kerítésen a Bojtorján portájára.

Uramfia! Boszorkányság-e ez, vagy csakugyan a két szemével látja? Ott áll a kocsija Bojtorján színe alatt. Az istállóba rohan: ott nyújtózik a Rigó ázsiai kényelemmel a földön, se fülét, se farkát nem mozdítva.

Meláknak egészen elakadt az eszejárása. Annyira megrögzött az éjszakai gyaloglás alatt gyöngé elméjében a gondolat, hogy a Rigót ellopták, hogy most már akárkinél találta meg a lovat, azt képtelen volt másnak, mint tolvajnak tartani. Ha a saját istállójában találja a dögöt: okvetetlen maga-magát veszi gyanuba. Ez a klasszikus ostobaság észjárásában a logika!

Tehát Bojtorján, a jó szomszéd, a cimbora, a bagó-szövetséges lopta el. Ez nagy csapás volt Melákra nézve! Alighogy megkerült a lova, elveszítette egy illúzióját. Csalódott - a maga parasztmódja szerint.

Futott is rögtön a bíróhoz. Egy óra múlva szuronyos csendőr kísérte Bojtorját Kaposvár felé. Mikor a tollbokrétás kalap eltűnt a somogyvári mélyutban, Melák is Rigó fogásához látott volna, de a jó paripát annyira megviselte az éjjeli kalandos utazás, hogy nem tudott talpra állani. Ő is gyalogszerrel indult tehát neki Kaposvárnak.

*

Három nap múlva a somogyvári mélyútból együtt bukkant ki a két ember, Cserhát felé tartva.

- Hát most kié a ló? - kérde Melák.

- A ló az enyim. Kendé az öt pöngő, a mivel adósa vagyok.

- Hát mért kendé az a ló?

- Hát Gárdonyban nem ittuk meg az áldomását a vásárnak? 'sz ezt mondtam már a tekintetes törvényszék előtt is, ezt magyarázom kendnek Kaposvár óta! Aztán meg ha nem vettem volna is meg, én kendnek vittem haza, nem magamnak.

- Most már egészen értem! - szólt Melák, elgondolkozva azon, hogy milyen jó lehet olyan okos embernek lenni, mint ez a Bojtorján.

Otthon voltak. Egyenesen az istálló felé tartottak s benyitottak.

- Ez a dög azóta mindig alszik? - szólt Melák és nagyot rugott Rigón.

Rigó úgy feküdt a földön, mint egy döglött ló. És hogy ezt a hasonlatot senki merészen ne találja, kijelentjük, hogy tényleg meg is volt döglölvé. Három nap óta senki se nézett feléje, halálosan elfáradva nyújtózott a földön; se szalma, se viz, se bot, se rugás, se hám, se kocsi, se a gazda rekedt nógatósa: nem kis bámulatára telt, mult az idő, a nélkül, hogy ezen megszokott dolgok közül egy is került volna eléje, mögéje, vagy beléje. Láta, hogy el van felejtve. Fölhasználta a kedvező alkalmat s kimult. Ilyen észrevétlenül ezt sohase tehette volna. Az igaz, hogy az a kínlódás fölért őt bot egyesült működésével, csak legalább egy kis zab mellett adhatta volna ki páráját, vagy egy vödör vízzel enyhithette volna elhatározása kínjait! De az istálló ajtaja zárva maradt s a falu sütkérező tyukjai vidáman karicsoltak az istálló körül, mikor ő utolsót rugott.

- Bizony nem alszik az, szomszéd, hanem megdöglött.

- Hát most már kinek a lova döglött meg? - kérde Melák eszmélve.

- Az enyim nem! - felelé Bojtorján, - hisz csak nem gondolja, hogy döglött lovat veszek?

- Persze, persze! - És a szegény Rigó, mely elveszíté az életét, ezzel gazdáit is elveszíté, mindenkitől megtagadva hevert ott az istálló homályában.

KÜLVÁROSI REGÉNY.

I.

Én is a déli vidéken születtem, délre a józsefvárosi kéttornyú templomtól. Nem mondom, hogy ezen a tájon melegebb az éghajlat és édesebb a levegő, mint Provence daltelt mezőin; de a Provence daltelt mezői se mondhatják, hogy náluk több az akácfa és a muskátli, mint a mi országunkban. A főváros és mi közénk vágta a széles körutat, a határokra rakták az óriási dohánygyárat és a bús adóhivatalt, s ezeken túl következünk mi, kifelé egész a temetőig.

Alacsony, földszintes, zöldszalugáteres házakban lakik itt a kényelemhez nem értő jómód s a kolduláshoz nem értő szegénység. A fehér ruhát még az udvarban szárítják, a kapuk előtt még padok vannak, s a szalmakalap októberben még nem tartozik a ritka viseletek közé. Hétköznapi napokon a munka zaja tölti be az utcákat: nyitott szabó- és csizmadia-boltokban, kedélyes kovács-fészerekben, kis asztalos-műhelyekben dalolva dolgozik a legénység. A mezitlábos ifjuság a közterek állandó ördöghintái körül gyülekszik, hol egy, a fővárosból teljesen kiveszett öslény: a fuvóverkli nyekereg divatból kiment olasz melódiákat. Mézeskalácsos sátrak alatt a jövő nemzedékek igyekeznek elrontani a gyomrukat: ez a külvárosi helyi hatóságok intézkedése, mert csak ezen az uton vélik kiirtani a krumplicukor átkos szenvedélyét, mely benszülött fiatalságunk közt dul, mióta csak valami lángeszű ember a krumplit és a cukrot egymással kombinációba hozta. A lakosság többsége tejes emberekből áll, kik kora hajnalban egylovas kocsin a fővárosba szállítják a fejés eredményét. Vannak nagy hentes- és mészáros-telepek, honnan sokszor vad bögés, kutyaugatás tör ki az utcára és vér szivárog ki a kapuk alatt. Mindenki tudja, hogy e zárt kapuk mögött első jelenete játszódik le annak a tragédiának, mely a déli asztalon mint marhahus (paradicsommártással) vigjátéki befejezést nyer. A tejes és a véres emberek különben békésen megférnek egymás mellett a közös hazában: a külső Józsefvárosban. Sőt nem ritka dolog, hogy tejes családból származó leányka taglózó óriásnak nyújtá kezét. S viszont egy vérben dolgozó apának a fiát a szerelem gyakorta tejes emberré alakította át.

Mert a szerelem megvan a külvárosokban is, s a kis nyilas-isten itt is úgy eltalálja az embert, mint az isten-nyila. Hallgassátok meg a vasárnapi estének zsongását. Ennek főalkatrészét az édes harmonikaszó teszi, ez az egyszerű, ősi hangszer, mely a legdurvább kézben is ki tud adni három összefüggő hangot, a mely a tenger zúgása és a lóvasuti konduktor füttyölője közt foglal helyet a természet és a civilizáció zenéjében. Nálunk minden harmonika legalább tíz szerelmes szív búbanátát és reményeit tolmácsolja, mert minden művészhez még kilenc kibic csatlakozik és így egy csapatban sorra veszik mindegyiknek a Dulcineáját. A zöld zsalugáter kinyílik, a muskátli-bokor félreháramlik, s megjelenik a barna vagy szőkehaju imádott, piros pántlikával a nyakán. Hosszan, nagyon hosszan nézik egymást, bár koromsötét az éj, s lámpás csak a történelmi nevű utcákban ég; a leány ropogtatja az árpacukrot, melyet a legény hozott, a legény pedig orrához dörgöli a muskátlivirágot, melyet Dulcinea vaktában nyújtott neki: s mind a ketten boldogok. Azután megy tovább a szerelmes karaván harmonikázva; a kutyák ugatnak, a tehenek bögnének, ablakok és ajtók csapódnak ki és be, s a népszerűbb korcsmákból hajigálják ki a külföldi vagyis ferencvárosi embereket. Végül a társaság megállapodik a *Cimeres ökör*-höz címzett korcsmánál, s ott igyekszik a mértékletesség elveit az okszerű borivás gyakorlásával népszerűsíteni. Ez az egész eljárás a szerelem terén a mi hazánkban.

Mikor én e vidéken születtem, akkor a civilizáció már annyira fejlődött köztünk, hogy fogat többé nem kovácsok, hanem borbélyok huztak. Ellenben utcáink még gyümölcs- és állat-

neveket viseltek. Születésem nem járt semmiféle nevezetesebb égi és földi eseményekkel; csak annyiban volt szomorú, hogy atyámnak életébe került. Az öreg ugyanis az örömhírre nagy sebbel-lobbal haza sietett, kihevült, otthon meghült és tüdőgyulladásban meghalt. Betegsége alatt a vén Schilhánek, kerületünk közszeretettben álló orvosa, gyomorhurut ellen gyógyította.

Itt bizony nem nehéz tüdőgyulladásban meghalni. Atyám halála azért is nagy csapás volt rám, mert születésem az örökség reményétől fosztotta meg atyám testvéröcscsét, a ki ezért halálos ellenségemmé vált. Csak az volt a szerencse, hogy gyáva természeténél fogva életem ellen nem mert merényletet elkövetni. Hanem azért sok nyugtalan pillanatot okozott nekem; szintén gyáva természeténél fogva. Mert családukban a gyávaság volt az uralkodó vonás, s hogy mélyen tisztelt őseim mit csináltak a harmincéves és a hétéves háború alatt, arra igazán kíváncsi vagyok. Szerencsénk, hogy odáig nem tudom fölvenni az őseimet.

II.

Szülőházam a kálvária-hegy mellett áll, sárgára van meszelve s a teteje cserépszindelyes. Egyik oldalán mi lakunk benne, másik felén egy pékbolt és egy kicsi, de vegyes kereskedelem van. Ablakaink a kálvária fájdalmas állomásaira és zúgó fáira nyílnak; ez a legszebb hely a mi országunkban. Itt töltöttem gyermek éveimet, megszedve a verébfészkeket és megbámulva a véres sebeiben leroskadó názaréthi Jézust, kinek képei előtt nagypénteken mécesst gyújtott a kegyelet. Anyám, mint jó módu özvegy, szépen gondoskodott nevelésemről, s hatéves koromban már az egész külső kerület tudta rólam, hogy ur lesz belőlem. Első iskoláimat elvégezve, nagy utazásokat tettem; egyszer voltam Budán, a várban, honnan órákig elgyönyörködtem a józsefvárosi templomban; kétszer elvittek a Népszínházba; háromszor megnéztem a Dunapartot. Ezzel gyermeki nevelésem be volt fejezve, a felsőbb iskolákra a Belvárosba adtak, a mi nagy föltűnést keltett s ismerőseink körében fényes jövőt jósoltak nekem.

A jó soknak igazuk volt. Oly gyorsan haladtam előre, hogy a gimnáziumnak már hatodik osztályából a közpályára léphettem. Ugyanis előkelő összeköttetéseimnél fogva bejutottam a kerületi előljáráshoz írnoknak, s mivel principálisom szabad, alkotmányos választás útján mézárosból hivatott el előljárónak, én voltam a hivatal legtanultabb és legokosabb embere. Főnököm nagyon szeretett, mert saját ostobaságát az én bölcseségem mögé rejthette: a mézárosot fődözte a kitanult ember, s ketten olyan szépen eligazgattuk a kerületet, hogy öröm volt benne lakni. Rájöttünk arra, hogy egy hivatalban vagy gorombának kell lenni, vagy udvariasnak. Csakhogy tudni kell, hogy kivel lehet gorombáskodni és kivel kell udvariasnak lenni. A legtöbb hivatalban ezt a kettőt eltévesztik, s innen származik a sok baj és panasz. A munkafelosztás olyan volt köztünk, hogy principálisom gorombáskodott a néppel, én meg nyájaskodtam a polgári osztállyal. Ezért principálisomról a polgári osztály azt mondta, hogy erélyes, rólam pedig a nép azt rebesgette, hogy finom vagyok. Igazán nem olyan nehéz a világot kormányozni.

Az évek gyorsan suhantak el fölöttünk, a nélkül, hogy valami nevezetes esemény történt volna nálunk. Kitzűzött célom volt intelligenciánkat úgy csoportosítani, hogy lassankint asztaltársasággá nőjje ki magát. E törekvéseimnek hatalmas lökést adott az, hogy egy *író* telepedett le köztünk, kinek összegyűjtött munkái kötetekre mentek. Az irodalomnak azt az ágát művelte, melyet közönségesen *köszönetnyilvánításnak* neveznek. Engem gyorsan beavatott titkaiba s bevezetett szentélyébe, melyet hatalmas foliánsok színültig megtöltöttek. Találomra fölnyitottam egy könyvet s meghatottan olvastam ott az újságban, hogy öt ezek meg ezek a pirulák

micsoda sulyos nyavalyából gyógyították ki. Kigyógyult ő a köszvényből, a gégehurutból, az izületi csúzból, a számárköhögésből, s valamennyiért hálás köszönetet rebegett. Boldog ember, a ki ennyi betegségből ki tud lábalni. De ez még nem elég. Köszönetet szavazott ő a temetkezési vállalatnak, anyósa gyors és pontos elföldeléseért. Mintha attól félt volna, hogy az anyós, kevésbbé gyors eltemetés esetén, föltámadt volna. Köszönetet mondott a prágai *Svornost*-nak, a miért leégett házáért a biztosítási összeget azonnal, levonás nélkül kifizette. Szóval láttam, hogy Prunk Tóbiás nemcsak jeles író, hanem hálás, derék ember is, s legfőbb vágyam az volt, vajha egykor irántam is köszönetét nyilvánítaná.

Ő neki és Pandur Mihálynak köszönöm asztaltársaságunk létrejövetelét. Pandur Mihály is bevándorló volt. Egy búskomor ember, a ki beteges családból származván, mindenféle jótékony-egyesületnél biztosította magát. Biztosított magának ingyen orvost, ingyen patikát, ingyen ápolónőt, sőt ingyen kórházat is, mindezekért rengeteg summákat fizetett és (a boldogtalan!) olyan egészséges volt, mint a makk. E fölött való bosszuságában búskomorságba esett, s a fővárosból kijött miközénk eltemetkezni. Előbb azonban öngyilkosságot próbált, mert ingyen temetése is lévén, legalább azt akarta kiélvezni. A halál se sikerült, s akkor kétségbeesve, pirospozsgás arccal, a városrész legegészségtelenebb utcájába költözködött.

Ő nagyon kapott az asztaltársaság eszméjén, mert azt remélte, hogy az erős borivástól megsimítja egy jótékony guta, melynek következtében még évekig eléldegél csendes butaságban, különböző jótékony egyesületek nyakán. Szegényen beteljesedett az átöröklés tana! A nagyapjának a nagyapjától, ki a XVIII. század közepe táján élt, örökölte az egészség nyavalyáját. A közbeesők mind betegek voltak, de rajta kitört az egészség. Így lakolnak az apák érenyeiert az unokák.

Az előljáráóság dijnokai, az adóhivatal kisebb tisztviselői s a dohánygyár néhány hivatalnoka lelkesen sorakoztak a kibontott zászló körül, melyet a *Zöld hordó*-hoz címzett kálváriamenti korcsmában tüztünk le. Engem megválasztottak titkárnak, a mivel az a kötelezettség járt, hogy úgy nevem-, mint születésemnapját évenként kétszer kellett megtartanom. Egyéb dolgom nem volt.

III.

Jó darab ideig működött már az asztaltársaság, mikor édesanyám egy napon úgy találta, hogy eléggé kitomboltam magamat s ideje feleség után látnom. Csak az volt a baj, hogy nem voltam igazán szerelmes. Első ideáloamat az alagutban pillantottam meg; mikor kiértünk az alagutból, akkor láttam, hogy csunya; de már késő volt; szerettem őt. De ő nem szeretett engem. Így tehát hamar elfelejtettük egymást. Másik szerelmem egy férjes asszony volt. Omnibuszon találkoztam vele s szivarommal kiégettem a ruháját. Ő sirt, én szerettem volna az omnibusz alá bujni s zavaromban kiégettem a magam kabátját. Ez még semmi: megmondtam neki, hogy imádom, mire ő elárulta, hogy férje van. Gyorsan távoztam, s azóta se szivarozni, se omnibuszra ülni nem merek.

Harmadik szerelmem egy diplomás tanítónő volt, a ki engem forrón szeretett, de nekem nem kellett, mert félek az olyan asszonytól, a ki többet tud, mint én.

Éppen itt tartottam szerelmem történetében, mikor anyám rámparancsolt, hogy házasodjam. Az asztaltársaság a *Falu rosszát* készült előadni. Én valék játszandó Göndör Sándor szerepét. Ez volt a legjobb házassági politika: Göndör Sándorba minden kerületbeli leány beleszeret, s én aztán szabadon válogathatok köztük.

Göndör Sándorhoz megvolt még az a kvalifikációm, hogy érzéssel tudtam ingatni a jobb karomat éneklés közben, s a hangom úgy reszketett ilyenkor, mint a kocsonya. Műnyelven ezt úgy hívják, hogy *tremolo*. Roppant hatást értem el. Belém azonban nem szeretett senki. Ellenben én teljesen elvesztettem a szívemet. Elrabolta Bátki Tercsi, a ki a polgári életben a Walter Zsófi nevet viselte. Itt kezdődik életemnek az a fejezete, melynek címe az lehetne: *Boldogtalan szerelem*.

Vannak, a kik szerelmi bánatukban öngyilkosságot követnek el. Vannak, a kik megőrülnek. Vannak, a kik verseket írnak, hogy a közönséget is búsítsák, ha már ők szenvednek. Vannak, a kik borba fojtják szívük jajszavát. Válogathattam a módszerek közt.

Imádottamnak egy adóhivatali pénztáros udvarolt s ez tartott vissza engem a nyilatkozástól. A pénztáros a Belvárosban lakott, s így nem értette a tréfát. Nem mertem megvallani szerelmeimet. A világ nem sejtette, hogy min búsulok. Sőt azt se sejtette, hogy búsulok, mert én a *szórakozás* módszerét választottam. Szórakoztam, hogy felejtsek. Gyakran eljártam a gőzfürdőbe. Kétszer megnéztem a muzeumi képtárat, s minden vasárnap a Népszínházban voltam. Este, vacsora után, teát ittam, s reggel a kávéhoz vajás kenyeret ettem. A borszéki vizet rendes vendégévé tettem déli asztalomnak. Mind hiába! Nem tudtam őt elfelejteni. Hirnévre tegyek szert? Hogy érdekessé legyek ő előtt? Én édes Istenem! Hisz' ez oly nehéz dolog. Mikor leszek én olyan híres ember, hogy keserűvizet nevezzenek el rólam? Soha. Pedig másképp nem is érdemes elkezdni.

A szórakozásképpen megjavított kosztól szörnyű hizásnak indultam. S ma már bizonyosan az új vásártéren, mutogatnának, mint csodát, ha egy kedvező fordulat váratlanul kikötőbe nem tereli a bánat hullámaintól ostromolt hajócskám. A pénztáros elvesztett négyezer forintot. Az utcán-e, vagy a kártyán, arra már nem emlékszem. Annyi bizonyos, hogy nem találta meg. Vizsgálati fogságba tették. Ez így szebben hangzik, hanem azért azt hiszem, csak olyan szépen el lehet benne senyvedni, mint egyéb börtönökben. Soh'se hallottam még senkit dicsekedni azzal, hogy ő vizsgálati fogoly volt, a miből az következik, hogy ez sem valami örömdetes dolog, s bárki is inkább van tíz évig szabadlábon, mint két hónapig vizsgálati fogságban.

Summa summárum: úgy láttam, hogy a pénztárosnak vége, s következtem én.

Szerelmemnek az is kedvezett, hogy ez időben emlegetett ember voltam a kerületben. A leányok szeretik, ha imádjuk híres ember. Hirnevem onnan eredt, hogy mozgalmat indítottam a Liliom-utca elkeresztelése ellen. A Liliom-utca kerületünk legocsmányabb utcája volt. Oly messze állt a liliumtól, mint Makó Jeruzsálemtől. Bátran lehetett volna krokodilus-utcának is nevezni; ehhez az állathoz épp oly kevésbé hasonlított, mint ahhoz a virághoz. De már megszokta minden ember a kerületben s a benne lakók büszkéek voltak a nevére. Ekkor jött a fővárosi tanács s kijelentette, hogy az utcát el fogja keresztelni Rottenbiller-utcának. A dolog nagy megütközést keltett. Ki az a Rottenbiller? Mit akar a mi kerületünkben? Kinek az apja? Kinek a fia? Nagy fölháborodást keltett, mikor kisütöttem, hogy a hetedik kerületnek volt a polgára, lakója, bizottsági tagja, s életének, működésének, szereplésének a nyolcadik kerületben semmi nyoma. Mit akarnak a nyakunkra tolni egy idegen embert, a ki nem vér a mi vérünkből, nem hus a mi husunkból? Nincs itt a kerületben elég olyan ember, a kiről nem utcát, de utat, sőt közteret is lehetne elnevezni? Van. Sőt annyi van, hogy összes utcáinkat elnevezhetjük róluk, sőt új utcákat kellene építenünk, ha azt akarnók, hogy mindnyájuknak jusson. Így folyt a beszéd magántársaságokban, s a népgyűlésen is, melyet a *Cimeres ökör*-nél tartottunk. Én voltam a vezérszónok. Kifejtettem, hogy az utcaelnevezés a kerületek *autonóm* joga, melybe nincs jussa az államnak beleavatkozni. S ha beleavatkozik, ez *hatalmi tulkapás*. Kijelentettem, hogy egy kerület se grófi címet, se főrendiházi tagságot, se arany érdem-

keresztet nem adhat polgárainak. Képviselőnek is csak egy szál embert választhat meg, s az is rendesen olyan, hogy nem neki, hanem a kormánynak tetszik. Egy kerület csak azzal tüntetheti ki érdemes polgárait, ha utcáit róluk nevezi el. Ez olcsóbb, mint a szobor és szintén marandó. Indítványoztam, hogy a nép legszentebb jogát, az utcaelnevezést, ne engedjük kitépni a kezünkből.

Dörgő taps követte szavaimat. Ezután kifejtettem, hogy kik azok, a kikről kerületünk utcáit el lehetne nevezni. Említettem egy 108 éves asszonyt, a ki 102 év óta a kerületben lakik, közte válságos időkben, mikor a kerület még nem is létezett; hozzá tettem két doktort, három csizmadiát. Ekkor valaki közbeszólt, hogy olyan embereket kellene elsősorban figyelembe venni, a kik a haza érdekeit össze tudják kapcsolni a kerület érdekeivel. Meg is nevezett egy kerékpárgyárost, a ki kerékpárt gyárt az ország számára (ez a haza érdeke), de azonfölül a kerületben gyártja (s ez a kerület érdeke). Valaki beleszólt, hogy ne említsünk személyeket, mert ez irigységet, féltékenységet fog szülni. Ezt is helyeselték.

Ekkor én az asztalon kiterítettem Budapest főváros mappáját, megolvastam, hogy a külső Józsefvárosban negyvennégy utca van, s konstatálván, hogy negyvenketten vagyunk jelen, az intelligencia színe-java: megnyugtattam a kedélyeket, hogy mindenkinek jut egy utca. A mi főnmarad, azt kiosztjuk hazánk jelesei közt.

Nem volt ember, a ki ne helyeselte volna szavaimat. Az öregek sirva jelentették ki, hogy most már nyugodtan halhatnak meg, mert nevük fönn fog maradni. Mindenki az asztal körül tolongott s lefoglalta a maga utcáját. Leendő apósomat betábláztam a legszebb utcára, melyet a kerület egyetlen emeletes háza diszitett, s ő meg volt hatva gyöngéd figyelmem által.

Mozgalmunk nagy figyelmet keltett. Még a lapok is hosszasan foglalkoztak vele, e cím alatt: *Tarasconiak a Józsefvárosban*. A nevem többször nyomtatásban is megjelent s tekintélyem rendkívül öregbedett.

Elérkezettnek láttam az időt arra, hogy titkos szerelmi drámámmal a nyilvánosság elé lépjek s lehetőleg házassággal oldjam meg. Bár nem volt rá szükség, de hogy zavaromat palástoljam, fogfájást színleltem és így fölkészülve megjelentem Walter László fogászati műtermében. (Borbély létére mindig hízelt neki, ha foghúzás céljából mentek hozzá.) Leültetett egy karosszékre, s mialatt műszerei közt keresgélt, megszólalt:

- Csak barátságosan. Minél barátságosabban.

Végre kezébe akadt a foghúzó s felém közeledve megjegyzé:

- *Kissé mosolyogni.*

Meghökkenve néztem rá. Egy foghúzó, a ki a páciens arra kéri, hogy kissé mosolyogjon. Furcsa, nagyon furcsa.

- Megálljon, Walter ur. Zsófi kisasszony itthon van?

- Itthon.

- Megengedi, hogy előbb látogatást tegyek nála? Utána, véres szájjal, nem illenék.

Walter ur merően nézett rám s azt vizsgálta, hogy nem támadt-e bennem kétség művészete iránt. Azután egy párat csettentett a foghúzóval, mint az ollóval szokás, s bosszusan fordult egy végrehajtó felé, a ki csak megborotváltatni óhajtott. Nekem pedig odaszólt:

- Tessék beszélteni!

Ez volt első látogatásom náluk. Képzeltető, hogy a szívem mennyire dobogott Zsófi művelt leány volt, tudott zongorázni (képes volt nem két kézzel, de egy ujjal kiverni a legnehezebb

nótákat); lekváros buktái korszakot alkottak kerületünk uzsonnáinak történetében; úgy táncolt, hogy öröm volt nézni; szellemesen beszélt a szomszédok dolgairól. Szorgalmas is volt: most is törölgetésen kaptam.

- A fogam fáj, - kezdém.

- Azért jött hozzánk?

- Igenis! Ki akarom huzatni.

- Menjen a papához.

- Mondja csak, kisasszony, miért mondja a papája azoknak, a kiknek a fogát ki akarja huzni, hogy kissé mosolyogjanak.

- Pusztá megszokás. Azelőtt amerikai fotográfus volt.

- Amerikában?

- Nem, a városligetben.

- Szép hely.

- Nyáron.

- Igen. És tavasszal.

- Igen?

- Igen.

Vártam egy darabig, aztán ismételtam (nem jutván más eszembe):

- Nagyon.

Ezzel megakadtam. Mégis jobb lett volna előbb a fogamat kihuzatni. Volna tárgy.

Ah, egy ötlet! Fölszisszentem.

- Mi baja?

- A fogam.

- Menjen és huzassa ki.

- De megengedi, hogy máskor is tegyem tiszteletemet a kis Bátki Tercsinél?

- Göndör Sándor szívesen látott vendég.

Reá néztem s kérdém:

- Tudja-e, kije volt Bátki Tercsi Göndör Sándornak?

Nem tudta. A kis kedves nem ösmerte a darabot, melyben játszott.

- Kedvese volt, a ki megcsalta a szegény Sándort.

Ezzel a fölvilágosítással kettős célt szolgáltam, terjesztettem a népszinműirodalom ismeretét és célzást tettem szerelmemre. Elpirult, tehát megértett. Én is elpirultam, kezet csókoltam s boldogan siettem vissza a műterembe, fogat huzatni. A műteremben sokan voltak. Azért a mester nagyon megörült, mikor visszatérni látott: hízeltgette neki, hogy a kerület egyik ismert alakjának fogát ennyi ember előtt fogja kihuzni.

- Csak barátságosan, - mormogá.

Én boldogságomban csakugyan annyira mosolyogtam, mintha fotografáltak volna.

- Kissé mosolyogni.

Erre már elnevettem magamat.

- Nem annyira, kérem.

A következő pillanatban egy egészséges foggal szegényebb voltam. Walter ur szakértelemmel nézegette. Kikaptam a kezéből és elrejtettem. Még rájön, hogy az a fog csak ürügy volt.

Az atya teljesen le volt bilincselve, s kezeimet szorongatva ismételte, hogy legyen máskor is szerencséje.

- Akár fáj a fogam, akár nem? - kérdezém.

- Bármikor.

Haza mentem. Itt végződik komoly, igazi szerelmemnek első korszaka. Határkő az a kihuzott fog. A második határkő csónakázás a városligeti tavon, harmonikaszó mellett. A harmadik határkő a majális a kőbányai kis sörcsarnokban. Itt Zsófikát megcsókoltam s ezzel esett le a harmadik határkő a szívemről. Ő engem e merényletért buksinak nevezett. Ha egy nő a csókra azt feleli *buksi*, az a nő a tied. Ő az enyém volt.

IV.

A mi Párisnak Versailles, Rómának Tivoli, Nápolynak Sorrento, Bécsnek Vöslau: az a Józsefvárosnak Kőbánya. Téli és nyári mulató és kiránduló hely. Tudja jól a külvárosi polgár, hogy Kőbánya milyen fontos szerepet játszik a hazai kereskedelemben, s ez a tudat szórakoztatja őt, mikor Kőbányán mulat. Ezenkívül azt hiszi, hogy Kőbányán jobb a sör és izletesebb a sertés-karéj, mert mind a kettő helyi eredetű. S ha a mi kerületünk lakói a kálvária-domb külső végétől eltekintettek a város vége felé, folyton óriási emeletes lóvasuti kocsikat láttak Kőbánya irányában tovagördülni, tele emberekkel. Tudták, hogy e kocsik fülledtek, szűkek, kényelmetlenek, s ha mégis annyi okos uriember utazik rajtuk, akkor kell valami jó dolognak lenni Kőbányán, a mi őket odavonzza. Ezen a nyomon indult meg a mi lakosságunk s lassankint hozzászokott Kőbányához. Sőt a ferencvárosiakat is bolonddá tették, s vasárnaponként egész rajok indulnak ki a két városból, dél felé, hol a nagy sikság kezdődik, s hol az emberiség a disznók civilizációját a legmagasabb fokra emelte.

Ezek után senki se fog csodálkozni azon, hogy én, nőül vevén Walter Zsófikát, mézesheteimet Kőbányán töltöttem. Május volt, a kálvária fái virágoztak s a temető fehér köveit kezdte befogni az élet zöldje... Mi pedig, ifju házaspár, keresztanyám kőbányai házába utaztunk, a mi óriási föltűnést keltett, s azóta is *gróf urnak* csufolnak városunkban.

Idilli élet volt ez a mienk, ott Kőbányán. Nem volt olyan nap, melyen négy-ötszáz legyet agyon ne ütöttünk volna, szeretett nőm társaságában. Este pedig, mikor feljött a hold, kiültünk a ház elé és százötvenezer sertés méla röfögését hallgattuk. Utazhatnak mások Velencébe, nem irigylem őket; engem örökre büszkévé tesz az a gondolat, hogy mézesheteimet... hogy is hívják csak: *emporiumon* töltöttem. A sertéskereskedés emporiumán.

A velencei mézeshetek felől nem vagyok tájékozva; azt azonban tudom, hogy az emporiumi mézeshetekből teljesen elég egy hét. Szeretett nőmmel együtt szörnyen untuk magunkat, s visszavágytunk szülővárosunkba. Vissza is utaztunk, még pedig gőzvonaton, hogy a nász-utnak komolyabb színezete legyen.

Mialatt én távol voltam, a város csodálatos változáson ment át. Konstatálnom kellett, hogy népszerűségem lehanyatlott. Mint nőtlen ember mindenütt megfordultam, kezet csókoltam, itt ebédeltem, ott vacsoráltam, vőfényeskedtem, majálisokat és táncmulatságokat rendeztem, örültem táncoltam, a cigányokkal a fülembe huzattam és bort fizettem. Szóval, szeretetreméltó, szives és bőkezű voltam. Házasember létemre nem tehettem mást, mint a többi szolid házasember, különben megszóltak volna. Ez pedig ebből állt: délután a kávéházban kártyázni, délelőtt a patikában snapszozni, óriási nagyokat politizálni, a kövezetvám eltörlését sürgetni, a légszesz-társulatot szidni, a községi pótdót nagynak találni, s hetenkint egyszer a *Cimeres ökör*-nél halpaprikást enni. A ki a férjek közül nem ezt tette, hanem jókedvét, elevenségét és mozgékonyágát megőrizte, arról mindjárt azt mondták, hogy *lump*, a ki a feleségét boldogtalanná teszi. Kerületünkben hosszú évtizedeken át a férjeknek egy típusa fejlődött ki, s ehhez kellett magát mindenkinek alkalmazni. Engem is beleszorított ebbe a típusba a közvélemény s múmia lett belőlem. Némely kerületben az ilyen embert *polgárnak* hívják. Vágyaink, óhajaink, panaszaink soh'se repülnek túl a kerület határain. Igaz, hogy e vágyak és óhajok nem nagyok és a panaszok nem súlyosak. Kicsinyek azok, a milyenek mi magunk is vagyunk, meglapulva a büszke főváros árnyékában. Nem sok alkalmatlanságot szerzünk az emberiségnek, mert innen se világrendítő nagy eszme, se világtörténeti alak ki nem kerül. Az utókornak nem okozunk gondot, mert se szobrász, se festő nem fogja a fejét törni közülünk bárkinek is a szobrán vagy képén. Ilyen emberek vagyunk mi a kerületben. Ilyen vagyok én is. De boldog vagyok.

V.

Szvorényi *Ékesszólástan*-ában olvastam, hogy minden költői műnek egy méla akkorddal kell végződnie. Minthogy én ez alkotásomat költői műnek tartom, had álljon itt végezetül az a hír, hogy kerületünk közbecsülésnek örvendő halottkéme, *Hajnák* Benő, elhunyt. Semmi köze sincs ugyan e halálhírnek elbeszélésemhez, valamint a halottkémnek sem volt én hozzám köze, de azt hiszem, hogy mint „méla akkord” megteszi a kellő szolgálatot.

JUDÁS.

Vad Péter a legbecsületesebb ember volt a világon, s a legszerencsétlenebb arca volt hozzá.

Valóságos Judás-arc, olyan kifejezéssel sulyosítva, mintha lelkiismeretét az összes hazai árvák elsikkasztott pénze, három tucat váltóhamisítás és négy posztkiszli terhelné.

Az iskolában a legpéldásabb magaviselet mellett a „magaviselet”-ből mindig csak „törvény-szerű” kalkulust kapott, míg a jóképű rossz fiucskák „jó”-val sőt „jeles”-sel dicsekedhettek. Alattomos, kaján arcának köszönhetette, hogy rendesen megbuktatták, mert nem tudták neki elhinni, hogy jól tanul. Érzéki csalódásnak tartották az ő jó feleleteit. Egy-két osztályt ismételt, azután már csak azért nem buktatták meg, hogy minél hamarabb elvégezze iskoláit és megszabaduljanak tőle.

Apja korán kivette az iskolából s beadta valahová dijnoknak. Az apja azzal a kilátással halt meg ezután nemsokára, hogy fia egész életében dijnok marad.

A legszorgalmasabb ember volt, de főnöke a leglustábbnak tartotta, mert ha arcára nézett, eszébe jutott, hogy ez a Vad Péter bizonyosan csalja őt s csak ügyesen játszsza a szorgalmast. Társai az ő nyakába sózták a munkájukat s ráadásul kicsufolták, a családapák pénzt kértek tőle kölcsön és sohase fizették vissza. Minek fizessék vissza, - gondolták, - ez a fiú ugy se becsületes uton szerzi azt.

Igazuk lehetett. Egy napon egy ismeretlen ember követte nyomon Pétert, mikor a hivatalba ment, oda is utána lopózott s a törvény nevében elfogta.

Kifelé menet a detektív azt sugta a kérdezősködő hivatalszolgának: „A hatvani-utcai ékszer-lopás”.

Persze mind kijelentették, hogy tudták előre. Egyik egész világosan emlékezett rá, hogy tegnapelőtt órát látott a szegénynél, a másik látta az Operában páholyban ülni, magaviselete egyszerre gyanusnak, élete rejtélyesnek tetszett, s mindenki a zsebéhez kapott, hogy Vad Péter tőle nem vitt-e el valamit? De a zsebek csupán a Pétertől kapott forintok kellemes emlékét őrizték.

Harmadnap visszatért Péter s elfoglalta a rendes helyét. Főnökének megmutatta a rendőrség levelét, melyben hivatalosan ki van jelente, hogy az elfogatás csak egy „sajnálható téved-mény”.

Hivataltársai, kivált a kik tartoztak neki, általános bizalmatlansággal fogadták visszatérését. Többen fölháborodva emlegették, hogy ilyen gyanu alatt állt emberrel nem dolgozhatnak egy hivatalban. Ezek közt lehangosabban háborgott egy szilenciumot kapott ügyvéd, a kit előkelő pozíció segített be mostani hivatalába.

A következő héten Pétert háromszor elfogták. A titkos és nyilvános rendőrök mindenféle vádakkal állították őt a rendőrtiszt elé. A lóvasuton eltűnt egy hölgynek a tárcája, azon a kocsin ült Péter is és azonnal tőle kérték számon. A sarki rendőr kikutatta s nem találva nála semmit, mint fölöttébb ravasz bűnöst, a központra kísérte. Ott lefotografálták, aztán szabadon eresztették, mert a károsult hölgy sietve jött, hogy az ellopottnak hitt tárca télikabátjának a bélésébe csuszott. Péter meg akarta köszönni a hölgynek gyors megjelenését, de az visszahátrált előle s arckifejezése ezt látszott mondani: „Ha valaki ellopta volna, az bizonyosan csakis te lehettél volna”.

Más alkalommal egy zugkorcsmában vacsorált, a hol verekedés támadt. A megjelent rendőrök őt kísérték be, mint főverekedőt, de a tanuvallomások kiszabadították. Egy harmadik esetben is a korcsmában vacsorált, fizetett s távozni akart, a pincérek megrohanták s kiabálni kezdtek, hogy ez az ember nem fizetett; a tulajdonos, a kinek fizetett, elősietett, végignézett rajta s kijelentette, hogy ez az ember nem fizethetett. Az ott iddógáló rendőr rögtön fölhasználta a kínálkozó alkalmat, nyakoncsipte s bekísérte.

- Hogy hívják? - kérdé az inspekciós tisztt.

- Vad Péter.

- Már megint? Mi bajuk ismét magával?

- Ez a korcsmáros azt állítja, hogy nem fizettem neki. Pedig egy bankót adtam neki, melyre ceruzával rá van írva: 1885.

A korcsmáros zsebébe nyult s az összes bankókat sorra nézegette. Végre megtalálta a számos forintot s nagy elbámulással szóla:

- Ennek az urnak igaza van.

- Vad Péter, hát nem tudta ezt ott a korcsmában megmondani? - kérdé bosszusan a rendőrtiszt.

- Nem hagytak szóhoz jutni.

- Takarodjanak valamennyien.

*

Pétert közmegelegedésre elbocsátották hivatalából. Notorius gazemberek nem vehetik el becsületes emberek elől a kenyeret, - mondá egyhangulag a hivatal. Hideg volt, elseje volt, lakás- és ebédfizetés napja volt, pénze pedig nem volt. Pénz nélkül nem mehetett haza, mert bizalmatlan szállásadója egy napig sem ad neki lakást, ha a bért egész hónapra előre ki nem fizeti. Az Andrásy-uton bolyongott este s nézte a kirakatokon keresztül a fűtött, meleg boltokat. Egyszerre nagy zaj, kiabálás keletkezett, egy alak futott el mellette, utána gomolygott egy tucat ember ordítva: „Fogjátok meg, fogjátok meg!” A legelső, a ki Péterhez ért, nyakon ragadta s legyűrte, a többi is hegyibe rohant s fogta, míg egy biztos oda nem érkezett. Ennek hevenyében előadták, hogy ez a fiatalember odafent a Spiegel ékszerész kirakatát betörte s egy aranylánccal elfutott. A biztos a rendőrségre indult vele.

Péter nagyon fázott. Őszi kabátja nem tudott ellenszegülni a tél hidegének. Vékony nadrágjában még vékonyabb lábszárai reszkettek. Megszólítá a biztos urat:

- Mi történik azzal, a ki lop?

- Becsukják.

- Fűtött szobába?

- Abba hát.

- Kapnak enni a rabok?

- Éhen csak nem halatják őket.

- Aztán ruházzák őket?

- No persze.

Péter elgondolkozott. Milyen jó lehet a rabnak, a ki el van zárva ettől a zaklató világtól, be van zárva meleg szobába s még enni is kap.

A mint a rendőrtiszt elé léptek, az fölnézett és megszólalt:

- Vad Péter? Ez az ember ártatlan. Ugyan mit akarnak már megint vele?

Spiegel ur elbeszélte az esetet.

- Futott ez az ember, mikor megcsípték? - kérde a tiszt.

- Nem. Csöndesen állt egy lámpás alatt.

- Megtalálták nála az aranyláncot?

- Nem; de el is dobhatta.

- Uram, - szólt Péter hevesen, - igenis én törtem be a kirakatot, én vittem el a láncot, de eldobtam.

- Mutassa az ökleit, - felelt a tiszt, s megnézte Péternek mind a két kezét. - Ezekkel az öklökkel ön nem törte be a kirakatot.

- Bottal törtem be, kérem.

- Akkor mitől véresek ezek az üvegdarabok? - kérde a rendőrtiszt. - Vad Péter ártatlan, máskor jobban nézzék meg, hogy kit csipnek el.

Péter elbúsulta magát s kárhoztatta a törvényt, mely azt rendeli, hogy a börtönt meg kell szolgálni. Becsületes ember oda nem juthat be. Bandukolt az utcákon s azon törte a fejét, hogyan juthatna becsületes uton kényelmes és nyugalmas rabsághoz. Egy homályos zugban alabárdos éjjeli őrbe ütközött.

- Nem fázik, bácsi? - kérde.

- Nem én, kedves öcsém.

„Kedves öcsém”; milyen jól esett ez neki. És ezt az éjnek, a sötétségnek köszönheti: a bakter nem látta az arcát.

- Terhes a hivatala?

- Nem az; minden két órában fölváltnak, s aztán mehetnek aludni a meleg pincébe. Itt is bundában és botosban strázsálok.

Meleg pince, bunda, botos! Hisz ezek isteni dolgok.

- Nem megy még a pincébe? - kérde Péter.

- Nem. Ma tovább strázsálok, mert egy öreg kollégánk az éjjel meghalt s egygyel kevesebben vagyunk.

- A helye már be van töltve?

- Nincs.

- Kitől függ?

- Tőlem, mert én vagyok a felügyelő.

Péter leült egy hideg bolti lépcsőre s tovább beszélgetett az öreggel. Az a derék éjszaka bevonta jótékony sötétségével az arcát, ő épp olyan szépnek, kedvesnek, megnyerőnek érezhette magát, mint akárki más ember fia. Mohón élvezte az éjjeli őr jóakarátát és szelidségét, s elhatározta, hogy az éj fog neki is kenyeret adni.

A pincében egy füstölgő lámpás gyarló világánál azonnal megkötötték az alku s Vad Péter éjjeli őr lett.

A hogy imádja az éjszakát, úgy gyűlöli a nappalt. Mikor világosodni kezd, lefekszik aludni, de a mint sötétedik, talpra kél s virraszt a jóképű, becsületes, szerencsés emberiség fölött, melynek számára az Isten a napot, a fényt, a melegséget, a ragyogást, a jólétet teremtette.

ROZMARING A PADLÁSABLAKBAN.

Székfoglaló a Petőfi-társaságban.

Különös, hogy a nagy fordulatok milyen gyorsan következnek be az ember életében. 1891 december 23-án félhatkor még nem voltam tagja a Petőfi-társaságnak és háromnegyed hatkor már tagja voltam. A természetben nem változott meg semmi, a börze közömbösen fogadta a dolgot s a főváros rendes, mindennapi képet mutatott ekkor is. Egyetlen lóvasuti kocsis se fujta kürtjét meghatottabban s az amerikaiak által az európai tüdők ellen föltalált seprőgépek épp úgy ontották rám a port, mint az emberiség azon nagy többségben levő részére, mely nem tagja a Petőfi-társaságnak. Magamon se vettem észre nagyobb változásokat. Csupán csak annyit, hogy egypár barátomat tagtársnak cimeztem s bizonyos urakkal szemben, a kik társaságunkban a tisztviselői állásokat töltik be, hivatalos hangot használtam az eddigi bizalmas hang helyett. Már eleve föltett abbeli szándékomat, hogy nem leszek büszkébb, szigorúan megvalósítottam és úgy ruha, mint élet dolgában megmaradtam régi szokásaim mellett. Élénken élt emlékezetemben a sárközujlaki bíró, a ki megkapta a koronás arany érdemkeresztet s valahányszor föltette (a mi minden vasárnap megtörtént), egészen más hangon beszélt mint máskor. Hétköznapiokon egészen józaneszű egyszerű parasztember volt, de vasárnap annyira cifrázta a szót, hogy nem lehetett megérteni. Ezzel akarta ő megmutatni, hogy a kitüntetés nem olyan közönséges embert ért s ezzel igyekezett bebizonyítani, hogy van különbség közte és a többi ki nem tüntetett paraszt közt.

Ez a bíró lebegett előttem, mikor modoromon és szokásaimon nem változtattam semmit. Különben is úgy fogtam föl a dolgot, hogy vagy megérdemlem a megválasztást: és ez az én dicsőségem; vagy nem érdemlem meg: és ez azok szégyene, a kik megválasztottak. Így a megválasztásból én csak nyerhetek. Egyelőre tehát huzzuk meg magunkat, hogy minél később derüljön ki az én dicsőségem vagy az ő szégyenük. Abban az édes reményben ringattam tehát magamat, hogy egyéb dolgom egyelőre nem lesz, mint végigenni a nagygyűlés után következő bankettet, s puhának találni a hust, melyet eddig minden esztendőben keménynek találtam.

De mi történt? A titkár ur, a ki egy darabig vigan fűtyörészett, egyre borusabb arccal járkált a városban. Tudtuk, hogy egészséges ember, tudtuk, hogy ügyei rendben vannak, hogy adóját pontosan fizeti, s hogy háza előtt a sikos kövezet mindig föl van hintve. Hát akkor mi baja lehet?

A beavatottak azt suttozták:

- A nagygyűlésen töri a fejét.

Mikor a titkár a fejtörés útján eljutott a búskomorságig, akkor mint tag, kötelességemnek tartottam őt fölvidítani.

- Nem is hiszi, milyen bajban vagyok, - felelt ő, - tagtársaink nagy része influenzában fekszik, vagy politikában szenved. Vagy betegek, vagy képviselőjelöltek. Az egyik köhög, a másik programbeszédet mond. Legszebb terveim dugába dőltek s a szép nagygyűlés kicsivé zsugorodik össze.

Nem tudtam, mit feleljek rá. Sohse láttam még kétségbeesett titkárt és nem tudtam, hogyan kell az ilyet vigasztalni. Ekkor ő rám tekintett és szólt:

- Lássá, ön segíthetne rajtam.

- Én?

- Ön. Társaságunk alapszabályainak egyik pontja szerint az újonnan beválasztott tagok legifjabbja köteles a legközelebbi nagygyűlésen fölolvasni.

- Ugy ám, csakhogy én nem vagyok a legfiatalabbik a hét közül.

- Hát kicsoda?

- Egy szép asszonyt is beválasztottak most. Okvetetlenül ő a legfiatalabbik.

- Uram! Ön a francia vigjátékokból ellesett udvarias szólásokkal akar engem lefőzni... Azonban most jut eszembe, hogy nem a legifjabbik, hanem a legöregebbik köteles fölolvasást tartani, ugyancsak fentebb említett alapszabályaink szerint.

- Ez se tartozik reám, mert nem vagyok a legöregebb.

- Az nem tesz semmit; de olyan a külseje, mintha a legöregebb volna. S a külvilág, tetszik tudni, a látszat után indul.

- Jó, de az alapszabályok meg ne induljanak a külvilág után.

- Ez tehát rendben van, - mondá a titkár elégedett hangon, - ön fölolvas a januáriusi közgyűlésen.

Mit csinálhattam egyebet? Beleegyeztem. Soha titkár még nem kért tőlem semmit. Hogyan tagadhattam volna meg mindjárt a legelsőnek a kérését?

A titkár mindjárt elégedett arcot vágott. Látszott, hogy a nagygyűlés programjának egy pontjára vonatkozólag megszüntette a további fejtörést. Ezekkel a szavakkal bucsuzott el tőlem:

- Huszonnégy órai időt adok. Az alatt gondolkozzék a témán s holnap ilyenkor eljövök a címért.

Statáriális uton végzett velem.

Máskor egy egész esztendő alatt nem gondolkozom annyit, mint a mennyit e huszonnégy óra alatt gondolkoztam. Agyvelőm leglustább sejtjei is mozgásba jöttek, fejemnek legrejtettebb fiókjait kihuzigáltam, összes írásaimat átkutattam: nem találtam semmit, nem jutott eszembe semmi.

El is határoztam, hogy ezt férfias nyíltsággal meg fogom mondani a titkárnak. De mikor belépett hozzám s láttam rajta azt a nyugodt biztosságot: hogy no, ez az ember nem ültet fel bennünket s a mit ígér, azt megtartja, - akkor...bár tulajdonképpen nem ígértem semmit... elvesztettem a bátorságomat s nem mertem bevallani az igazat. Nem tehetem! Nem tehetem! Hogy a titkár már két héttel a megválasztásom után rájőjjön arra, hogy kár volt engem beválasztani? Mikor - alapszabályaink szerint - erre csak két év leforgása alatt szabad rájőnni.

- Nos, a cím, a cím? - mondá sürgetőleg.

- Óh, megvan, - feleltem remegő hangon, - itt van a jegyzőkönyvemben.

És lassan, ünnepélyesen a zsebembe nyultam, ez alatt azon gondolkozva, hogy ne mondjam-e címül Shakespeare valamelyik drámáját? Ez volna a legkényelmesebb; de elvettem az eszmét s elővettem jegyzeteimet. Találomra kinyitottam s az egyik lapra a következőket találtam fölírva:

„Rozmaring a padlásablakban.”

Azonnal megkönnyebbülten fordultam a titkárhoz (hisz egyelőre csak a címről volt szó!) és sokat jelentő mosolylyal mondtam:

- *Rozmaring a padlásablakban.*

- Rozmaring? Pompás. A legidillikusabb virág. És a padlásablakban? Nagyszerű téma! Hisz már a címben benne van, hogy a szegénység költészetéről szól.

(Ha tudta volna az igazat, bizonyosan úgy fejezte volna ki magát: a költészet szegénysége.)

Ő följegyezte magának a címet, én pedig följegyeztem magamnak a szegénység költészetét. A titkár nem is sejtette, hogy tőlem címet kapott ugyan, a mi csak egy gomb, de a hozzá való ruhát ő kezdte varrni.

Másnap már megjelent a lapokban a nagygyűlés programja, köztük virágzott a rozmaring is, várván az ő padlásablakba való helyzetését.

Aznap az összes barátaim a rozmaringgal foglalkoztak. Én titokteljes képet vágtam s alapszabályaink idevágó paragrafusára hivatkozva, megtagadtam minden fölvilágosítást az elbeszélés meséje felől. Azt már különben is megtanultam a titkártól, hogy a mi alapszabályainkban minden benne van.

Titkolózásom bántotta íróársaimat s találgatni kezdtek.

- A cím jó, - mondták ők, kár, hogy mindent elárul. Nagyon átlátszó.

- Ugyan mit árul el? - kértem nagy érdeklődéssel.

Ezt csakugyan magam is szerettem volna tudni.

- Elárul egy szentimentális históriát, a szegény varróleányról, a ki külvárosi padlószobában lakik; szegény, de becsületes, a ki két keze munkájával tartja fenn vak öreg anyját; e mellett az ablakában mindig rozmaring virul, melyet reggel és este sajátkezűleg öntözget.

(Tessék, mondtam magamban, kész a történet. Kissé bizalmatlanul fogadtam, az igaz; mert ezt a szegény, de becsületes varróleányt s becsületes, de vak anyját mintha már láttam volna valahol. Sőt oly régi ismerősnek tetszettek, hogy önkéntelenül is tisztelettel hajoltam meg előttük.)

Merészen fölvettem a fejemet s szemébe néztem annak a barátomnak, a ki oly helyesen megfejtette a rozmaring-rébuszát.

- Barátom, - mondtam, - ez még csak egy kép, de hol a történet?

- Szolgállok azzal is. A varróleánnyal szemben lakik egy szintén szegény és szintén becsületes szabómester: meglátják egymást és egymáséi lesznek.

Elővettem a jegyzőkönyvemet s kértem:

- Miféle mester?

- Szabómester.

- Milyen szabómester?

- Szegény, de becsületes.

Fölírtam a motívumokat. Csodálatos, hogy egy cím ennyire inspirálja az embereket. A címnek kisdéd magvából az elbeszélés terebélyes fája nő ki összes jó barátaim fejéből. Hisz ez nagyszerű; így mások megcsinálják helyettem a mesét.

Mikor korcsolyázni mentem a Városligetbe, egy intelligens munkás külsejű fiatalember ült mellém, a ki mohó vágygyal pislogott az én ujságomba. Végre megszólalt:

- Kérem, adja nekem azt az ujságot.

- Ugyan miért?

- Szegény fiu vagyok, ma katona-ügyben sokat kellett szaladgálnom s az összes ujságra szánt pénzemet ellóvasutaztam.

Odaadtam neki a lapot, de mivel mindig meg szoktam ragadni a felnőttek oktatására kínálkozó alkalmat, így szólék hozzá:

- Fiatal barátom, én ujságíró vagyok, s azért azt ajánlom, hogy máskor inkább a lóvasutra szánt pénzét fordítsa ujságra. Mert a lóvasutat huzzák a lovak, de minket senki se huz, ha maguk cserben hagynak.

Az ifju munkás azonban nem hallgatott rám, hanem belemélyedt az olvasásba. Egyszer csak odabökött az ujjával egy hirre s mondá:

- Ez nagyon szép lesz. Oda magam is elmegyek.

- Hová?

- A Petőfi-társaság gyűlésére.

- Szokott oda járni?

- Nem, de most nagyon szépet fognak fölolvasni.

- Ugyan mit?

- Tessék ide nézni: Rozmaring a padlásablakban.

- Hát ösmeri?

- Én minden rozmaring-históriát ismerek; a kis leány, a ki könnyeivel öntözi az ablakába kitett rozmaringot, mert gonosz mostohája nem adja oda a szemben lakó kedvesének. Aztán vagy a Dunába ugranak együtt, vagy a rossz mostohát megüti a guta.

Csodálatos varázsereje van ennek az ördögös rozmaringnak: a legegyszerűbb embereket csak megérinteni vele s azonnal poétává lesznek. Ez az utóbbi, a népies kiadás határozottan drámaibb: itt a vak anya már átváltozik gonosz mostohává.

Ujabb motívumok gyanánt tüstént följegyeztem a mostohát, a locsolásra szolgáló könnyeket és a Dunát. Örömmel dörzsöltem a kezemet: az elbeszélés halad és fejlődik.

Az estét unokahugaim közt töltöttem, a kik persze ostromoltak, hogy áruljam el a mesét, de nem tettem.

Végre csak annyit kértek, hogy azt mondjam meg: boldogok lesznek-e, vagy nem?

- De hát kik?

- Én Istenem, hát ugyan kik? Az a szegény, de becsületes kóristáné, a ki ablakaiban ápolja virágait és a szigorló orvos, a ki vele szemben lakik s a kit csak gazdag apjának fösვნყնყყ és zsarnoksága kényszerít a vizsgák letevésére.

Fölujjongtam örömömben. Mennyi új motívum. Mit beszélek, motívum? Maga a kész mese. Óh édes rozmaring, ne hagyj el jövőendő írói pályámon, állj mellettem és örkődjél fölöttem. Megnyugtattam hamarjában a leányokat, hogy a szabómester feleségül veszi a szigorló orvost,

a klinikán megoperálják a vak anyát, a gonosz mostoha pedig beleugrik a Dunába. Azzal rohantam haza, megírni az elbeszélést.

Odahaza a következő levél várt rám:

Tisztelt uram! Olvastam a lapokban közlését azon hirnek, hogy ön *Rozmaring a padlás-ablakban* cím alatt fölolvastat a Petőfi-társaságban. Talán tetszik még emlékezni rá, hogy ezelőtt négy hónappal én egy elbeszélést intéztem uraságodhoz, lapjában szíves közlés végett. Egyszer saját személyüleg fönt is jártam Budapesten, uraságodnál, ha netalán el tetszett felejtetni, hogy a közlést becses figyelmébe ajánljam. Akkor a beszély címét be tetszett jegyezni egy kis noteszba, hogy el ne feledje. Most pedig olvasom, hogy föl akarja olvasni. Bár tudom, hogy a központtal szemben a vidéknek soha sincs igaza, mert a központ mindig a vidéket cáfolja: azért bátor vagyok fölolvastat és neve alatti közlés esetén a Rozmaring ügyében a további sajtóeljárást folyamatba tenni s nemcsak az esküdszék előtt igazságot keresni, hanem a hazai sajtóorganumok azon rovatában, mely egyedül van hivatva a megsértett jogrendet föntartani, tudniillik a Nyílt-térben elégtételt keresni, hogy ezen irodalmi lopást, hogy ne mondjam plágiumot, megakadályozzam. Tisztelettel Cs. Kalános Péter, segédtelekkönyvvezető Vácon”.

Igaza volt, tisztán emlékszem az esetre. De azért, atyafi, nem fogsz olyan könnyen lefőzni. Hol az a kéziratcsomó, keressük azt a Rozmaring-ot.

Megtaláltam, elolvastam. Egyre sápadtabb és sápadtabb lettem, mikor pedig a végére értem, már hideg verejték gyöngyözött le a homlokomról. Ugyanazok a motívumok, alakok és helyzetek, mint barátaim, unokahugaim és a lóvasuti munkás fejében, csak hogy itt a vak anya süket volt, a szigorló-orvos pedig segédtelekkönyvvezető. Hát lehetetlen egy bokor rozmaringot és egy padlásablakot egymással másképp kombinációba hozni, mint úgy, hogy belőle egy szerelmes pár s egy vagy több vén asszony jöjjön ki? Hát olyan határozott egyénisége, tipusa és karaktere volna ennek a nyomorult virágnak, hogy egy padlásablakba téve, az egész emberiséget, az unokahugokkal, munkásokkal és segédtelekkönyvvezetőkkel együtt, ugyanarra a történetre hangolja? Elannyira, hogy magamnak se jut egyéb eszembe ezeknél a banalitásoknál?

Elcsüggedve letettem a tollat. Isten veled, rozmaring, én többet veled ebben az életben nem foglalkozom. Átpártolok egy kevésbé elkoptatott virághoz: de a címet ezuttal még kénytelen voltam megtartani, - mert alapszabályaink azt mondják, hogy az egyszer már a lapokban is közzétett fölolvastatási cimeken többé változtatni nem szabad.

KOVÁCS.

- Elbeszéli egy Kovács. -

Meglehet, hogy Magyarország és a kapcsolt részek összes Kovácsai vérrokonságban vannak egymással s ezért önkénytelenül is csoportosulni szoktak.

Meglehet, hogy Magyarország és a kapcsolt részek összes Kovácsai ugyanazon betegségben szenvednek.

Vagy végre harmadszor és utoljára meglehet, hogy valaki föltette magában, hogy Magyarország Kovácsainak egy tekintélyes részét bolonddá teszi.

Annyi tény, hogy ezen a nyáron a vérrokon, beteg, vagy bolonddá tett Kovácsok közül hatan voltunk Bikkfa-Füreden.

Voltunk *Kovách*-ok, voltunk *Kováts*-ok, voltunk *Covách*-ok és egész egyszerűen *Kovács*-ok, de alapjában ugyanazok voltunk mindnyájan. Csakhogy a Kovách, a Kováts és a Covách büszkébb volt, mint a Kovács. A legutóbbiak közé tartoztam én is. Ha az öcsém példáját követem, a ki Kovácsnak írta magát, én is följebb hordhattam volna az orromat, de olyan számár nem vagyok, hogy a Kovácsot két v-vel irjam. Még azt mondanák, hogy nem tudok helyesírást.

Bikkfa-Füred az ugynevezett „gyógyfürdők” közé tartozott, a minő az utóbbi években vagy száz nyílt meg hazánk termékeny földjén. Nagy bikkfaerdő árnyékos ölen évszázadokon át észrevétlenül csörgedezett valami forrás, mely ihatatlan vizénél fogva az egész környéken közmegvetésnek örvendett. A nép olyan nevet adott neki, mely nem foglalhat helyet minden művelt család asztalán. Pár év előtt a szomszédos városkából egy vadásztársaság vetődött oda. A vadásztársaságban volt a vállalkozó szellemű polgármester és a nagyravágyó orvos. Az orvos azonnal rájött, hogy az említett forrásnak a vize hasonlít a karlsbadi vízhez, csakhogy a szaga még sokkal kellemetlenebb. A polgármester azonnal megtöltött vele néhány üveget, s fölküldte Budapestre vegyileg elemezni. A vegyelemzés példátlanul sok alkatrészt talált benne, valami ambiciózus fiatal kémikus csinálhatta a munkát, a ki meg akarta mutatni, hogy előtte a legcsekélyebb parányok se maradhatnak elrejtve. A mint ezt a nagyravágyó orvos elolvasta, így kiáltott föl: „Meg kell csinálnunk a fürdőt!” A polgármester aztán megcsinálta.

Természetesen elnevezték *magyar Karlsbad*-nak. De Karlsbad elbujhatott mellette, mert Bikkfa-Füred sokoldalúsága egyszerűen megdöbbenő volt. A köszvény ellen épp oly jó volt, mint a gyomorhurut ellen, s a vértelenséget épp oly biztos sikerrel gyógyította, mint az álmatlanságot. A nagyravágyó fiatal orvos angol katonadoktorok könyveiből kiböngészett néhány impozáns betegséget, melyek csak Kelet-Indiában és csak hinduknál fordulnak elő és belevette a hirlapi hirdetésekbe.

Mindjárt akadt honfitársaink közt egész csomó, a ki ilyesféle betegséget érzett magában és sietett Bikkfa-Füredre, úgy, hogy a harmadik esztendőben a nagyravágyó fiatal orvos már a legkedvezőbb jelentéseket küldhette a vállalkozó szellemű polgármesternek, a ki - Karlsbadban (az igaziban) keresett gyógyulást.

Ez volt az a fürdő, a hol az idén hatan voltunk együtt különböző helyesírásu Kovácsok.

A ki a dinasztíából elsőnek érkezett meg, az volt Kovács. Pusztán és egyszerűen Kovács. A másodikat már elnevezték II-ik Kovácsnak. Azután jöttem én. Itt a közvéleménynek nem volt

nehéz dolga. Engem egyszerűen kancsal Kovácsnak hívtak, oly oknál fogva, melynek részletezését fölöslegesnek tartom. A negyedik volt a vörös Kovács, az ötödik a csunya Kovács, a hatodik a ragyás Kovács. Ha még egy ember jött volna a dinasztiából, ezt már csak *szemtelen* Kovácsnak lehetett volna elnevezni, mert a hol már hat Kovács van, oda egy hetediknek jönni - ez már szemtelenség.

Öt Kovács volt már a fürdőben, a kik rendesen együtt étkeztek. Egy napon egy ragyás idegen embert hozott valaki az asztalunkhoz. Egymásután kelt föl három ember és bemutatkozott:

- Kovács.

- Kovács.

- Kovács.

A ragyás idegen megállt.

- Kérem az urakat, ne csufolódjanak. Nem vagyok már gyerek.

Erre nyugodtan fölállt a negyedik, kezét nyujt, meghajtja magát és így szól:

- Kovács.

A ragyás idegen a szájába harap, elfutja a méreg, megbiccenti a fejét és mond:

- Ha az urak minden áron belém akarnak kötni, állok elébe. Lakom a Keselyü-villában. Nevem Kovács.

Erre sarkon fordult és el akart menni; de a kitörő hahota visszafordította. Én ültem hozzá legközelebb és így én forogtam abban a veszedelemben, hogy pofonüt, azért sietve megmagyaráztam neki a helyzetet. Az összes Kovácsok fölálltak és szívükre tett kézzel, becsület-szavukra erősítették, hogy ők Kovácsok. Ekkor szólalt meg csak az ötödik.

- Bocsánat, még nekem nem volt alkalmam... Én Kovács vagyok.

- Ön is? - szólta a ragyás Kovács vigan. - Hát hányan vagyunk tulajdonképp?

- Hatan.

Ezzel a jelenet véget ért.

Egy napon a táviróhivatal szolgálja a következő című budapesti sürgőnyt hozta az étterembe:

Kovács

Bikkfa-Füred.

Ki bontsa ezt fel?

- Kovácsok, ki vár táviratot Budapestről? - kérdezte valaki.

Mindnyájan vártunk és senki se várt. Megjegyzendő, hogy az összes Kovácsok nők és budapestiek voltak.

- Hát mit csináljunk a távirattal? - szólta a ragyás.

- Kétségtelen, hogy hatunk közül valakit illet, - szólta a vörös.

- Ugy van, de kit?

- Sorsoljuk ki.

- Nem helyes. A legidősebb fölbontja, s ha nem őt illeti...

- Miért a legidősebb, miért nem a legfiatalabb?

- Miért nem a legcsunyább?

- Miért nem a legkancsalabb?

Igy kiabáltunk össze-vissza. Végre mégis a legidősebb mellett döntöttünk. Ez csakugyan fölbontotta, elolvasta a táviratot, elsápadt, a fejére ütött és így kiáltott föl:

- Hallatlan!

Kérdőleg néztünk rá.

- Uraim, - folytatá remegő hangon a csunya Kovács, - a távirat engem illet.

Azzal dult arccal elrohant. Bennünket pedig emésztett a kíváncsiság.

Ebéd után a bikkfaerdőben sétáltam és találkoztam a távirász-kisasszonynyal, a kivel igen jó viszonyban álltam. Hosszabb ideig csevegtem neki a természet és az ő szépségéről, aztán pedig áttértem a csunya Kovács táviratára.

Alig említettem, hangos hahotára fakadt.

- Szegény ember. Hát neki szólt?

- Ugyan mi lehetett benne? Nagyon meg volt ijedve.

- Meghiszem azt!

Öt perc múlva (a kisasszony Bikkfa-Füreden inkább fürdővendégnek, mint távirásznak érezvén magát) birtokában voltam a következő távirat-szövegnek:

Kovács

Bikkfa-Füred.

Tudatom önnel, hogy neje tegnap egy huszártiszttal megszökött.

Őrangyal.

- Hahaha! A szegény csunya Kovács! Hehehe... Azaz hogy... nézzük csak... Éreztem, hogy elsápadok. Hol van az megírva, hogy ez a távirat a csunya Kovácsnak szól? Én is nős ember vagyok; igaz, hogy Amália imád... ha imád... eh, ostobaság... ő képtelen ilyesmire... ha képtelen... Kezét csókolom, kisasszony.

Rohantam a sétátérre. Szembe jött velem a ragyás.

- Képzeld csak, mi volt a csunya Kovács táviratában.

- Mi?

Elmondtam.

- Hahahahahaha!

Kacagott, én is vele. De az utolsó hahá-kat hirtelen elnyelte s komoly hangon így szólt:

- A távirat címe csak ez volt: *Kovács - Bikkfa-Füred?*

- Ez.

- Mi az ördög?

Persze, hisz ő is házasságban. Hát ha az ő neje szökött meg? Miért ne? Ragyás ember jobban ki van ennek téve... Persze, hogy az ő felesége... Hehehe... Hála Istennek! De hogy is gondolhattam Amáliára, a ki imád, - ha imád. Hm.

Tovább haladtam. Elmondtam még II. Kovácsnak és a vörös Kovácsnak. Mindenütt ugyanaz a hatás: először vigyorogtak, azután elszontyolodtak.

Ezek is gyanakszanak. Reményem éledni kezdett. Már úgy látom, csak egyhatodrészes valószínűség szól a mellett, hogy a feleségem megszökött.

De ennyi elég ahhoz, hogy az ember teljes bizonyosságot akarjon tudni.

... Tény az, hogy este hat kocsit hagyta el a fürdőt, mindegyiken egy Kovács ült.

Egyetlen férjnek se volt tiszta a lelkiismerete.

(A történet kerekdedsége kedvéért annyit megjegyzek, hogy nem Amáliámról szólt a távirat. Tetszik tudni: ő imád.)

ALAKOK.

Igazán szeretném önöket megkérdezni, hogy minő benyomást tett önökre az én eddigi irodalmi működésem. Vajjon ha fölszólítanám önöket, hogy hasonlítsák valamihez munkáimat: ugyan mihez hasonlítanák? (Előre kijelentem, hogy csillaghoz, virághoz, susogó erdőhöz, csacsogó patakhöz nem engedem magamat hasonlítani.) Fölkérem egyuttal önöket, hogy ne feleljenek ezekre a kérdéseimre, hanem hallgassák meg az én véleményemet. A magam véleményét nyugodtan várom, mert a hogy magamat ismerem, az kedvező lesz rólam.

Nos, szerény nézetem szerint irodalmi működésem rokonszenves a közönség előtt. Műveim, fájdalom, azt a benyomást teszik a közönségre, hogy én egy jószívű ember vagyok. Önök azt hiszik ugy-e, hogy az nagyon szép dolog, ha valakit jószívű embernek tartanak?

Szép és nem veszedelmes dolog, elismerem, ha egy kárpitost tartanak jószívű embernek. Mert akkor legföljebb mi történik? Eljön hozzá egy másik kárpitos és kölcsön kér tőle tíz forintot. Erre a jószívű kárpitos, ha a jó szívéen kívül még pénze is van, ad neki tíz forintot, vagy ha nincs neki, hát nem ad. S mi a további következmény? Vagy visszakapja a tíz forintot, vagy nem kapja vissza. Ha vissza, akkor a jószívű kárpitos mellett van még egy becsületes kárpitos is. Ha nem kapja vissza, akkor a jószívű kárpitos mellett van egy aljas kárpitos is. Az ügy a lovagiasság szabályai szerint be van fejezve.

Jaj, de mi következik abból, ha egy írónak az a hire, hogy jószívű?

Először is előszókat kell írnia rossz versekhez és rossz novellákhoz. Ez unalmas foglalkozás, de kevés felelősséggel jár, mert az előszókat nem szokás elolvasni.

Másodszor pénzt kell adnia olyan embereknek, a kik némileg épp most jöttek ki a kórházból és mindig haza akarnak utazni. És az ilyen emberek rendszeren a tizennegyedik zónában laknak.

Harmadszor támogatást kell nyújtaniuk olyan emberek számára, a kik valamit föl találtak. Óh, a föl találók! Ezek a legveszedelmesebb emberek. És Magyarországon különösen bőven teremnek.

Egyszer bejön hozzám egy ember, a ki azt kérdezi tőlem, hogy vannak-e lovaim?

- Voltak. Az apámnak négy lova volt még, de rám ebből csak egy Röntgen-féle fölvétel maradt: a bicikli.

- Önt tehát az én találmányom nem is fogja érdekelni.

- Bizony az nem érdekel, - feleltem őszintén.

- Hanem azért megengedi, hogy elmondjam?

- Tessék.

- Én egy szert találtam föl a vadlovak megfékezésére.

- De uram, hisz vadlovak már nincsenek.

- Dehogy nincsenek! Amerikában vannak még.

- Hát akkor menjen Amerikába a találmányával.

- És ön magyar írónak meri nevezni magát?

- Mi köze az ön vadlovainak az én magyar írásomhoz?

- Az, hogy ön magyar író léteire idegenbe üz egy föltalálót, a ki tehetségeit itthon szeretné érvényesíteni.

- Uram! Bebizonnyitom önnek, hogy pártolom az ön tehetségét... de előbb mutassa be előttem a találmányát.

- Tessék valahonnan egy vadlovat beszerezni.

- Ugy ám, de honnan?

- Hát ezt is én adjam hozzá? Nem elég, hogy föltaláltam ezt a szert?

- Kérem, nekem elég. Sőt sok is.

- Szóval, uraságod csufolódik.

- Eszem ágában sincs. Sőt adok önnek egy jó tanácsot: folyamodjék a kormányhoz, hogy államköltségen hozasson önnek Amerikából egy vadlovat, melyen a találmányát kipróbálja. Én vállalkozom arra, hogy a közönséget erre a látványosságra összecsőditem.

Ez az eszme annyira megtetszett neki, hogy elment. Hogy a kormány nyal mire jutott, máig sem tudom.

Egyszer megjelenik nálam egy ur, a ki bemutatja magát, hogy ő az üveghajlító, üvegvágó, üveggyömöszölő és tükörfoncsorozó társaság elnöke.

- Megálljunk csak, - mondám zavartan, - mit csinál ön az üveggel? Tartsunk sorrendet, ha szabad kérnem. Hát először is...

- Hát először is: én üveget hajlitok.

- Jó. Másodszor?

- Másodszor üveget vágok.

- Ezt is értem. Harmadszor?

- Harmadszor üveget gyömöszölök.

- Ezt is értem, úgy, a hogy. Aztán mit csinál ön a tükörrel?

- A tükröt foncsorozom.

- Szép, de nem értem.

- Ön nem érti, mit tesz az, tükröt foncsorozni?

- Röstellem, de nem értem.

- Járt ön iskolába?

- Sokáig; de az állattanból mindig gyöngé voltam.

- Ön tehát azt hiszi, hogy a foncsor az állattanhoz tartozik? - kérdé az idegen megvetően.

- Miért ne? Ha a busa szökető oda tartozhatik, miért ne tartozhatnék oda a foncsor?

- Mi az a busa szökető? - kérdé bambán az üveghajlító.

- Cethal. Megtalálhatja a középiskolai tankönyvekben.

- No hát legyen nyugodt, a foncsor nem állat.

- Hát micsoda?

- Az egy olyan keverék, a mivel az üveg féloldalát bekenik és akkor az megszűnik üveg lenni.

- Hát mi lesz belőle?

- Tükör.

- Igazán?

- Becsületszavamra.

(Megjegyzem, hogy nekem színházba kellett volna mennem és már tűkön ültem.)

- És most mondja meg, uram, mi közöm nekem mindehhez? - szóltam nyugodtan.

- Támogatását jöttem kérni.

- Mihez?

- Én egy új foncsort találtam ki.

- Jó. Én belenyugszom ebbe, bár, a mi engem illet, az eddigi foncsorral is nagyon meg voltam elégedve. De még egyszer kérdem, mi közöm nekem ehhez?

- Ön, mint a hazai ipar lelkes barátja, lesz szíves országos reklámot csinálni az új foncsornak.

- Először megjegyzem, hogy én csak annak a hazai iparnak vagyok a lelkes barátja, mely hajlandó igen apró részletfizetésekért dolgozni... Másodszor... a tüköripart gyűlölöm és üldözöm, mert... mert legszomorubb családi emlékeim fűződnek hozzá...

- Hogy-hogy? - kérdé kíváncsian az idegen.

- Nagybátyámat egy foncsoros üveg, vagyis tükör tette nyomorékká.

- Igazán?

- Ugy bizony. Himlőbe esett, s mikor fölgőgyulása után legelőször tükörbe nézett: ijedtében megütötte a guta, olyan ragyás volt.

- Rettenetes.

- De most jön a még rettenetesebb. Nagybátyám fölépült, de valahányszor tükröt látott...

(Mi az ördögöt mondjak neki?)

- Nos, nos?

- Valahányszor tükröt látott... mindig megütötte a guta... éveken át ütögette... reggel, ebéd után, vacsora előtt, lóvasuton... már annyira hozzászokott, hogy néha el sem tudott aludni addig, míg a guta meg nem ütötte...

- Hisz így egészen hozzászokott és megbarátkozott vele...

- Igaz, de képzelheti egy gentleman embernek a kínjait, a kit olyan valaki ütöget, a kit nem üthet vissza.

- Nem képzelhetem. Mert én föltaláló vagyok és nem gentleman.

- De azt megérti, hogy nekem családi gyűlölettel kell a tükör iránt viseltetnem?

- Nem. Nincs igaza. Nézze csak. Ha az ön nagybátyja egy halszálkába belefuladt volna, azért ön halat nem ennék többet soha?

- Halat enném; de halszálkát többet nem nyelnék soha, ezzel tartoznám nagybátyám emlékének.

- Szóval, ön az általam föltalált foncsorról leveszi a kezeit? - kérdé búsan.

- Többet mondok: rá sem teszem a kezeimet.

- Mind ilyenek az írók, - sóhajtott az idegen, - távolról oly idealistáknak látszanak és közelről oly prózai rideg emberek!

És ezzel ott hagyott engem, ott hagyta kalapját elvitte az enyémet. Az egész látogatásból egy hasznom van: az a lélekemelő tudat, hogy az én kalapomat egy foncsorföltaláló viseli.

HALJUNK MEG.

Mikor tizenhatodik évemet betöltöttem, aznapon beléptem apám szobájába s kijelentettem, hogy meg fogok házasodni.

Apám letette Horáciust, letette a pápaszemet s letette a pipát. Én (bár keblemben vihar volt) nyugodtan bevártam, míg mindent letett, a mit egy apa csak letehet s azzal így szólék:

- Kérem apai beleegyezésedet.

- Rögtön, kedves fiam: de hát el tudod-e tartani a feleségedet?

- Hogyne! - felelém megsértődve, - az önképzőkörben nyertem öt aranyat, azonkívül két vidéki lapnak vagyok fővárosi levelezője, ehhez járul tizenöt forint zsebpénzem.

- No akkor meg vagyok nyugodva; ezennel beleegyezem a házasságba, - de egy föltétel alatt.

- No itt az akadály! - gondolám megkönnyebbülve, - hah, hogy fogom én azt szétmarcangolni, megsemmisíteni, átugrani. Lesz küzdelem a szülői zsarnoksággal, ez után szomjazott a lelkem. Ah, mily boldogtalan leszek, hogy fogom falni Byront, Musset-t, Heinet, Lenaut! Mennyi verset írok!

- Tehát a föltét...

- Tudom! Ne szólj, óh zsarnok apa! Nagyon fiatal vagyok, ugy-e?

- Dehogy vagy! Hisz a János harangozó se volt öregebb, mikor a Kormos Böskét elvette.

(Ez a kevésbé klasszikus hasonlat lehűtött.)

- Vagy tán kétkedel szerelmem igaz voltában? - szavaltam lángolón.

- Már hogy kételkedném; az én föltételem csupán az, hogy a bizonyítványodban a matematikából ne hozz haza „elégéses” kalkulust, hanem legalább is „jó”-t.

Óh prózai apa! Jót akar a matematikából. Ha legalább azt kívánta volna, hogy tépjem szét az állatkerti elefántot s egyem meg krumpligarnirunggal, ezt, bár a krumpligarnirungot nem szeretem, óh mily örömmel megtettem volna!

De úgy látszik, édesapámból, Horácius olvasása dacára, kihalt minden poétikus érzés. Ilyen föltételt szabni nekem, a ki félistenekkel és szörnyetegekkel készültem szembeszállni. Ilyen gyerekes föltételt, hisz nem vagyok én már gyerek! Hah! bizonyosan gunyt akar üzni leg-szentebb érzelmeimből.

- Apám! ne üzz gunyt fiad érzelmeiből, egy házasulandó ember áll előtted, a ki el van tökélve szembeszállni az élet küzdelmeivel.

- Helyesen beszélsz, de föltételemtől el nem állok; isten ments, hogy gunyt üzzek belőled, de beláthatod, hogy elégéses kalkulusra nem házasodhatol meg. Hátha meg találnál bukni? Ki menne feleségül egy szekundába pónált diákhoz? Ellenben ígérem, hogy ha jót hozol haza a bizonyítványban a matematikából, akkor havi pénzedet fölemelem husz forintra.

Meghajtottam magamat az öreg ur előtt s először életemben gyujtottam rá az ő jelenlétében egy rengeteg nagy szivarra, a legnagyobbra, a melyet a trafikokban föl tudtam hajhászni.

- Nem parancsolsz csibukot? - kérdé apám a lehető legkomolyabban.

- Köszönöm! - felelém meglepetten, - csak kávéházban szoktam csibukozni. (Odahaza mindig kávéházi hősnek adtam ki magamat, pedig tudták, hogy csak Buchás kávé mérésébe merek járni, a pedellus szemeitől félve. Csibukozni azonban még a Buchásban sem mertem.)

Rohantam délután az iskolába. Éppen matematikai óra volt. Ezt persze arra fordítottam, hogy szívem egyetlen ideáljának megírtam az apai beleegyezést. A föltételt szégyeltem bevallani. A tanár észrevette, hogy valamit firkálok. Különben is „pik”-je volt rám, most is rögtön kiszólitott s tudakozódott, hogy mint vélekedem a logaritmusokról? Nevetséges, egy embert, a ki családot akar alapítani, a logaritmusokról kérdezzetni! Denique szekunda lett a vége s komoly figyelmeztetés, hogy ha nem igyekszem, meg fogok bukni a matematikából.

Nyomorult szekunda, mely szerelmi boldogságomnak útjában állsz, mit tegyek veled? Most már fucs a „jó”. Legjobb esetben elégségesre lehet kilátásom. A világ elsötétült előttem. Kellemes boldogtalanságot kezdtem érezni. Az iskolából haza mentem uzonnázni, de a kávé (melyből máskor három csésze is kevés volt) most tüntetőleg messze toltam magamtól; aztán kimentem az Orczy-kertbe s ott a tó békáit dobáltam, a falevelek természetesen zizegtek, a távolból egy pásztorfurulya andalító hangjai okvetetlenül hallatszottak volna, de egy honvéd a szomszédban trombitálni tanult s elnyomta a furulyát. Mikor már oly sötét lett, hogy nem tudtam megkülönböztetni, hogy a mi mozog, az honvéd-e vagy béka, hazamentem, meglehetősen ábrándos hangulatban és nagyszerű boldogtalanság fájdalmával szívemben.

Föltekintettem imádottamhoz, a ki a harmadik polgári iskolai osztályba járt s éppen fizikát tanult. Elmondtam neki, hogy szeretem, hogy szekundát kaptam, hogy örült „pech”-em van, nem tudok jól „kiszurkolni”, akárhogy „magolok” is, apám és tanárom összeesküdtek boldogságunk ellen. Ez az ebédlőszobában volt, a mama ott kötött az asztal mellett s azt hitte, hogy én Annácskának a fizikát magyarázom. (Magam se értettem hozzá.) A szalonban az idősebbik leány, Aranka, egy Székely-féle ábrándot játszott, a „Napfelkölté”-t (óh kegyetlen, mikor az én napom örökre lenyugodott). A fizika-magyarázatnak az lett a vége, hogy Annácskának azt az ajánlatot tettem: haljunk meg.

Nagyon tetszett neki a gondolat, - hála a sok regénynek, melyet én cipeltem neki. De mégis kijelentette, hogy előbb engedjem meg neki letenni a vizsgálatot, jobb mégis egy jó bizonyítvánnyal meghalni, mint a nélkül. Aztán meg a mama megígérte, hogy elviszi őt a jogászmajálisra, az első majálisra életében, aztán nem bánja, haljunk meg együtt, de valami nagyon szép halált gondoljak ki.

Távoztam, komoran és sötéten, mint a skandináv hitregék kísértetei. Rakásra irtam a boldogtalanságtól duzzadó és bömbölő verseket, alig győzték otthon a megyémbeli lapok közölni. „Hozzá”, „Ő”, „Anna emlékkönyvébe”, „Ha meghalok”. Erre az utóbbira még tisztán emlékszem (persze valamennyit kívülről tudtam) s ezennel sietek szerencsétlenné tenni vele az olvasót:

Ha meghalok, hova temessetek,
Megmondom én, szegény jó emberek.
Lelkem fölött nincsen hatalmatok,
Az szárnyat ölt s örök honába tér;
De testemet, habár hideg, fagyos,
Ne vigye ki egy döcögő szekér.
Részvétlen bámul utközben a nép,
S mondja: „Ej ni, az egyik ló be szép.”

Ez a ló különösen tetszett nekem, ezt a ló-befejezést byroninak tartottam, a maga „rideg cinizmus”-ában. Az olvasó bizonyára nem kíváncsi, hogy ekképp ellensége lévén a rendes

polgári temetésnek, voltaképp minőt óhajtottam s azért meg is mondom, hogy a Fidsi-szigetek emberevői közé óhajtottam eltemettetni, abban bizván, hogy majd azok lakomát csapnak hamvaimból. Hanem ez versben nagyon szép volt.

Annácska keserves zokogások közt olvasta verseimet, e mellett viruló színben volt s kitűnő sikerrel letette a vizsgálatot. Ez fájt szekundán borongó bús lelkemnek.

Eljött a majális, úgy június vége felé. Annácska gyönyörű volt krep ruhájában, fehér virággal fekete hajában. Persze a második négyest velem táncolta, ezenkívül még a souper-csárdást, meg egy négyest, mazurt, galoppot. Folyton táncolt, kacagott, egész udvar volt körülötte, mindenki számára volt egy szava, egy tekintete.

- Hogy tudja magát tettetni, - mormogám egy sarokból szemlélve őt, - csupa élet, csupa vidámság s ez ártatlan lény fölött ott borong a halál sötét árnyéka. (Ez a kifejezés annyira megtetszett, hogy rögtön noteszomba jegyeztem.) Oda léptem.

- Jó kedve van, Anna? - szólék tompán.

- Hogyne! A mint látja, kitűnően mulatok.

- Szabad egy tourt kérnem, - susogám fagyos mosolylyal (ezt Ponson du Terrailtól tanultam).

- Csak a negyediket kaphatja.

- Ám legyen! De addig is meg ne feledkezzék.

- Óh dehogy, csak álljon jó közel.

- Nem a silány táncról, - hörgém, - hanem a halálról.

Ezt már nem is hallotta, mert a mamához szaladt, a ki a virágját igazította meg.

Vártam a negyedik tourt. Egy szép keringőt huztak a barna fiuk, átöleltem a kipirult Annácskát s gyakorlatlan lábaimat óvatosan a nehéz drájszittre igazítottam. Egy darabig csak kelebőláltam valahogy, kip-kop, csisz-csosz, kip-kop, csisz-csosz... bumm, puff... Kelevéz Muki elgrimaszirozott mellettem a lábaival, én beleakadtam a hórihorgas járművekbe s a földre buktam... Annácska utánam. Lett nagy riadalom. Én halálsápadtan emeltem föl őt, ő sirt, helyére vezettem, a kisujját fájditotta, mert megbicsaklott. A mama kirántotta kezeim közül s én annyira lefőzve álltam ott, mint például egy vén nőgyülölő, a kiről ötven esztendő korában kisül, hogy - nő.

- Hogy lehet valaki oly hallatlanul ügyetlen! - szepegé.

- Ne törődjék e hitvány föld köznapi baleseteivel, hisz csak pár nap választ el bennünket egy nagyobb bukástól, - a halál feneketlen örvényébe való bukástól.

- Ugyan ne papoljon nekem ilyen számárságokat, - felelt boszusan.

Hátrátantorodtam. Papolás, számárság, ez eperajkáról. Ezt még nem volt szerencsém hallani. Tehát a kisasszony nem akar meghalni? No jó! Csakhogy akkor én se vagyok bolond meghalni. Még csak az kellene hogy egyedül haljak meg. Ott hagytam a hűtelent s kimentem friss levegőt szívni. Boszantott az, hogy cserbenhagyott; olyan jól benne voltam már a hangulatban és olyan jól esett boldogtalannak lenni. És verseim is mind kárba veszttek! Az ördög vigye el a dolgot, már most mi fölött búsuljak? A romantika végét ért, megszűntem boldogtalan szerelmes lenni, vagyok szekundás diák.

... De nem vagyok ám! A bizonyítványban a matematikából jót hoztam haza. Apám kezébe veszi, megnézi s így szól:

- No fiam, most már megházasodhatol.

Elnevettem magamat, kezet csókoltam apámnak s kértem, hogy ne haragudjék ostobaságaimért, többet sohasem affektálok. A drájsrittet pedig úgy megtanultam, hogy két év múlva Annácska lakodalmán, a hol is én voltam a legkitartóbb táncos, közbámulatot keltettem. Most már legfőllebb csak galoppban esem el.

A PATKÓSZEG.

A nyáron fogtam hozzá második mázsá drámám megírásához. Ebbeli termékenységem lehetségessé teszi, hogy drámáimat mázsájával számíthassam. Az első mázsát valami 250 szindarab tette ki, a hozzá való 250 kemény táblával együtt. Mert valamennyit beköttem, s a könyvkötő ipart a fővárosban határozottan lendületnek indítottam. Az első mázsához már tizennégy éves koromban hozzáfogtam, s egész passzióval irtam a szindarabokat. Más ember kártyázik, iszik, billiárdozik s más egyéb szenvedélynek hódol: én drámáztam. Egyike az olcsóbbfajta passzióknak, bár a papiros és a tinta drága. Eleinte nem is sejtém, hogy a szindarab arra való, hogy színházban előadják. Azt hittem (mint diák), hogy inkább arra való, hogy a matematikai óra unalmait agyonüssöm vele. Később jöttem csak rá, hogy a szindarab és a színház közt szoros összefüggés van, s a szindarab ad a színháznak létjogot, a színésznek pedig kenyeret. Be kell vallanom, hogy erre nem a saját tapasztalataim alapján jöttem rá. Mert - s ezt büszkén elmondhatom, - 250 darabom közül egy sem került színre. Hogy mért, azt nem tudom biztosan, csak sejtem, hogy azért, mert - egyet se nyújtottam be. Barátaim ugyanis azt mondták, hogy szindarabjaim ugynevezett könyvdrámák. Abszolút becsüek, de nem adhatók elő. Ebbe belenyugodtam, s tovább irtam könyvdrámát, könyvvigjátékot, sőt könyvnépszínművet is s abszolút becsüket fokoztam még azzal, hogy beköttem őket.

A világ egyetlen írója sem ült még olyan széken, mint én. Asztalomhoz gördítettem az első mázsát, s arra ülve kezdtem hozzá a második mázsá legelső darabjához. Egy trón, agyvelőm halvaszületett gyermekeiből. Csak azt vártam, hogy az első mázsának egy szikra hija se legyen. A második mázsával már nem maradok titokban. Megirtam, a remény zöld színébe kötöttem, s hónom alá vágva, megindultam a Népszínház felé. Ott a direktor jobban rá van szorulva a jó darabokra, mert nem kap szubvenciót, s így kegyesebb a fiatal tehetségek iránt. Meg már ismerős is voltam, mert egyszer statisztáltam az „Ördög pirulái”-ban. A negyedik alguazilt játszottam, s az a szerepem volt, hogy nekilöttek egy dekorációnak, mely erre eltűnt. Utána én is eltűntem. Igen jól játszottunk. T. i. én és a dekoráció.

A színház hátsó kapuja előtt művészek és művésznők beszélgettek. Tünődtem, hogy kinek is kellene voltaképp a darabot átadni? Sétáltam föl s alá egy óra hosszat, miközben kétszer majdnem elgázolt a lóvasut. Ez nem is volna rossz. Ezzel egyszerre magamra vonnám a Népszínház figyelmét. Nem, nem jó lesz, elvetem a lóvasut eszméjét, nagyon disztelen. Várok egy elegáns magánfogatra.

De nagyon sokáig késett. Végre megszólítok egy ingujjban ott álldogáló, borotvált arcú urat s kérdelem tőle, hogy mikor beszélhetnék az igazgató urral? Tiszteletteljes föllépésem nagyon meghatotta s barátságosan tudakozódott céljaim felől. Mindent bevallottam neki, az ingujjas ur minden jóval biztatott s én már azon a ponton álltam, hogy elkezdjem neki fölolvassni a darabot, mikor egy kemény hang kiszólt a színház kapuján:

- János, a ménkü üssön magába, már megint idekint diskurál. A diszletek még odafönt hevernek egy rakáson.

János ott hagyott... Dekorátor volt. Óh, én ügyetlen! Gondolhattam volna, hiszen, színésznek csak a színpadon szabad ingujjban megjelenni! De miért is engedik meg dekorátornak a borotválkozást? Elhatároztam, hogy merészen nekivágok. Az első ajtón már tul voltam. Ekkor megszólít valaki:

- Kit keres?

Megfordultam. A színházi tűzoltó volt.

- Idegeneknek tilos a bemenés! - folytatá, s az ajtón levő táblára mutatott, melyre ez volt írva „kifelé nyílik” (t. i. az ajtó). Fatális egy fölírás! Ez annyit jelent, hogy tessék nekem is „kifelé nyílni”.

- Az igazgató urat keresem, - szóltam félénken. Tudtam, hogy a színháznál milyen nagy ur a tűzoltó.

- Parisban van.

- Akkor a titkár urat.

- Az Rákos-Palotán van. (Ahán, már közeledünk!)

- Hát az ellenőr ur?

- Az a Bányainál lesz. (Erősen közeledünk a színházhoz: a Bányai-vendéglő már ott van a tőszomszédságában. Kezdttem hinni, s folytatám.)

- Kérem, miféle hivatalnokok vannak még a színháznál? - kértem a tűzoltót.

- Rendező kettő, pénztáros kettő, ügyelő, kellékes...

- Ezek közül itt talállok valakit?

- A pénztáros urat megtalálja a kasszáznál.

Előre kerültem, a pénztárhoz, azzal az elhatározással, hogy annak az urnak, a ki ott ül, átadom a darabot. Sokan voltak a jegyváltók, végre rám került a sor, zavaromban először is egy zsöllesztéket váltottam egy forint nyolcvan krajcárért, s aztán a pénztáros kezébe nyomva a szindarabot, el akartam osonni. De nem sikerült. A pénztáros stentori hangja megállított.

- Kérem, tisztelt uram, nekem semmi közöm ehhez, én csak pénzt fogadok el.

- Akkor se tetszik elfogadni, ha egy páholyjegyet váltok?

- Semmiképp.

- Legalább azt mondja meg, uram, melyik színházi hivatalnál kell átnyújtani a szindarabokat?

- Erre nincs még eddig külön hivatal. De átnyújthatja az igazgató vagy a titkár urnak.

Tessék! és éppen ők vannak most külföldön. Csak nem utazhatom most Párisba, vagy pláne Rákos-Palotára? Be sem várva a legközelebbi vonatot, elutaztam Bányai sörcsarnokába, s onnan lestem a színházat, mintha attól féltem volna, hogy az is elutazik.

Estére megjött a titkár ur és én fölmentem hozzá. Ezuttal meggyőződtem, hogy az ajtó kifelé nyílik ugyan, de befelé is lehet menni rajta. Bemutattam magamat, s átnyújtottam a darabot. Borzasztó közömbösen vette át, semmi izgatottság se mutatkozott rajta, - pedig első nyilvánosságra szánt darabom volt. Átvette, kinyitott egy óriási szekrényt, s beletette a darabomat. Belenéztem: csupa szindarab volt! Jézus Mária! Mennyi konkurrens, hány fog ebből a nagy temetőből föltámadni! Azután elővett egy óriási könyvet, s kérde:

- Mi a címe?

- „A patkószeg.”

- Szerzője?

- Meg muszáj mondani? - kértem szemérmesen.

- Akármit mondhat.

- Csorvási Ákos.

Mindezt beírta a nagy könyvbe, aztán becsapta, a szekrényt becsukta, s ajánlotta magát: de nem ment el. E szerint tehát nekem kellett elmennem.

Rá két napra a következő sorokat olvastam a lapok rövidhírei közt:

„Csorvási Ákos ur fölkéretik, hogy a Népszínház titkári hivatalában jelentkezék.”

El vagyok fogadva! Az igazgató ur bizonyosan megjött Párisból, elolvasta, s rögtön elfogadta előadásra a darabot. Kitűnő lehet, hogy ilyen gyorsan értesítik a szerzőt. Sietnek minél hamarabb a színrehozattal. Kivel játszassam Jucit, a ki szereti Petit? Blahánéval? Hegyi Arankával? Igen, Jucit Blahánéval, Katit Hegyi Arankával... van még ott egy szerep Pálmay-nak is... Emelt fővel mentem a színházhoz. A színészek, úgy látszik, még nem sejtették, hogy egy eleven szerző jár köztük. A tűzoltó igen udvarias volt. Ahán, ez már mindent tud. A sötét színpadon keresztül lépkedtem a titkári hivatal felé, s kéjjel dörgölöztem a színpadfalakhoz... Ott álltam végre a titkár ur előtt.

- Kérem, én vagyok Csorvási Ákos, a „Patkószeg” szerzője, - mondtam némi büszkeséggel.

- Örvendek. Uraságod tegnapelőtt itt jártában elvitte ujdonatuj kalapomat, s itt hagyta a magáét. Tessék.

Hátra tántorodtam.

- Ezért tetszett hivatni?

- Ezért, - s ezzel ruhaujjával elkezdte kefélni általam visszahozott kalapját.

Elrohantam. A „Patkószeg”-ről azóta sincs hír. Elhatároztam, hogy darabjaimat ezentul hajadonfővel fogom benyújtani.

MI LETT A PATKÓSZÉGBŐL.

Talán méltóztatnak még emlékezni rám, Csorvási Ákosra, a ki „Patkószeg” cím alatt egy népszínművet nyújtottam be a Népszínházhoz? Fájdalom, akkor nyújtottam be, mikor az igazgató ur Párisban volt és senkinek se jutott eszébe utána táviratozni, hogy ne keresse külföldön a tehetségeket, mikor itthon vadon teremnek. E vad termés közé számítottam magamat is, s meg vagyok róla győződve, hogy ha ez időtájt Párisban tartózkodom, az igazgató diadallal hozott volna haza. Denikve a „Patkószeg” sorsa sokáig izgatottságban tartott, se inni, se enni, se aludni nem tudtam, s ha a dolog még sokáig késik, azóta - nagy bánatomra - halva volnék. Egyszer aztán azt olvastam, hogy az igazgató ur haza jött Párisból. Vártam még pár napig, hogy az igazgató ur újra beletalálja magát a hazai irodalmi viszonyokba s szerény művemet ne hasonlítsa a francia drámákhoz, azután fölsompolyogtam a színházhoz. Azt már láttam, hogy néz ki egy színház, ha az igazgató Párisban van, nézzük, milyen most. Nem sok a különbség, csak a tűzoltó volt szelidebb, s a sarki hordár volt gorombább. Később rájöttem, hogy ez tisztán véletlen volt és semmi összefüggésben sincs az igazgató jelenlétével. Az első emeleten nagy csoport ember várt, az igazgató ajtaja előtt. Hozzájuk szegődtem én is. Bármily sokáig kell is várnunk, - gondolám, - sokan vagyunk hozzá, s így kevés jut rám. Délután egyig álldogáltunk ott, ekkor jött az ellenőr és jelentette, hogy az igazgató ma nem jön föl. Tehát hiába strázsáltuk az üres szobát. Délután feljött az igazgató, de a népszínházi segélyegyesület ülésére, harmadnap a népszínházi bíróság ülésére. Hisz ennyi ülést egy takarékpénztár se tart. Végre megtaláltam őt, a mint megint valami ülésre készült. Bemutattam magamat, s bevallottam neki a „Patkószeg”-et.

- Nem láttam. Akkor Párisban voltam.

(Óh, Páris, Páris!)

- Mikor hallok róla hirt?

- A múlt heti szállitmányt kiosztottam a színházi bírálók közt. Majd ha ők elolvasták.

- Mennyiből áll a szállitmány?

- Nyolcvannégy darabból.

(Tehát egy bírálóra 21 darab esik.)

Már most melyiknél van az én darabom? Ezt volna jó kisütni. Manővert kell kezdenem a négy kritikus ellen, s a kiről kitudódik, hogy nála van, arra rárontok, s az eredményt megtudakolom. Pár napig törtem a fejemet, de nem jutott eszembe a manőver. Bizonyos, hogy ha a sors rám bizza vala a puskaapor föltalálását, komolyan zavarba jöttünk volna, t. i. én és a hadviselő királyok.

Végre mégis kitaláltam valamit. Mint hazai lelemény, elég tisztességes, bár a francia vigjáték-írók naivnak tartanak. Sorba veszem a bírálókat, s betűrendben levelet írok mindegyiknek, mint szerző, hogy küldje vissza a darabomat. Ha már három azt felelte, hogy nála nincs, akkor biztosan tudom, hogy a negyediknél van, s fölmehetek hozzá tudakozódásaimmal.

A levél a következőképp szólt:

Mélyen tisztelt Uram!

Értesülvén arról, hogy a „Patkószeg” című népszinművem Uraságodnál van (a nagy U-t szépen kicifráztam), esedezem, méltóztassék azt nekem (ezt nagyon kicsinnyel irtam) e sorok átadója útján visszaküldeni, mint a főntemlitett népszinmű szerzőjének.

Vagyok Mélyen Tisztelt Uraságodnak
alázatos szolgája

Csorvási Ákos
VIII. Tehén-utca 32.
A „Patkószeg” szerzője.

E levélre kétféle választ vártam: 1. A kritikus elolvasván népszinművet, lelkes szavakkal üdvözl, mint új csillagot népszinműirodalmunk egén, s meghí lakására. 2. A darab nincs nála, s ezt ő tudtomra adja, s akkor megyek a másodikhoz.

E válaszok helyett jött a következő:

T. uram!

Darabját nem küldhetem vissza. Én a titkárnak adhatom csak át, attól visszaveheti. Még ma elküldöm neki. Tiszt. X. Y.

Este az expressz-vonat sebességével rohantam a titkárhoz. A nézőtéren volt. Nem is találkozhattam vele. A tehervonat lassuságával bandukoltam haza. Sőt lassabban, mert az csak marhát visz, de én bánatomat cipeltem. A manőver nem sikerült.

Másnap (szomoru esős nap volt) a lapokban a következő színházi hirt olvasám:

* (*A Népszínház igazgatósága*) a következő darabokat nem fogadta el előadásra: A paksi harangozó, Pulyka Marci vasárnapja, A barlang lakója, A szerelmes kucséber, Alfréd és Zsuzsi, A patkószeg.

A mitől rettegtem, bekövetkezett: egy csomó régebben visszautasított szindarab végére oda biggyesztették a szegény, ártatlan „Patkószeg”-et is és így e fölséges címet örökké lehetlenné tették. Mit csináljak? Elmenjek a titkárhoz, bevalljak neki mindent és megkérjem, hogy csak küldje vissza a bírálóhoz? Elmondjam, hogy csak tévedés volt az egész? Ez lesz a legjobb. Föl is mentem, újra bemutattam neki magamat, láttam, hogy emlékszik rám, mert a kalapját elcsukta a szekrénybe. Rögtön kezembe nyomta a „Patkószeg”-et.

- Bocsánat, - kezdém, - némi magyarázatokkal tartozom...

- Sajnálom, nincs időm, csak azt mondja meg gyorsan, hova akar kilyukadni?

- Véres igazságtalanság áldozata vagyok...

- Mondtam már, hogy lyukadjon ki...

- A „Patkószeg” törvénytelenül utasított vissza.

- Nem lehet, a bíráló ur visszaküldte, én regisztráltam a könyvekben is, a lapokban is, a darab megfutotta a hivatalos utat, csak nem akarja ezt a legvégén megakasztani?

S úgy nézett rám, mint egy szentségtörőre. Elpárologtam, hónom alatt a „Patkószeg”-gel, melynek sorsa most már szeget, még pedig Patkószeget ütött a fejembe.

Még az este egy olyan zseniális ideám támadt, mely már határozottan közel fér a puskapor föltalálásához. Peniculusommal gyönyörűen kivakartam a „Patkószeg” címet, a saját nevemet, helyébe azt irtam: „*Szeget szeggel*” (ez is pászolt), irta Turul, s másnap hordárral fölküldtem

az igazgató urhoz. A címen kívül úgy sem ismertek még egyebet belőle s bizonyos, hogy a csempészet sikerült.

Azóta lesem megint a sorsát.